

Het masker vande werelddt afgetrocken

<https://hdl.handle.net/1874/23435>

9 P

HET
M A S K E R
V A N D E
VVERELDT.

vermeedert , verbeter

Door P. ADRIANVS POIRTERS,
Societatis Iesu.

VI. DRUCK.

KUNSTHISTORISCH INSTITUUT
DER RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT
AFDELING IKONOLOGIE

HET MASKER
VANDE
WERELDT

AFGETROCKEN

DOOR

P. ADRIANUS
POIRTERS.

S. J.
Den Gdrukt

T'ANWERPEN Byde *Weduwe* ende *Erfgenaemen*, van *Jan Cnobbaert*.

AEN MYN HEEREN
MYN HEEREN
SVPERINTENDENT,

RADEN ENDE MEESTERS
AVDITEVRS ENDE GREFFIER,

Van sijne Majesteyts

REKENINGHEN

*In't Vorstendom Gelder, ende
Graeffschap Zutphen, &c.*

MYN HEEREN,

Als PHILIPPVS *Koningh*
van Macedonien ghingh
oorlogh voeren, ende
strijdt vvou leveren teghen die van
Athenen; als nu ronds-om de trompet-
ten staecten, ende dat-men dapper de
trommels roerde; soo de *Soldatesca* en-
de d'ondersaeten sich met vlijtigheyt
toe-rusteden, ende met een groot ghe-
vvoel

vvoel tot den veld-tocht spoedigh-
den, *Diogenes* den Philosoph, fiende
al de vvereldt in roeren, is gekropen
uyt sijn tonne, ende heeft die den
bergh open afgaen tuymelen, ende
den heelen tijdt anders niet ghedaen,
als het ydel vat van boven tot bene-
den vventelen, seggende dat, als ier-
der-een so besigh vvas, hy alleen niet
en kost stil sitten. Is 't dat vvy desen
tijdt met den voorgaenden, ende on-
se oorloge met de *Grieksche* vwillen
verghelijcken, *Europa* en moet aen
Asia, noch *Neder-landt* aen *Grieken-
landt* niet vviijken. Wat *Rijck*, vvat
Republique, vvat *Provincie* en sit niet
midden in den brandt van d' oorlo-
ghe, of en staet van overlangh al in
sijn affchen? vvat stadt isser die niet
een bloedige reviere voor-by haer en
heeft sien passeren? Onsen *Neder-
landischen Leeuw*, *Beschermer* van het
doorluchtighste Huys van Oostenryck
heeft nu seventigh jaeren langh ghe-
vveest

vveeft den *Stafermo*, daer soo veel uyt-
heymfche ende nae-buerighe Konin-
ghen ende Princen hunne lancien op
hebben ghebroken ; ende teghen-
vvoordigh vvoordt teghen hem met
fulck ghevvelde de oorlogh ghevoert,
al oft-men niet om een kleyn *Lande-
ken*, maer om gheheel *Europa* fcheen
te vechten. Tervvyl het dan ronds-
om is in beroerte, ende dat een ie-
ghelijck befigh is met de oorlogh, soo
fal ick hen gelijk die van *Macedonien*
hunne vwapens laten vvetten ende
flijpen ; ick fal naer het exempel van
Diogenes het ydel vat van de *VVereldt*
vvat gaen keeren ende vventelen, en-
de een vveynigh d' YDELHEYDT DES
WERELDTS VOOR ooghen stellen.
Defen mijnen arbeydt fal my dieste
lichter vallen, als dit vat van fijn ey-
ghen felven te meer is gheneghen tot
loopen ende rollen ; soo dat het ghe-
voelen van *Nicolaus Coopernicus*, op ee-
nen fekeren zijn gevat, ontfanckbaer

kan vvesen. Defen heeft met fijn verftandt vvillen door-dringhen teghen het gemeen ghevoelen van alle de Philofophen, dat den Hemel ftil ftondt, ende gheen bevveghinge en hadde, maer dat in teghen-deel den aerdt-bodem anders niet en dede, als keeren ende om-loopen. Dit ghevoelen (fegh' ick) en fal soo vrent niet zijn, vvillen vvy 't in een andere ploye flaen; te vveten, dat den Hemel, ende hemelfche faecken, de faligheyt ende ceuvvige goederē zijn on beroerlijck ende on-veranderlijck geenē ondergāgh onder-vvorpen; maer d'aerde alleen, dat is, de vvereltfche faecken, die loopen ende rollen, die draeyen ende keeren, die zijn in gheduerige bevveginghe, ende tuffchen eenen gheftadighen op-gāgh ende ondergāgh befloten; soo dat het menfchelijck gheslacht, 't vvclck de vverelt maect, van rijckdommen tot armoede, van eer tot fchande, van vvcl-

vvellusten tot pijnen, van throonen tot de galleyen komt te vervallen. Sat *Iob* niet op den mest-hoop met een ghebroken scherfken, die daeghs te voren uyt silveren servies tracteerde sijne vrienden? Heeft Roomen niet ghesien, dat *C Marius* in sijn selde Borgher-meesterschap mocht heerschappije voeren, ende in sijn sevenste moest gaen bedelen? Ende vvat sal ick segghen van eenen *Duc de Luna*, die d'ongheftadigheydt in sijnen eyghen naem voerde. Desen eerst den meesten favorit van den Koningh, den machtighsten van Spaignien valt in disgracie, krijght het hoofd voor sijn voeten, ende blijft het doodt lichaem dry daghen op het schavot met een houten schoteltjen, tot dat voor hem soo veel gheoffert soud' zijn, dat het lichaem ter aerden bestet soud' connen vvorden. Ende ghy, ô voor-beelt van alle vervvaende Hovelingen, spieghel van d'ongestadig-

ftadigheydt, ballon van de Fortuyn,
exempel ende vvaerfchouvinge van
alle eersuchtige Vorften; Ghy *Aman*,
seggh' ick, hoe vveynigh uren zijnder
maer verlopen tuffchen het Ko-
ninghlijck bancket daer ghy hebt
aengheseten, ende tuffchen de galghe
daer ghy hebt aen ghehanghen? *O*
bedrieghelijcke hope der menschen! (riep
den grooten Orateur) *ô broose Fortu-*
ne, ende ydele ghedachten! die in het midden
dickvvils vvorden onderbroken, en in het be-
fte van hunnen loop te gronde gaen, eer zy de
hade van hunne begeerten kunnen bezeylen.
Wie en soud' fich niet verwvonderen,
als hy hoordt dat eenen die de heele
vvereldt om gezeyldt hadde, ende
menigh tempeest van den grooten
*Oceae*n vvas ontcomen, dat desen vve-
der-gekeert in het Vader-landt, en-
de fich met een schuytjen op een
speel-hof vvat vermakende, in eenen
cleynen Vyver is verdroncken? Veel
perijckeuser is den loop des vve-
reldts,

reldts ; ende meer achterdencken
moet ons haere bedrieghelijcke on-
gheftadigheydt geven. *Op den selven
dagh, ende op de selfste plaetse daer de schepen
gheladeert hebben, ende de jachten ghespeelt,
vorden se dick vils van de baren te gronde
ghedronghen.* 'Ten vvaer geen eynde
vvoud' ick dit gaen bevestigen met
het gevoelen der Wijzen, met d' on-
geluckighe uyt-ganghen der Hove-
lingen ; soodat my dunct dat *Coo-
pernicus* het Kindt soo qualijck niet en
schijnt ghedoopt te hebben, als hy
het *d' om loopende Vereldt* heeft ge-
heeten. Op vvclcken sin ende manier
van spreken ooc te verstaen is het te-
stamendt van *Diogenes*, ende sijnen
uyttersten vvil die hy hadde bevolen.
Desen liggende op sijn sterven,
heeft aen de omstaenders belast, dat-
men hem doodt vvesende, niet op sijn-
nen rugg'h', gelijk de andere, maer
op sijnen buyck liggende soud' be-
graeven, ende gaf dit voor reden :

'T is

'Tis nu inde verkeerde *Vvereldt*, ick hope dat-se noch eens sal draeyen. ende dan sullen alle d'andere op haren buyckligghen, ende ick sal op mijnen rugg' dan rusten. Dit vvas het leste ghevoelen, dat hy hadde van de bedrieghelijcke ende onstandtva-
stighe *VVereldt*, die in een houte ton-
ne vvoonende ende Philosopheren-
de; geckte met al het ghene de men-
schen groot achten, ende derfde veel
segghen, dat de Heeren van *Alexander*
den *Grooten* maer en vvaeren *Diogenes*
Knechten.

Mijn voor-nemen is dan, dese on-
ghebestadighe, bedrieghelijcke, valsche, ydele
VVereldt een vveynigh te beschrijven,
ende hen *Masker* op te lichten; ende
om diesvville dat ick mercke dat alle
Schrijvers hunne *Patroonen*, ende
Beschermers teghen alle nijdige ton-
ghen verkiesen, soo hebb' ick dit te-
ghen-vvoordigh boecksken *VV.EE.*
vwillen op-draghen, om ghelijck als
onder *VV. EE.* schaduvve te schuy-
len;

len, biddende met eenen dat VV. EE.
dit oock ghelieve t' ontfanghen tot
een teecken van herkentenisse, en
danckbaerheydt van alle vveldaeden
die onse Societeyt al-hier van VV.
EE. in het ghemeen, ende ick in het
besonder heb ghenoten,

VV. EE.

Oodtmoedighen Dienaer

ADRIANVS POIRTERS.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

THE

Faint, illegible text in the middle section of the page.

HET WIT ENDE OOGH-MERCK

VAN DEN SCHRYVER,

BEminde Leser,
Ghy hebt ghesien voor in de Tjitel-plaet, hoedat de *VVereldt* berooft wordt door de *Goddelijcke Liefde* van haer schoon aensicht, daer-se mede ghevvoor is te proncken, en dat-se daer nu sit en kijckt met een leelijck gherompelt en gheploeght back-huys, ende dat in plaette van haere ghepoeyerde, ende ghefriseerde locken, haer om het hoofd een deel fenijnighe *Serpenten* svadderen: vvaer door sy niet alleen ontsteldt en vvordt, maer met alle vlijtigheyt toe-tast om haer op-ghetooyt *Masker* vvederom te krijghen, vvcl vvetende dat, soo haere ghebreken in het openbaer komen, sy van haere dienaers minder ghelieft sal vvorden; ghelijck van nu af *Cupido* self van haer verveert is, en vvilt de vlucht nemen. Een Iouffrouvv schijnt oock in beraedt te staen of sy haeren *Serviteur* affal dancken: d'ander die in haere ydelheydt noch voort-gaet, en voor den spieghel sit, en friseert, en is noch niet vervvitticht van den handel die hier vvort bedreven.

Dese schilderije goetghunstigen Leser,
al

al is het by my een versieringhe, soo is even-vel dierghelijck som-vvijen vel in der vvaerheydt bevonden:vvant *Guilielmus Bisschop* van *Lyons* ghetuyght, dat een Ioufrouvve, vvaerschijsnelijck van de schoonste niet, haer s' morghens t' eenemael opgheset hadde, ende met het palleren en blanketten en rosetten een oogh ghegheven hadde. 'T ghebeurde dat sy dien dagh door de stadt gingh met de processie, ende passerende voor-by een seker huys, isfer een Simme van achter op haer schooderen ghespronghen; heeft haer de paruyck van 't hooft gheruckt, al haer ghemaeckt cieraet ghestoort, en voor de gansche vvereldt gheschildert met een paer roode kaken, die doen met vervvonderinghe saghen het bedrogh daer-se de schoonheydt, die sy niet en hadd' mede vvist te verthoonen, en de vleckken, die sy hadd', mede vvist te bedecken.

Iet dierghelijcks te doen aen die valsche, ende op-ghetooyde *Me.vrouwe de VVereldt*, docht my nu ter tijdt tot vermaeck, ende profijt aen-ghevanghen te kunnen vvorden; dies te meer, om datter veel sijn haers ghelijck, die men in alle ydelheydt sonder berispinghe schier laet voortvaeren, al even eens of 't een schoon en uvel-ghepalleerde Iouffer de ondervvijinghe ende vermaeninghe vvaer' boven
het

het hoofd ghewasschen. Godt gaef! dat niet somtijds en gheschiedde met de Biechtvaders, en Predicanten, datter bevonden wordt in de jacht ten tijde van de soete Lenten. Om dieswil dat de velden dan vol van den geur van de bloemen zijn, soo wordt den reuck van de Bracken soo vertwijffelt dat sy het spoor van den Haes, noch sijnen legher niet en kunnen treffen, endiesvolghens en hoort-mense oock niet bassen: soo soud' het somtijds gheschieden, dat de ghene die soo beseten zijn van dat volcksken, dat besteken is met bloemekens, ende met gheparfumeerde moden; dat desen soeten reuck, seggh' ick, beletten soud' het bassen, en veel meer het bijten, uyt vreesse van de selfste door hunne vermaninghen te verliezen. Doch dit ghemaskert Jouffergoedt, al is het met desen quaeden tijdt soo overvloedigh, en is mijns oordeels noch niet 't gene dat meest dient berispt; daer zijn al ander stucken en brocken die wel dapper en vinnigh behoorden deurgehaeldt te worden. Desen schijn-heyliche personen, de gheveynsde vrienden, de politique vogels met al hun uytwendigh ghemaect vertoogh, ende met hunne inwendighe kromme ende slimme meyninghen, al die donckere fronsel hoofden; dunckt u niet dat dat de maskera-

§ §

den

den zijn, die-men het momme-backhuys
foud' eerder behooren af te trecken?
Den *Philosooph Diogenes* woonde in een
ton, en scheen te gecken met de palleyfen
van arduyn-steen, en van marmer; hy
ginck met eenen knap sack, en ieder een
gheloofde datter maer biscuit, een hou-
ten schoteltjen met wat papieren in en
staken; ende als men dien opende, vont-
men daer in twee dobbel-steenen, een
flesken vol wel-rieckende waeteren, ende
de schilderije van een Ioffer.

En op dat wy oock wat van onse tijden
hier by voeghen: Heeft Vranckrijck niet
bevonden, dat een van hare Princen sich
op de hoogste Feest-daghen van 't jaer
vertoock in een Clooster, al of hy een ghe-
nerale Biechte hadd' willen spreken, en
lijf kastinghe doen voor sijn sonden?
en ondertunchen bestedde al heymelijck
den gheheelen tijdt in brieven, daer hy
mede gafadvisen aen de Rijcks vyanden.
Het is lacchens weerdigh, ende van min-
der ghewichte, doch dienende tot ons
propoost, t'ghene dede eenen schalcken
Bedelaer om te stelen; want al hadd' hy
twee armen, droegh nochtans eenen der-
den van wasch ghegoten; ende in de
Kerck komende onder het ghedrangh,
verthoonde hy altijdt eenen waerachtig-
ghen arm met den ghemaeckten, en dan
speelde

speelde hy onder den mantel sijn personagie met den derden ; ende als hy met de twee scheen Godt van het Cruys te willen bidden , dan was desen uyt om beursen te snijden , ende om silvere fleutel-riemen te soecken. Wat dunckt u *Beminde Leser* , van dese dobbele treken ? Doch het waer te wenschen dat het dese alleen waeren gheweest , die om ghegaen hadden met gheveynsde perten , ende treken , en datter hedensdaeghs gheen gevonden en wierden , die oock soo den *Sanctificetur* maecken , die in het openbaer spreecken als Enghelen , en in het duyfter leven als beesten. Wy sien voorwaer (Godt betert !) onse leste eeuwe t' eene-mael tot dobbelheydt ende arghlistighe verkeerighe , tot een grondeloose conversatie vervallen. Ick weet wel dat het mijn werck niet en is , dese fuycken op te haelen , noch sulcke pasteyen t' ontdekken ; het moeten al andere voor-snijders zijn , die sich dat willen onder-vvinden : ick kenn' gheerne dat mijn mesken soo veel staels niet en heeft ; ick wil alleen ettelijcke ghebreken hier af-maelen ; ende dat in , en onder de personagie van de dobbele , ende ghemaskerde *VVereldt* ; ick hop' dat ick soo voorsichtelijck ben wandelende , dat ick sal wesen buyten op-spraeck van die het niet en sal ghelijcken.

11 n. Of wel; my soud' recht gheschieden
et ghene aen eenen Schilder ghebeurde,
den welcken, soo hy eenen *Monsieur* uyt-
gheschildert hadde, die nader-handt het
stuk niet en woud' aen-veerden, seg-
gende, dat het hem niet en gheleek in 't
minst, noch in het meest; over-sulcks dat
hy daer sijn profijt soude mede doen.
Den Schilder en viel oock niet slincks;
want hy liet het selfste aensicht soo't was,
ende schilderde daer een gecks-kovel
om; en doen quam *Monsieur* vloecken
en tieren, en woud den Schilder goet-
rondt aen het lijf met den deghen.
'T schijnt dat de menschen heden-sdaeghs
oock soo wat vies zijn; veel dinghen la-
ten sy ongemerckt heenen gaen, en isser
iet dat hen schijnt te raecken, ende te
strecken tot hunder nadeel of verminde-
ringhe, dan zyn sy terstondt te peerdt,
en houwent voor een affront al watter
ghepredickt, of gheschreven is; zy mey-
nen waerachtigh dat sy 't zijn die ghe-
schildert staen in den gecks-kovel, en
die 't Masker vande Wereldt draeghen.
Dit niet teghen-staende soo neem ick
even-wel de penn' in de handt; met dit
voor-nemen nochtans, en met sulck op-
set, dat ick niemandt en wil raecken.
Raken, seggh' ick: want ick weet wel dat
die een ghelaesen huys heeft, dat die op
sijn

sijn ghebuermans dack gheene steenen
en moet smijten; veel minder betaemt
dat die selver eenen balck in zijn ooghen
heeft, dat die sich met de splinter van een
ander sal bekommeren, ende zijn eyghen
leet vergheten. Dat waer recht ghedaen
ghelijck de *Lamia* deden, die, als zy
in haer eygen huys waeren namende ooghen
uyt haer voor-hoofd, en floten, die
in een doosken, soo dat sy blindt waeren
in haer eyghen huys-ghesin, en niet en
bemerckten de vuyligheydt van de Ka-
mers, die gheeligheydt van het lijnwaet,
de smodderigheydt van de tinne-schotels,
en dattet over-al ghesteldt was of de ver-
kens daer ghewoonthadden: dit, segghe
ick, en wisten sy niet; maer als zy buytens
huys ghinghen, dan stelden zy die we-
derom in, en door-saghen tot de beende-
ren toe de ghene die sy op straet quaemen
t'ontmoeten. Desen hadd' haer te fraey
cleederen, die en behoorde gheen Ka-
menier te volghen; hier woonde een
Dochter die haer hadd' laeten bedrie-
ghen, daer was eenen die heel daghen
niet en dede als tuyffchen. Soo saghen zy
seggh' ick gheduerigh uyt, en niemandt
en sagh eens in; en scheenen genuchte te
scheppen dat-se met haere handen saeten
in het onkruydt van de ghebueren, al offer
in haeren hof niet meer als al te veel en
hadd'

hadd' ghevveest om te vvieden. Even-wel
soo daer iemandt vvaer van die *Kruykens*
en raect my niet, die my aen boordt quam,
ick heb eenen herden schildt daer ick my
ridderlijck mede kan beschermen. Want
ick lese *Deuteron*. aen het 19. Cap. dat is 't
by al dien datter tvvee gaen in het bosch
om houtte kappen, ende dat den eenen
by ongheluck sijn bijl ontschiet, daer den
anderen mede ghequetst vvordt, datter
op hem even vvel geen verhael en magh
vallen. Het vvelck den *H. Gregorius* soo
toe-past aen onse manieren ende seden:
VVy gaen, seydt hy, in 't bosch, soo dick wils
als wy ons begheven om onser onder-saeten le-
ven te beschouwen: vvy kappen hout, als vvy uyt
een goedt hert hunne sonden snoeyen: het bijl
schiet uyt, als de berispinghe verder loopt als de
meyninghe. En dit vvas d' eenighe ontschul-
dinghe van den *H. Augustinus*, als hy gepre-
dickt hadde teghen de ghene die soo naer
die ontuchtighe schouvv-spelen loopen.
Alipius liet sich voor-staen al of het al-
leen op hem ghemunt hadde ghevveest,
ende den *H. Augustinus* nam Godt tot ghe-
tuyghe, dat hy in het segghen op *Alipius*
niet eens ghepeynst en hadde. Wel hoe!
sou-men dan in de Sermoonen, ende in
de boecken niet moghen handelen van
de sonden in het generael, ende ghe-
meen? om datter iemandt in de vvij-vve-
reldt

reldt is; die sy selven daer in heeft vergheten? Ergo soo en soud' niemandt oock by nachten met een lanteern moghen gaen over straeten, om dat hy door 't lichteenen dief, die besigh is met eenen winckel op te breken, soud' ontdekken. Ghy siet wel beminde Leser, dat en gheeft immers geen verwe.

Doch dit al-te-mael, al fluyt het seer bondigh, is nu noodeloos voor-ghehouden, aenghesien ick meer betrouw op uwe goetjonstigheydt, als op mijne onnooselheydt; dieste meer; om dat ick mijn naer-volghende schrijven t'eenemaal soeck te maetighen, ende maer alleen en speel' op een deel vry-tollighe namen als *Claesjen* en dierghelijcke, naer het exempel van de Godts-gheleerde die onder *Titius*, en de Spaenjaerds, die onder *Fulano* hunne propooften uyt wercken. Ick hebb' oock hier en daer in gheschooten sommighe gheschiedenissen uyt andere boecken: andere, seggh' ick; want ick beken gheerne dat alleen de pijlen niet en komen uyt mijnen koker. Ick en sal dan hier niet schrijven 't ghene deden *Prince d'Oris*, in een gheleghentheydt van meêrdere weerden. Desen, soo hy *d' Infante van Spaenjen* moest ontfanghen, ende verstaen hadde datter sommighe oor-blaefers haere Hoogheydt wijs ghemaeckt

maeckt hadden, dat alleen het kostelijckste dat se daer sien soude, gheleent was, soo heeft den Prins met groote letters doen stellen op den ghevel van het palleys dese naer-volghende woorden: *En estas cosas por gracia de Dios, y del Rey no ay cosa prestada.* Ick en spreecke soo vermetelijck niet, maer beekne gheerne van d' een en d' andere Schrijvers, hier en daer al wat ontleent te hebben. soo nochtans dat ick niet t' eenemael kael en soud' blijven sitten, al quam ieder voghel zijn eyghen veertjens wederom haelen.

Nu wat belanght den stijl, of manier van schrijven, die is klaer, ghemeenfaem, effen af, sonder veel duyfter-sinnighe strop-woorden, die den draet van den Leser midden in den ganck stutten. Ick bemin de klaerheydt en vvaerheydt.

OP DE GHEMASKERDE
WERELDT

Van P. ADRIANVS POIRTERS.

DE *VVereldt* hadd' soo langh ghestaen,
Dat hare schoonheyt was vergaen:
Haer groene jeught was al gevlicht,
Men sach aen haer maer ongenucht,
De tempels van dit blondich hooft,
Die stonden van haer eer berooft,
En haer ghesicht dat eertijds blonck,
En dreef soo menich minne-vonck,
Waer uyt sy snoode straelen schoot,
Dat was van leepen dick, en root,
De kaecken saghmen sonder bloos
Die eertijds streden met de roos,
En haeren blanck-yvooren tandt
In haeren soeten mondt geplandt,
Die wasser doen wel vier in 't gros,
De dry verrot, den eenen los,
Alleen soo bleef er schoon ghetal
Van diepe rompels over al.

Dit hadd' de *VVereldt* self gehoordt,
Maer wierde wel te deegh gestoordt,
Dies quam-se loopen voot t' ghelas,
Daer sagh *Madam'* hoe dat sy vvas.
Wat sou-se doen? sy vvenschte vvel
Te steken in een jongher vel.
Maer desen vvensch en holp haer niet,
Schoon sy haer slaepen daerom liet.

Doch soo fy nu mistroostigh stondt,
Gaf haer Cupido desen vondt,
En dede haer een Masker aen,
En seyde' het soud' dan beter gaen.
Daer met soo scheense vveder schoon,
En ginck van nieuvs naer haren troon,
Daer sy ghelieft was van de jeught,
Die sich in schoonen glans verheught;
Maer soodaer eens *Godts-Liefde* quam,
Die haer 't gheleende Masker nam,
Soo sat de *Vereldt* weer ontdeckt;
Is 't wonder dat ghy met haer gheckt?

G. V. E.

TOT

TOT HET BOECKKEN.

GAet Boeckken gaet vry uyt, en laet de mensche pratē.
Die schorft is op sijn hoeft, die sal den kam wel hatē:
Gaet henen even-wel, en spreekt met stouten mond'
Daer sachte Meesters zyn, daer blijft een vuyle wond'.
Maer dat ghy u wel wacht van niemant niet te laken:
Ghy mooght de fouten wel, maer niet de menschen raken.
Straft vry de Ydelheydt, en wat de Wereldt doet,
Maer dat ghy nimmermeer treedt iemant op den voet.
Als ghy u daer voor wacht, dan isser gheen verwijten,
Maer in den gribbel vat, en in den grabbel smijten;
En of ghy somtijds noemt ons Claesje, Griet of An,
Dat is van niemant niet, dat is van Alle-Man.
Men magh nu anders niet; soo teer zyn onse ooren,
Dat niemant niet en wil de platte waerheydt hooren.
Al waer het uwen vriendt, nijpt ghy hem wat te sel,
Stracks is hy op sijn peert, en springht schier uyt sijn vel.
Soo dat men bedens-daeghs moet als Churgynen leven,
Die strycken eerst den arm eer sy een steecxken geven,
En trecken soo het bloedt dat in de ader sit,
Op dat het heele lijf ghenese door een lit.
Nu merckt ghy immers wel hoe dat ghy u moet draghen,
Op datter noyt met recht kom' iemant van u klaghen:
Daerom siet wat ghy doet eer dat ghy u verbrandt,
Want daer is over-al soo menigh vies verstandt;
Maer wat een Lichte-veegh, en Venus-jancker smalle,
Of wat een Kiecken-hoofst wil van u ligghen rallen,
Of ievers een Doctoor met herffen van papier,
En past op hunnen klap, en snaeter niet een sier.
Spreeckt kloeck dan uyt de borst, geen woordē geven tollē,
Maer wat je doet of niet, en spaert gheen Sotte-bollen;
Dat Volck je wordt te mal, gaet die eens aen hun vel,
Streelt die op 't hekelbert, en pluckt de vogels wel.

DE. GODT-MINNENDE SIELE
Stelt mij als een merck-teeken op u herte. Cant. 8.

O Lieve pijn, o soete smers!
O blyde Wonde van mijn hert!
O suchtijens vol van honigh-soet!
O druck dat suyckert mijn ghemoet!
Ey! voelt eens hoe mijn hertjen jaeght
Om dat het koele vlammen draeght:
Ey! tast eens hoe mijn polsken slaet,
Het tuyght mijn sieck-gefonden slaet,
Mijn ooren en mijn blindt ghesicht
Die scheppen binnen klaerder licht.

Den smaeck en mijnen bleecken mondt
Die suyghen honigh uyt de Wondt.
Mijn slauw ghevoelen is verheught:
Waerachtigh dit is hemels vreught!

Ey! seght my Enghel wat ick voel,
Wie kiest mijn hert voor eenen doel?
Wie is 't die my neemt metter handt?
En die 't lancet daer binnen plandt?
Ick voel de letters, en ick spel.

'T is **J E S V S** Naem dat merck ick wel.

'T is **J E S V S**, **J E S V S**, mijnen Heer!

Hy snijdt, hy quets, hy wondt al meer!

Besbruyft het wit van mijn ghemoet

Met dierbaer purper van u bloet.

Druckt **J E S V S** Naem die ick bemin

Daer hondert duysent reysen in.

O Naem voor wiens grootheydt beeft!

Hel, Hemel, en al watter leeft.

O schoonder Naem als dagheraet,

O soeter Naem als honigh-raet,

O groender Naem als 't Levens-hout,

Orijcker Naem als 't sijnste gout,

O sachter Naem als tortel-duyf,

O verscher Naem als wijngaert druyf,

O claer-

O claerder Naem als Sonne-strael!
 O stercker Naem als louter stael!
 O grooter Naem als Keyfers-rijck!
 O Naem die noyt hadd' sijns ghelijck!
 Duyckt Bloemkens wie ghy oock meught sijn
 Want ghy verliest hier uwen schijn:
 En ghy Revierkens loopt van my,
 Gheen sil' vre nat en heeft hier by:
 Ghy trotse Kruykens buyght u neer,
 Gh' en rieckt soo soet niet als den Heer.
 Sluyt Vogelkens u beckskens toe,
 Ick ben u singhen nu al moe;
 Al wat ick sagh, of heb ghehoort
 Dat is vergheten door een Woort.
 O Jesu, Jesu, Jesu soet!
 O Naem ghedruckt in mijn ghemoet!
 Ick ben bewaerd, en oock ver-eert,
 'T is Vidit, en Geparapheert;
 Laet vry de Wereldt nu voortaan
 Eens komen met haer Masker aen;
 En d' Ydelheydt met soet gheyley,
 Ick hou den spot met alle-bey.
 Al komt Ghenucht ghelijck sy plagh,
 Ick ben ghewapent tot den slagh.
 Weet als ick dees Hoogh'-Nacmen draegh,
 Dat ick naer Doodt noch Duyvel vraegh.

P. A D R I A N U S P O I R T E R S,
 O P H E T M A S K E R
 V A N D E W E R E L D T.

W Ordts *Ptolomæus* hoogh-gheleert,
 Met reden over al ghe-eert,
 Om dat hy uyt den diepen nacht
 De *Wereldt* heeft in't licht ghebracht;
 Is't dat *Americus* noch leeft
 In't *Deel* dat hy ghevonden heeft;
 Is't dat noch heden wordt ghehoort
Columbus naem, en van der *Noordt*;
 Zijn over-al om hunne vaert
 Noch *Draeck*, en *Candys* seer vermaert,
 Waerom en sal de selfste *Faem*
 Oock niet verbreyden uwen naem?
 Dees zeylden wel de *Wereldt* rondt
 Daer yder-een nieuw *Rijcken* vondt,
 Hier in het *Oost*, daer in het *West*;
 Maer ghy ontdeekt de *Wereldt* best.
 Al quaemen *Spaensche Kraecken* aen
 Daer woondt den *Sverten Indiaen*,
 Schoon d'ander vlooten zijn ghelant
 Aen *Batams*, en *Gumeas* strandt;
 Noch heeft ons noyt *Matroos* gheseydt
 Hoe ver', en vvaer de *Wereldt* scheidt:
 Maer hy gheeft ons beduydenis
 Hoe dat met haer gheleghen is.
 Ghy thoont u *Philothea* klaer
 De *Wereldt* in het openbaer;
 Ghy toont-se haer vol van verdriet,
 Vol van bedrogh', en anders niet,
 Vol dobbelheydt, en sottigheydt,
 En *Ydel Ydel Ydelheydt*.

Facultas R. P. Vice-Provincialis.

EGo *infra*scriptus, Societatis **JESU** per Flandro-Belgicam Vice-Provincialis, facultatem concedo *Vidue* JOANNIS CNOBBAERT typis imprimendi libellum, cui titulus, Het Masker van de Werelt, conscriptum Flandricè à P. ADRIANO POIRTERS, & à tribus ejusdem Societatis Theologis probatum. In quorum fidem manu propria subscripsi & officij mei sigillum apposui, Mechliniæ 28. Januarij 1646.

JACOBVS LIBENS.

Vidit & approbavit
G. F. L. C.

AEN

A E N D E

WAERACHTIGHE
PHILOTHEA,

D A T I S,

De Godt-minnende Ziele.

Et is gheschiedt buyten mijne meysinghe, en verre boven mijn hope, *Godt-minnende Philothea*, dat dit mijn *Boecxken*, daer ick onnoosel aengheraeckt ben, op het verloop van ses jaeren drymael onder den naem van *Idelheydt*, viermael onder den naem van het *Masker*, t'samen seven-mael de peisse sou passeren. Ick vvil dit gheluck aen u vriendelijck onthael, door het vvclck ghy soetjens inde ooren vanden *Leser* vveet in te vloeyen, gheerne toe-schrijven: ende dief-volghens vinde ick my verbonden desen sevensten ende lesten druck aen u, als aen een eyghenerisse op seker maniere ghesproken, op te dragen: soo dat ghy het grootelijcks soudt ghevoelen, vvaer dat ick in dit mijn vverck jemants anders, als uvvē naem quam te spellen. Alhoevvel vvie isser vā de menschē, of vvie kander komen, die met u zy te vergelijcken, of die uvvē lof kan bereycken? Men

A

vindter

vindt er veel die verstant hebben doch niet vergefſchapt met deughden; andere hebbe wel ſchoonigheydt, maer eene ſekere geeſtigheyt komter te ontbreken; veel hebben tyt-wendighe gratien, maer gheen in-wendighe devotie: in u worden gevonden, ende volmaecktheden des lichaems, ende de deughden het eenigh cieraet der zielen. Soo dat ick wel eene groote onbeleeftheydt, ende als een dorp-fonde ſou begaen, waert dat ick van mijn eerſte gheneghentheyttot u quam af te wijcken. Om dan te betoonen met werken, 't ghene ick dreygh' met woorden, ſoo kap ick mijnen ancker af en gae op Godts ghenade drijven, biddende ſijnen H. Gheeft, dat hy met goede invallen mijne ſlappe zeyljens ſoo doet ſpannen en ſwellen, dat ick u, *Lieve Philothea*, naer een behoude reys, door deſe wereltdſche grondeloofe baren tot de haven van ſaligheydt magh beſtieren.

Her is eertijds het ghebruyck gheweest datter in de Kercken vande Christenen op-ghehangen wierden raders, ende wielen van waeghens, ende dat de Leeraers der gemeynte dickwils voorhielden, dat de ſaecken van deſe werelt ſoo ongeſtadigh ende vergangelijck waren, oft-ſe altemael op wielen gheduerigh hadden af-geloopen. Dit was doen ter tijdt ghelijck het noch is op den dagh van heden een teecken ende beduydeniſſe van ongeſtadigheydt: ende is oock eertijds gheweest een ghewiſſe waerſchouwinghe aen den Koningh *Sofſtris*. Deſen liet vier Koninghen in-ſpannen die ſijn Caroffe moeſten trecken; vande welcke den eenen altijd omfiende; ende daer op ghevraeght, gaf voor antwoordt: *Heer Koningh ick ſie dat het rat keert ende draeyt, het opperſte komt onder, ende het onderſte*

onderste komt boven; ende ick denck dat de kans oock eens sal keeren, ende dat ghy sult dalen; en dat wy sullen klimmen. Op dit radt, *ô Philothea*, loopt, en draeyt de werelt; daerom hebb' ick aen den inganck van dit boeckken, dit Sinnen-beelt willen indachtigh maecken, om u haer onghestadigheydt, daer-se alleen in ghestadigh is, in te drucken; op dat ghy met dese *Goddelycke Liefde* u begeerten boven haer soudt verheffen. Hier siet ghy dan de verganckelijckheydt vande bedrieghelijcke *Wereldt*, over de welcke den *Philosooph Democritus* sijn gheheel leven heeft ghelacchen, ende den *Philosooph Heraclitus* anders niet en heeft gedaen als w eenen, soo dat dese twee, al staken sy inde duysternisse van het Heydendom, hebben nochtans door het licht van hun natuerlijck verstandt haere valscheydt ghenoech kunnen door-gronden. Den *Eerw. P. Ioannes de Gouda*, vermaerdt door sijne Sermoonen, ende Boecken, plagh te segghen, datter een garjen alleen was daer-mien de *Werelt* door kost aenschouwen, ende seydt dat te wesen de traellien van de Biecht-stoelen. Want daer is't dat een yeghelijck sijn swarigheydt te berde brenght, om sijn benout hert een weynigh te verlichten. Buyten die plaets en willen wy haere ydelheydt noch soo aenmercken, noch soo belijden. Wy zijn, *ô Philothea*, ghelijck de visschen in de zee, die de brackigheydt vande soute wateren niet en smaken, voor dat-se naerderen den mondt van een binnen-landtsche reviere, die haeren soeten stroom onder die sligtighe baeren komt te schieten, Soo langh als wy binnen de wereldt swemmen en woelen, soo en bevroeden wy haere bitterheydt niet, noch haere swarigheden; men moet sich **en** weynigh daer

afvertrecken , om die met een vry en onbelemmert ghesicht t'onderfoecken.

En min of meer ghelijck die eenen *Almanach* sou vwillen lesen, moet het boecxken een vveynigh van sijn ooghen houden , ende daer niet op legghen; soo moet men oock de *Werelt* van verre besien om te leeren vvat voor eenen *Almanach*, en *Logen-sack* sy is, vvat quaedt vveer sy *prognosticeert* , vvat tempeesten, en *Eclipsen*. Dit en sien vvy noyt beter dan als vvy uyt de *Werelt* moeten scheyden. Doen heeft het oock ghevat sijn *Konincklijcke Majesteijt Philippus* den III. die nochtans met sijne heylighe *Huys-vrouwve* godtvruchtelijck geleeft hadde. Desen, naer dat hy 23. jaeren gheregeert hadde, ligghende op sijn sterven, ende over-peysende de *Ydelheydt* vande *Hof-sche Wereldt* , heeft tot hem gheropen sijnen *Predicant P. Hieronymus de Florentia*, vande *Societejt Iesu*, ende hem belast dat d'eerste reys als hy op stoel sou staen, sou verkondigen; *Dat hy hadd' sien sterven eenen Koninck die soo veel jaren wenschte Eremijt geweest te zyn, als hy Koninck geweest hadde.* Dierghelijcke redenen , dan , *ô Phitoea*, hebben my bevveeght, dat ick u dese *Ydelheydt* een vveynigh tijds soude voor ooghen stellen, 't gene ick in dit boecxken heb ghetracht te bevvijsen. Ick hebbe al vwillens en vvetens mijn manier van schrijven ghetempert, ende niet teenemael op sijngeestelijcks vwillen stellen, gelijk sommige doen, die heel verheven spreken, ende anders niet by en brenghen als het merch vande verlichte *Schrijvers*. Mijn ooghmerck, ende het vvit is de *Ydelheydt des Wereldts* by soo veel duysenden beklaecht, by soo vveynighe versmaedight, een luttel met eenvoudighe vvoorden t'ontdecken tot meerdere onder-
vvijsinghe,

wijſinghe, ende naedere uyt-legghinghe heb ick tuſſchen de dichten in-ghevoeght een *Aenſpraeck*, om u een weynigh te onder-houden, ende om met u als tuſſchen beyde eens te moghen ſpreken, daer in voor-houdende verſcheyde Leeringhe ende Hiftorien, op dat ghy de *Wereldt* eensfoud met de voeten ſtooten, en dan u beginnen te ſtellen om Godt allenghskens naerder en naerder by te komen; ghelijck de Reyghers ende Oyevaers doen, die twee of dry-mael op de aerde met hare voeten douwē om haer ſelven ſoo om hoogh te dringen; ſoo wensch ick dat u *ô Philothea*, dit Boecxken een occaſie magh weſen om u vande aerde, dat is, vande vergankelijcke ghenuchten, eer, en rijckdommen te verheffen, ende dan voort-aen als eenen *Paradijs-voghel* verre boven deſe *Ydelheydt* uwen ſwier te houden, op dat ghy nimmermeer met u begheerren en komt neder te daelen. Ende is't byaldien dat Soontjen vanden Koninck van *Iaponien* ſoo op-ghevoedt wierde, dat het noyt de aerde en raecte, om dat het erf-ghenaem moeft weſen van een Rijck dat nochtans op de aerde was ghelegen, ſoo ſiet ghy wel-hoe voorſichtelijck dat ghy uwe voet-ſtappen oock moet ſetten; ick hou u voor een *Princerſſe*; ghy zijt by mycen Konincks Dochter: verre moet dan van u weſen dat ghy aen de aerde vaſt ghehecht ſoudt blijen: Voor waer ſoo ghy den hemel menighmael met u gedachten by kont woonen, dat ſal in u een aenghename walghe van aertſche ſaecken aen doen kleven.

Solier Hiſt.
Eccl. Iapon.
e.1. c.6.

*Wanneer het Hert van d'aerde gaet,
 En door de blauwe Wolcken slaet,
 Wanneer 't ghemoot daer boven sweeft,
 En niet als Hemels voedt-sel heeft,
 Wanneer de ziel haer keert tot Godt,
 Dan is de Wereldt enckel spot.*

Ick weet wel, ghy zijt al verheven van moedt, ende coragie, ghy en loudt den naem van *Philothea* niet willen voeren, waert dat ghy den naem van *Philothea* niet en woudt beleven: dat doet my vastelijck gelooven uwe seeghbaerheydt, godtvuchtigheyt, cenigheyt, eerbaerheyt, vrees des Heeren, siyverheydt des herten; met een woordt alle de deughden die in u worden gevonden: dese, seggh' ick, gheven my een vaste hope dat ghy u liefde op d'aerde niet en sult laeten spelen, als om den hemel meer te beminnen. Doorwandelt ghy dese wereldt met u verstandt, 't is om de glorie Godts daer alleen uyt te rapen: sijn liefde leert ghy uyt het vyer, sijne soetigheyt uyt den douw, sijne bermhertigheyt uyt de grondeloofse zee, sijne schoonigheyt uyt de bloemen, sijn rijckdommen uyt de goude mijnen; daerom alleen, seggh' ick, wilt ghy dese wereldt aenschouwen, andersins is u nature, ende ghenegentheyt tot verhevender saecken gheschappen. My dunckt als ghy eens in uwe ziele smaect de soetigheyt vanden Goddelijcken troost, ende dat ghy eens proeft dien hemelschen *Nectar*, dat ghy dan roept met duysent ziel-suchten die uyt uwen boesem vlieghen: *Wee my dat mijn ballinck-schap hier soe lanck wordt uyt-getrocken! Wie sal my verlossen van dit lichaem des doodts? Hae ghenoeghlyck*

Zijn uwetabernakelen ó Heere der krachten! mijne ziele beswijckt, ende smilt in het overdencken van uwe saletten! Waerom en verander' ick niet in eenen Hert, op dat ick eens magh loopen naer die fonteyne der levende Wateren? Wie sal my gheven vleughelen van eene Duyve, ende ick sal vlieggen ende gaen rusten? ó Wanneer sal ick eens in eenen Engel veranderen, om die hemelsche ghenuchten, ende de blijdschap der Salighen te genieten! Gaet daer mijne Wenschen ende begheerten, vlieght der Waerts mijne gedachten, ende ghepeysen; sit op de vleughelen der Winden, snijdt door die blauwe Wolcken, gaet eens daer boven genieten dat noyt ooghe ghesien en heeft, noch oore gehoort, noch ghedaelt en is in 's menschen ghedachten. O dat ick hadde een ginsterken van die ewige Sonne! ó dat ick hadd' een briseltjen van dat hemelsch Manna! ó dat ic had een sandeken van ons Vaderlandt daer boven! ó dat ick hadd' een straeltjen van dat Goddelijck vyer en vlamme!

O Wat een beWeghinghe sou dat gheven in mijn siele! Wat eene veranderinghe in mijne manieren! Ghy zijt eens ghedaelt op een Herderken, hy is verandert in eenen Koningh; ghy zijt eens ghedaelt op een kleyn kindt, ende hy is gheWorden eenen Rechter van twee Ouderlinghen; ghy zijt eens ghedaelt op eenen visscher, ende hy is op-ghe-nomen tot het hoofst der Kercke; ghy zijt eens gedaelt op een oneerlijcke Vrouwe, ende sy is gheWorden de ghenuchte der Engelen. En Wat een kracht ende sterckte en hebt gy aen die reere ende swacke Maeghden niet ghegheven? Ghy verweckt Catharina, datse liever heeft op scherpe raders ghescheurt te zijn, als inde gheboorduerde carosse vanden Keyser Maximinus gevoert te worden. Ghy doet Agnes met meerdere vreught staen in het midden der vlammen, als Sardanalus lagh op de roosen. Ghy laet Barbara stellen in d'ysere boeyen, ende sy is schoonder dan ofse waer behanghen met goude ketenen. Potamiana wordt in het

siedede peck ghesmolten, ende haer dunckt datse met hemel-
 schen Dauw wort overgoten. Ghy doet Ursula wens-
 chen om pijlen, Agatha om nyp-tanghen, Thecla om
 Wilde beesen, Clara om Cruycen. Maect ô stercken
 Gheest, dat Philothea, Clara magh wesen, dat sy met
 Ursula roept om wonden, met Thecla om bloedgierige
 dieren; datse de voet-slappen volge van Catharina, dat-
 se gelijck magh worden aen Barbara, datse met de kloec-
 ke Maeghden haer siel al hebbe in den Hemel, schoon het
 lichaem hier noch wordt gehouden op der aerde. O ghe-
 luckigh ende duysentmael geluckigh die van nu af beseylet
 hebben de haven van d'eeuwige glorie! die nu zijn buyten
 perijckel van schip-brake te liden, die het vastelandt van
 hunne saligheyt al besitten. Wanneer sal ick eens sien die
 negen Chooren der Engelen? Wanneer sal ick eens aen-
 schouwen die twaelf gheslachten van Israel? Wanneer sal
 ick weerdigh wesen om geluck te wenschen aen de vier-
 ghe Apostelen, aen die vrome Martelaren om hunne Lau-
 werieren, aen die suyvere Maeghden om hare lelien? Wan-
 neer sal ick daer boven eens gaen genieten die sekere ghe-
 rustheyt, die gheruste stilligheyt, die stille soetigheyt, die
 soete geluck-saligheyt, die gheluck-salighe eeuwigheyt,
 die eeuwighe vrolijckheyt? ô Heer wanneer sal ick komē,
 en voor u aensicht verschijnen? ô Heer wanneer sult ghy
 mijn siel uyt dese levende doot verlossen, ende tot dat on-
 sterffelijck leven op nemen? Soo dunckt my ô Phi-
 lothea, dat ick u hert sie vlammen, dierghelijcke
 siel-spraken merck ick in uwen kloecken geest te
 spelen, sulcke vvenschen ende suchten stiert ghy
 somtijds naerden hemel. Ick vveet vvel ghy zijt
 een vvel-geborn kindt dat anders niet en soeckt
 als sijne saligheyt te versekeren. Dit soo vvesende,
 soo seggh' u 'tghene Christus in 't hofken seyde aen
 de soldaeten: Wie soeckt ghy? sy antwoorden:

Iesum

Iesum van Nazareth. Waer op Christus: Laet dese dan gaen. Soeckt ghy Iesum van Nazareth oprechtelijck, *ô Philothea*? Laet dan de eere, de vvelusten, den pracht, de Ydelheydt des Wereldts, laet die vaeren: verlaet die, eer datse u verlaeren; dat is mijnen vvensch, dat is al mijn begeerten. Want vvaerachtigh

*Wie dees Wereldt verkiest,
Soo, dat hy Godt verliest:
Als't gaet op een scheidten,
Mist hy's alle beyde.*

Hier loopt my als in den mondt, ende inde penne *Gerardus à Campis*. Defen hadd' een schoon huysgebouvt, ende vvas vvelghestoffteert, vvaer toe hy sijne vrienden ghenoodt heeft om dat eens te begieten, ende naer datse lustigh ghevveest vvaeren, heeft hy aen hen gevraeght ofter ier vvas dat sulck een huys ontbrack. Waer op eenen van alantvvoorde jae, datter een gat vvas, kost hy dat stoppen, dat hy dan geluckigh sou vvesen: den vvelcken seyde, dat het gat vande deur vvas, daer hy doot deur sou uytghedragen vvorden, als vvanneer hy oock *Vrouvv'* en kinderen, goet en bloet, en alle vvreught der vvereldt sou moeten verlaten. Welcke vvaerschouvinghe soo veel ghevverckt heeft in het ghemoedt van *Gerardus*, dat hy de *Wereldt* met haer *Ydelheyt* heeft gaen versaecken. Hoe vveynigh zijnder, *ô Philothea*, die diteens oprecht overdencken? hoe luttel die daer naer hun leven schicken? ende nochtans den *Apostel Paulus* en hout niet op van ons te vermaenen; Ick seghu dan, *ô Broeders*, dat den tijdt kort is, op dat de ghene die vrou-

Wen hebben, zijn offer gheen en hadden, ende die weenen,
 of sy niet en weende; ende die lacchen, of sy niet bly en wa-
 ren; en die kooppen, of sy niet en besaeten; ende die dees We-
 relts ghebruycken, of syse niet en ghebruyckten: Want de
 figure ende den schijn van dese wereldt die gaet voor-by,
 Roelandus een werelts Jonghman wierde dese ver-
 ganckelijckheydt oock op eenen dagh ghe waer;
 want 'savonds uyt een lustighe feest, ende vrolijk
 gheselschap t'huys kommende, vraeghde hy sy-
 selven: *Rolandus* waer is nu het bancket dat ghy
 van daegh hebt ghenoten? waer zijn die leckere
 spijsen? vvaer die kostelijcke wijnen? waer is
 dat mussteck ende instrumenten? vvaer die lieffe-
 lijcke stemmen? waer die aerdighe dansen? waer
 dat aenghenaem ende vrolijk gheselschap? Is dat
 dan al ghepasseert? is dat altemael voor-by? zijn
 die ghenueghen soo haest verdwenen? O nu sien
 ick dat de werelt ghelijck als op een rat schijnt te
 draeyen ende te keeren, ende alle ghenuchten tot
 eenen haestigen ende onverwachten onderganch
 is brenghende. Het ghene desen *Rolandus* heeft
 bevonden, hadd' *Ezechiël* langhen tijdt te vooren
 in het schip beschreven, dat hadd' maten van Ce-
 der-boomen, riemen van sterck eycken hout, ende
 eene kostelijcke campannie ende spiegel; het had
 zeylen van sijde ende vlagghen van purper, ende
 meer andere kostelijcke toe-rustinghe; maer daer
 en was gheenen ancker aen, die het standvastig-
 heydt ofte versekeringhe sou konnen ghewen. Hoe
 wel seyt dan de godt-vreesende siele by *David*: *Het*
is my goedt, mijn Godt aen te hanghen, ende in mijnen
Heer mijnen ancker ende hope te stellen. Die wensch ic
 dat altijt u toevlucht magh vvesen, *ô Philothea*, op
 sijne gracie hop' ick dat ghy voortoen sulc steunen,
 ende

Ezech. 27.

Psal. 72.

ende niet op het onghestadigh radt van *Ydelheyde*. Daer toe hebbe ick de penne inde handt genomen om u in uwe aenghenomen Godts-dienstigheyde te verstercken; verstercken segh ick, want ick sagh al dat 't ghene ick hier ghestelt heb op het pampier dat, dat te voren al in u hert was gheschreven, ende dat het al eerder by u waeren wercken, als by my woorden; ick bidd' u al even-wel dat ghy dit mijn Boecxken in danck wilt ontfangē, om vviens vville het alleen te voorschijn is ghekomen. Het sal u dienen, ten zy ick in mijne hope bedroghen vvorde, tot een *preservatisteghen* het lock-aes der wellusten, ende met eenen hier en daer aen-vvijfen de vvalghelijcke pillekens die de *Wereldt* soo aerdigh vveet te vergulden. Ick bidd' neemt het in danck, ende vaert eeuwvigh vvel.

M-AETJEN.

I Ck volghe hier in de voedt-stappen van *Seneca*, die in sijn brieven aen *Lucilius* op het eynde van sijn *Misiven*, altijdt ier aerdighs daer voor een *Toe-mate* by voeght, hoe vvel het selve punt-reden met sijn voorgaende niet over een en is komende. U sal dan ghelieven voor dit-mael met het naer-volghende gediend te vvesen. Een arme Vrouwe die haeren kost met spinnen vvon, had haer Soontjen om een boodtschap uyt-ghesonden, maer desen lanck achter-gebleven zijnde vvierdt in sijn vverderkomst onthaelt met slaghen. Den Lecker kreet, en huyde, en om de voordere straffe te ontgaen seyde hy: Moeder hadt ghy daer gevveest, en gesien dat ick gesien hebb', ghy soute daer oock vvel

ſoo lanck hebben blijven ſtaen gaepen. Wel,
 vraeghden de Moeder, vvat hebje gheſien? hy
 antvvoorden: *Ick heb in een ſchouw geſien eenen honds
 draeyen een wiel, en hy ſpon al ghebraden vleeſch.* Is dat
 niet een rijck antvvoordt voor eenen ſchaemelen
 jonghen? ick gheloov' dat hem den mondt langh
 vwaterden, en dat hy dickvils noch op den hondt
 peyſden, als hy het rat van ſijn Moeder ſagh drae-
 yen. Doch ghelijck Godt vrieſt naer de kleederen,
 ſoo gheeft hy appetijt eude ſmaeck na de ſpijſe: en
 den honger doet honigh uyt een kofſtjen broods
 ſuyghen. *Philoshea*, om u kofſken van alle ſoorten
 van kruykens te verſien, ſoo neemt deſe *Spreek-
 Doorden* noch mede.

Dit voor U.Ed.

*Heyligheyt en leyt niet alleen in den ſchijn,
 Maer heylighbeyt leyt in heylich te zijn.*

Dit voor de Luyaerts.

*De alder-naeſte by de Kercken,
 Sal men de alderlaeſte daer in mercken,*

Dit voor de Modiften.

*Fluweel, Satijn, en hofſche reucken.
 Bluſſchen het vyer uyt inde keucken.*

Dit

Dit voor de mistrooftighe.

Lief vrienden wilt die wel versinnen,
Elck huysken heeft sijn kruysken,
Is 't niet van buyten, soo is 't van binnen.
Iae isser Gods kruysken niet,
Soo en is 't Godts huysken niet.

Tijt-verlies dat is kleyn profijteli-
ken arbeyt vande Wereldt.

*Naer soo veel tijds :
Hoe weynigh profijts.*

G Odt voordere u Madamoisell',
 Gaet dit voor goet, of is 't maer spel?
 Soo neerstigh aen dat block-ghetouw!
 Ghy zijt een peerle van een vrouw.
 I fiet eens wat een suyper handt!
 Ghy zijt het puyck van heel het landt!
 Die't met soo menigh-vouden draet,
 Door een sijn Spaensche kantjen slaet,
 Ba! sulcke Lie die worden rijck,
 En winnen 't geldt ghelijck als slijck.
 Maer seggh' een reysje, van dit goede
 Hoe veel een vaeyem kosten moet?
 Wel! lachte ghy als ick dit vraegh?
 Het is misschien voor eenen kraegh.
 En voor een, al en weet ghy 't niet,
 Misschien die ghy niet noy en fiet.
 My dunckt dat sy van schaemte swijghet,
 Om niet te segghen wat sy krüghet.
 En datse daerom heel den dagh,
 Ontrent de Spin wel wercken magh.
 Want als het al ghekropen is,
 En als het al gheloopen is,
 En als het al ghekeken is,
 En als het al ghesteken is,
 En als het al gheslinghert is,
 En als het al ghevinghert is,
 En als haer netten zijn ghespreydt.
 En als haer kanten zijn ghebreydt.
 Is 't noch een mughsken voor de Spin,
 Dat is voor haer noch groot ghewin.
 Is 't eenen schellinck voor een ell',
 Soo gaet de Coopmanschap noch wel.
 Want dickwils sit sy daghen lanck
 En wacht tot s'avondts sonder vanck.

En dück Wijs fiet men dat den prijs
 Hanght aen de Mode van Parijs,
 Soo weynigh brenght haer wercken uyt.

Maer fiet wat ick hier uyt besluyt:
 Ick seggh' en ick wil houden staen,
 Dat veel de selve weghen gaen;
 Ick seggh' al hevet gheen en schijn,
 Dat sy maer Spelle-vercksters zijn.
 Door-reyst de werelt op en neer,
 Siet op Mevrouwv', fiet op Mijn Heer.
 En wat ons Ioffer, en haer Maeght,
 En wat dat doch ons Heerschap jaeght.
 Gaet onder vraeght een armen Bloedt
 Hoe veel en wat hy niet en doet,

'Tis altemael 'tis om ghewin,
 En steken daer haer leven in,
 Ick seggh' al hevet gheen en schijn,
 Ick seggh' noch eens dat spinnen zijn.

Daer sit Me-Iuffer heel den nacht,
 Maer naer een magher vlieghe en wacht,
 Die feselt haer wat in haer oor,
 Dat is den vanck van onse floor.

'Tis wel ghevanghen waer by vast,
 Maer neen hy is ten slimmen Gast,
 Hy isser deur, en trompter uyt,
 Wat seghje nu van onsen Guyt?
 Doch sy en is het niet alleen.

Verloren arbeydt is ghemeen.
 Is't dat ghy't heel de werelt vraeght,
 Wie isser die het niet en klaeght?
 Den eenen wachten naer sijn Bruyt,
 En streeck hem daeghs te voren uyt.

Een ander was doen wel ghetrouwt,
 Maer't was hem 'sander daegh berouwt.

En Florisonfen erghen Loer
 Die letten hoe dat Besjen voer,
 Hy wachte naer de leste ziel
 Om dat het goedt op hem verviel,
 En wist dat in het testament
 Alleen was sijnen naem bekent.
 Dies hop 't en hy dat s' reysen sou,
 En Besjen sie weer inde schonw.

Mijn Heet was in het Hof gheacht,
 Soo dat hy grooter saecken wacht,
 Hy wachte seven jaeren lanck,
 En scheyde noch met eenen stanck.

Ick ken hier naest een weeldigh Kindt,
 Het spijste Eentje datmen vindt
 Het trotste Quantje van de straet,
 Dat altijd trots en trotser gaet,
 Dat quam hier nimmermeer voor-by,
 Of 't had een Ioffer aen de sy,
 En ginck spaceren naer den noen,
 Want anders had het niet te doen,
 En dienden haer voor Valentijn,
 En wou en sou en moest het zyn.
 En dienden haer voor Serviteur,
 En droegh een roosken voor savtur.
 En aen 't ghevest van sijn rappier,
 Een lintjen van sijn Venus-dier.
 En midts by dit hiel voor gheluck
 Soo wou hy vast gaen op het stuck.
 Dies schonck by aen de Kamer-maeght,
 Een bonte mossel diese draeght,
 En aen den veurschoot die soo kraeckte
 Daer isse oock soo aengberaecte.
 Maer siet den Windt, en vrouwen aerdt
 Die keeren dick wils op een quaert;

Men vyert hem niet ghelijck - men plagh,
 Hy kryght niet eenen soeten lagh,
 Men laet hem dick wils bellen staen,
 En komt dan iemandt noch ghegaen
 Die seydt: Ons Joffer is van huys;
 En dat is Spitsaert sulck een cruys,
 Dat hy gaet druypen langhs de stadt,
 Als of hy 't niet wel vast en had 't:
 En schoon of hys somtijds vindt,
 Hem wordt niet enen stoel ghedindt,
 Men doet hem niet meer sitten neer,
 Het is gheseydt: En komt niet weer.
 En heb ick dan niet wel gheseydt,
 Dat al dit volcxken webben breydt?
 En soo dees spinnen allegaer,
 Soo volghter hun met duysent naer.

Ghy Philothea Wüser Kindt,
 T! siet eens beter in de Windt,
 Siet eens voorsichtigh in den Tijt,
 Die vruchteloos daer heenen glijt;
 Ghy zijt van nu al wat bejaert:
 Wat vruchten hebje al vergaert?
 T! siet eens Ruth haer ooghjens slaen,
 En scheyden 't kaf van 't suyver graen.
 Doet oock soo voor-raect eerje scheyt,
 Daer is geen Tijt in d'Eeuwighbeyt,
 Dies hoort wat dees trompette slaet,
 Sy blaest den Tijt als Tijt vergaet;
 Sy wackert op ons luy ghemoet,
 Want Tijt in Tijt is 't beste goet.
 Wie desen nu onnuttigh quist,
 Die heeft sijn goet voor goet ghemist.

A E N - S P R A E C K,

I Ck weet wel, *Alder-leefste Philothea*, sonder vley-
 inghe of pluym-strijckerije ghesproken, dat ghy
 kloeck van gheest zijt, ende niet alleen verstandt
 en hebt van draeykens aen malckanderen, maer
 oock van reden aen een te knopen, soo dat ick my
 hier in het beghinsel genootsaeckt vinde, dese mij-
 ne *Aenspraeken* soo te voegen, datse niet alleen van
 een deel onghebonde stof vry en zijn: maer in te-
 gendeel veel spreucken, ende daer op passende ma-
 terien vervatten, die u moghen vermaken, en niet
 met allen en stelle, dat u sou connen mishagen. Al-
 hoe-wel u vonnis of oordeel my niet lichtelijck
 verveirt en sal maecken: want uwe soet-aerdig-
 heydt en pleegh in ghiften gheen fouten te willen
 bekennen, wel wetende, ghelijck het Italiaens
 spreek-woordt luydt, *Dat-men gheen peerden in den
 mondt sal sien die ons worden ghegheven*. Waer't noch-
 tans dat ghy u verwonderde, waerom ick van dit
 reghenwoordigh Sinnen-beeldt mijn werck be-
 ghinne, soo sal u ghelieven indachtigh te wesen,
 dat de Ioffrouwen van desen tijdt geerne voor aen
 de venster op den terdt sitten, om te sien ende ghe-
 sien te worden; soo docht my oock dat ick dese
 Ioffer, die met haer spelle-werck soo besigh is, geen
 aengener plaets en hebb' connen geven, als dat
 ick haer voor aen de venster van mijnen boeck ee-
 nen stoel met een kussen sou aendienen.

Dit soo wesende, om mijne *Aenspraek* te be-
 ghinnen, soo seggh' ick dat ick altijd geerne op de
 Tooren-wijfers heb ghesien de uren van den dagh
 af-geteekent met goude letters, niet alleen om dat

dien glans een heel stad door be-ooght kan worden, maer veel meer om dat die gulde cijfer-letters ons met eenen, de kostelijckheydt vanden tijt souwen aenwijzen. Dat rijck sy kostelijck vergulsel behoorden ons, segh ick, alle uren den prys vanden snellen en onweer-roepelijcken tijdt in te drucken, die men nu by vele, jae by het meeste-deel der menschen vruchteloos voor by siet schier. Want gnelijk eertijdt vraeghden *Seneca*: *Wie isser die heden-daeghs den tijdt vverdeert naer sijne kostelijckheydt? die eenen dagh soo groot acht als het behoort? Een groot deel van het leven vort verquist met quaet te doen, het meeste deel met niet te doen, het gheheel met iet anders te doen.* Hoe menighe ure, hoe menighen schoonen dagh wordter alsoo quistigh den hals ghebroken? wy souwen ons kruycen en seghenen van verwonderinghe dat wijse eens altemael by een op eenen hoop saeghen ligghen. *Nero* was eenen uyt-sinnigen Tuyscher die met duysendē aen ecnē worp vande *Teerlinck-stoen* honck, en daer niet meer op en pasten als of hyvoor rotte mispelen gespeelt hadde. Op sekeren tijdt soo hy beval datmen sou brengen ontrent het vyerde deel, van een Millioen, de Moeder om sijne verquistinghe wat in te binden, dede de somme verdobbelen, ende die seffens wijt en breed over de rafel storten, op dat hy door de grootheydt vanden schat, die hy wederom gonck waeghen. vermaent zijnde, de *Licht-veerdighe* handt voortaan sou maetighen. O! dat wy den verquisten tijt eens costen in trecken wat een moye hoopje souwer te berde komē! doet eens open die oude Historien, ghy sult vinden eenen *Domitianus*, die, niet teghenstaende hy den *Schepter* in de handt, ende de *Croon* op het

hoof

Epist. 1.

Nieremb.

hoofst hadde, even- wel besteedde alle daghe ettelijcke uren, om vliegghen met naeldente door- steken, en was daer soo besigh mede, ofhy de principaelste hoofden van sijns vyants leggher vervolgh hadde. Ende *Hartabus* Koningh vande *Hyrcanen* maekten zijn werck van mollen te vanghen met den selften drift en yver als d' andere Koninghen nieuwe rijcken jaeghen. *Biantes* Koningh van *Lydien* besteedde sijnen tijdt met vorssen aen drayen te knoopen, met sulck een vermaeck ofhy sijn overvonnen *Vyanden* aen een gheketent in *Triumph* ghevoert hadde naer het *Capitolium* van *Roomen*. *Aropus* Koningh van *Macedonien* endede anders niet dan lanteernen maken, en noch en sagh desen niet dat dit teghen sijne Majesteys eer vvas streckende. Dit gheschiede in oude tijden; maer my dunckt datter oock al dierghelijcke zijn noch op den dagh van heden. Hoe veel wordter ghevonden die hunden tijdt besteden in te kemmen, in het wasschen vanden baerdt, in her friseren vande knevels, met faveuren te koopen, met schermen, met het ticktack, met picketen, met het palet, met het racket, met de dans- school, met vryen en courtiseren, met vleyen en streelen, met verhalen van saecken diese noytghedaen en hebben, met stoessen op hun adelijck bloedt, daerle nochtans maer van ghemeyn lieden ghesprooten zijn, met roemen op hunne goederen, en maecken gheduerigh kasteelen inde locht, ende en souden geen boeren-huys op't sandt kunnen richten? Vanden anderen kant wat eue tijdt-verquistinge en wortter oock onder de vrouwen niet ghevonden? Men sou segghen dat sommighe van haer gagie trocken, soo, besigh zijns om iet nieuvs te versieren; 't schijnt dat sy anders niet

Aula Sanna-
sta.

en connen of weten , als vande *Nieuwe Mode* te spreken, vande poyer-dooſe, vanden friſeer-priem, vanden ſpieghel daerſe hondert-mael by-loopen om te ſien hoe dat de locken crollen: en ſouden liever hebben (gheliick eenen ſeydt) *Dat de heel Republyck* , als eene van de haeyrkens ontſtelt ſou worden; ja ſouden met *Hortenfius* wel iemandt een proces leveren die by ongheluck een kroocxken in haer kleedt ghepoyt ſou hebben. Ick gheloove dat den *H. Antonius* langen tijt ſou gaen voor-by, dier-ghelijcker huysen, eer hy boven op het dack (’t welck tot *Mylanen* gebeurde) de Enghels ſou vinden. Deſe beſleden een vieren-deel van haer leven in palleren, een ander vieren-deel in viſiten , het derden in danſen en ſpringen, de reſt in ſlaepen en droomen. Wat dunckt u? ſou ick deſe niet by die Vlieghevanghers, ende beneffens de Lanteern-makers moghen ſtellen? *Keyſer Carel* voor-waer vry wat wijſer als de boven-ghemelde Koninghen , droegh eenen Gouden rinck, en inde plaetſe van’t geſteente ſtondteen Horlogiken met alle zijn raderkens, endaghen nacht dienden ’t hem tot eenen wecker om den costelijken tijdt in acht te nemen , den welcken by hem oock neerſtelijk waer-ghenomen wierdt , ende placht deſen Onſterffelijcken *Keyſer* te ſeggen: *Yo y el tiempo para dos otros*. Hy heeft den ſelften oock ſoo beſteedt in ſijne eerſte jaeren , dat het *Vranckrijck* ende den *Grooten-Heer* lanck ſullen ghedencken , ende in ſijn leſte, dat het ſijn ziele inder eeuwigheydt ſal ghenoeghen. Hy ſagh de costelijckheydt beter in, als deſe *Tijdt-verquijſters* daer wy af ſpreken , die welcke altemael oock wel reden ſouwen hebben om met groote letteren in hunne Saletten te ſchrijven, ’t ghene eer-

tijds eenen dede, al-hoewel te laet voor sijn eyghen selven, maer vroegh ghenoegh voor de ghene die hy daer door onderwees, ende waerschoude:

*Dama fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Rex poterit rebus succurrere, nemo diebus.*

Dat is te segghen:

*Mijn ghelt en goet al ben ick't quijt,
Noch mis ick meer verlooren tijt,
Want gheldt en goet dat krijght-men weer
Maer tijt die wegh is nimmermeer.*

Dit seggh'ick, souwender veel met groote letteren moghen schrijven. En op dat wy clarder sien dat hunne clachten in de reden souwen bestaen, laet ons eens af-meten den tijdt van ons leven. Men seght dat den ouderdom van dry tuynen is den ouderdom van eenen hondt, en den ouderdom van dry honden den ouderdom van een peerdt, en van dry peerden den ouderdom van eenen mensch! en van dry menschen den ouderdom van eenen swaen, en van dry swaenen den ouderdom van een hert; en van dry herten den ouderdom van eenen draeck die leeft wel 1000. jaeren oock naer het ghevoelen vanden H. *Augustinus*. Sommighe ghedierten overtreft den mensch dan, in lanckheydt des levens, sommighe gaen den mensch te boven, 80. a 90. jaeren konnender loopen tusschen de wieghe ende de doot-kist. Een seecker 't waer al lanck ghenoegh gheleeft, waer het wel ghenoegh gheleeft, al tijds ghenoegh waerder profijts ghenoegh, maer neen, die schoone

jaeren vvorden verspilt gelijk den Propheet Aggeus seght, en loopen vruchteloos daer henen.

*In de vviiegh ist snoter-bel
Op de straet ist Kinder-spel
Inde jeught ist malligheydt
Inde vviijste ydelheydt
Inde ourste sufferij
Siet soo gaet den tijdt voorby.*

Dat is te segghen , het heel leven vvordt ydelijck verquift, en soo vvuy al den tijt eens hekelden, vveynigh sijn vlas, veel grof vverck sou ver ghevonden vvorden ? Den Keyser *Heliogabalus* nam eens sijn vermaeck, dat hy gheheel Roomen dede op-soecken het ghevught van alle de spinne-vvebben, ende isser tot 1000. pondt ghevonden. Dat men in een heel groote Stadt, ghelijck als Roomen vvas, sulck een menighte by een heeft connen raepen, dat en is gheen vvonder ; maer dat eenen mensch alleen, onder-soeckende alle sijne ydele vvercken, een groote menighte op sijn eyghen hant sou connen leveren , dat is meer te ver-vvonderen. Ey even-vvel het gheschiet soo vvuy spinnen als Spinnenkoppen, niet als Sijde-vvormen, dat is vvuy merghelen en putten ons uyt om vliegghen te vangghen, vvuy breyden netten voor de muggghen , maer suyver sijde te vvercken, om hemelscher saken te jaegghen, om deughdelijcke vvercken op te setten , dat gheschiedt by ons vveynigh, en seer selden. Daerom zijn eertijds en niet sonder goede op-merkinghe verschenen voor *Saturnus* den Godt vanden Tijdt, ende dies-volghens Rechter van dese saecke, dry sporten van Uren, sommighe heel lanck, sommighe middel-

middel-matigh, sommighe heel kort: de minste klaeghden over de meeste, want dese waren uren van affairen en besoignien, die de Raeden, Cantorenen ende Pack-huyfen aenghinghen; de middelste waeren uren van tijdt-passeringshe, die meesten-deel met den teerlinck-steen, kaerten, danffen, en baletten, met den *Tour à la Mode* verquist vvierden: de derde ende de kleynste naentjens van uyrkens, vvaeren uren die in den Godts dienst bestect vvierden, in een *Requiem* of Slaepers-misse, die maer van een kort ghebedt, en langhen maelijdt vvisfen te spreken. Dunckt u, beminde *Philothea*, dat het de leste qualijck voor hadden? ende dar sy niet met recht over de onghelijcke deelingshen en moghten claeghen? ick verskere u dat icker hebb' ghevonden van haer eyghen teghenpartije die segghen datse niet dan al-te-veel ghelijcks en hebben, die selver bekennen dat haeren tijdt in sulcken of noch onrechtveerdigher partijen is ghespleten. De belijdenisse van een gheleert persoon sal stant doen aen mijne vvoorden. Daer is ghevveest eenen *Secretaris*, die liggende op sijn steivenen over-slaende met een droevigh herdencken het misbruyck van sijnen tijdt en van sijn daghen, thoonde een rouvhertigh leet-vvesen over het voorgaende, ende dat ghepasseert vvas: niet dat hy iet onrechtveerdighs aengevanghen hadde, oft iet onbehoorlijcks hadd' vwillen uyt-voeren, maer dat hy sijnen tijt soo onnuttelijck verquist hadde in het tijdelijck, en niet eens ghepeyst en hadde op het eeuwigh. *Ick hebbe (seyde hy) by mijn leven beschreven 24. riemen papiers, dat is, by de 600. boeckken, ontrent de 15000. bladers, ende dat tot processen, rekeningshen, quitancien, obligacien, ende andere Schrifrueren, ende ick en hebb' niet een*

*P. Barry
in Solitude*

halfbladt besteedt, om daer mijn sonden op te setten, ten eynde ick een goede biechte sou konnen spreken. Dit seydt' desen als hy lagh op sijn sterven, als hy de ghewijde keerisse in de handt hadde, wiens vlam bequaemts om onse ooghen te verlichten, om alle tijdelijcke, verganckelijcke onprofijtelijcke saecken met eenen anderen dach te aenschouwen, als wy deden doen wy ghesont waeren ende alleen naer de ydelheyt, ende het wereltds ghevoelen vonnis strecken. Onghetwijffelt in sulcke gheleghentheydt soudent wy wenschen een vrucht-bariger bestedinge des tijts, ende wy en soudent soo vreemt niet vinden, noch buyten reden dese spreucke (wel verstaende, voor die Godt middelen ten naesten by verleent heeft, ende hunnen kost met den tayen hals niet en moeten haelen.

*Dient Godt, want dat betaemt, twee uren alle daeghen,
 En nut u spijs en dranck dry uren naer behaeghen,
 Vermaeckt twee uren lanck den stijf-ghespannen sin,
 Slaept seven uren lanck, want daer steekt voor-deel in.
 En past op uwe winst thien uren vol ghemetent,
 Soo hebje dagh en nacht verstandelijck ghespletent.
 En seght dat ick 't u segh, wie soo den tijdt verkieft,
 Dat sulck een nimmermeer noch tijt noch ziel verliest.*

Of ieder een dit voor eenen stock-reghel sal goe dt vinden, daer twijffel ick aen, soo veel isser af, dat ick gheloof dat den voor-ghemelden *Secretaris* dit sou onder-teeckent hebben.

Ten sou niet moghelijck wesen, *Lieve Philothea*, dat ick al de Tijdt-verquistinghe hier wijt en breet sou verhaelen, of wel ick sou wer een groot deel van mijnen tijdt moeten in verliezen. Met uwen
 goeden

goeden oorlof, wil ick alleen hier den *Tour van à la Mode* een weynigh door de hekel haelen, om dief-wil dat het oogh-schijnelijck, ende tastelijck is dat daer meenighe costelijcke ure wordt verreden, welck verlies nader handt misschien oock wel gemerckt, ende beclaeght sou worden, gelijk secker reyfende man, die in een vrent landt, ende in eenen grooten boschghetreden, wierdt overvallen vanden avont sonder dat hy de Stadt kost winnen. Hy dan vermoeydt ende vervaecht socht een heuveltjen om op te slaepen. s' Morghens ontwaeckende, stondt hy t' eenemael verset om de veranderinghe der plaetse. Wel, sey hy, droom ick dan noch, of is dit tooverije? waer is die rotse die hier gisteren avondt noch stondt? waer is dat Kasteel dat ick van verre sagh ligghen? ten lesten vattende den rechten gront, sagh hy dat hy op den rugghe van een schilt padde gheslaepen hadde, ende die hadd' hem 's nachts vervoert, dat hy s' morghens de plaetse niet en kende. O dat onse *Touristen* eens de ooghen open deden, en eens ontwaecten! om te sien waer dat hunne ooghen, en sinnen, en herten en daeghen, en maenden en jaeren ghedraeghen worden! desen *Tour*, *Beminde Philothea*, geschiet kruyf-wis, om dat de Jonckers de Joffrouwen in 't aensicht souwen ontmoeten. Eenen vondt, soo ick gheloof, vanden duyvel om *Venus processie* wel te ordonneren. Daer was certijds eenen *Sot* binnen *Roomen*, die ginck staen op de brugg' van *S. Angel*, waer over mer duyfende menschen dagelijcks passeerden, die van het *Vaticanium* gaen naer de Stadt, of vande Stadt naer het *Vaticanium*; soo dat dese brugg' gemeynelijck vol volcks is die onder matckanderen swermen, met

Del' An-
cre.

gaen

gaen en komen. Defen Sotdan stelde sich op 't midden van de bruggh' en rustende op sijnen stock, gheveynde sich of hy had ghesluymert, ende terstondt wacker op schietende, ende nemende sijnen stock, slaet hy altemael die daer passeerden over hals en ooren, segghende: Waer toe al dit onder een loopen? of altemael van het *Vaticanum* naer de Stadt, of vande Stadt naer het *Vaticanum*. Ick en wil niet langher ghedooghen dat men sus sal onder malckanderen verwerren. Lieffte *Philothea*, 't en is gheen sotten Werck al de menschen eenen wegh te doen wandelen. De seven *Wysen* van *Grieken-landt* souden hier met al hun vernuftsheydt te kort schieten. Maer wat sou defen Sot gheseydt hebben hadd' hy eens te *Parijs* gestaen op de *Pont-neuf* in de Vasten-avondt daghen, ten tijde als daer eens resideerde den *Ambassadeur* vanden *Grooten Turck*, den welcken ghesien hebbende de wulpscheydt en broodt-dronckerije vanden Vasten-avondt, ende op *Asch-dagh* merckende de seeghbaerheydt ende de ghestichiighe manieren vande *Borgerije*, sich vastelijck liet voorstaen datter t'eenemael nieu w volck inde stad ghekomen was, ende dat die van daeghs van te vooren al verrocken waren: sulck een verschil wasser tusschen de manieren, dat het niet en schenen de selfste menschen te wesen. Doch wat is het van noode dat ick dierghelijcke waeren gelijk ick segh, binnen *Roomen*, of van *Parijs* gaen haelen? den *Tour van à la Mode*, die hier te lande is inghevoert, heeft dien oock niet wel soo veel tijdt-verlies, ydelheydt ende lichtveerdigheydt, dat wy oock wel eenen Sot, jae weleen wijs man op de *Vaert-brugh* van *Brussel* mochten stellen, om die *Lanter-fanters* altemael

*Corn. à La-
pide.*

temael eenen wegh uyt te doen rijden, ende hunnen tijdt, eer en ziel in acht te nemen? ick hebbe 't principaelijck, en met reden teghen een deel kale Plugghen, die even-wel den Joncker maecten, ende teghen sommighe Vuyl-vodden, die uyt een quaede meyninge tot schandael ende val van d'andere, hen selven hier als gaen veylen, en schoon voor-doen om iemandt te bedrieghen. Ick segghe dan:

EN waer het niet wel tijdt dat Momus sou verrijfen,
 Om ieder een van ons sijn feylen aen te wijfen?
 En douwen met de neus, geluyck het spreek-woort seyt
 Ons in ons slim bedrijs, en in de vuyligheyt?
 Ten is niet meer van nood' dat hy sal aen de menschen,
 Of vensters by het hert, of glaesen moeten wenschen:
 Of dat hy op 't Comtoir oft in 't Salette gaet;
 Hy vindt al wercks ghenoegh tot Brussel op de straet.
 My dunckt de keyen selfs, dat se maer kosten spreken,
 Sy klaegghden overluydt, en tuyghden ons ghebreken:
 Sy sient den heelen dagh; maer watter s'nachts geschiet
 Dat weet een ander oogh, die alle dinghen siet.
 Dat Momus in de Munt ginck sitten voor de tralje,
 Of dat hy daer ontrent ginck ligghe op een balje,
 Wat sou hy doch al sien? hy keeck sy selven snf,
 Met al dat nieuw' fatsoen, met dese hoof-sche snuf.
 En als hy 't hadd' ghesien, hoe sou hem dat bevallen?
 Ick kender al een deel, daer viel vvat op te smallen,
 Die hebben 't hier soo breed, en t'huys, eylaes! soo nouwv,
 Men vindter qualijck pot, of ketel in de schouwv,
 Wilt ghy een staeltjen sien van dees ghevvisse klachten?
 Ick bidd' u, blijs vvat staen, vvy sullen hier vvat vrachtē;
 Sy moeten hier voorby, s'en konnen 't niet ontgaen:
 De koetsen zijn daer al, y! siet het speeltjen aen.

Ter-Wijl den Tour passeert soo moetj' op eenea letten,
 Die schijnt wel wat te zyn, en heeft niet by te setten,
 Hy sit daer in 't porteel, liet daer, daer is den Gast,
 Die, als hy eens bonceurt, wel seven dughrn vast.

En seker dat moet zyn, waer sou hy 't anders haelen?
 Want dees ghehuerde Koets moet hy daer med' betaelen.
 Dē knecht die achter loopt, en draegt Monsieur's sweert,
 Die heeft hy noch voor niet, gheleent van sijnen Weert.
 Maer wat dot hier al komt, en wilt den Joncker maken!
 Die quaelijck van't een broodt, aen't ander kan geraken,
 Dat ryden is soo fraey, dat staet hem soo wel aen,
 Al sou hy naderhandt noch moeten barevoets gaen:
 Dat koetskē dat moet voort, Mōsieurkē dat moet Toerē,
 Al sou 't hem op het eynt noch naer het gast-huys voeren:
 Men weet wel wie hy is, en wat by hebben kan,
 Den vader heet, en is den 'Stroyer Edelman.

Hy raecttē op't Comptoor, daer kreeg hy wat te schrijvē,
 De winst die was soo groot, hy kost niet langher blyven,
 Hy flux den deghen aen, en leer, en aen den voet,
 't Kapotjen op een sij, en 't pluymken op den hoet;
 En datter over-schiet dat vvort hier juyft ver-waren:
 Ick meen' als 't op sal zyn, dan sal hy eerst gaen sparen.
 Wat volckskē datmen vint! vvat hier al comt te bert!
 Sy vvillen sijn het hooft, en zyn noch qualijck stert,
 En soo als desen is soo sijnder slechte Slooren
 Die immers alsoo kloeck haer laeten sien, en hooren,
 Het spel is onvolmaeck of sy en zijnder by,
 Siet eens daer komter maer een paerken op een rij.
 'T En kan niet anders zyn of dese gaen verlooren,
 Sy hebben alle bey het seel doch op de hooren,
 Noch Vader isser by, noch Moeder daer ontrent,
 Dees Koets vvort op het lest, noch vanden dijck gevvent.
 Wat vvonder is't eylaes! dat 't schaep loopt voor de bonde?
 De Ouders zyn dick oock, aen 't selfde seel ghebonden,
 En dat de Dochter stockt, dat blaest de Moeder aen;
 Hoe kan den waghē dan, hoe kan hy effen gaen?
 Ghelijck den Phaëton eens vvou gaen avontueren,
 Den vvaghē vande Son den Tour om d' aerd te vueren;
 Soo hy vvat reed' te hoogh, den hemel die gingh aen,
 En hadd' op korten tijdt in vyer en vlam ghestaen.
 Soo hy vvat joegh te leegh, en deed' hem neder-sincken,
 Begoft het aertryck oock, stracks naer dē brant te stincken.
 'T en vvas geen jong-lie-vvetck den al-gemeynen brant
 Te stellen op de macht, en in een Leckers hant.
 Soo gingh't met Phaëton; en meenen om Sybillen
 Met Koetsen langhs den Tour den heelen dagh te drillen!
 Gevvīs Seignot Dol-hooft, daer toe eē Lichte Dant,
 Die jaeght op eenen dagh de heel Karos in brandt.
 Wat doet ghy Vuyl-fatsoen, ontrent dees Sotte-bollen?
 V hayr dat is ghestrikt met vijf-en-tyvintigh krollen,

En langhs u blonte borst daer hanght het peerle-snoer,
 Mirakel is 't voor-waer vwordt ghy hier niet een Hoer,
 Ghy speelt de Muggen-Tour in't medden van de Hanse,
 Wat doen die in de Son als swieren, ende dansen ?
 En s'avonds in't salet als 't nu al is ghedraeyt,
 Dan vlieght men in de keers, en daer is 't al bekæyt.
 O Tour ! o ronden Tour ! hoe recht loopt ghy ter hellen ?
 Wie sat het groot ghetal van zielen konnen tellen,
 Die om den nieuwen Tour maer vveynighstijts gedaen,
 Zijn vanden ronden Tour recht naer de Hel gegaen ?
 Maer kijck teens vvat dat daer soo staetigh komt gereden:
 Dat's een parmantigh Dier, hoe persset al sijn leden ?
 Siet eens hoe kakel-bondt dat dese Joffer gaet,
 En 't vvas een Kamenier noch 't jaeren in ons straet.
 Me-Joffer 't is een spreuck dat ieder een sijn teeringh
 Moet stellen naer sijn vvinst, en voegen naer zijn neeringh,
 Maer ghy Tourt alle daegh, en rijdt heel Brussel ront,
 Al badje alle jaer een rendt van duysent pondt.
 Lief Kindt men kentje vvel, ghy soudt u konnen liyden,
 Al quaemt ghy dagh op dagh den Tour niet om te riyden;
 Ghy weet het selver wel, 't is teghen u gheslacht;
 'Tis buyten uwen staet, 't is boven uwe macht.
 Ick vrees' dat van nu af de saeck is al verlopen,
 En dat ghy sonder geldt al menighmael gaet koopen;
 Al watter is gheborgh, en is noch niet betaelt:
 Den man wacht naer sijn geldt daer ghy u Stoffen haelt.
 Gaet rijt den Steen-wegh op, doorsnuffelt eens de boeken,
 Ghy vindt daer uwen naem, en souder langh te soecken:
 Hier staet een groote somm' van langh-geborgh satijn,
 Hier, Items acht of thien van sijd', en armosijn.
 En derfde ghy dan noch voor-by de Winckels vaeren.
 Daer ghy soo onbeschaemt gaet placken uwe waeren ?
 Ick bidd' u, hebt ghy dan u Masker aen u sy,
 Dat ghy't daer aen wilt doen, en riyden stracks voor-by
 Ghy

Ghy meent ghy zijt heel schoon, en't is doch niet met allen;
 De Maert die liet u eens in kriecken-steenen vallen :
 Nu draeght ghy duyveltjens, en mouchen op u vel,
 Maer Watje stopt of niet, men siet de putten wel.
 Dat ghy u locken hebt vol Cypers poeyer hanghen,
 En dat ghy altijd strijckt blancketsels op u Wanghen,
 En dat naer Muskiljaet soo rieckt geheel u kleedt,
 Men weet wel somtijds op wat moeder dat dat leet.
 Dit moest ick u in 't kort uyt louter liefde spreken,
 Niet dat ick grauwen wil op u, of u ghebreken ;
 Och dat zy verr' van my ! 'k en heb dat noyt gedaen,
 Dies Wou ick u alleen met vriendschap spreken aen.
 Het waer my seker leedt dat ick u sou gheraken,
 Dat ick u setten sou een paer beschaemde kaken.
 'T is onder ons gheseydt, verswijght ghy maer u leedt,
 Ick maeck van mijnen kant, dat niemant niet en weet,
 Hier med' wil ick naer huys, al tijdt ghenoech verloren,
 Maer waer 't dat Momus waer in onsen Tijdt gheboren,
 Hy bleef tot t'avondt toe, en wist van geenen gaen.
 Maer siet wat koets komt daer met witte peerden aen?
 Dees heeft haer volle vracht van een dosijn Monsieurkens
 Die vol van pluymkens zijn, vol stricxkens, vol faveurkens.
 Dit is de rechte school, op dat ghy metter tijdt
 Eens Cæsars al-te-mael of Alexanders zijt.
 Ick kenn' u scherm-school, sy past op sulcke E'elen,
 Ghy hebt daer met de Pop heel wacker leeren spelen,
 Nu lighe hier by daegh, en elders s' nachts en jaeght,
 En onder heel den hoop, is maer een deghe maeght.
 Dat ick aen uws ghelijck most eyghen wapens langhen,
 Ick sou u aen de sy maer geel karoten hanghen:
 Doch dit's oock niet gheraen, ghy waertse seker quijt,
 Om dat ghy al-te-mets ontrent de Verckens zijt.
 Sa voort eens hebje't hert, gaet vecht daer ander sterven,
 Men kust malckander daer met houwen, en met kerven.

Als op des Vyants helm den blancken Sabel klinckt,
 Dat dan eens u Maistrefs' op u gesontheydt drinckt.
 En is 't niet laccbens Weerdt, en Weerdt oock om te clagen,
 Dat sulcke blyven 't huys, die Koninghs degghen draghen?
 Wie dat zyn vendel laet maer om een Ydel-tuyt,
 Ick vaegh den Edeldom van sulcken Ioncker uyt.
 'Tzijn vogels sonder beck, 't zyn Leeuwen sonder klouwen,
 Sy hebben peys met Mars, en oorlogh met de vrouwen
 'Tis Basiliscus Rot, sy vechten met 't ghesicht,
 Foey' Venus-Ionckers foey'! ghy sijt veel aes te licht.
 Hoe langh door-wandelt ghy den Tour van à la Moder
 En gaet niet eens voor goet den wegh van Godt gheboden?
 Versaect den Sotten Tour soo vol van ydelheyt;
 Peysl op den grootē Tour, den Rinck vā d' Eewigheyt.

Siet beminde Philothea, soo wordt den Tijdt en het
 leven tot dienst vande Ydelheyt, ende wel behac-
 gen vande Wereldt af-gereden, sonder dat-men eens
 eenen verre-kijcker voor de ooghen soude setten,
 daer wy de toe-komende clachten, ende het verr'
 gheleghen leet- wesen mede souwen ontdecken,
 Ick segghe dan :

De Ionckheyt is wel onbedacht,
 Dat sy den Tijdt niet meer en acbt,
 En noyt ghedenckt den Onden man,
 Die Leeren noch ghe winnen kan.
 Men voert, men toert, men rijdt in 't Wilt,
 Soo quistigh worde den Tijdt verspilt.
 Wie Tijdt heeft, en den Tijdt verbeydt,
 Den Tijdt komt, dat hy tijdt beschreydt

En als dese Licht-missen, den Tijdt soo schandigh
 overbrengen, ende den selven niet alleen met heel
 ellen,

ellen, maer met langhe piecken aen de *Ydelheydt* uyt meten, dan zijn-se soo karigh datter *quadjick* een half-vierendeel tot Godts-dienst of een *Slaepersmisse* is te vinden. Voor de *Wereldt* ende de *Mattressen* en isser niet te groot, niet te swaer by daeghen, of by nachten. Min of meer ghelijck sommighe *Rabbijnen* seggen, dat de *Israëlit*en den heelen dagh dansten voor de *Arcke* (daer het *Manna* met de Roede van *Moyfes* in was) sonder immermeer vermoeydt te worden; soo maecten dese van hunne *Maiestresse* ghelijck alseen *Arcke*, ende Godt gheve wat arbeydt sy om die *Arcke* doen, even-welen schijnen sy hunne leden niet te vermoeyen. Dan de voorsichtigheydt Gods beschickt ende bestiert alle saecken soo; dat, daer sy hen anders niet als louet *Manna* in en verbeelden, datse ghemeynelijck dapper oock vande Roede van *Moyfes* moeten mede eten. Ende dit ter op-sicht van onse *Tijdt-verquisters*, ende dit jaer uyt, jaer in, den *Tour* rijden.

Nu hebb'ick hier, eē kleyn pratende-vlaegje met u, o *Philothea*, want ghy sout het misschien u aentrecken dat ick u liet staen, en dees *Tijdt-verquisters* waer onderhoudende: Ick segghe dan dat my op dit propooft wel bevalt ('t ghene sommighe schilderen) eenen Sandt-looper met twee vleugels aen. Want my dunckt dat-se willen segghen, niet alleen dat den Tijt snel is, maer oock dat den tijdt die hier verloopt, soo moet besteedt worden, dat wy door de vleughels tot de Hemelsche goederen moeten ghedraeghen worden. En aenghesien dit de plicht is van alle Christenen menschen, hoe veel te meer wordt dit van u verfocht o *Philothea*, de welcke zijt een *Godt-minnende ziele*. Noch ghy en kondt hier gheen *Empeschementjens*, *Companiekens*, *Entretientjens*

endierghelijcke vijfte-vaferijkens tot verſchoon-
 inghe of onſchuldighen by-brengghen; want ick fou
 my terſtonc daer teghen in poſtuer ſtellen: Mannen
 die ten ooren toe gheſteken hebben inde gewich-
 tighſte ſaecken van heel Europa, en even-wel
 hunnen Sandt-looper hadd' vleugels, dat is, ſy ghe-
 bruyckten ſoo den Tijd, dat al gonghen ſy op der
 aerden met de voeten, met de ghedachten waer-
 renſe even-wel alle uren ontrent den Hemel. Het
 fou u, en my dienen om roode kaecken te maec-
 ken, ſoo wy wilden op-wegghen den Tijd, die
Carolus V. beſteede in het ghebedt, midden in het
 ſlaen van trompetten en trommelen, in' tmarcheren
 vande Leghers, als alles ſchijnt over-hoop te loo-
 pen. Hy won op den ſelven tijdt de Aerde, en
 ſtormde met eenen op den Hemel. Doch wat
 kander uyt-muntender zijn, als eenen artijckel
 van ſijn *Codicille*, waer in hy uyt-druckelijck be-
 gheert dat hy met de Keyſerinne in *S. Juſte* (de
 plaetſe van ſijn *Solitude*, en vertreck) tal begraeven
 worden onder den voet vanden Autaer; ſoo noch-
 tans dat de helft vande Lichaemen fou wen weſen
 onder den Autaer, de andere helft onder de voeten
 vanden Prieſter, die Godt de on-bloedighe offer-
 hande daghelijcks op fou draegghen. 'T is waer, ſij-
 nē Sone *Philippus* heeftſe verandert, maer andersins
 dit was ſijnen wensch ende begheerte. Reden
 van deſe vremde begraevinge was, dat den Keyſer
 ende de Keyſerinne, gelijckſe ſeer Godt-vruchtrigh
 waeren, eertijds een vaſt opſet ghemaect had-
 den, van ſoo ras hunne Kinderen groot ſouden
 weſen, af ſtandt te doen van alle Rijcken, om
 Godt in een clooſterlijck leven vyerighlijck te die-
 nen: maer ſoo de Keyſerinne vroeger quam te ſter-
 ven,

*Chroniſta
 del Rey.*

ven, en dat *Carolus* vande eene oproerighe Oorlogh' verviel in d' andere, soo en hebben sy hunne begheerten niet kunnen uyt-wercken. Op dat sy dan ten minsten doot zijnde, onder de voeten als onder-worpen onder de ghehoorsaemheydt souwen berusten, soo wierdt den voet vanden Autaer tot haer ghemeen graf verkosen. En wat is het wonder dat desen onsterffelijcken Keyser doen met den will', nader-handt met der daedt, sulcke aerdsche Rijcken kost verlaeten? van dat hy naer den *H. Doop* ghedraegen wierdt, en heeft hy (want daer een heerlijcke gallerije uyt het Princen-Hof tot de Kercke ghemaect was) niet met allen van verganckelijcke Wereldt, of Aerde betreden. Als ick dit en dierghelijcke uyt-muntende hooft-stucken in desen *Plus Oultre* bemerck, dan en stell' ick hem niet met het *Sweert* in d' een handt, ende eenen *Boeck* in d' ander handt, maer met een kroon op 't hooft, en met een kroon onder de voeten, en ick stell' dese devijse:

Strada
dec. I.

Meerbeeck.

Alciatus.

EX V T R O Q V E C A E S A R .

Dat is te seggen, niet alleen *Dobbelen-Arent*, maer *Dobbelen-Keyser*: Eens om dat hy de kroon heeft verkregghen: Eens om dat hy de selfste kroon vrywilligh heeft neder gheleyt.

Die Koninckrijcken won, en Leghers heeft verslagghen,
Die magh vry van laurier een trotse kroone dragghen,
Maer die noch boven dat, sy selven winnen kan,
Geeft die de hooghste kroon, dat is den stercksten man.

Siet eens wat een kleyn-achtinghe van aertsche
 faecken datter woont in een ziel, die haer hert en
 haeren Tijd met vleugels doet op-tijfen. *Philothea*,
 dat is claer, die Godt heeft in het herte, ende den
 schoonen hemel in sijn' ooghen, die sal de vuyle
 aerde haest onder de voeten hebben; daerom be-
 minnen wy noch soo seer de *ydelheydt*, om dat wy
 ongheluckigh Vader-landt niet wel en kennen,
 Ghelijck de Valcken, die met het huysken d'oogen
 hebben overtrocken, blijven op den erm vanden
 Wey-man sitten, sonder eens gheneghentheydt te
 toonen om iet boven in de locht te jaghen; soo
 schijnt ons belemmert verstandt in een blinde duy-
 sternisse te steecken, sonder ghewelt te doen met
 den Apostel *Paulus*, die begheerde ontbonden te
 zijn, ende met *Christo* te wesen. Dit hemel-sien
 heeft soo menigh jongh, eel, maeghdelijck hert,
 wellusten, eer, goedt, en rijckdommen, dat is, de
 droeve, ende onstant vastighe aerde doen verliezen,
 om den blijden ende eeuwighen hemel te winnen?
 Och hoe hoogh souden wy wesen, dat wy de we-
 relt met haeren pracht eens onder de voeten had-
 den ligghen, eode daer boven op stonden! soo dat
 wel seyde de Moeder van den Sal. *Aloysius*. Sy
 toonde hem het beeldt van *Alexander* den Grooten
 en seyde: Lief soon, desen heet *Alexander* den Grooten,
 om dat hy de werelt met wapenen heeft over-
 wonnen, en daerom draecht hy die in zijn
 hant; maer veel grooter soud' hy wesen hadt hy de
 werelt versmaedt, ende onder de voeten getreden.
 Daer is d'eyghen plaetse, beminde *Philothea*, daer-
 se behoort te ligghen, ende ondertusschen wat en
 doen wy niet om haeren 't wille? De vverelt die
 vlucht, ende vvy loopen haer nae; sy valt, ende vvy blijven
 daer

daer aen vast houden ; het wanckelbaer eynde heeft ghetuyghenisse van hare gheveynsde standt vastigheydt. Overpeyst die wel, ende wilt voortaan vast inde eeuwigheydt u hert gaen hechten want :

*Al light de aerd' soo vast ghegrondt,
Wie is 't die daer standevastigh stontt ?
In u, ô Hemel, waert ghy mijn,
Schoon ghy nu loopt, sal ruste zijn.*

Dit bevroeyde den H. Ignatius. en was by nachten sijn ghedurighe meditatie: want als hy de sterren sagh flickeren, dan wierdt hy inwendigh soo beroert, dat hy wel in traenen soud' wegh-ghesmolten hebben. Hoort hier Philothea een weynigh van sijn wenschen; die hem vande Aerde naer den Hemel voeren.

Als nu het sterren-licht schoot duysent helle stralen,
En dat den gouden nacht quam uyt den hemel dalen;
Als nu in duysterheydt de aerd' verdroncken lagh,
Dan wierdt Loyola's hert bestraelt met eenen dagh:
Hy sloegh sijn ooghen op, hy sagh de sterren blincken ;
Hy voelt dat hemelsch vyer, allencxkens tot hem sincken:
Dies leyt daer wat in 't hert, en in de ziel en woelt,
Dat hem is onbekent, en noye en heeft ghevoelt.
Hy worter door gheraeckt, het treft hem heel van binnen:
O vvat een soet verdriet is 't vyer van suyver minnen !
Dan siet hy naer het West, dan siet hy naer het Oost;
Sijn blÿschap vvort bedroeft, en vveent nyt enckel troost.
Soo langh als hy den brandt kost in den boesem sluyten,
Soo sprack't ghemoedt alleen, men hoorde niet van buyten;

Maer Wie heeft langh gemindt en sprake-loos gestaen?
 Hy sucht, hy vlamt, hy blaect, het vyer gaet seffes aen.
 Hy ster-ooght wat hy kan, en roept met groot verlangen:
 Laet aerde, laet my los, wat houdt ghy my ghevanghen?
 Het principaelste deel is buyten u ghebter,
 En t'ander vreeft de doot, noch haere pijlen niet.
 O hemel seyndt u vyer! en weirt die my beletten,
 En wilt den aerdschen romp ghogel in polver setten.
 Ah! Wierd' ick meer gewo'dt soo waer de pijn gedaen;
 Dan soud' mijn ziele zijn, daer nu mijn ooghen staen.
 Moet ick dan om dit pack noch onder blijven suchten?
 En leven hier in pijn, en derven dan ghenuchten?
 Soo roep ick: Lieve Godt, hoe seer is hy verblindt,
 Die desen Hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
 Als ick op d'aerde sie heel beken tranen vlieten,
 En boven een revier van wijn en suycker schieten,
 Dan roep ick: Lieve Godt, hoe seer is hy verblindt,
 Die desen Hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
 Als ick hier boven sie een leven sonder sterven,
 En hier een doncker graf, en bleecke doot te erven,
 Dan roep ick: Lieve Godt, soo seer is hy verblindt,
 Die desen Hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
 Wat is hier al ons vreught, als alle daghe kruyskens?
 Wat is hier al ons goedt, als slechte kinder-buyskens?
 Men schraeffelt dagh en nacht, men bout van bovē neer,
 En wat is doch ons huys? Vier plancken en niet meer.
 Wat Tagus gulde vloedt oyt heeft aen strant gheschoten,
 De mijnen van Peru, den Cargo vande Vloten,
 Wat is 't als aerd' uyt aerd', die noch om aerde vecht?
 Ghy Hemel die soo blinckt, maect dese aerde slecht.
 Adieu dan aerdsche dal, adieu Mars en Bellona;
 Adieu dan Aragon, Biscayen, Pampelona;
 Adieu, ô Koninghs hof, adieu, adieu voor al,
 My lust een schoonder plaets, als dit vuyl aerdsche dal.

Ghy Hemel sult voort aen alleen mijn hert verwecken,
 Ghy zijt mijn Vaderlandt daer ick wil henen trecken,
 Daer rijdt de gulde Son, daer loopt de silv're Maen :
 Laet aerde, laet my los, laet aerde, laet my gaen.

Soo spreekense die met het lichaem zijn op de Aerde, ende met hunne wenschen inden Hemel; gheluckigh zijns die desen windt vatten, en de selfste streke houden, sy sullen inde haeyen der saligheydt ankeren.

TOE-MAETJEN.

L Ieve Kinders, ghelijck als ghy zijt *Philothea*, die moet-men soo al wat inde hant douwen, daer zijn de onnooselijens mede te houden. Op de manier dan van *Seneca*, dan aen *Lucilius*, soo schenck ick u, dit naer-volghende voor een slot-giftjen. Binnen *Luca* in *Italien* was een Moeselaer, die den heelen dagh op de sack-pijp ghespeelt hadde, voor alle de Borghers deuren, ende niet, of weynigh ontfanghen hebbende, is mistroostigh gegaen naer de Kercke, ende staende voor een silveren beeldt van eenen *Salvator*, seyde hy: Heer, ick heb den heelen dagh ghespeelt voor die ondanckbarighe Wereldt, nu wil ick liever voor u spelen. 'T welck doende heeft het beeldt eenen silveren schoen, of plattijn voor den Speel-man laten vallen, die-men het beeldt nimmermeer weder aen den voet en heeft konnen stellen; al of den *Salvator* had d'willen te kennen geven, dat hy de diensten die t'zijnder eeren geschieden, al getrouwelijcker sal loonen als die-men voor de wereldt is aenvanghende. Die de *Wereldt* dient, dient eenen ondanckbaren Heer: daerom wensch

ick ó *Philothea* , dat ghy den arbeydt , die ghy daeghelijs moet uyt-ftaen, ter eeren Godts en zielen faligheydt wilt om-helfen, ftelt een paer vleughels aen uwen Sandt-looper, en laet het u niet verdrieten, want hoe dier dat ghy den hemel fult koopen noch fal hy u meer weerd wesen.

Philothea , om hier gheen ydele , ende naeckte plaetfe te laeten op het papier , foo fal ick die met fommighe Leer-rijcke *Spreucken* becleeden , vijf Ionghmans waeren buyten fpelenghereden , onder wegen vraeghende wie het ghelagh foud' betaeleu, quaemen fy hier in over een, dat die de aerdighfte , ende uyt-muntenfte *Spreuck* voorts foud' brenghen, fchaedeloos en vry foud' zijn, den flechften fou 't al uyt vaeghen. *Philaretus* die goedt van leven was feyd' :

*Daer is gheen filver of verguldt ,
Soo fchoon als leven fonder fchuldt.*

Gerardus die eerft uyt zee quam , en in een rouw tempeeft , en ghevaer uyt gheftaen hadde , feyd' tot fijn maets :

*Hollandt , Bollandt ,
Zeelandt , Geenlandt ,
Ick houd' t aen de Heykant.*

Arsenius die de ydelheydt des Wereldts, ende de Hoof-fehe treecken moey was, boefemde uyt in defer voeghen :

*Gheen Heer , gheen Eer ,
Gheen Exellentie ,
Gaeter voor een goed' Confcirntie.*

Bernardus die van sin was, eenen winckel op te fetten, die fluyten naer dat hy gebeckt was :

*Soo ghy eenen Coopman wilt zyn,
Soo handelt met graenen, en Wijn :
Maer wilt ghy zyn noch Wyfer,
Soo handelt in Stael, en yfer.*

Florentius dat eenen Rechts-gheleerden was, vergelijckende de Advocaten, die de processen gheduerigh uyt-trecken , by de Seel-drayers, seyde met een goet fatsoen :

*Den draeyer gaende achterwaert,
Gaet dan in winst meest voorwaerts.*

Wie dunckt u *Philothea*, dat hier den eersten prijs haelt , en wie dat hier de beurse sal open moeten doen ?

Nie.

Niemandt en heeft tyvee Hemels.

*Kiest een
Alleen.*

DAer hanght soo veel aen, *Wat-men kiest;*
 Want soo-men in de keus verliest,
 En dat-men slaet een blinden slag,
 Die niemandt niet her-doen en magh,
 Ghy zijt ghewis u voordeel quijt,
 Den keus die geldt voor allen tijdt.

Wat dunckt u, als ghy raden soudt,
 Wie is 't die ghy voor wijser houdt?
 Die hier staet aen de rechter-handt,
 Of die staet aen de sincker kant?
 Den eenen kiest de Sonen Maen
 Met duysent sterren die daer staen,
 En neemt den Hemel met de handt:
 Maer d' ander Kindt verkijest het landt,
 En seyt: De Wereldt die is mijn,
 Daer mē sal ick te vreden zijn:
 En houdt ghy den Hemel vry,
 De aerde die nem' ick voor my.
 Het mijn dat is al veel meer weerd,
 Daer rijd' ick op een houten peerdt;
 Daer maeck' ick huyskens in het sandt,
 En leer' een musken op mijn handt,
 Oft met den vliegber aen den draet
 Loop' ick gheduerigh achter straet.
 Siet sulcke spelen vindt-men hier,
 'Ken acht den Hemel niet een sier;
 En daerom blyv' ick by het mijn,
 Ick vrees ghy sult bedroghen zijn.

En is dit niet wel Kinder-praet,
 Die seffens buyten reden gaet?
 Doch kinders hebben kinders sin,
 En meer en steect ter oock niet in;
 Maer dat een Man die is bedaeght,
 En't hoeft vol grijse hayren draeght,

Dat die oock noch soo is ghesint !
 Ick seggh' dat is een dobbel kindt.
 Dat die hier acht des Werelts goet,
 En stoot den Hemel met den voet,
 En als sijn vreught hier is ghedaen,
 Meent naer een ander vreught te gaen ;
 Ick seggh' het is veel slechter praer,
 Als Kinders hebben op de straet.
 Hy bouwt kasteelen in de locht,
 Die hier en daer den Hemel socht.
 Want 't is een wet voor al die leeft,
 Dat Godt maer eenen Hemel gheeft,
 Maer eenen Hemel hier, of daer ;
 Dit is ghestelt voor allegaer ,
 Eer ghy hem boven dan verliest,
 Siet hoe ghy hier beneden kiest.

AEN-SPRAECK.

Gemeenlijck die keus heeft, *Godt-vruchtige Philo-
 thea*, die heeft angst, om dat hy twijfel-ach-
 tigh ghestelt is, tusschen de goederen, daer hy een
 af heeft te verkiezen, en een te verliezen. Maer in
 desen teghen-woordighen keus daer ons Sinne-
 beeldt af speeect, soo wy rijp-radigh en met ver-
 standt willen voort-gaen, wie isser soo verblindt,
 of sal ten eersten opsicht sonder veel te wegen den
 Hemel verkiezen, ende de Aerde, dat is de onstant-
 vastighe Wereldt ter zijden setten. Om hier noch-
 tans wat lichts in te geven, soo sal ick hier in schie-
 ten, een averechts ghevoelen van *Nicolaus Cooperni-
 cus*, doch kan in dese materie, in een heel bequae-
 melijcke ploy gheslaeghen worden. Desen Phi-
 losooph was van ghevoelen, dat den Bol vande
 Aerde

Aerde gheduerigh draeyde en keerde, ende in teghedeel dat Son, Maen, Sterren, jac den heelen Hemel stil stonden sonder te roeren. Dit ghevoelen kautende teghen de oogh-blijckelijcke ervarentheydt, en is niet onfanckbaer gheweest inde Scholen, maer soo wy zijn segghen gheestelijck willen uyt-pluyfen, ick seggh', dat *Coopernicus* in het wit heeft gheschooten. Want wat stater vaster als den Hemel, ende de eeuwighe Saligheyt daer boven? en wat isser veranderlijcker als de Aerde, dat is de aertsehe saecken, goet, eer, wellust die anders niet en doen als gaen, en komen, draeyen en keeren? soo datter gheen', oock niet de minste bestandigheydt in en is te vinden. En des al niet te min, Aerde wil van aerde niet, de Wereldt wordt verkosen, en den Hemel staet ter zijden. Hier biedt my sich aen een sin-rijcke versieringhe, daer in onse onverstandighe Keyfers, mede kan af-maelen en beschrijven. Daer was een Hert dat maer een oogh en hadde, op dat het dan van den kant daer het blindt was, door de Iaegers of Wilt-schutten niet en sou bekropen worden, soo gonck het ghemeynlijck langhs den Oever vande Zee weyen, keerende die zijpe naer het Landt daer het zijn oogh ende ghesicht hadde, ende d' andere zijde naer de Zee daer het blindt was; op dat het soo van verre de menschen Landt-waerts in, sou ontdecken. Dese voorzichtigheydt is even-wel vruchteloos geweest, want den Weyman quam met een bootjen aengeroeydt, en heeft uyt de Zee sijn onverwachte pijlen in het Hert ghedreven. Sou ick uyt dese jacht dit voor mijnen vanck niet moghen mede dragen, dat ick hier van een ghelijckenisse tot een leeringe sou op-nemen? Hoe menigh vvereldts Hert isser, dat

dat naer het Landt speelt den siende, en naer het Waeter den blinden? hoe menighen mensch isser seggh' ick, die hondert ooghen keeren naer de Aerde, naer de aerdsche saecken, naer aerdsche goederen, naer aerdsche wellusten, en aen den anderen kant, daer een grondeloose Zee overvloeydt, van alle Hemelsche, eeuwighe, Goddelijcke goederen, daer zijse blinder als de mollen, kiesende het tijdelijck voor het eeuwich; de vuyl Aerde voor den schoonen Hemel, sonder eens te bevroeden datse kunnen onbedachten keus soo scherpeelijck sullen betaelen. Ick en moet niet verre gaen om dierghelijcke te soecken; men kanse binnen ons Nederlandt wel vinden. Isser niet gheweest by onsen tijde een persoon van groote middelē, die tot sijn vermaeck hadd' eenen Hof, daer in te sien waren alle rariteyren van bloemen, voghelen, fonteynen, rotfen? en hadd' sijn hert daer soo vast en soo breedt op ghestelt, dat als hy nu sieck was gheworden, ende dat hem het leven vande Medicijnē ontseydt wierde, dat hy hem met eenen stoel heeft in den hof doen draeghen, ende met eenen droeven sucht gheseydt, dese goddeloose woorden: *Heer, waerom benijdt ghy my mijnen lust-hof? ick en heb u noyt uwen Hemel ghevraeght, laet my dan oock mijn aerde behouden.* In dit vyerigh schiet-ghebedeken heeft hy sijnen ongheluckighen gheest ghegeven. Wat dunckt u van desen Siende-blinden, *Lieve Philothea?* Sijnen hof was hy seker quijt, en of hy den Hemel bekomen heeft, daer sou ick grootelijcks aen twijffelen. Maer behalven dit soo dunckt my dat desen sijn rekeninghe niet wel en maecte; want hy scheen te wesen van sulck gevoelen al of den Hemel, hadd' hy begheert ghehad, naer hem hadd'

*P. Tollenare
spec. Vanitas.*

hadd' staen wachten , ende dat hy met kouffen en schoenen uyt sijnen Lust-hof, in 't Paradijs sou hebben ghetreden , als of hy van d' een vreught in d'ander sou hebben kunnen treckē; daer het nochtans seecker is dat twee hemels te willen hebben, eenen hier , ende eenen hier naermaels , een soo grof, en onbedacht voornemer is, dat het eenen blinden sou kunnen tasten. Den *Patriarch Jacob* *Genes. 48.* sagh dit wel, al scheemden sijn oogen van ouderdom , doen voor hem stondt *Ephraïm* aende rechte zijde van *Ioseph* , ende *Manasses* aende slincke ; op dat soo de rechte handt op *Manasses* , de slincke op *Ephraïm* sou vallen. Maer neen, *Jacob* die cruyste sijn ermen , en leyde zijn rechte handt op die aen sijn slincke zijde stondt , ende de slincke op die stont aen de rechte. My dunckt het was te segghen, dat, stelt u de wereltd aende rechte zijde in voorspoet, eer, en wellusten , u hanght wat slincks ende onghelucks boven het hooft ; ende veracht sy u, stelt sy u op de leeghe , ende slincke handt, den gheluckighen segghen sal haest op u hooft komen daelen. De droefheydt volghet de blijfchap ; endē de blijfchap is achter op de hielē vande droefheydt. Hebt ghy wel oyt ghesien , *Philothea* , twee nachten , twee winters , twee daghen die malckanderen volghden , twee somers achter een ? Alsoo is het oock onmoghelijck datter twee hemels aen malckanderen palen, noch de sonden van den boosen en verdienen altijt te lacchen, noch de deughden vanden rechtveerdighen en verdienen altijt te weenen. Dit behoorden een wereltds ende uytghestort mensch , somtijds in het herte te spelen. Want de ghedachtenisse van sulcke merckelijcke veranderinghe , kan eenen op-gheblaesen de achterdenc-

terdenckende vreesse aen-jaeghen, ende in teghedeel souwer een katijvigen sijnen aeffem door herscheppen . ende een blijde hope door winnen: want dit woordt alleen: *'Tsal verkeeren*, heefter menige soo versterckt, datse sich vastelijck inbeelden, datser noch eens boven op souwen gheraecten. Op dat ick van *Sesostrates* niet en spreke, sekerre Koninck van *Vranckrijck*, hadd' een Turckschen *Soliman* verwonnen, ende ghevangen ghenomen, ende uyt sijn Vaderlandt mede ghevoert in Europa. Desen melankoliseerden boven maeten, om sijn ongheluck ende de quade fortuynne. Den Koninck gheboodt sijn Edel-lieden, alle middelen te ghebruycken, om den ghevanghenen een weynigh te vermaecken, waer toe sy alderhande oeffeninghen, spelen, ende comedien op-richten, om te sien, of sy dit melancolijck humeur een weynigh souwen konnen verlichten, maer hy sach de schou-spielen aen, sonder beweghinghe min of meer, of daer eenen steenen beeldt hadd' gheseten. Op eenen tijdt, leggende boven in sijn venster, op een root Fluw eelen kussen, heeft hy van selfs beginnen te lacchen: ende de oorfaeck daer af ghevraeght zijnde, gaf voor antwoordt, dat hy op de vesten eenen meulen sach draeyen, en dat de opperste roede beneden gonck, en de onderste rees boven, waer door hy sy-selven inbeeldé, dat hy noch wel eens sijn vyanden, op den hals sou konnen treden, en dat de kans lichtelijck soude keeren: het loopen van die meulen-seylen, en het overdencken van een moghelijcke veranderinghe, troosten hem midden in sijn ghevanghenisse. Dit en sal even-wel niet altijd gheschieden onder de menschen, maer by Godt sal het seker ghebeuren. Ende dat was dat

*Caus. in
Symb.
Egyp.*

de Heydenen vilden beduyden, als sy *Iupiter* stelden tusschen twee vaten, d' een ghevult met honigh, d' ander met gal, en dat hy anders niet en dede, als d' een en d' ander over de menschen storten; soo nochtans die eerst gal hadd' ontfanghen, over dien sou't dan honigh reghenen; maer die eerst met honigh was over-sproeydt, die viert naderhandt met gal over-goten: Altijt honigh en soetigheydt te hebben, dat en wilde *Iupiter* nimmermeer ghedooghen. 'T is soo *Philothea*, al so veel hebbense, jae meer, de ghene die naer lacchen, als die voor lacchen: Den tijdt sal komen seyde den *H. Augustinus*, daer de goede gheen quaedt, en de quaede gheen goet en sullen vinden.

Godt almachtigh speelt met sijn vrienden verkeeren, en die in droefheydt saeyen, laet hy in blyfschap maeyen. Den ondersten verheft hy boven, den bovensten druckt hy beneden, en daer de wereldt het meeste werck af maeckte, die wordt als onnut verstoten, daer in teghendeel, den katijvighen tot eer en saligheydt wordt op ghenomen. Belieft u hier van *Philothea*, een bevestinghe die ick buyten op een Ionckers huys sal gaen leenen? Hebt ghynoyt ghekent eenen Edelman, die sijn tijdt paferinghe nam, met den Voghel te gaen vlieghe? wat een werck en maecktmen daer niet op het Slot vanden Valck? die eet lekker beetjens, die wordt ghedraegen op den erm, die heeft een kappeken met een pluymagiken, die setmen op de rugghe' leen van eenē Spaenschen leeren stoel, en of die het saler wat bemarmert, en vuyl maeckt, dat moet het schommel-meysen aensten met goede ooghen. Maer in tegendeel soo daer een Henne in komt, om de briseltjens op te picken, die afgerolt

zijn vande taefel, daer is het te roepen en tieren op de Henne, die en wilt-men geensins niet lijdē, die wordt met den bessē ten huysē uyt-ghedreven, Voor waer een groot verschil tusschen de onthaelinghen vanden gheluckighen Valck, ende de ongheluckighe Henne. Doch en strijckt noch gheen vonnis hier over, den eersten prijs is noch te gheven. Let op de uytkomstē van alle twee, ende ghy sult bekennen dat ick een ganckbaere, en ontfanghelijcke ghelijckenisse hier hebb' in gheschoten. Want siet den aenghenamen ende lief-ghehoofden Valck komt te sterven, en wordt achter op den vuylē stinckende mest-hoop uyt geworpen, en ons verftoten Hennekē, naer dat het gepluymt, ghesoden, en lekkerlijck ghestoof is, wordt in een silvere schotel voor *Mijn Heer*, ende de *Gasten* opghedient, in 't midden van de taefel. Onsen *Rijcken Vreck* (daer wy beneffens *Lazarus* terstondt af sulden spreken) dat is sulcken wilden, en trotsen Vogheleē, maer het scheyden nochtans, ende den uyt-ganck van *Lazarus* sal hem overtreffen. Soo dat den *H. Hieronymus*, den naeghel op het hoofd heeft gheslaeghen, als hy seght: *Het kan quaelijck geschieden, jae het is onmoghelijck dat iemandt de tijdelijcke, ende eeuwighe ghenuchten sal ghenieten; dat hier het lichaem. ende daer boven de ziel sal in vreughden leven; dat hy van d'een wellusten treden sal, in d' ander wellusten.* Godt heeft de saecken soo gheschickt, ende besneden, dat niemandt noch het quaedt op beyde de plaetsen en moet vreesen, noch het goedt op beyde de plaetsen en magh hopen. Daer wierde eens van een kindt gevraeght, of het liever kiesen sou in den hemel te wesen, of op d'aerde te blijven; ende andt woorde, dat het wenschte het hoofd in den

den hemel om daer suycker te eten, ende de voeten op d'aerde om daer te spelen. O Godt-vreesende *Philothea*, seght liever met *Paulus*: *Als ick was een kindt, ick sprack ghelijck een kindt, ick oordeelde ghelijck een kindt, ick wenschte ghelijck een kindt; maer nu ick grooter ben ghe worden, hebb' ick alle mijne kindtsche begeerten laten varen.* En voorwaer wy en kunnen twee hemels seffens niet besitten, noch den eenen naer den anderen niet ghenieten. Endat was den grouwelijcken donder-slagh, die daer scheurde en ruyschte over het ramp-saligh hoofd vanden *Rijcken Vreck*: *zijt ghedachtigh Soon, dat ghy't wel gbehadt hebt in u leven, ende Lazarus quaedt; maer nu wordt hy verblijdt, als ghy wordt ghepijnicht.* De onghestadige kans moet voor een ieder eens keeren, ende daer naer het blijdste leven, volghet het droevighe sterven. Was dit niet 't ghene de *Conscientie*, van *Marthen Luther* soo dede krevelen, al oft hy alreeds op heete kolen hadde geseten? kloppende som wijlen op sijnen buyck, als hy die met spijse ende dranck hadde ghevult; *Martine, Martine*, seyde hy, *nu gaet het wel, maer hoe sal't daer naer af-loopen? ey laes! Soo veel als ghe weest is in wellusten, soo veel tormenten doet hem aen, ende pijnen.* Ghelijck de *Tyrannen* sommighe met honigh deden bestrijcken, ende honghen in een ysere kevie uyt eenen toren, in't braden van de *Sonn'*, om vande biën ende wespen bestraelt te worden, ende hoe zy vetter besmeert waren, hoe sy oock dapperder ende vinniger aenghetast wierden; alsoo oock die hier leeft in wellusten en ghenuchten, hoe hy in de selve dieper steeckt, en daer mede als door-honicht is, hoe hy oock meerder voedsel vergadert voor sijne tormenten. Ick seggh' dan tot dierghelijcke, *o Philothea:*

Gaet

Cor. 1. c. 13.

Luc. 16.

Apo. 18.

GAet vry dienaers van de wereldt,
 Stijf van goudt, en dick bepeerelt,
 Soeckt hier over al in rust,
 En wat dat het herte lust :
 Al u vreught hanght in twee schalen,
 Klimt-se hier, daer salse dalen ;
 Hier in pijn, daer in gbeluck ;
 Hier in vreught, en daer in druck,
 Siet den Rijcken Vreck eens blaken,
 Die hier ghingh in 't root schaerlaken,
 Die sat midden in het spel,
 Die light midden in de hel.
 Hoort hem in de vlam eens kermen,
 Dat hem Abr'am sou ontfermen,
 'Tis, eylaes! het is tespaey,
 Daer en is nu gheen ghenaeey.
 Maer als Lazarus gaet scbeyden,
 Siet waer d' Enghels hem gbeleyden ;
 Siet die hier van sweeren stinckt,
 Hoe hy daer van glorie blinckt.
 Daer, daer Abraham doen ruste,
 In het midden der wellusten,
 Daer men siet een hof-prieel
 Toe-ghevlochten van Caneel :
 Daer de klaere silv're beken,
 Vyt Christal de roche leken,
 Daer-men heel paleysen bouwt
 Van het alder-fijnste gout :
 Daer gheen straffe Noorde Winden,
 Noch gheen buyen zijn te vinden ;
 Daer gheen hecte Son en brandt
 Midden op het dorre landt ;
 Maer daer altijd staen en bloosen
 Op de haghens saete roosen,

Daer de Witte Lelie bloeydt,
 Daer den lieven Balssem vloeydt ;
 Rijcken Vreck, daer rust den Armen,
 Die ghy voor u deur saecht karmen,
 Daer sit hy in overvloedt,
 Als ghy hier soo bidden moet.
 Weeldigh mensch, wilt hier uyt leeren,
 Dat de Wereldt speelt verkeeren.
 Vat ghy wel, wat dat ick meen?
 Siet het in den dobbel-steen.
 Gaet de Six haer boven setten,
 Wilt dan eens beneden letten ;
 Siet daer eens den teerlingh-steen,
 Ghy vindt daer een Aes alleen,
 Maer is 't dat de Six leydt onder,
 Boven is het Aes besonder :
 Snijt hem op, en smijt hem neer,
 Dit verschil blijft in den keer.
 Hoort dees les dan, aerdsche Heeren,
 Godt sal uwen teerlingh keeren,
 Godt verkleynt hem naer sijn doot,
 Die was in sijn leven groot.
 Die hier hunnen hemel kiessen,
 Sullen hem hier naer verliessen ;
 S'eten't Witte broodt hier voor,
 Soo gaet hunnen hemel door.

De kansē dan van den Rijcken Vreck, die is ghe-
 keert, Godt vruchtighe Philothea, en aen die sijn goet
 erven, sal hy soo haest zijn uyt der herren, als uyt
 de oogen. Van nu af, en isser niet eenen soo danck-
 baer, of soo beleeft, die hem eenē Serck, op sijn Graf
 sou laten stellen. Op dat nochtans sulcke gedenck-
 weerdighe waerschouwinghe van den tijdt, niet

56 HET MASKER
en worde op gheten, soo sal ick tot een wighe ghe-
dachtenisse, stellen dese luttel worden :

GRAF-DICHT,
VANDEN
RYCKEN VRECK.
STAET.
DIE HIER VOOR-BY GAET,
EN OP HET KERCK-HOF
DAER VERANDEREN IN HET SELFSTE STOF
DE LYCKEN
VAN ARMEN EN RYCKEN:
LEERT
HOE DE KANSE KEERT.

*Hier onder leydt den Rycken Vreck,
Die brandt in solfer, en in peck;
Hy leefde hier in weelden groot,
Daer moet hy sterven sonder doot.
Siet hoe de weeld' in spijsen dranck,
Is oorsprongh van den hellen ganck.*

Hier siet ghy den droeven staet, van eenen die
ongheluckigh heeft verkosen, ende in teghendeel
het saligh sterven, en het eeuwigh verblijden, van
den Broodt-bidder *Lazarus*. Op dat uwen keus,
strecke

streekt tot profijt. *o Philothea*, prent dese weynigh
woorden in uwe memorie :

*Laet Hemels vreught, en Helle pijn,
Altydt in u ghedachten zyn,
Denckt hoe het Wesen magh aldaer,
Daer eenen dagh duert duysent jaer.
Enpeyst eens hoe't daer Wesen magh,
Daer duysent jaer is eenen dagh.*

EEN TOE-WORP-JEN OP
DEN HOOP

MY dunckt *Philothea*, dat ghy hier op het leest
mal om siet, offer naer beloften noch een
puntjen, byghevoeght sal worden: Jae, en is dit
naer-volghende.

Binnen *Parijs* wierdt over 13. a 14. jaeren, een
treffelijcke Bruyloft ghehouden, de Maskeraeden
naer ge woonte, zyn teghen den avondt gekomen,
om de nieu w-ghehouden met de vrienden te ver-
eeten. Sy dansten aerdigh tot groot vermaeck van
het gheheel gheselschap, soo dat den Bruydegom
heel nieuws-gierigh sijn best dede, om een mom-
men-backhuys op te lichten, dan sy beten hem in
d' oor, datse voor die daer teghen woordigh waer-
ren, vermomt wouwen blijven, maer soo hyse in
het naeste saler alleen wilde kennen, dat sy hun
daer bloot souwen gheven. Hy gaet dan voor,
doet spijs en wijn haelen, en zyn lustigh vrolijk
weder-keerende inde Bruyloft, soo gaense den
doodē dans dansen, hebbende tot diē eynde, oock
eenen dooden op hunne schouderen, diese plat ter
aerde neer-leyden, en songhen en spronghen daer
rond som, met sulck een voldoeninghe van al de

*Poorte der
Hemels,
fol. 509.*

wereldt, dat het eenen lust om sien was. Desen dans duerden soo een poosje, tot datse d'een voor en d'ander naer, het bruylofts-huys uyt dansten, achter-laerende die man, dieden dooden speelden. De vrienden dan siende, datse verrocken waeren, segghen teghen den dooden, dat hy soud' opstaen, dat sijn Kameraeden voor ghegaen waeren, maer wateriepen of niet, hy en hoordens niet. Sy doen hem dan het doods-kleet, met het mommen-tuygh af: ende siet, 't is den Bruydegom selfs, die daer doodt bleef ligghen. Men gheloof dat sy uyt af-gunst, ende nijdigheydt hem in het salet, met een server ghe worght hadden, om dat hy hun de Bruydt, ontvrijdt hadde. Edoch wiese waeren, waerse verstooven of vervloghen waeren, 't was en bleef onbekent, en is alrijt met den dooden begraven ghebleven. Siet eens *Philothea*, hoe lichtelijck het radt, van wereltdsche saecken is draeyende. Op eenen dagh Bruydt, en Weduwe; Bruysloft, en Uyt-vaert; blijchap in huys, droefheydt daer buyten. In den Hemel soo wy yvel kiesen, salc alrijt *Gaudanium* vvesen. Beminde *Philothea*, hier soud' ick hebben moeten, of konnen op-houden, maer om dat sich hier een haeve vertoont, die niet en is voorby te seylen, so sal ick het op dit naer volghende aen-stieren.

Vier jonghe Joffrouven, hoorende de eerste kriecken uyt-roepen, ende bevanghen zijnde, met een snoepende lustjen, stemden 't samen, datter die vyer pondt soud' moeten koopen, en betaelen, die in treffelijckheydt van *Spreuck*, soud' over-vvonen vvesen.

Cacilia

Cacilia willende spelen, op het spreek-woordt:
Alle Vryers' sijn rijck, en alle ghevanghenen zijn arm,
 seyde aldus:

*Veel Serviteers maecten kasteelen in de locht, en
 souwen gheen boeren-huys, op't sandt konnen setten.*

Catharina gaf een leck, aen de ghene, die selver
 vuyl zijnde, aen ander een kladden willen by setten:

*Die een glazen huys heeft, moet gheen steenen op sijn
 Buermans dack werpen.*

Franchoyse nijpende de onbedachte Jonckheydt,
 die de eenigheydt der plaetsen, ofte doncker avonden
 tot quaet mis-bruycken, seyde:

*Niemandt en sal zijn vyerken soo leegh stoocken. of
 sijnen roock sal om hoogh klimmen.*

Anna teghen de eer-loose Linckaerts, die aen ko-
 men met fluwele woordekens, en ghesuyckerde
 redekens, om een onnoosel Kindt te bedrieghen,
 sprack op de naer-volghende maniere:

*Als den Vos de passie preeckt,
 Boeren wacht u gansen.*

Hier moet ghy *Philothea*, oordeel strijcken, wie
 de kriecken verbeurt sal hebben.

Het ghebeft van de
 Ghebeft van de

Het

Het quaedt exempel vande Ouders,
Mede-ghesellen, &c. Druckt inde
Ionckheydt quaede manieren.

*Het quaedt set voort,
Ghelyck een woordt.*

Ick print hier boeck en heel den dagh
 En druck wat dat ick drucken magh,
 En heb, mijn letters recht ghestelt,
 En al de woorden wel ghespelt,
 Soo datter 't minste niet en schort;
 Want waer 't te lanck, of waert te kort,
 Dees fouten sou ick nader-bandt
 Oock vinden op 't papier gheplant;
 Soo dat ick grooten ernst behoef,
 Op dat ick heb een suyver Proef.
 Een suyver proef daer hanghet aen:
 Want anders moet het qualijck gaen.
 Al waer 't papier noch eens soo schoon,
 Al hadd' den Setter dobbel loon.
 Al hadd' ick knechten noch soo sterck,
 En Calepinus by de werck,
 Ontbreeckter iet in 't Principael,
 Soo is 't bedorven al-te-mael.
 Dat sou-men voelen met den tast:
 'Tis wonder hoe't een foutje wast.
 Maer dit en is hier niet alleen,
 Het is de Ouders oock ghemeen,
 En 't Quaedt-gheselschap alsoo kloek:
 Dees drucken oock al eenen boeck:
 Dees drucken in de teere jeught
 Een leeringh', die niet veel en deught.
 Exempels wat en kondy niet!
 Ghelijck-men in de wereldt siet:
 Daer komt een slecht onnoosel kindt.
 Dat nergkens in gheen been en vindt,
 Dat vat terstondt een Boefken aen,
 En seyt hem: Laet ons t'samen gaen.
 En leydt den Soetaert hier en daer,
 En leydt hem ick en weet niet waer:

Men kaert, en dobbelt even seer;
 Men drinckt, en klinckt van boven neer.
 Hy siet daer alle boeverij,
 Hy leert daer alle schelmerij,
 Daer wordt het gelt hem af ghevist,
 Hy is een Boefken eer hy't wist.
 En daer maer eerst was eenen Guyt,
 Daer komter nu een paerken uyt:
 De boosheydt die is haest gheleert,
 Voor die met boeven wat verkeert;
 Want selden keerde sonder vleck
 Die was gheveest ontrent het peck.
 O Kinders! siet wel wat ghy doet!
 Al wat men leert en is niet goet:
 Besonder Kinders vande straet
 En leeren anders niet als quaedt.
 En ghy, ô Ouders! wat je doet,
 En schent doch gheen onnoosel bloedt;
 Maer viert de jonckheyt waerje meught,
 En print haer in oprechte deught.
 En datter in u niet en zy
 Tot hinder van de Druckerij.
 Want quaeq manieren setten voort,
 Ghelijck een druck-fout in een woordt.
 Dus vader corrigeert u Proef,
 Of Hansjen wordt oock eenen Boef.

A E N - S P R A E C K.

Philothea dit Sinne-beelt raect de Ouders, en-
 de alle de ghene die den last bevolen is, aen de
 Jonckheydt voertstappen voor te stellen, die haer
 tot de deught kan vervoorderen. De Jonckheydt
 is een witbladt papier dat alle leeringhe, woorden,

en exempelen ten eersten sal ontfanghen. Iffer fout, ghebreck, instellinghe inde proef, dat is inde geene die hun formeren, soo is de fout van ghe-lijcken in het bladt, dat is inde Kinderen een saecke om te beklaghen. Maer soo't wel gaet sijne eenen lust om te lesen, en te aenschouwen. Soo scheen het eertijds te verstaen, een Romeynsche *Matrone Cornelia*, ghevraecht zijnde van een treffelijcke *Dame*, die by haer ghelogeert was, datse haere kostelijcke juweelen, ende ghesteenten eens wilde toonen; heeft op staende voet haere Kinderkens die wel ghemaniert waeren, in het Salet gheroepen, ende gheseydt: Dit zijn mijn kostelijcke ghesteenten, die het meest blincken, ende mijne thresooren, die ick het grootste achte. 'T zijn lieve ende kostelijcke panden, als het wel wil lucken, maer een huys vol kinderen, is eenen korf vol eyeren; en daer Godt aen Job, als dobbel wederom gaf, voor thien verlooren Kinderen, zijnder maer thien wederom ghegheven, den grooten hoop, en is altijd niet de groote benedictie, om het ghevaer soo van eyghen boosheydt, als quaedt gheselschap. Tot dien eynde sal ick hier aen wijzen, wat dese groene jaeren meest kan hinderen en beschaedighen, ende namentlijck, hoe dat *Quaedt-gheselschap*, ondeughende *Memmen*, ongheschaefde *Ouders*, hunne quaede manieren ende ghewoonten de kinderen als in-drucken ende in-prenten, dat een groot achterdencken aen alle *Ouders* moet gheven. 'Tis alsoo, *quaet voetsel*, *quaet broetsel*, en *quaet ey*, *quaet kiecken*, met een woort: *Soo voor-ghepepen, soo naer ghedanft*: de manieren van de Kinderen, beschuldighen de manieren der Ouderen.

De Historien melden, *Liefste Philothea*, dat Keyser *Carol den V.* uyt dry PPP datelijck kende, de politie ende goede oft quade regeringhe vande steden. D' eerste P was *Pulsus*, dat is, of de klock wel sloegh. Detweede P *Porta*, dat is, of de poorten op haeren tijdt open en toeghinghen. De derde P *Fueri*, dat is, of de jonckheydt wel onderwefen wierde. Ende dese onderrichtinghe der Jonckheydt, en wierdt van sijn Majesteydt, niet alleen geprefen inde Borghers kinderen, maer oock voor sijnen Sone *Philippus* beneerstight. Eenen aerdighen greep baende den wegh, aen seecker Hovelinck, om Seden-meester vanden Prince te worden. Sijn Majesteyt in 't gheselschap vande Keyserinne, ende andere *Dames*, speelden een roomsteexken met dese Hovelinck. Den Keyser en hadd' maer een of twee meer te wiffen, ghelijck oock sijn partije. 'T gheviel dat sijn Majesteydt kreegh twee *Heeren*, ende noch andere goede kaerten. Waer op hy dactelijck seyde: *Ick sweer by het hooft, van mijn Keyserin, dat ick het win.* Den anderen, die oock maer een schreefjen oft twee en hadd' te vraeghen, kreegh dry-ghelijken, of trits; dat vande Keyserinne, en andere ghesien was, even-wel stack sijn kaerten onder, en gaf aen den Keyser ghewonnen. Hier op ginck een stille mompelinghe, die van *Carolus* ghemerckt wierdt, vraeght watter gheschiet is, hy verstaende de saeck, woude weten de reden waerom, hy met sijn recht, en spel, niet en was voort ghevaeren. Doch gaf voor een bevallijcke antwoorde: en seyde, sijn Majesteyt hadd' twee *Heeren*, en sijn Majesteydt was sijnen derden *Heer*, en dat hiel hy te laemen voor den grootsten trits, diër ghespeelt kan worden. De discretie vande

Hovelinck

Hovelinck beviel sijne Majestejt soo wel, dat hy hem tot Pedagoge vanden *Prins Philippus* heeft verkofen, op dat die hem in alle goede manieren, seden, en konsten sou polijsteren. Doch ghelijck ick segghe, *Carolus* en socht niet alleen, de goede onderwijsinghe sijns Soons, maer van gelijcken het ghemeen beste, en diel-volghens, nam hy in alle Steden een oogh-merck op de ghene, die de Ionckheydt is bevolen, om datse niet alleen, aen de selfste de deught, en geleertheydt moeten in planten; maer oock gheduerigh teghen de quaede manieren aenwercken, op dat de Ionckheydt allenskens van het quaedt af-gesondert, in een rijpe onderwijsinghe, en treffelijcke borgherije mocht op wassen. Godt zy ghelooft, daer zijn Meesters die de saeck ter herten nemen, om gheleertheydt, en principalijk goede manieren in te planten. Doch om dies-wil, dat dese oogh niet altijd over haer en kan waecken, ende tusschen dien tijt ander medeghesellen hen weder af-leyden, soo bevinden wy dat het ingeworpen goet saet dick wils verdruckt wordt, ende vruchteloos gaet sterven. Seker het *Quaedt-gheselschap* is een onkruyt, dat nimmermeer en vergaet, maer voor de voeten aen-waest, ende sijne rancken uyt-schiet, dat het op korten tijdt eenen reynen hof van een goet huysghesin soude doen verwilderen. De jonge sinnen zijn ghevoeghsaem ghelijck het wasch, daer men alsoo wel een duyveltjen, als een Engeltjen af kan maeken. Daer is dan ten hooghsten aengheleghen, *wel-ghemanierde Philorbea*, in wat gheselschap de kinders komen te vallen; want men siet gemeynlijck datse aen-nemen de ghebreken van hunne speel-ghenooten. Ghelijck de rotheydt het fruyt,

*Hieron.
epist. ad
Luciam.*

ende de schorftiheydt de schaepen ontsteeckt, soo setten de quaede seden dapper voort onder de jonge lieden. *Die met kreupelen om-gaet, die leert hinken.* Ende het gheduerighaen-sien van een manck been, heeft in *Alexander den Grooten* veroorsaect dat hy selver niet recht en gingh op sijn koten. En of misschien de ghebreken des lichaems sulcke kracht altijd niet en hadden op onse leden, de gebreken der ziele doen niet-te-min sulck gheweldt op onse seden. Een voorbeeldt van oncuysheydt, ende gierigheydt doet veel quaets; eenen lekeren monde leert veel snoepen; eenen gheldt-suchtighen ghebuer verweckt onse begheerlijckheydt; eenen boosen mede-ghesel kan den eenvoudighen sijne quade manieren ghenoech aenplecken. Godt gave dat diergelijcke gebreken veel Ouders in het beginfel af weerden! sy en zijn in het eynde, ghelijck een diepe schaers, niet uyt te wetten. Men kan wel sijne oude schoenen uytwerpen, maer niet sijne oude manieren: want den jongelingh en sal niet af-wijcken in sijnen ouderdom, vanden wegh die hy in sijne jonckheyt heeft bewandelt. Wat moeyten en dede den *Landt-grave* van *Hessen* niet, om een kindt, dat onder de wolven op-gevoedt was, en kroop als de wolven, gingh ter jacht met de wolven; om dat kindt, seggh' ick, sijne wolf-sche ende wilde manieren af te wennen? Hy heeft hem sijne handen doen spalcken, om het kruypen te beletten; ende noch brack het dickwils de koor-den, en viel al weder op sijne pooten; soo dat het waerachtigh is, dat in teere sinnen op-voedinghe natuer kan verwinnen.

Prov. c. 22.

*Causf. t. 1.
l. 1. sect. 8.*

*Seght my mit wie dat ghy verkeert,
Soo hebb' ick uwen aerdt gheleert.*

Van

Van waer meynen wy dat het komt, dat menigh deughdelijcken mans kindt sy-selven soo verloopt, dat het aen een galghe waeyt, oft op een radt gelsinghert wordt? Oorsaeck van alle quaedt, is het quaedt Gheselschap. *Ghelijck in een besmette plaetse de locht die-men her-aessende binnen haelt, d'edelse ende eerste deelen af teirt, ende doet verrotten; soo laden wy in het quaedt Gheselschap veel schadelijcke aessenen, die ons nader-handt een droef eynde doen besueren.* Dat vreesde eenen goeden Vader, ende socht alle mid-delen om sijnen Sone van het quaedt Gheselschap af te trecken: maer te vergheefs. Op eenen avondt dan, hem straffelijck berispende, seyde hem: Sone, men seght: Wijst my eenen loghenaer, ick wijs' u eenen dief: ende wijst my eenen dief, ick wijs' u een galghe. Waer op den Sone onbeleeft sprekende, heeft den Vader de lampe ghenomen, ende die den Sone naer het hooft ghesmeren: ende siet: ô wonderbare ghehengenisse! d'olie wierde soo ghespreydt ende ghedreven, datter eene galghe op de muer uyt-ghedruckt wierdt, met eenen dief, die daer aen scheen te hanghen; welck een voor-boycken is gheweest: want hy nader-handt met sijn quaedt Gheselschap is ghehanghen. Den Vader hadd' het rijcken van joncks af moeten buygen, en al hadd' hem sijn Moeder, als hy kleyn was, suycker onder 't hemd ghegeven, 't sou hem ghesonder gheweest hebben.

Basil.
hom. 9.

P. Schoon-
donckus.

En 't is van oudts gheseyt:
'Tis beter dat het kindt, als dat de Moeder schreyt.

Van het beginsel af, dan moeten die gheoeffent worden, hun in-druckende d'ongheluckighe uyt-
komste,

comfte, vaneen *Quaedt-geselschap*, waerom sommighe de kleyne Kinderkens oock mede dragen, alffer iemant moet ghehangen worden; op dat sy met een salighe vrees souden bevanghen worden. Men behoort die Onnooseltjens (seyd' eenen wel) te satsoeneren, ghelijckmen de ruet-keersfen maectt, al soppen, en doppen, van langherhandt, tot dat-se vroom worden, en in deught beklijven.

Ende dit, aengaende het eerste deel, nopende het *Quaedt-geselschap*. Het tweede schijnt in het eerste aensien weynigh te belanghen, even-wel soo seggh' ick en voor gewis, datter veel aen geleghen is, of de *Voedsters* niet alleen met lichamelijcke onghesontheydt, maer veel meer met ghebreken der ziele, ende met quaede gheneghentheden besmet zijn: want het is buyten alle twijffel, dat de jonghe Kinderen, de selve met het melck indrincken. Hier op, gheloof ick, hebben ghesien sommighe overtreffelijcke Moeders, namentlijk de Huysvrouwe van *Cato*, die ervaren zijnde inde opvoedinghe, hebben oock de Kinderen van hare gebuerte willen suyghen, om haer eyghen Kinderen te verskeren van een gheselschap, dat geenen quaeden aerdt, ende manieren uyt een lichtveerdighe *Memme*, ofte boose Moeder soude inghenomen hebben. Het sogh, ende het melck, deelt sijnen aerdt alsoo sterck mede, als het bloedt selver. Dat een lammeken, moeder-loos zijnde, naederhandt een geyte komt te suyghen, de wol sal allensken uytvallen, ende daer sal rouw haer inde plaetse komen uyt te schieten. Iae isset niet geschiedt, dat een treffelijck Man, sich sommighe uren des daeghs moest vertrecken, ende in sijn kamer opsluyten,

*Arist. l. 4.
de gen.*

fluyten, om daer tusschen vier mueren te huppelen en te springhen ghelijck de geyten doen, ende dat alleen ter oorsaecke dat hy met geyten-melck opghevoedt was, ende hadd' alsoo den wildenaerdt met eenen inghesoghen. Waer het van noode, ick soud' hier noch kunnen by-brengen d'opvoedinghe van *Caligula*, die, om dief-wille dat hy borsten ghesoghen hadde met bloedt bestreken, als hy groot was, vermaeck nam in bloedighe sweerden af te lecken. De saecke gaet al te vast, dat een boose *Memme* het suyghelingh nae haer doet aerden; ende men heeft in *Tiberius Casar*, die-se spotwijs noemden *Biberius*, geen ander oorsaeck van dronckenschap kunnen vinden, als dat sijn *Memme* te seer tot den dranck ghenegen was. Dit besluyt ick met eene geschiedenis van *Vranckryck*, daer wy noch een ander ongemack nopende dese opvoedinghe sullen uyt-trecken. Eenen *Raedts-heer* van *Parijs* hadd' sijn jonck dochterken bestee by de vrouwe van sijnen pachter om opghevoedt te worden. Het kindt wordt buyten verongeluckt, ende valt in 't vyer, verbrandt sich tot groote mismaecktheydt. De Boerinne, vreesende groot onghemack ende de gramschap vanden *Raedts-heer*, stelt haer dochterken, dat vanden selven ouderdom, ende seer naer ghelijck van ghedaente was, in de plaetse van de verbrande, wordt daer voor aen-ghenomen, ende tot *Parijs* gheoeffent in alderhande konste en spelen die een *Joffer* betaemde, ende ten lesten aen een rijck Edelman ten houweelijck ghegeven. Hier op heeft de Boerinne haer t' eenmael beswaert ghevonden, ende haer bedrogh den *Raedts-heer* te kennen ghegeven, ende alle gheleghentheydt gaen ontdecken. Ick laet u,

*Marchant
in Candelab.
Mystico.*

Lieffte Philothea, de rest peysen, ende eens overdencen wat droefheydt dit in den Vader, ende wat onlust in den Bruydegom veroorsaect sal hebben.

Een woordeken noch *Philothea*, raeckende de sorghe over de op-voedinghe, 't sal u met eenen tot vermaeck dienen. Twee Lovensche Juristen, Gentenaers, hadden in den neus, dat sekere ghesellen van hun ghebuerte savonds lustigh souden vrolijk wesen, ende dat se onder andere gerechten een groote pastey hadden doen backen; sy, die malkanderen aen-hirften om aen een kantie mede te lecken, bergen sich in 't doncker onder de luyve van een boeck-huys, om op de wacht en op de jacht te passen; want daer langhs moest de Maert met de pastey voor-by komen. Tusschen 10. en 11. uren komter een Maert snel aen met een packen onder de armen; sy, gheloovende dat se de pastey droegh in doecken om werm te houden, setten se af, loopender mede in huys, doen se open, en siet sy vinden daer in een schoon Kindeken. Sy mer eenen set ten huysen weer uyt, om te sien of sy dat schoon *Waeel* noch souden vinden, maer neen, sy was als eenen pijl uyt eenen boogh verschoven. Sy wouwen het Kindt het Weef-huys dan aen placken, maer het wierdt hun beyde aenghewesen. Sy hebbent dan op hun beurse doen op-voeden in goede manieren, ende in hun Vaderlandt op het neerstighste bekostight, daer naer besteedt by eenen Coopman die op Lisbon koophandel dreef, alwaer desen *Theodon* (soo hieten sy hem) sijns Meesters en sijn eyghen saecken soo beneerstight heeft, dat komende in sijn jonckheydt te sterven, thien duysent ducaten by testament heeft achter ghelaeten uyt te deelen aen sijn Meester, ende

ende dese twee opvoeders : en dat tot herken-
nisse van de onverdiende beleeftheydt ende sorgh-
vuldigheydt. De faeck scheen soo geckelijck; dat-
ter inde Univerfiteyt gheweest zijn die'r bleynen
met van het hert hebben ghelacchen, selver tot
Iustus Lipsius toe. Soo veel iffer af, datse beneerstight
hebben een goede opvoedinghe. Ende van den
anderen kant, hy ghetuyghde door fijn testament
dat hy aen hun-lieder sorghvuldigheyt t'eenemael
was verbonden, en dat hy een man foud' zijn ge-
worden door die hemeen Kindt zijnde soo be-
beforgh, ende be-yvert hadden.

Belieft u nu oock in'r kort te verftaen, wat de
exempelen der Ouderen wercken in de Kinderen?
Men feght hier van : *Dat het Appeltjen ghemeenlijck
booms fmaeckt*, ende dat het Kindt

Heeft een aertje

Naer fijn Vaertje.

Jae feker 't gaet soo, noch men fal niet lichtelijck
duyven uyt ravens nesten halen, noch vincxkens
winnen van kiecke-dieven.

Tonneel
der veran-
deringhe.

Soo dat den *H. Chryfostomus* wenschte, *dat de
Ouders ghelijck een ghecorrigeerde proeve* (foo de *Druc-
kers* dat heeten) *sonder fouten ende ghebreken fouden
wefen*. Andersins dat de selve kinders over-gheset
ende in-gedruckt worden. Ende foo het gaet met
Libri boecken, foo gaet het met *Liberi* kinderen.
Bevindt-men dagelijcks niet datter veel kinderen
zijn die meer occasie hebben van leeren vloecken
en sweeren, als van hunnen *Pater nofter* te lesen.
Ten is noch soo langh niet gheleden, dat een kindt
binnen *Luyck* verloren, ghevraecht zijnde, hoe dat
hy, en hoe dat sijue Moeder hier, voor antwoordt

P. Mail-
lard de
matrim.

gaf, dat sijns Moeders naem was *Carogne*, ende den sijnen *Petit dial*. Dit waeren de ghesuyckerde naemen daer-se dagelijks alle-bey mede begroet wierden, ende die het hadd' onthouden.

*Quaey Vader, quaey Moeder,
Quaey Suster, quaey Broeder,
Quaey kloek, quaey klepel,
Quaey pot, quaey lepel.*

Doch dat quaede naer-volghinghe alleen bestondt tusschen de palen van woorden, sy waeren altijd minder berispens weerdigh; maer neen: sy nemen aen quaede zeden, dronckenschap, tuyfschen, vraeck-gierigheydt, ende zijn malckanderen sooghe wisse oorfaeck van zielen-verlies, en verdoemenisse.

Constan-
tinop.
Belgica.

Is het niet ghebetutt dat twee Soontjens (sien-
de hun beyde Vaders sich mer de rappieren in loo-
pen) oock de speten uyt de keucken gehaelt heb-
ben, ende malckanderen den buyck door-boort,
datter de darmen uyt-storten?

Dierom de H. Schrifture houdt voor een mira-
kel, dat *Core* is verlooren ghegaen, ende dat sijne
kinderen behouden zijn. Den Vader dan is onder
sijn huys-ghesin 't ghene den Admirael onder de
vlote: daer dien henen zeylt, 't zy Oost oft West,
daer siet men dat de reste van de schepen oock he-
nen stieren. En de reden waerom dat vele kinde-
ren gheene goede haeve bezeylen, is, om dat hun-
ne Ouders selver eene quaede streeck houden. Als
den Herder van den rechten wegh af wijckt, hoe
en souden de schaepen niet dolen? Dat leerde den
Propheet *Elisaeus* aen de Borgery van *Iericho*, als sy
klaeghden over d' ongefonde wateren die door de
Stadt

Stadt liepen: hy dede hen soudt langhen, ende is daer mede ghegaen buyten de Stadt daer den spronck was, ende heeft 't selve inde fonteyne gestort, waer door de waeteren, die daer voortoen uytvloeydden, gebetert zijn. Als Vader ende Moeder wat soudt ghebruycken, hunne ongesonde lusten temperen, ende hunne wilde manieren wat besnijden, dan sullen de kinderen, die van hen voort-komen, lichtelijck verfoet ende verbeteret worden, ende soo langh als d'Ouders daer niet toe en komen, soo sullen alle onder wijsinghen, vermaeninghen, jaec oock alle kastinginghen vruchteloos wesen. Wat seyden de Jonghe Crestjens, als sy van hunnen Vader berispt wierden over den slimmen gangh? Sy wisten al stil-swijgens hem doot den neus te vrijven, dat hy met het selfste sop overgoten was. Leest de versieringhe t'samen met d'aenwijsinghe op onse manieren:

D En Crest die sat op strant, en sagh sijn jonghskens kruypen,

En sagh haer slimmen ganck, en sagh haer vrende stuypen;

Hy sey: Hoe gaede soo? Wel kinders dit gaet slecht;

Niet een van al-te-mael, niet een en gaeter recht:

'Twaer schande dat-mē't sagh, soo leelijck gaen de pooten:

Gh'en weet niet waer ghy gaet, ghy sout wel iemant stootē.

Foey! dat en magh niet zyn, dat is een vuyl manier.

Sa fraeykens gaet eens recht, of packt u strack van hier.

Sy seyden al-te-mael, en met ghewisse reden:

Lief Vaerken gaet eens voor, toont hoe wy woeten treden.

Den ouden Gast die kroop, en op sijn alder-best,

En als-men't wel besagh, 't was ergher als de rest.

Is't dat ghy my nu vraeght, wat dit al is te segghen,

Ick neem de vryheydt aen, ick wil't u uyt gaen legghen.

Ghy Vader zijt den Crest, dat konje wel verstaen:
 Het jonghsken is het kindt, dat ghyleert qualijck gaen.
 Hoe dick en hoort-men niet de Ouders sich beklaghen,
 Dat naer hun straf verbodt de kinders niet en vragen?
 De Moeder roept en tiert, den Vader buyschter op,
 En niet-te-min den soon blijft eenen harden kop:
 De Woorden zijn voor niet, de slaghen gaen verloren.
 Wat kan u soontjen min? ghy doet het hem te voren.
 Den Vader vol en sat die wil de Moeder slaen,
 En Claesken in den hoeck die siet het speltjen aen.
 Wat doet hy 's ander-daeghs? hy wil de jonghers smijten,
 En krüght daer een blauwoogh, en komt by Moeder krügte.
 Den Vader swüght al stil, en springht van sijn getouw,
 En valt den jonghen aen, en geeft hem noch een krouw.
 Een ander vloect, en sweert door duyvel, doodt, en aerde,
 En waer langh wegh ghevoert, 't en waer hem Godt be-
 waerde.
 En spreeckt soo onbeschoft in 't midden van de straet,
 Dat ieder-een die 't hoort, sijn hayr te berghen staet.
 Dan vraecht-men sijnen Soon: Waer heb-dy leeren vloec-
 ken?
 Den meester, lieven vriendt, en is niet verr' te soecken:
 Ghy hebbet hem gheleert, ghy zijt den rechten man;
 En vraeghde ghy dan noch van waer hy vloecten kan?
 Men ticktackht heel den dagh, men doet niet als verkeerren,
 En meent ghy dat u kindt den school-boeck dan sal leeren?
 Als ghy speelt met de kaert, en roept: Sa lustigh troef!
 Baent ghy dan niet den wegh voor eenen kleynen boef?
 Soo ras als sy u sien met heele porten drincken,
 Soo haelen sy den kroes om oock daer in te schincken,
 En seeveren daer in, en ninnen heel den dagh,
 En Vader en het Kindt die drincken eenghelagh.
 Wat sou den Vader doen? sou hy den jonghen smijten?
 Dan moght den swerten pot den ketel wel verwijten.

Het is al Cresten werck, het wordt hen voor-gedaen,
 Den jonghen siet den ganck, en suckelt achter aen.
 Het voor-doen leert soo veel; Want soo de oude songhen,
 Dit siet-men alle daegh, soo pijpen oock de jonghen;
 En soo de Moeder is, soo vindt sy oock haer kindt,
 Ghelijck-men van grof vlas noyt sijnen draet en spint.
 Dat ghy van hun begeert leert hun dat eerst met wercken,
 Wilt ghy dat 't schaepeen zijn; en leeft niet als een vercken.
 Ghy weetet selver wel, en sieghet in u huys,
 Al wat van katten komt is happigh naer de muys.

De Kinders dan, Lieve Philothea, zijn als jonghe
 Cresten, en ghelijck als de Apen die alle dinghen
 naer-boetsen, en ghemeenlijck treden in de voet-
 stappen van die hen voor-gaen, ende aen-leyden.
 Het staet de Ouders dan toe, niet alleen die af te
 scheidten van een schandelijck gheselschap, maer
 oock te besorghen dat-se van hen niet en leeren, of
 aen-nemen dat qualijck soud' luyden. Min oft
 meer ghelijck in de Instrumenten van de Musieck
 (ick ghebruyck dese ghelijckenisse Philothea, om
 dat ghy u wat van de Luyt, Chiter, ende Viole ver-
 staet) wilt ghy dat de snaeren onder den boogh
 goeden toon en accoort geven, ghy moet die in het
 hoofd van de Viole of Instrument lossen of span-
 nen, hoogh of leegh setten; daer zijn de sleutels
 die sijn of grof doen klincken.

T O E - M A E T - J E N .

Siet ghy wel Philothea, dat ick mijn beloften
 houde; ick en twijffel oock niet of dit sal u en
 meer andere seer wel bevallen. Seker Advocaet
 hadd' boven de deur van sijn kantoir gheschreven
 dese

dese twee woorden: *Omnia de super*. Dat is te segghen, *Al van boven*. Het stondt gheschreven op de naer-volghende maniere:

O I A D E S V P E R.

Soo daer nu eenen Boer met eenen haes quam om sijn Proces te recommanderen, vraeghde den Advocaet of hy geen latijn en kost. Den Boer antwoorde, neen, maer dat hy wel kost lesen. Hier op vraeghde den Advocaet ander - werf of hy soud' kunnen lesen datter boven de deur stondt gheschreven. Den Boer de letteren besienende, seyde *Waerom niet?* want dat en is geen latijn. Dat is te segghen:

O I A N D E S V Y P E R.

Noteert *Philothea*, den Advocaet hiet *Ioannes*, en hiel veel daer van alser wijn in de kan is, Godt geve datter gheen Rechts-gheleerden ghevonden worden die hunnen text oock gelijk desen Boer, op eenen verdraeyden sin trecken, dat is recht krom maecken.

Vier Ghebruerkens en Susterkens sittende 'savonds by 't vyer, ende siende het waeffel-yser te voorschijn komen, baden alghelijck *Mamere* om op te blijven. De Moeder stondt het toe aen den ghenen die iet fraeys soud' onthouden hebben.

Tistjen seyde:

*Boter inde pap, leughens inden monde,
Verraeden hun eyghen selven terstondt.*

Belleken

Belleken seyde, van haer Meesterse ghehoort te hebben:

*'sMorghens bleecke Sonne-schijn,
En een Kindt dat drinckt de Wijn,
En een Vrouw die spreekt Latijn,
Sal het eynde droevigh zijn.*

Iacò had een quinck-slaghsken, hoe dat de Kinders sich van het quaedt gheselschap moeten wachten:

*Die met de honden gaet slaepen,
Die sal van hen vloyen raepen.*

Catòken prijsende de neerstigheydt, seyde 't gene sy dien dagh noch de Maert onder het haspelen hadd' hooren singhen:

*Alle daegh oock maer een draeyken ghesponnen,
Op't eynde van't jaer een hems-mouw gewonnen.*

Dit alle-ghelijck op-gheseydt hebbende, verlangden ieder een om't seerste, wie op soud blijven. Wie dunckt u, Philothea, dat den eersten prijs, en de eerste waeffel verdient sal hebben, en op te moghen blijven?

De Schoonheyte verganckelijck.

Het verdwijnt
 Soo't schijnt,
 En't vergaet
 Daer't staet.

Komt Joffers, fiet dit kinder-spet,
 En hebje tyd, besiet het wel,
 En leert eens uyt mijn ongeval,
 Het ghene dat u dienen sal.
 Ick blaes hier met een piypjen op
 Dees bobbels uyt het seepe-sop.
 Een ieder seydt: Hoe mooy is dat?
 En is dit maer een druppel nat?
 'Theeft sijnen luyster hier en daer,
 Al oft eenen kleynen hemel waer.
 Het christalijn, hoe schoon het zy,
 En heester niet met allen by.
 Maer 't ghene dat my dapper spijt,
 Een ooghenblick ick bense quijt;
 Sy schynen wat, en gaen te niet;
 Daer vlieght het speekghen, soo ghy fiet,
 Daer vlieght dat mooy en lustigh dingh,
 Waer aen ick al mijn sinnen hingh.
 En als ghy mijnen bandel kijckt.
 Besiet dan eens waer 't u gbelijcks:
 Ick weet, ghy zijt van alle-gaer
 De alder-schoonste, dat is klaer.
 Ghy hebt een Alahasten-wis
 Waer op een vermiljoentjen sit:
 En zijt soo soet, en geestigh Kindt,
 Dat ghy wel eenen Prins verdiendt:
 Maer weet dat dit oock soo vergaet,
 En dat de schoonheydt niet en staet.
 Als ghy dan fiet u schoon couleur,
 En komt u somtijds niet eens veur:
 I! waer op draegh' ick mijnen roem?
 Wat is het anders als eene bloem?
 Een Tulpand, Roos, een Lely root,
 Van daegh heel fris, en morghen doot!

En Waer toe dan soo hooghen moet,
 Al of het Waer een eeuwigh goet ?
 En Waer toe al dees kreemerij ?
 En desen spiegel aen de zy ?
 En braseletten aen mijn handt ?
 En Stricken schier aen alle kant ?
 En nu het voor-hoofst eens ghegont ?
 En dan de Wijn-brauw weer ghekromt ?
 En bey mijn Wanghen gheblanket ?
 En altydt aen het nacht-packet ?
 En altydt isser wat te doen,
 En alle dagh' een nieuw fatsoen.
 Dan kraghen al' Ægyptieen ;
 En als dit weder is ghemeen,
 Dan komter wat à la Croaet.
 Besiedt eens hoe de Wereldt gaet
 En waertoe al dit poppen-goet ?
 Voor 't lichaem dat haest rotten moet ?
 Ick sie hoe dat den snellen tijt
 Allenghskens door de jaeren bijt ;
 Die soetste stemm', het schoonste hayr
 Die worden al den tijdt ghewaer.

O Schoonheydt, dat ghy dit verfont,
 En Waer u jeught opstaet ghegront,
 Het sou met u al anders gaen ;
 Ick sweer' u, ghy soudt vaster-staen,
 En steunen op u schoonheydt niet ;
 Want sy is brooser als een riet.
 Sy is, mijn alder-liefste Kindt,
 Een bobbel op ghejaecht met Windt,
 Die maer een ooghen-blick en schijnt,
 En op een ooghen-blick verdwijnt.

AEN-SPRAECK.

IN het schelpje van desen *Soetaert* is noch recht
 soo veel seep-sop om *Joffrouvr Lier-laen* een
 weynigh het hoofd te wasschen, ende haer af te
 spoelen die groote ydelheydt diese thoont over
 haere verganckelijcke *Schoonheydt*. En soud' die
 dan niet eens gedachtigh wesen het voor-gestel-
 de Sinne-beelt, om in de broosheydt van een bob-
 bel, ende verganckelijckheydt van een bloem te
 lesen de sterffelijckheydt, ende teerheydt haerder
 coleuten? Hebt ghy hier op noyt dit raedsel ghe-
 hoort, *Philothea*? Een glas schonck een glas aen een glas.
 Dat is te segghen: Een schoon *Joffrouwe* schonck eenen
spieghe aen een andere *schoon Dochter*. Den sin deser
 woorden is klaerder, als dat hy bredere verklae-
 ringhe van doen heeft. *Helena* verstondt het eens
 wel tot haer groot leet-wesen, haeren glans en
 schoonheydt in haere frissche Jeught was soo uyt-
 muntende, dat se daer door heel *Rijcken* over hoop
 trock, en menigh duysent *Ridders* door jaloershey-
 dede *sneyden*.

Jae *Praxus* selve in het thien-jaerigh beleghe van
Troyen, klimmende op den hooghsten toren van de
 stad, ende weenende over de doode, ende bloe-
 dighe revieren, heeft op staende voet sijn traenen
 af-ghevaeght, soo ras hy daer boven oock de uyt-
 ghelesen *Helena* sagh verschijnen, segghende dat het
 de pijn weerdt was, ende eenen oorlogh wel be-
 steet, als sulck een schoone *Princesse* daer door ge-
 wonnen en verlekert moght worden. Maer hoe
 korten tijdt duerde dit vonnis, ende dese wer-
 deeringhen? weynighe jaren. Haer eyghen woor-
 den

den kunnen dit ghetuyghen, als wanneer sy mistroostigh voor haeren spieghel gheseten, ende in grondighe hert-suchten is uyt-gheborsten.

Eylaes! Waer is mijn jeught? Waer is mijn aerdigh bloosen?
Helena wit als sneeuw met in-gheverfde roosen?

Helena wiens glans mocht trotsen een Goddin;

Daer is nu enckel schroom, en niet als grouwel in,

Waer is Helena nu? Helena soeckt Helene:

Want sy en is nu niet ghelyck se heeft gheschonen,

Was ick Helena doen, en nu Helena niet?

Ach! niemant siet my nu als die my meest besiet!

Mijn Schoonheydt heeft-se niet als eenen oorloghs-
waghen,

Het vyer, en vlam, en doodt door Griecken landt ghe-
draghen?

Ick stelde met een ooghe heel Leghers in het veldt,

En trock rondt-som mijn koets soo menigh kloecken

Heldt.

Maer siet soo ras als myde Schoonheydt heeft begheven,
Soo zijnsse al-te-mael van my als wegh-ghedreven;

De jonste van den mensch gaet vluchten als de stroom,

En mijnen soeten glans verdween als eenen droom.

Veel beter waer't cieraet dat noyt en sal bederven,

Veel nutter deught en jeught die nimmermeer sal sterven.

Sit ghy dan voor een glas soo spiegelt u doch wel,

Want onder u schoon hayr sit een verrimpelt vel.

Soo ziel-suchtede dese wijt-beroemde Helena,
naer dat haere bloemkens verslenst, ende haer aen-
ghenaeme verwen waeren ghestorven. En twijf-
felt daer niet aen, schoone Philothea, of elcke Helena
heeft haren Paris, die ghelijck de biekens soo langh
by den korf blijven, alser den honigh van soete
Schoonheydt

Schoonheydt in het kaer, (dat is in haere *Kaere*) wordt ghevonden. Ende misschien sult ghy-er selver al ghe waer worden die van sulcke wesp gesteken u sullen op-setten, vleyen, lief-kiesen, terwijl u hofken staet vol lieffelijke bloemen. Dat zijn de leer-loose pluym-strijckers, die een roosken prijsen om een lelie te pluckē. Op dat dan u schipjen, en dat van *Ioffrouw Lierlaeuuv* door dierghelelike winden van vleydinghe die in u zeyltjens worden ghedreven, niet en gae onder, soo wil ick dese waerschouwinghe hier in-storten, die u beyde voor ballast sal kunnen dienen.

Ick segghedan, dat allen het ghene dat ick in u prijse, ende dat andere in u soo verheffen, dat altemael is broos, verganckelijck, onstandvastigh, dat door den tijdt wort versleten, door de siekten, door pokkens, &c. op vier-en-twintigh uren wort benomen, of seker tot den grondt toe gheschonden. *Heden roodt, morghen doodt.* De bloosende appeltjens zijn 't die het eerst vallen. Al waert ghy een *Venus*, al waer hy uyt-nemender ende aengenaemer voor het gesicht als eenen *Absalon*, al waert ghy soeter van stemm' als eenen *Nachtegael*, hoe lang sal 't duren? Het was eenen aerdigen quinckslagh van seker *Bruylofts-gast*, die hy gaf op vier letteren *H. L. H. L.* gheschreven van den *Bruydegom* boven het hoofd vande *Bruydt*, willende te kennen gheven: *Hoe langher hoe liever.* Maer den *Quant* seyde: *Hoe langher hoe leelijker.* *Schoon hayr, en fraey singhen,* zijn al verganckelijke dinghen. Daer was in *Spaignien* eenen Esel-drijver die naer de merckt gingh; desen hadde gheladen twee hotten: eenen van sijn vrienden ontmoete hem in het gebergh-
te: desen vraeght hem, wat hy naer de stad voer-

P. à
Castro.

de. Hy antwoordt : *Niet met allen.* Hy vraeght het hem anderwerf: hy antwoordt als voren, dat hy *niet met allen* en hadd' gheladen. Waer opijnen vriendt andt woorde: Ghy en plaght noyt sonder vracht naer de stadt te komen, oversulcks laet my doch weten wat koopmanschap dat ghy hebt in u korven. Ghepraemt zijnde, andt woordt hy met dese woorden: *Want hy komt te vallen, soo ist niet met allen.* Nota; hy hadd' in beyde de korven ghelaeven, ende den wegh was so ghelijck: hadd' den Esel gevallen; de stucken vande ghelaevenen konsten gheensins meer dienstigh wesen. Siet ghy vvel waer dat iok hier mede henen wil *Philothea*? Alle *Schoonheydt* is broos als glas, jae glas kan langhen tijdt bevvaert vvorden, ende daer zijnder nu gheblaesen die naer vijftigh jaeren even schoon sullen vvesen, en naer vijftigh jaeren, *Philothea*, vvaer salmen uyven glans dan moeten soecken? Doch wat seggh' ick van vijftigh jaeren? het kan op soo korten tijdt veranderen, ende men sietter onder de gehouwde soo veel, die vveynigh jaeren haeren eersten luyster behouden.

Lux Euan-
gelica.

En op dat ghy niet en sout peysen dat dit alleen van teere *Toffertjens* gheseydt moet vvorden; *Gustavus* den *Coninck* van *Sweedden*, roemde ende beleedt van sy selven: *Dat hy een ysereu gemoot droegh in een glaseu Lichaem.*

Och de bloeme van *Schoonheydt* is sulck een teer ghevas; wie isser die niet de selfste klachten met seker *Toffrouwe* magh laeten hooren? die sy uyt sloegh op 't verslensen van haere bloemen:

'T was heden op den myrghen-stonds,
Dat Valentijn die tuytjen sondt;

Vol soete peereltjens vanden douw,
 Ick sleetend 't lustigh op de mouw;
 Het vvas soo aenghenaem van geur,
 En noch veel soeter van couleur,
 Ick wasser heel met op-gheset,
 Men roocket door ons gans salet ;
 Ick hebbe't daerom vvel ghemijt,
 En noch ben ick 'tghennichtje quijt:
 Want 'tis verslenst op eenen dagh,
 Daer ick noyt schoonder tuytjen sagh:
 Al bloost ghy Maeght dan noch fris,
 Leert hier, wat van ons bloemkens is.

Soo dat ons vvel den *Wijfeman* waerfchouvt, *Prov. c. 31.*
Bedrieghelyck is de lieffelyck heydt, ende ydel is de schoon-
heydt: een vrouwe die Godt vreesst, sal ghegrefen worden.
 Welcke spreucke my dunckt teenemael te passen
 op *Ioanna* Princeffe van *Portugael*, de vvelcke had-
 de een verheven ende *Koninghlijcke* ziele, maer
 die oock verghefelschapt vvas met een lichaem soo
 uyt-nemende in schoonheyte ende volmaecktheyt, *P. Vascon-*
 dat de treffelijckste *Schilders* van de nabuerighe *cel.*
Koninghen naer *Portugael* af-gheveerdicht, om
 haer uyt te beelden, op eedt verklaert hebben, dat
 sy haer konst te boven gingh, ende dat het prin-
 cipael der aerdige *Princeffe* op den doeck in verre
 niet en kost treffen. De nature scheen in haer mil-
 delijck uyt-ghestort te hebben alle soorten van gra-
 tien: haere redenen waeren over-gheestigh en-
 de als door-honight, den snee van het aensicht met
 eene soete ende zeeghbaere volmaecktheyt uyt-
 ghewerckt, in witheyte en blanckheyte en moest
 sy versch ghefallen sneeuw niet wijcken. Met
 een woordt, sy hadd' een Lichaem als eenen En-
 ghel,

ghel, en een ziel als eenen *Seraphin. Ludovicus* den XI. Coningh van *Vranckrijk*, siende haer schilderije, is op sijn knienghevallen, en heeft Godt bedanckr, dat hy soo schoone schepfel gemaect hadde; ende om diefwille dat de ghene die schoon geboren wort, half ghetrouwt ter werelddt komt, soo wierde sy van alle de Vorsten versocht ten houwelijck, maer heeft de schoonheydt door heloften van tuyverheydt aen Godt den Coningh der Coninghen toe-gheheylight, ende op-ghedraghen. Ende is bemerckens weerdigh, dat als haer lichaem voorby haren hof naer het graf uyt-ghedraghen wierde, de bladeren van citroenen, ende granaten afgheresen, ende dorre gheworden zijn, niet alleen om haer gheneghen te thoonen van op sulek-een graf te willen ghestroyt worden, maer of sy hadden vvillen te kennen gheven, dat de schoonheydt met haer haest *Fueillemort* vvordt, ende gheen standt in hare groene jeugdigheyt en ken behouden. Overpeyst dit met de Bruydt die den Bruydegom seer prijst, om dat sy is ghelijck een Koetspeerdt, dat met ghevlochte maenen, ende eenen gheboogden hals, ghedarigh siet naer sijn voeten, ende schijnt te letten op de affchen die over al opvliegghen, ende komen selver de Joffrouvven, die in de Carosse sitten, bestuyven. Daer- vvaerts is 't dat vvy onse ooghen moeten slaen, daer behooren vvy ons hoofdt somtijds te laeten hanghen Soo dan, *Alder-schoonste Philothea*, als ghy staet voor uven spiegel, peyst dat uve schoonheydt brooser is als glas; als ghy een vvel-rieckende tuylrien op u horst steeckt, peyst dat ghy sult versensen als de bloemen; als ghy u locken poeyert, peyst dat ghy affche stroyt op affchen. O! dat vvy eens hadden

den moghen openen de graven, ende kisten van de aerdighe *Rachel*, van de schoone *Esther*, van de gracieuse *Iudith*, van de wel-befneden *Susanna*, wat en souden wy daer al niet gemist hebben? dat voorhoofd soo blanck als yvoir, de straelende ooghen, de blofende wanghen, de coraele lippen, de suyvere tanden, den lieffelijcken mont, hoe vol wormen souden vvy die hebben sien krielen? wat onverdraeghelijcken stanck! wat afgrijselijckheyt souden wy daer hebben ontgraven? wy en souden *Rachel* in *Rachel*, noch *Esther* in *Esther* niet hebben kunnen vinden.

Hier van hebben vvy een bekentenisse, ende waerschouwinghe by de *Annuntiaten*, de welcke haere brieven eyndighen ende onder-teecken en in naer-volghende of dierghelijcke manieren; by exempel:

JOANNA VAN HOVE.

*Stof der Aerde, ende spijts der Wormen
alst Godt belieft.*

Dese Godtvruchtighe Religieusen willen seggen, dat in haere kleedinghe de blonte ende ghekrolde vlechten en locken af-ghesneden zijnde, sy de schoonheydt in het aensicht wel behouden, maer dat die t' alle stonden en tijden *alst Godt belieft* bederven kan, verslensen en verrotten.

Dat is het eynde van alle glans ende schoonheyd soo dat met goede redenen e enen jonghelingh ghelijck enen *Absolon*, sich t' eenemael weygerigh hiel, ende niet en wilde laten uyt-schilderen ter wijle hy leefde, maer alleen ettelijcke daghen naer sijne begraeffenisse; ende dat noch met bespreeck, dat de

*P. Boonaert
in Eccl.
cap. 10.*

schilderije voor alle de werelt soud' ghehoont worden. 't Welck alzoo gheschiedde, en was den schoonen *Narcissus* op korten tijdt soo leelijck gheworden, met soo veel staneks en wormen overgoten, dat niemant ontrent het graf en kost ghedueren. Eyndelijck het beeldt, soo het vvas af-ghe-maelt vol van vervaerlijke afgrijselijckheydt, is tot een wighe memorie ende waerschouwinghe inde Kercke op-ghehanghen. Maer wat isser in dese materie nytmender, oft ghedenck weerdigher als de verbaeltheydt vanden Edeldom? namentlijck vanden *Viceroy van Catalonien Borja*, als wanneer *Isabella* de huysvrouw vanden victorieusen *Keyser Carcl* moest begraven worden? die vande schoonste creature de leelijckste vvas gheworden, ende op korten tijdt soo verandert, dat niemant ontrent de kist en kost ghedueren: al-te-mael door de afgrijselijckheydt stonden verslaghen. Soo het u belieft, *Phithorhea*, salick u in weynigh dichten een Christelijck bedencken hier op voor-houden. Peyst dat ghy den *Viceroy* selver in persoon hoort spreken:

Houdt *Tagus* uyven vloedt, en stelpt u gulde sanden,
 En schiet gheen rijcken strooms door soo bedruckte
 landen.

Ghy Segher vvaerje loopt, gaet met een droef gerucht;
 Wat oever dat ghy spoelt, stort daer oock eenen sucht.

Ghy rotsen die hier licht, ghy berghen soo verheven,
 En vrilt gheen blijde jacht aen een vveyman gheven,

Maer dat het wildt gediert met droeve stemmen huylt,
 En Echo teghen haer die inde klippen schuylt.

Ghy velden van *Guadix*, ghy boschen van *Granaden*,
 En wile gheen jeughdigh kruyt, noch groene bladers laden;

Houdt

Houdt u'wen silvr'envloedt Fonteynen van het Rijk;
 Ofsoo ghy loopen wilt, stort tranen al-ghelyck,
 En ghy, ô machtigh Vorst, vergeet wat u Laurieren,
 Die u Europa schonck, en Tunis toe moest stieren;
 Leght af die groote kroon, stroeyt asschen op het hoof,
 Ghy zyt op desen dagh van uwe helft berooft.
 Wie sal droevighlyck besien met drooghe kackene
 Wie kan in desen rônw' sijn bitter tranen staecten?
 Weent Elementen, weent, Locht Water, Aerde vveent:
 VVie noch blijft onberoert, die is gheheel versteent.

© Doodt! ô felle doot! komt ghy dan uvve vvetten
 Oock aen een machtigh Hof, en aen Palleyfen setten?
 En isser niemant dan, voor vvie u vvreethet svvicht?
 Hebr ghy de kroonen self dan binnen uvven schicht?
 Ick meende dat ghy hadt altvveederhande pÿlen,
 En somtijds ðser schoot, en goudt op ander vÿjlen,
 En dat ghy al-re-met quaemt in het vvit sattijn,
 Als moest een groote ziel van hier gheroepen zÿjn.

Maer neen, u stalen boogh wilt groot noch kleyn verschoonen,

'Tzy datse aen de ploegh, 't zy datse zyn op throonen ;
Daer is gheen onderscheyt, ghy veldt een Keyserin,
En sleypt haer naer het graf al waeret een Boerin.

Siet hier dees Isabel, den roem van al die leven,
Aen wie dat Paris had den appel moeten gheven ;
Siet eens op dees Princers' nu slyght in de kist,
Ghy hebt hier dat ghy siet, gh'en siet niet dat ghy mist.
Is dit de schoonste Vrouwe, die Spaignjen heeft betreden?
Is dit den rooden mondt? zyn dit haer witte leden?
Is dit den eersten glans? zyn dit haer banden teer?
S'en is niet diese was, of sick en bens niet meer.

Sy die voor desen had de lieffelyckste roosen,
Die met een soete verf op iemandts Wangen bloosen :
Sy die uyt haere oogh maer enckel straelen schoot,
Siet eens hoe dat sy is gheschonden van de doot.

Het is al-te-mael wegh: het voor-hoofst sonder luyster,
De lippen sonder spraeck, de ooghen in het duyster.

Met aensicht vol van schrick, het lichaem vol van stanck,
Den etter en het vleesch die sypen door de planck.
Is dit den vasten grondt waer op de ydel Vrouwen
Den wanckelbaren roem van haere schoonheydt bouwen?
Is dit den eersten steen, waer op soo menigh heldt
De lusten van sijn oogh, en al sijn vreughden steldt?

Siet hier het nietigh vleesch, 't is swacker als de bloemen,
Voe jeughdigh datse staen, wie sal sich deruen roemen?
Siet op dees Keyserin, op dees schoon Isabel,

En seght eer't is te laet: Vaert werelt eeuwich wel.
Wel aen dan myne ziel, en wilt niet langher d'walen:
Ghy moet u Hof's ghewoel aen dese kiste palen:

Dit is voor u een school, leert sterven eer ghy sterft ;
Op dat ghy als ghy scheydt, een schoonder leven erft.

Soo sprack den machtighen Prince ende trock daer uyt dit profijt, dat hy door de verganckelijcke *Schoonheydt* bekende de ydelheydt van al dat de wereldt aen-prees, ende dat de menschen soo komt vleyen, en bedrieghen. Doet oock soo, bidd' ick, *verstandighe Philothea*, om dat ghy door uwe schoonigheydt niet en komt te verydelen, maer in deughdelijcke wercken u wilt blijven oeffenen, op dat u passe't ghene den *H. Chrysostomus* seght, dat een *Wijse ende verstandighe dochter, die de schoonheydt voeght met de godt-vruchtigheydt, van soo groote weerde is dat sy in een balance teghen de gheheele Wereldt magh op-ghe wegghen worden.*

Maer hoe dick wils geschiedt het, dat de *Schoonheydt* sich naer de *Godt-vruchtigheydt* niet en wil voegghen? want veel *Ioffrouwen* hedensdaeghs meenen dat sy haer selven te kort souden doen, waert datse haere *Schoonheydt* tusschen vier mueren, of onder een stil swart kleedt quamente verberghen; soo datse haeren verganckelijcken glans, schoon hayr, bly colour en aenghenaeme verwen dick-wils stellen boven de verseeckerighe van haeren roep, ende saligheydt. Men seght dat de *H. Elisabeth* eens in't gast-huys onder andere siecken vondt een boven maeten schoon, en uyt-muntende dochter; aen dese, om de groote pijn des hoofts, ende sorghelijcke gheswillen, wierdt van den *Medicijn* gheordineert, datmen haer hayr, dat aen het *Abso-lons* niet en moest wijcken, soude af-snijden, 't welck oock datelijck vol-brocht wierde. De *H. Elisabeth* wasser doen tegen woordigh, aen wie dese dochter bekende, dat dit schoon hayr tot dien dagh toe haere hekeeringhe belet hadde, ende dat haer de *Wereldt* by de locken ghevat, ende daer mede

mede als met eenen toom wederhouden hadde,
maer datse nu een vast opset maecten van voort-
aen haere schoonheydt, ende suuyverheydt Godt op
te draghen, dien voor een onsterffelijcken *Bruyde-
gom* te kiesen, ende voortd-aen alle vlijtigheyt voor
te wenden, om door een luyfter, en glans der
deughden (de vvaerachtighe *Schoonheydt*) aen sijn
Goddelijcke ooghen te behaghen.

Wvaerachtighe ende standtvastighe *Schoonheydt*,
seggh' ick; want het ander blommetjen verslenst
voor onse ooghen, en dan verdwijnt

Coleur

En geur

En menighmael oock Serviteur.

Een verstandighe ende Godt-vreesende ooghe
en sal dan nimmermeer alleen sien op de broosen
glans, ende het opper vliet van de *Schoonheydt*, of
wel sy moet sich ghetroosten, dat sy daghelijcks iet
van haer vermaeck sal missen. Want ghelijckmen
ghemeenlijck seght, als ymandt een *Slecht-hoofdt*
neemt om sijn middelen:

Die een Sot

Trouwt om sijn kot,

Verliest het kot;

En houdt den Sot.

Soo seggh' ick in teghendeel:

En die een wijf

Trouwt om 't schoon lijf,

Verliest het lijf,

En houdt het wijf.

Lact

Laet ons hier by-voeghen, *Bemide Philothea*, een gheschiedenisse om het voorgaende te bevestighen endete bekrachtighen, te weten, dat als de *Schoonheydt* heel oft ten deel gheschonden wordt, dat dan oock de sotte, en de blinde *Amourettekens* vervliegghen. Soo dit punt eens vvel ghevat wierdt, ghe-looft my, men sou die schoon zijn, niet altijd schoon en die onbegaeft zijn, niet altijd onaenghenaem or-deelen: maer de deught tegen den glans in de waegh-schaele gheleyt, soude de schaele van hare partij op-haelen.

Een fris Edelman *Raymundus*, gheboren in het Eylandt *Majorca*, was door het minnen soo inghe-nomen, dat hy sommige stucken aenvonck, die niet weynig en streckten tot nadeel ende vercleyn-ninghe van sijn reputatie. Een Joffrouwe wasser niet alleen om haere schoonigheydt, maer veel meer aensienelick om haere eerbaerheydt: op dese is de liefde van *Raymundus* soo sterck gevallen, dat hy sich noch door de vreesse Godts, noch door de op-spraeck van den Edeldom en kost bedwingen, Op eenen tijdt rijdende door de stadt, soohy haer van verre siet in de Kerck gaen, gheeft hy sijn peerdt de spoor, ende komt haer met vollen galop in de Kerck naer-ghereden. De Joffrouwe, ghelijck sy d'eere ter herten hadd', wierdt van beschaemtheydt roodt tot achter haer ooren, ende resolveerde op-staende voer, als haer de vluchte niet en baette, door een seldsame manier den brandt van dese min te blusschen. Op eenen sekeren tijdt dan doet sy desen Edelman bidden, dat hy haer d'eere sou willen doen van haer eens te komen besoecken. *Raymundus*, die om dierghelijck gheluck langhen tijdt ghewenscht hadde, komt dese

Caussin.
Tom. 4o

dese Joffrouw groeten ende sijnen dienst presenteren. Naerde maeltijdt leydt sy hem in een gloriecken, ende vraeght hem af de oorfaeck van zijn liefde. Hy antwoordt dat het is haere uyt-nemende *Schoonheydt*, waer door dat hy soo gewondt is, dat hy sonder haeren troost sal moeten sterven. Hier op treckt sy open haeren boesem, ende toont haere borst die van eenen af-grijfelijcken kancker was op-gheten; voegghende daer by dese woorden: *Siet wat dat ghy al mindt, en waer naer dat de menschen loopen. Hebt ghy een edel hert om te minnen, soo stiert uwe liefde naer Godt, wiens schoonigheydt nimmermeer en sal verminderen.* Dese weynighe woorden, ghesproken uyt eene gekanckerde borste, hebben *Raymundum* soo diep in het hert ghesneden, dat hy de werelt heeft verlaeten, ende is gheweest een van de heyligste personagien van sijne eeuw. *Wat dunckt u hier van, ô Philothea? Ick wenschte wel dat dit alle Jonckerkens, die de Joffrouwen niet te peerde in de Kercke naeren rijden, maer gheleest ende ghespoort heel daghen naer loopen, ja achter die ghelijck eenen Kermis-hondt gaen jancken. Ick wenschte, seggh' ick, dat die ghelijcke eens ghesonden ende rijpen raedt volghden ghelijck als desen *Raymundus* ghedaen heeft, voorwaer sy souden wijser zijn, sy souden hunne ongebonden driften wat meer bepalen, ende dat vlygh Boesken van de *Liefde* wat meer kort vlercken.*

Maer eer moet dese *Matroone* hebben, ende verdient tot eenen spiegel aen alle *Joffrouwen* op-ghehanghen te worden; om van haer te leeren hoe dat men in tijdt van noot sy-selven moet ontwerren uyt de netten van een schadelijcke aen-spraeck daer ons de *Venus-Ionckers* mede komen straelen.

Aengaende my, ick soud' derren sweiren dat de *Schoonheydt*, daerse mede begaest is ghevveest, overtreft sal hebben alle andere *Ioffrouwen*. Ick kan dit speuren uyt de grootheyte haerder couragie; Want dese twee uyt-nemetheden vergheselschappen malkanderen, ende volmaeckte *Schoonheydt*, ende onver-vvinnelijke *Sterckheydt* zijn twee ghetrouwe ghesusteren. Soo dat *Pallas* niet te vergeefs met den schildt ende de lancie in de handt en staet om voor haere schoonen Maeghdom te vechten. Jae dese kloekheydt en gaet niet alleen soo verre datse een ghekanckerde borste, ende eenen verrotten boesem derst open rucken om besien te worden, maer gheeft het selfste herte bloot aen het wreet rappier van de eer-loose Tyrannen, om tot het ghevest toe door-graeven te vvorden, liever als gheschonden te vvorden. Niemandt en vveet wat een manlijck bloedt in dat Maeghden melck is spelende, sy vliegghen in de doot om *Schoonheydt* en eer te bevvaeren.

Kan ons dit het Rijk *Cyprus* niet ghenoegh bewijzen, ende de Hoofststadt daer van ghetuygen? *Nicosia* vvas van de Turcken naer een hardt belegh ver-overt, 't vvierter al te vyer ende te svveerde ghegeven, uyt-ghenomen de schoonste *Ioffrouwen*, ende de kostelijckste goederen, die verschoont wierden, om die aen den *Grooten Turck* te vvereen. Derijke plonderinghe vvierde ghescheept beneffens het uyt-ghelesen puyck van alle de Maeghden. Soo-se nu af-ghesteken vwaren, ende ontrent twee mylen diep in zee, soo is een (die wel de kroon spande om haere *Schoonheydt*) ghekomen op de *Campangje* van 't Schip, ende slaende voor het lest noch een droef ghesicht naer het

Strada
In prolus.
Academ.

Vaderlandt, dat rondtsom stondt in diepe vlammen, ende met eenen over-legghende dat haer suyver lichaem noch schandelijcker soude mishandelt worden door het vyer van onkuysheydt, soo is sy volswaermoedighe ghepeysen wederom af ghetreden in het ruym van het schip, ende siende dat eenen vande Constabels de stucken klaer maecte, ende benden in het Arcnael gonck om buspoeder te haelen, soo heeft se meer als met een manlijck gemoet (ô Sterckheydt! ô Suyverheydt!) het vyer in een ton gheschenken, ende de twee schepen met allen den buyt in de locht doen springen. Soo ick oyt die zee quam te beseylen, ende daer een rotse ontmoette, my dunckt ick sou tot haeren onsterffelijcken lofdit graf-dicht daer wenschen in-ghesneden:

*Wie dat hier seylt voor-by die moet sijn vlagge strijcken,
En voor dees klaetke Maeght moet heel sijn. Vloete wijcken:*

*En of sijn gantsche vracht puer goud, of silver waer,
Soo heeft den Cargo noch in 't minste niet by haer.
Ghy winden, en ghy storm, ghy baeren, en tempeesten,
Ghy hebt de lichaems wel, maer boven sijn de Geesten,
Het vyer dat was haer doot, het water is haer graf.
Den Hemel is haer kroon die haer den Bruygom gaf.
Daer sit ghy boven aen, ghy Maeghet vol Laurieren;
Maer seght eens: wie heeft u soe konstigh leeren vieren?
De Enghels saghen 't aen, en riepen all' ghelijck:
Dees schip-braeck geest aen haer de haef van 's Hemel-
rijck.*

Het was vvaerachtigh een Romeyns stuck, dat dese kloetke Maeghet heeft aengevangen om haere suyvere

fuyvere *Schoonheydt* teghen de Turcksche-honden
 te beschermen ende te versekeren; ghevende hier in
 een ghedenck weerdighe waerschouwinghe aen
 alle eerbaere Maeghden, ende u, ô *Philothea*, in het
 besonder, met wat een mannelijck ghemoedt de
 swacke *Ioffrouwen* ghewaepent moeten zijn, sou
 haeren krijgh ter eeren wesen. Niet dat ick wil
 segghen, dat ghy den Grooten Turck hebt te vree-
 sen, oft dat ghy perijckel loopt van uwen onnoo-
 selen hals onder den bloedighen sabel vanden Ty-
 ran te buyghen; ey neen! yser of stael en sal u niet
 krencken, maer de gulde pijlen souden u hert eer-
 der kunnen quetsen. Gheloof her vry *Philothea*, ghy
 staet eenen harden strijdt uyt, als ghy in de hitte
 van u jonck bloedt, in het groenste van uwe jae-
 ren niet alleen soete vleydinghe, schoone beloften,
 maer duysenden contantē die-men u in den schoot
 wilt storten, als ghy die (seggh' ick) met vinnighe
 woorden. ende met een stuere noortsheyt weet af
 te schermen: ghy thoont waerachtigh dat ghy die
 zee ghelijck zijt, die al derijckdommen die vande
 verloren schepen daerop drijven, aen haer oevers
 wederom te lande is vverpende. Is dat voor u niet
 eenen onsteiffelijcken lof? dat ghy in u Maeghde-
 lijcke swackheydt dat goudt, daer de Koninghen
 sich kroonen af maken, en op het hoofd doen blin-
 ken, dat ghy daerop staet met de voeten soo veel
 verhevender, als de beloften grooter zijn, die ghy
 hebt vertreden? Peyst dat dit den fijnsten Diamant
 van u kroon is, en datter gheen rijcker straelen een
 wel gheboren *Maeghet* in helderen glans kunnen
 stellen als een Enghelsche suyverheydt. Och oft ick
 nu eens met mijne swacke penne een deftighe l. f.
 dicht aenden dagh kost schencken, om daer mede

uw en naem uyt te trompetten, die de verganckelijcke *Schoonheydt* (daer u Godt soo rijckelijck mede begaeft, ende teenemaal begraciet heeft) aen den selven als aende fonteyn daerse uyt-ghevloeyt is, door duyfent aenlockfelen, ghesuyckerde bekoringen (daer sy u de ghenuchten mede komen verbloemen) dat is, door de goude rapieren Godt hebt op-ghedraghen.

Noch een handt-volleken op den hoop toenopende de nieuwe Mode.

*De l'Ancre
de l'inconst.
hum.*

Ick en sal hier niet verre buyten schreef loopen, is't dat ick in het voor-by gaen met een vvoordt aen-rake de *Mode*, de eenighe palleerster van de ghesallieerde *Schoonheydt*. Men seght dat de wetschap ende letteren gheboren zijn in Italiën; de wapenen in Spagnien; de bekers, croesen ende messen in Duytsch-landt; de processen ende *Mode* in Vranckrijck. Met goede reden wordt den Franschman dan gheschildert met eenen lap lakens onder d'ermen, ende met eene scheire in de handt; want altijd wat nieuws, ende selden wat goedts. 'Tis ongeloovelijck hoe dat dese *Mode* op korten tijdt geheel *Europa* is door-ghevloghen. De *Polackers* selver die tot noch toe ghesteken hebben tot den ooren in het bondt en in beiren-vellen, die gaen nu inde lichtste stoffen, al offer gheen en winter of sneeuw in *Polen* meer en sou vallen. Doch ick en hoef hier geen buyten-heymische *Mode* voort te halen: wy hebben-se r'huys niet dan al te veel, ende in onsen eyghen hof valt ghenoech te suyveren. 'Tis nu soo verre ghekomen dat-men sich sortelijck in-beeldt al of het kleedt den man kost maecken

maecken, soo dat *Geldorpius*, Recteur vande Scho-
 len tot Delft, gaende voorby de sijde-winckels,
 sijnen hoedt af dede, om de stoffen te eeren al eer-
 der de mans in-staken. Daer en is nugheen onder-
 scheydt meer, Haccken paccken pronckt als de
 best; soo meynen Mosschelen dat- se visch zijn als
 sy uyt haer schelpen gheraken. Maer wat dunckt u
 van eene Me-vrouwe, die laestmael noch vijftigh
 pattakons gegeven heeft om eenen kraegh te doen
 wasschen, stijven, ende setten? My dunckt dat sy,
 en veel met haer, voor dat gheldt veel nutter doeck
 souden ghekocht hebben, om haere onbeschaem-
 de naeckrheyt daer mede te bedecken. Dese Mode
 streckt teenemael tot nadeel vande ghesontheydt,
 ghelijck uyt de Medicijnen betruyght *P. Ballingem*,
 ende is weynigh profijtigh tot haere meyninghe;
 want men trouwter hedensdaeghs niet om het vel-
 leken, maer om het gelleken. Ick weet wel dat men
 ghemeynelijck seght: *Schoon voort-doen is half ver-
 kocht*. Maer, ghelooft my, de deghelijckste
 stoffen zijn in de besloten winckels. Ende dit *Open-
 hertigh* volcksken meent dat alle dinghen wel zijn,
 als sy eengouden crucifix op de borsten draghen,
 dat is, als sy *Christum* tusschen de twee moorde-
 naeren hanghen, ende soo komt-men oock inde
 Kercken, soo hoort-men het woordt Godts, soo
 knielt-men aen de tafel des Heeren, soo verdient-
 men d'Aflaeten. Maer wat seggh' ick, verdienen?
 Godt gheve dat dierghelijcke somtijds niet eerder
 twee zielen inde Helle en brenghen, als dat syer
 eene uyt het Vaghevyer souden verlossen. Ick weet
 een passie-beeldt is goedt als het wel ghebruyckt
 wordt, ghelijck dede een Iouffrouwe, de welcke
 achter haeren spieghel hadde doen schilderen *Chri-
 stum*

*P. Teylingen
 in Paradiso.
 fol. 393.*

*P. Drex. to. 1
 Trisme. 1. 3.
 c. 5. 8. 4.*

*Triomphe de
 la chasteté.*

stum met de doorne croon, ende soo veel spellen als sy spettede in haer te palléren, soo veel stackser in't hooft *Christi*, ende haer ten lesten meer inde beweghelijcke ende bloedighe schilderije spiegelende als in het glas van Venetien, is door de doorens in het herte gheraect, ende heeft haer ydel hoofdt met haere tuyten, ende vlechten op een zeedbaere maniere voort-aen beghinnen te setten. Dese dochter, die haer soo ghespieghelt hadde, die soud' ick al d'ijdele Joffrouwen vvel voor eenen spiegel mogen voor-stellen, namentlijk aende groote Ydel-tuyt *Clotildis*, die soo versor vvas op het hayr van haere twee neefkens, dat-se liever sagh het sweerdt door haeren hals loopen, als de scheere over hunne locken. Maer wilt ghy noch meerder fottigheydt hooren? Men heeft gheyonden die niet een hayr op haer hooft en hadden, ende nochtans de Poëten een geldt-vereeringhe gedaen hebben, om dat sy haere schoone vlechten ende locken met veersen ende dichten hadden ghepresen. Seght dan vry :

*Gregorius
Tironensis.*

*Op 'thooft gheheel verrimpelt oudt
Draecht s'een paruyck soo gheel als goudt;
En seght het is haer eyghen hayr:
Het is ghekocht, is't dan niet waer?*

Wat dient hier noch voorder by ghevoeght, *Liefste Philothea*, als dat ick lichtelijck soughelooven dat het met veel vrouwen gaet, ghelijck met de mans-persoonen: van de welcke *Aristoteles* seght dat onder hen de beste deelinghe ende scheydinghe di'er gheschiedt, is de uyt-deelinghe der verstanden: want een-yder laet hem voorstaen dattet beste lot

op

op hem is ghevallen. Past dit toe de Vrouwen nopende haere schoonheyt, en ick geloof dat ghy vat 'rghene ick wil segghen. Dat is, veel Ioffrouwen staen boven maeten wel in haer eyghen gratie, en goedt-duncken, ende als sy ghepresen worden, sy gheloovent of het Evangelie waer, en sy zijn van dry derde-deelē meer als over de twee en een half bedroghen, en belogen. Dat hondeken *Trotske Laet-duncken* heeft-se soo ghebeten datse sich in-beelden dat sy't zijn alleen, en anders gheen. Ten gaet soo grof niet met dese daer ic nu af spreken sal, edoch foet vvindeken van ydel behaghen, is het haveloos dat Meysken oock dapper in den hul gheslaghen. 'Tis een

Die ieder Fier Magrietjen hier,
 En Was nocht ans de schoonste niet;
 Doch sy friseert, en krolt, en draeyt,
 Soo datse selden spint oft naeyt.
 Een vuyl-bruydt die wil pronck en gaen,
 Heeft altyt veel parerens aen.
 Haer Vader is wel machtigh rijck,
 En heeft'er weynigh sijns ghelijck;
 Maer daerder veel zijn aen den dis,
 Weet dat daer dunne spoelingh' is.
 Daer sisse nu ons trotse Dant,
 En is van nu af van den tant.
 Met oorlo foffers vande Stadt,
 Ick wensch dat ghy de saeck eens vat;
 En let eens op u Pauwen-voet,
 En minder moeds, of meerder goedt.
 En pronckt ghelijck een Pauwen-steert,
 En is dick wyls weynigh weert,
 En anders hayr, en roemt,

Misschien van een die is verdoemt:
 Ghy draeght chappijnen aenden voet,
 En een pluymagie op den hoet;
 En ghy, en 't pluymken datter is,
 Ick twijffil wie het lichtste is.
 Ick bidd' u, eer u naeccē verdriet,
 En steunt doch op de Werelt niet,
 En veel min op u purper roodt;
 Want dat is voor de bleecke doodt.
 Hoe aerdigh dat een dochter singht,
 Hoe gheestigh dat een jonghman springht,
 De Wereldt die speelt banckeroet,
 En licht ons altemael de voet.

En als wy daer ligghen, dan is het liedeken uyt,
 en de ydelneydt van ghelijcke. Soo ghevoelde
 een Godtvruchtighe Moeder: Dese gaende met
 haer dochter nae den Kleer-maker à la Mode, die
 neffen eenen Timmerman vvoonde, daer een
 doodt-kist voor de deur te koop stondt: *Dochter,*
seyd' sy, Siet daer, daer staet de oude Mode die vvy
noch eens naer alle dese nieuwe Moden sullen aentrecken.

Aengaende

Aengaende faueurkens en couleurkens, *Philothea*, die worden oock al ghedoopt *à la Mode*; want sy segghen dat

Wit	} beteekent {	Onnooselheydt.
Blacuw		Ghetrouvvigheydt.
Colombin		Vrientschap.
Geel		Vermaeck.
Root		Vraeckghierigheydt.
Incarnaet		Liefde.
Groen		Hope.
Tarneyt		Misnoeghen.
Grijs		Aerbeydt.
Feuille-mort		Wanhope.

LuxEvang.

Wat belanght de kleedinghe van het gheheel huys-ghesin, soo gheven ons de *Rabbijnen* eenen grondt-reghel: *Kleedt u wijf*, segghen sy, *boven uwen staet, uwe kinders achter-volghens, u selven beneden uwen staet.*

Eñ dit tot noch toe van de *Mode*: eerick evenvel hier af-scheyde, soo moet ick voor onse Iouffrouwen noch een staeltjen op-hangen, dat boven maten schoon sal staen, alst ghemaect is, en ghedraeghen wordt *à l'Angelique*:

Want dat het schoonste staet,

En alle rÿck cieraet

In glans te boven gaet;

Dat is noch sacht sattÿn,

Noch Diamanten schÿn,

Maer dat is eerbaer zÿn.

Van dit mijn ghevoelen was sekere *Madame* in *Vranckrÿck*; want soo *Henrick den Vierden* haer eens seyde

seyd' : *Mevrouwe waer langhs gaet-men in u slaep-kamer? Sy antwoorde : Sire, langhs de kerck-deur. Willende te kennen gheven dat sy buyten den Houwelijcken-staet, al waeren't Koninghen selfs, het minste faveur niet en soud' willen ghedooghen. Waer blijven nu onse lichtveerdighe Laudaetjens? die sonder trouw, voor de onder-trouw als het Lae-woordt is ghegheven, haer selven leelijck vergheten, vergrammende Godt niet alleen doodelijck, maer loopende groot perijckel van Moeder ende gheen Vrouwe te worden. Voorders laet ick u eens peysen Philothea, wat daer voor benedictie, of zegghen in het huys kan wesen, daer den eersten steen af gheleydt wordt in doot-sonde.*

Ick sluyt dit altemael *Philothea*, met vier korte waerschouwinghen.

De eerste voor Vader.

*Die sijn meeltjen laet ouwen,
En sijn brootjen laet kouwen,
En sijn graentjen kan stouwen,
Dat baet meer als een man te bouwen.*

De tweede de Moeder.

*Gheen beter loogh
Als vrouwen oogh :
Gheen beter seep
Als by den reep,
By kuyp, en was,
Dat suyvert ras.*

De derde voor de jonghe Sonen die teghen den
wilende raedt der Ouderen in een quaede spoor
slaen.

*Men siet als wellust is volbrocht
Hoe 't bitter is met soet om-vrocht,
Hoe vreughden zijn niet als den schijn,
Van 'tghene datse niet en zijn.*

De vierde voor de Dienst-boden.

*Zijtje Maert, of zijtje knecht,
Houdt u handen altyt recht:
Zijtje knecht, of zijtje Maert,
Siet dat ghy u Eertje spaert.*

Den Ghierighen spaert daer een ander vvel af vaert.

Hoe vrecker
Hoe gecker.

Als Tantalus heel dorstigh sat,
 Ten ooren toe in't vluchtigh nat,
 En dat hem terghden aen den monde
 De appels die hy voor hem vondt;
 Doen is hy tot een Sinne-belt
 Van eenen Vreckaert voor-ghestelt;
 En sooje vat den rechten sin,
 Daer steeckt de louter waerheydt in.

Maer evenwel wordt sijnen aert
 Door desen Esel best verclaert,
 Die draeght wat biers, en heel veel wijns,
 Met wilt-braet, haesen, en conijns,
 Kalkoenen jonck, en nochtans vet,
 Cappoenen die zijn op-gheset,
 En snepvens met een langhen beck,
 Die lekker zijn om haeren dreck,
 En steene-visjens versch, en groot,
 Daer toe het wiste witte-broot.
 Dit draeght den Esel wat hy kan,
 En heester niet met allen van,
 Als datmen hem met stocken slaet;
 Soo dat den rug vol wonden staet,
 En sijnen dranck moet water zijn,
 Als d'ander drincken Rijnschen wijn.
 En distels eet het magher dier,
 Als d'ander maecten lustigh dier.

En gaet den Vreck sijn leven langh
 By-naer niet al den selfsten gangh
 Den ouden Focker heeft sijn gele
 Op alle bancken uyt-ghestelt,
 En heeft Facteurs aen alle kant,
 En wissels oock in alle Landt,
 En schepen die zijn inde Straet,
 En een dat op Guinea gaet;

Behalven dat hy by sich houdt
 Noch heele koffers vol van goudt,
 En is soo rijk naer ieders gis,
 Ghelyck het diepste Water is,
 En even Wel den ouden Geck
 Blijft even vroet, en even vreck.
 De kleeders van sijn eyghen lijf
 Die staen van dobbel lappen stijf.
 Te merckt te gaen is verr' van daer,
 Dat doet hy qualijck op een jaer;
 En dan is't noch om penserij,
 Dat houdt den gast voor leckernij;
 Sijn ammelaken is een rijk,
 Is desen Focker niet Wel rijk?

Eylaes die soo maer gheldt vergaert,
 En altijd pot, en altijd spaert,
 En maer het sien daer af en heeft,
 Dat is den armsten diër leeft.
 Het sien en maect den rijk dom niet,
 Want anders hadd' den blinden niet;
 Maer het ghebruyck op sijnen tijt:
 Soo heeft men rijk dom met profijt.
 Daerom soo deert my desen Bloet;
 Want schoon hy windt noch goet op goet,
 En kist en kist noch alle daegh,
 'Tis nadeel van sijn eyghen maegh:
 Want als hy af-ghereden is,
 En moey en mat van leden is,
 En nutten sou wat spijs en dranck,
 Dan vast hy heele daghen lanck,
 Of eet hy wat, 'tis slecht en schaers,
 Veel ergher als de Bedelaers:
 Daerom is hy (dat sieje Wel)
 Een Escl in een menschen vel.

A E N - S P R A E C K.

SOmmighe spits-vinnighe verstanden vvaeren Seens besigh, om eene bequame statue van den Rijken Vreck te vinden. Naer veel peysens en herpeysens seyde eenen: *My dunck dat-men een behoort te maecken van yvoir: want dat is eenen Olifants-tandt, die sal op desen Vastelavondt-voghel wel passen: want hy heeft in sijn daghelijcksche bancketten lustigh ghespeelt op die kacks-beenderen. Dierghelijck ghedenck-beeldt of statue en soud' op onsen tegenwoordigen Vreck, daer ons Sinne-beeldt af-spreect, gheenffins passen. 'Tis by hem inden Hemel, men eet daer, noch men drinckter:*

*Hy graeft goudt
Met sijn tanden.*

Dat is, uyt sijnen mondt soo spaert hy, en voor een ander vergaert hy, en niet teghen-staende dat hy ghelaeden gaet met geldt en goedt, en heeft den myl-bandt aen, ende en kan, noch en wil sijnen arbeydt ghenieten. Zijn dat niet wel esels, jae ergher als Esels treken? aenghesien de beesten sels ghebruycken de velden die-se mesten, ende eten van het hoy dat sy hebben ghetrocken: maer neen, hy en weet niet eens van op sijn stoppelen te gaen vveyden, oft van sijnen arbeydt te ghenieten; soo dat ick vel magh roepen:

*Een rijcken Vreck
Heeft meer ghebreck
Ter wyl hy leeft,*

*Als lieden kan
Een ſchamel man
Die weynigh heeft.*

Ecclef. 24.

Iae, want hy befit ſijn goet ſonder ſijn goet, dat is, ſonder ſich ſelven goedt te doen; 'tis hem ghe-noegh dat hy magh potten, ende ſijn geldt ſoo diep graeven daer het van Son of Maen niet en ſal ver-raden vvorden. Eylaes! *Wat ſal doch ſeght den Wij-ſe-man aen ſulcken begheerlijcken ende houvvastighen Gierighaert alle ſijn goedt baten?* Die anders niet en droomt als van vergaderen, en op-fluyten? Dat ie-mandt met de voeten in het nat ſit, ende daer-en-tuſſchen ſtickt van dorſt, wat ſal hem de overvloedigheydt der wateren baten, is't dat hy-ſe niet en wil nutten? En wat deught heeft den Gierighaert dat ſijn ſchatten gewonnen zijn, is't dat-ſe blijven begraven? en nochtans daer is dit eim-hertigh volc op uyt om ſchraeffelen, en vvinnen, ende vergade-ren, en bewaeren, en op-fluyten, en begraven, en verberghen: ſoo dat eenen ghevraeght zijnde, waerom dat het goudt ſoo bleeck ſagh, voor be-quame andtwoorde gaf, dat het was, om datter veel op het ſelve uyt waren, en dat het vreesde op-ghesloten te worden, ende dan nimmermeer, of naer ſeer langhen tijdt eerſt ſou verloſt worden. Iuyſt op den ſelven ſin diende een kindt eenen ou-
den *Vreckaert*, den welcken gaende over ſtraet daer veel kinders waeren, een van die onghedul-delijck krijtende, ſoo hy van den Gierigaert berispt wierde met dreyghementen, dat, ſoo hy niet en quam op te houden van dat vuyl leelijck ſchreuw-en, dat hy hem mede ſoud' draghen; een ander kindt vattende hem het woordt uyt de mond, ſeyd:

seyd' : Beste-vaer, als ghy my oock eens wegh sult nemen, dat ghy my dan in u kofferen niet en wilt sluyten; want ick hoor dat al watter eens inghe-raeckt, dat het daer niet weder uyt en can komen. Soo af-grijselijck stinckt de gierigheydt, dat het de kinders op de straet selver kunnen riecken. Alleen beklaegh' ick dat de middelen, die Godt aen den *Gierighaert* verleent heeft om te genieten, ende om een leer daer af te maken naer den Hemel, dat hy die ghebruyckt tot sijn achterdeel in dit leven, ende hier naer tot eenen trap om in den afgrondt neder te dalen. Want om kortelijck en bondelijck te spreken : *Het geldt brengh den mensch in de Hel, en het blijfter selver buyten.* Soo dat het mijns oordeels wel is gheseydt, voor alle soorten van *Gierighaerts*:

*Het geldt kost moeyten te vergaeren,
 Het gelt kost moeyten te bedwaeren;
 Maer die't heeft vergaert, en bedwaert,
 Moet sonder gelt gaen onder d'aerdt.*

In teghendeel hebben de Bermhertighe daer van hier het ghebruyck, ende hier naer den Hemel. Ende ghelijck die van Israël uyt de rivieren van *Egypten* schepten koele wateren, die van *Pharao* louter bloedt; soo gaet het met den *Ghierighen*, ende den *Milden*; met den *Rijcken Vreck*, ende met *Abraham*: den eenen haelter laevenisse, den anderen verdoemenisse.

Dat meer is, de gierigheydt en is niet versaedt, voor dat sy den mondt vol aerde heeft; dat is, tot dat den *Gierighaert* begraven is.

Doch wat seggh' ick, begraven! Als den *Vreck* doodt is, soo leeft noch sijnen hondt, en met eenen sijn

sijn gierigheydt. Soo ghebeurde't met eenen die verstaen hebbende dat den Velt-oversten *Zisca* in zijn uyttersten beval, dat-men hem het vel naer zijn doodt soud' af-stroopen, en daer een trommel af maecken, om door 'tgherucht in de Velt-slaghen moedt te gheven aen zijn Soldaten. Dit verstaen hebbende (seggh' ick) eenen *Gierigaert*, gheboodt dat-men van zijn vel beursen soude maecken, om naer sijndoodt met geldt vervult te worden. De gierigheydt dan, en vreckheydt zijn niet alleen met den *Crocodil*, in eenen gheduerighen aen-was soo langh die leven, maer sy gaen sitten op de kist, en boven den overleden. En soo veel als het geldt aen-waft, soo veel neemt de begeerlijckheydt oock toe. Nieuwe winst, nieuwe olie in de vlam; ende ghelijck de schapen teghen den avondt veel gretigher knabbelen, alsoo siet-men de oude lieden veel hittigher schraeffelen, ende soo het ghemeenlijck met den ouderdom plagh te gheschieden, de senuen crimpen. ende de vinghers worden soo crom datter niet en is uyt te krijghen; d'oude vogels willen altijdt qualijck uyt haere vederen.

Spaeren, sorghen, klaghen
Wasen alle daghen.

Eylaes! sy sorghen voor een broodt ende souden met een stuck ghenoegh hebben; want om eenen kleynen vvegh te doen, en moetmen gheen groot teir-gheldt hebben. Maer het is de pijnne weerdte verstaen, van waer dese sorghvuldighe begheerlijckheydt haeren oorspronck heeft ghenomen. Sy segghen dan dat den Hemel, d'Aerde ende de Sorghe, siende dat de wereldt in't beghinsel onbe-

onbewoont was, hebben gheslooten, den mensch te maecten, die heerschappye daer van soud' hebben. Den Hemel gaf de ziele, d' Aerde het lichaem, ende de Sorghe maecte den bant tusschen ziel ende lichaem, ende soo van twee eenen mensch. Dit aerdigh scepstel beviel soo wel, dat een-ieghe-lijck daer op verheft wierde, ende het stuek voor sy-selven wilde in trecken sonder iemands recht te herkennen. Het verschil wierde *Iupiter* aenghe-daecht, die de sake diep onder-tast hebbende, ende rijpelyck overwoghen, vonnis in deser voegen heeft uyt-ghesproken: Den Hemel soud' de ziele hebben, ende d' Aerde het lichaem naer het af-ster-ven; maer om dies-wille dat de Sorghe dees twee by een ghevoeght hadde, soo quam het maecksel de sorghe toe soo langh als sy by malckander ble-ven. Van dien tijdt af, *Alder-lieffste Philothea*, heb- ben de menschen beghinnen te sorghen: doen is de *Gierigheydt* in-ghebroken; doen is de begheerlijck-heydt soo ontsteken, datse niet en is te blusschen, Den Gierighen is ghelyck de hel; want al is dat sy dage-lijcks soo veel verdoemde insloekt, ende den gierigen soo veel schateen, niemandt en weter van versaedtheydt te spre-ken. Ende als het soo gaet met onse mannelijcke, dat is, met onse vernuftste jaeren, wat deel van ons leven kander goet wesen? Want wy sien

*August.
Epist. 3.*

Hoe dat ons Kintsheydt eersten tijdt
Met wiegh' en suyghen benen glijt,
Ons' Ionckheydt mal, en dol vergaet
In sonden en in overdaet:
En als wy rijp sijn van verstandt,
Dan schraefelt men om landt en sandt.

H

En

En in den ouden krommen dagh,
 Is 't kreunen, kneuter, en gheklagh:
 Soo leeft, en sterft den armen mensch,
 En noyt versaedt hy sijnen wensch.

Erederoode.

Doch om tot onsen Vreck weder te keeren: Is 't niet een maledictie van eenen Gierigaert? waerachtigh jae 't: want als sy soo rijk zijn als 't water diep is, dan sitten sy daertot d'ooeren toe in, ghelijck eenen Tantalus, sonder die te ghenieten. Gierighen Geeraert en sijn wijf, telden die malckanderen niet de beten uyt den mondt, ende dwonghen malckanderen den sack toe te binden eer hy half vol was: Dat is Esels werck, die droegh op sijnen rugghe kostelijcke spijsen, ende at selver distelen. Sobweet ick noch een stadt binnen ons Nederlandt, al waer een rijk-man woonachtigh was, die overvloedigheyt hadd' van alles behalven van miltheyt, ende van een Christelijcke wijsheyt: hy hadd' niet alleen sacken vol geldts op den solder, kisten vol in sijn saletten, maer hadd' noch boven dien sijn bed-stede onder strijck vol van louter schellingen, en des al niet te min, soo hy sieck te bedde lagh op de vastel-avondt daghen, dede hy voor sy selven koken abberdaen met appelen, ende dat hiel hy noch voor eenen maeltijt by kans overdaedigh. Ick laet u eens peysen, is 't dat het daer soo toegingh op die blij-daghen, hoe dat het schouwen het heel jaer door gheroockt moet hebben: Desen voghel was immers ver ghenoech om sijn eyghen selven te bedruypen. Maer wat is 't? het schijnt datse een ribbe uyt het lijf trecken alse eenē stuyver moeten uyt-gheven. Ick gheloof, kosten sy hun kele toe-binden, ende de gierighe maghe wijs maecken

maecken dat den man ghehanghen waer, sy sou-
den t doen. Leest den duyvel met dit volck niet
gelijck de Sinofen met de voghels, die sy op de vis-
cherije wennen? Sy binden haer de kele toe dat-
te kunnen asem trecken, maer gheenens visch deur-
halen, soodat den vanck een ander te paffe komt,
ende moeten selver spaer-becken. Ick hebbe ghe-
kent, seght den Eerweerdighen P. Tollenaere, door
sijne gheleerde schriften vermaerdt, een die over
de hondert duyfent gulden aen sijnen Sone soud'
achterlaten, ende was nochtans soo vreck dat hy
wel in de herberghe een pintje biers derfde doen
tappen, en trock een korstjen broodts, ende wat
kaesuyt sijnen sack; ende als hem den weerdt sey-
de dat hy sen minsten eenen heelen pot soude doen
komen, ende dat hy soo nauw niet en moeste sien,
aenghesien datter wel af moght;

*Maff. l. 6.
Hist. Indis.*

*Speculum
vanitat.
c. 2. sec. 6.*

Verte Voghels gladdere veren,

Die veel wint, magh vyat verteeren.

Dieste meer om dat sijnen Sone acht daghen van
te voren met de karosse daer voor-by gereden was,
ende thien goudt-guldens op eenen noen verteert
hadde. Maer hy en vatte dit niet; het was voor
een doove-mans deur gheklopt: hy bleef in sijne
vreckheydt leven. Ghelijck den mol onder d'aerde
de twee voorste pooten vol aerde houdt, uyt vree-
se oft hem die quam t'ontbreken, daer hy nochtans
het gheheel element tot sijn ghebruyck heeft; soo
vroet den Sierigaert in t'aerdsche goet, ende vrees-
t ghebreck in t'midden van sijn overvloedigheydt.
Ick laet u eens peysen hoe noode dat die sterven;
want hoe eenen tandt dieper in t'vleesch staet, hoe
hy met meerder pijn wordt ghetrocken.

*Het tijdelijk goet
 Dat menighmael doet
 Het hert bekooren ,
 Wordt met moeyten vergaert,
 Met sorghen be'waert,
 Met droefheydt verlooren.*

Ende Godt gheef dat dit verlies van goederen dick wils niet en zy vergeselschapt met verlies van ziele. Dese twee en zijn soo verre niet van malkanderen ghelegghen, of sy konnen somtijds wel by een komen. Hoe qualijck was beraeden in sulcke ghelegentheyten eenen sekeren gierighen Woeckenaer die op sijn doot-bedd' self van geen restitutie en wilde hooren, ter tijt toe dat sijnen Bichtvader door eenen aerdighen, ende nochtans ghewichtighen vont hem sijn dwaesheyten heeft voortghehouden. Het leven was hem ontseydt, overfulcks gaet den Bichtvader aen den Doctoort wijsmaecken, dat waer't datter van den Patient noch eenighe vragen voorvielen nopen de hope van op te koomen, dat hy hem soud' segghen datter noch een remedie tot ghesontheydt resteerde ende overwas; te weten, kost hy hem smeiren met het vet van sijn naeste bloedt, ende kinderen. Den Woeckenaer verquickt door desen troost, roept sijn kinderen te samen, houdt hen voor ooghen sijn weldaden ende groot goet; vraecht overfulcks tot vergeldinghe een druppel vers of twee om sich daer mede, naer de ordonantie van den Doctoort, te smeiren: sy ontsaken tot dien eynde een keerse, hielen hunne vinghers in de vlam tot dat daer een druppel smouts of twee mocht af-druypen; maer

niemandt

niemandt en hadd' de couragie van de vlam soo langh uyt te staen, ende te verdraghen. Waer op den Bicht-vader bouwende (want het was ghemaeckt werck) onder-richte wel (cherpelijck den siecken, segghende: Is't moghelijk, dat ghy om u kinders rijk te maken in der eeuwigheydt wilt in het helsch vyer brandé, ende niet een van u kinders om u ghesondt te maken wil eené *Pater noster*, ende *Ave Maria* langh sijnen vinger in het vlammen van de keerffe houden? Over-peyft eens het kort eyndeken van u leven, ende die langhduerigheydt van de eeuwighe pijnen: seght eens het teghenwoordigh met het toe-komende in een oprechte weegh-schaele, ende ghy sult bevinden dat goedt verloren, is weynigh verloren; maer ziel verloren, is al verloren, Door dese on-weder-legghelijke reden heeft hy den siecken ghewonnen, ende gebrocht tot af standt van sijne onrechtveerdighe goederen. Wel seght dan den H. *Bernardus*, dat *de rijkdommen zijn quaedt in het verkrijghen, ergher in het besitten, alder-booste in het verliezen. Verliezen seght ick, soo voor den ghenen diele achter-laet, als diër erf-ghenaem af wordt, want sulck goedt is sonder segghen, ende en kan niet bedijen, behalven dat het ghemeynlijck plagh te gheschieden dat't gene met lepels is ghehaelt, dat dat met eemers wordt uyt-ghegoten; ende dat met stuyvertjens is ghewonnen, wordt met guldens verteert. Sien wy dat niet daghelijs in soo veel huys-ghesinnen, dat altijt naer een *Spaerderken* komt een *Verquisterken*?*

*Soo langh als 't vercken is op stal,
Soo baetet vercken niet met al.
Maer als 't ghekeelt is, heeft-men speck:
En soo sal 't gaen met onsen Vreck.*

Voorwaer gelijk-men het spel maeckt van de pensen van de doode beesten, soo wordt de meeste vreught ende slemperije ghehouden op de goederen van de overleden; als die het hoofd neergheleyt hebben, dan komen hun Neefkens, en doen 't lustigh gaen op alle snaeren. En al den lof ende 't ghebruyck dat den Vreckaert kijght voor al sijn moeyten, is een oudt slaep-laken, ende somtijts een schimp-dicht in dese plaetse van een graf-dicht, ghelijck als desen:

*Hier onder light begraven Ian vander Schaeren,
Die stierf voor den noen om den kost te spaeren.*

Eccles. 1. En is dat niet wel een groote dwaesheyt? Den *Wyseman* seght, dat het ghetal der *Sotten* is ontelbaer. Op welcke woorden ick dit naer-volgende versjen uyt de penne laet vloeyen; soo nochtans dat ick meyn dat den Vreckaert meer de bellen verdient, als die in hun hersen zijn gheslaghen: want, *Hoe Vrecker, hoe Gecker; en hoe Gecker, hoe Vrecker.* Ick seggh' dan, onsen *Euclio* mach 't wel hooren, want 't is om hem ghedaen:

Als ick de wereldt wel besie,
Al schijntse vol van wijse lie,
Vol over-vliegers van verstandt
En kloeccke Rabbi's voor de handt,

Die Weten Thomam op een draet,
 En watter al in Baldo staet,
 En die een Bibliotheeck gheheel
 Besluyten in een becke neel,
 Al schijnen sy noch eens soo Wijs,
 En haelen verr' den eersten prijs,
 Noch seggh' ick dat ick onder haer,
 Oock slaeghen somtijds word ghe waer;
 Noch ick en oordeel hen te straf:
 Waer isser koren sonder kaf?
 En Wijsse lie met brillen op
 Die hebben grillen in den kop:
 En in de tabbaert van sattijn
 Bevindt-men datter kuren zijn.
 Al waer het noch soo enghe mouw,
 De Quinten sitten in een vouw,
 En hoejet knoopt, of hoejet stuyt,
 Het Geckjen Wilder somtijds uyt:
 Want ieder een heeft sijn ghebreck,
 En daer in is een ieder geck,
 Veel van de menschen zijn versot
 Op kinders die noch zijn besnot:
 Veel van de menschen sijn versot
 Op een ontuchtigh hoeren-kot:
 Veel van de menschen zijn versot
 Op hunnen buyck, der slempers Godt:
 Veel van de menschen zijn versot
 Op goudt, en silver datmen pot,
 En dese sotheydt, soo ghy siet,
 Is nu ter tijdt de minste niet;
 Want dit gheschiet dogh alle daegh,
 (En 't is des Vreckaerts eyghen plaegh)
 Dat wat sy delven in den grondt,
 En spaeren uyt hun eyghen mondt,

Entrecken uyt hun eyghen tandt,
 Dat krijght een Deurstagh in de handt.
 Hoe dick Wils riepick : Lieve Godt !
 Wie satter nutter in een kot,
 Als Euclio den ouden geck ?
 Die rijckdom had, en leed ghebreck,
 En potten al wat dat hy wondt,
 En hiel soo veel van sijnen hondt,
 Dat hy sich eens verhanghen wou,
 Op dat hy niet meer eeten sou.
 Terwijl den Tayart sommen past,
 En rondsom sijn ducaten kast,
 En besigh is met 't goudt ghewicht,
 Den Taerpot wordt de voet gelicht.
 Daer light hy die noyt penninck schonck,
 En niet alslechten kuyt en dronck,
 En altydt arrem leven wou,
 Gp dat hy eens rijck sterven sou.
 Sijn Neefken is een wonder Haen,
 Die slaet Granperens vosken aen,
 En trouwt terstondt een lichter Tuyt,
 En smijtet huys te venster uyt.
 Hy geckt met Beltjens surensweet,
 En hevet over al soo breed ;
 Want een ducactjen, ses of acht
 Is Speelmans ghelt op eenen nacht ;
 'T moet doch op alle snaeren gaen,
 Soo bont set hy 't by nachten aen.
 En komter iemandt naer den noen,
 Ghelijck-men plagh, visiten doen,
 Die wordt terstondt gheregaleert,
 En met een schoon bancket vereert :
 Men schencket ter dry-derhanden wijn ;
 Kost dat het kost, het moeder zijn ;

En soo is hy in korten tijt
 Twee van sijn beste hoeven quijt,
 En brockt daer in gheheel het jaer,
 Het een huys voor, en d' ander naer.
 Laetst kreegh hy met den teerlinck-steen
 usock hondert croonen aen sijn been,
 En 't jaeren hadd' hy in de S'waen
 Sijn koetse met vier peerden staen:
 'T gheselschap vondt hy daer soo goet,
 Hy quam te peerdt, en gonck te voet.
 Dan heeft hy 't huys een Venus-dier,
 Dat oock niet veel en houdt van bier;
 Maer hy buyten sit en teert,
 Dan suse lustigh thuys en smeert,
 En is gheduerigh in den Wijn.

Siet eens wat comt van Vreck te zijn?

Daerom lief Beste-vaertjen hoort,
 En segghet vry aen d' ander voort:
 Dat die sijn goedt aen ander gheeft,
 En selver in ellenden leeft,
 Dat die is sulck Coulyntje weert
 Die 't al op corten tijt verteert.
 Daerom gheniet dat Godt u gheeft,
 Ten minsten van de blaedingh leeft;
 En schaft daer naer een wijfen raet
 Aen wie dat ghy u schatten laet:
 Want soose kright een dolle kop,
 Die helpse samen schaddigh op.
 Maer soo ghy dat aen Neefken gheeft
 Die in de vrees' des Heeren leeft,
 Die sal n suer ghewonnen goet
 Noch aen doen wassen voor de voet.
 Dit is mijus oordeels wijs beleydt
 Voor een die schatten heeft bereydt:

Maer wie naer 't goedt blyft even Vreck,
Die houd' ick voor den meesten Geck.

TOE-MAET-JEN.

DIt vraeghtjen, *Philothea*, leggh' ick noch in u
schuytjen eer ick u laet varen. 'T is een ghe-
denckweerdighe gheschiedenisse, die ten naesten
by staet op mijne voorgaende redenen, ende al
wort die verhaelt by eenen Bisschop van Vranck-
rijck, soo sal Nederlandt even wel (vrees' ick) daer
al part en deel in hebben. Ende 't gene desen *Franf-
man* over-quam, sal misschien al menighen Va-
der of Moeder naer hun af-sterven zijn ghebeurt.
Hooft dan: Eenen Vader hadd' dry Sonen: lig-
ghende dan op sijn sterven riep den oudtsten, hem
vragende, wat hy sal doen voor de ziele van sijnen
Vader, die hem soo schoonen goedt achterlaet?
Hy andt woorde: Monpere, ick sal een Capelleken
doen stichten, ende daer alle Vrijdagh een ziel-
misse laten singen. Hy vraeght aen sijnen tweeden
Sone, wat godvruchtige wercken hy tot troost
van sijnen over-ledenen Vader soud' op sich ne-
men? Hy gaf voor andt woordt, dat hy twee Ca-
pellekens wou doen timmeren, ende alle Vrijdagh
twee Missen in 't Musieck doen singen. Ten le-
sten riep den Vader sijn jonghste Soontjen, sijnen
lieven *Benjamin*: Hoort ghy wel de danckbaer-
heydt, ende forghvuldigheydt uwer broederen?
(seyd' hy) ghy en moet uwen Vader dan oock
niet vergheten. Och Monpere (sprack desen,)
verre sy dat van my; jae dat meer is, ick sal alleen
soo veel voor u doen, als sy alle beyde te samen.
Wel lief kindt, seyd' den Vader, dat is goedt-jon-
stelijck

stelijk ghesproken; seker ghy thoont dat ghy uwen Vader met groote danckbaerheydt zijt beminrende. Ick en twijffel oock niet of ghy sultruwe belofte met groote standvastigheydt uyt-voeren: even-Wel soo ben ick keurigh om te weten, hoe ghy dese dry Capellekens ende dry Missen te weghe sult brenghen; aenghesien ghy, ghelijck ghy den jonghsten zijt, oock minder erf-deel als ieder een van uwe broeders sult ontfanghen. Waer op hy met korte woorden andt woorde, dat zijn twee broeders wel beloofden, ende niet met allen souden doen, ende oversulcks dat hy dan lichrelijk soo veel als sy, kost ghelooven: en soo ghebeurde 't, Men seght, *Lieve Philothea*, dat Sotten en kinders de waerheydt segghen: ick gheloove altijd dat desen niet verre over den doelen sal hebben gheschoten. Want het gaet soo, en de erfghenamen en sullen van het hun niet veel uyt-gheven, aenghesien sy noch wel derven (Godt better't) de Legaten van de Weesen, ende van Gasthuysen achter-houden. Peyst hoe dat die moeten krijten als sy achter sulck een lijck-kiste naer de Kercke volghen, wiens koffers sy te vooren al naer huys hebben doen sleypen. De vigghen schreeuwden dat de Sogh' was ghestorven; maer als sy hoorden datter in het testament stondt, dat sy eekelen souden eten, doen lieren sy het vercken ligghen, ende zijn met blijdschap naer den back gheloopen. Jae de broeders selfs van *Ioseph*, als sy hem inden sterf-put hadden gesoncken, ghinghen sy doen niet sitten om te eten? Ick segghe dan, om te sluyten, dat den *Vreck* my al te geck is, om dieswil dat hy sy-selven gheen goet en doet, dat nochtans loffelijck is; ende dat hy 't zijn verspaert

voor eenen slampamper; dat berispelijck en bespottelijck is.

Om uwe vermoeydtheydt in het lesen wat te versetten *Philothea*, soo moetick u vier Raerseltjens uyt-gheven.

TEN EERSTEN.

Welck is de aldersterckste letter van den A. B. C.?

TEN TWEEDEN.

Wat is dit? Godt en sagh het nimmermeer, eenen Boer siet het alle dagh, eenen Koninck als het hem ghebeuren magh.

TEN DERDEN.

Daer is Wat in Parijs, dat het in Parijs niet en waer, Parijs en sou gheen Parijs zijn, maer het sou pays zijn.

TEN VIERDEN.

Wat plaets isser op aerden, die de Sou maer eens en heeft bescheenen?

Philothea, soo ghy u op-gheeft als aen de uyt-legghinghe niet konnende gheraecken, soo seggh' ick om u den wegh te baenen, het is: *De O. Sjyns gbelyck, De R. Den grondt van de Roode zee.* Doch dit is al te veel gheklapt.

Dit

Dit naer-volghende is treffelijck gheseydt :

*Vin sur lait c' est sou haït ;
Lait sur vin c' est venin.*

D A T I S.

*Wijn op melck ghenomen
Sal u wel bekoomen ;
Maer melck op Wijn
Dat is senijn :*

Seedelijcke ende breedere uyt-legghinghe
hier van.

*Als iemandt van eenen cleynen staet (daer hy maer pap en
moes, en melck en at) kan op comen tot een rijcker for-
tuyn, soo dat hy nu eenen maeltijt ter eeren magh houden,
ende sijn gasten met den Wijn beschencken, dat gaet wel,
dat is Wijn op melck. Maer als iemandt uyt sijn goet en
middelen (daer by daeghelijcks eenen mooyen pot Wijn op
mocht verteiren) vervalt in armoede, soo dat hy met pap
en melck moet opspringhen, dat is slechten tijdt, dat is
melck op Wijn nutten, dat is niet alleen om sieck van lich-
haem, maer oock om in benoude ende ghe duerighe ziel-
pyn te vallen.*

Ont-

Ontstandtvastigheydt van onsuype-
re Liefde

*Dient my Monsieur,
Een goedt van geur.*

Mijn Heer ter Wyl de keucken-Meyt
 Voor ons de spijse vast bereyt,
 En dat hier eyers zijn gheset,
 Ick bidd' dat ghy een weynigh let,
 Hoe dat het met de eyers gaet
 Wanneer die yemant open slaet,
 Den netsten kost van heel den dis
 Ghy weet hoe 't een versch eyken is.
 Want d' ander spijfen allegaer
 Die krijghen licht wat hier en daer,
 En d' een die heeft te stercken vyer,
 En d' ander braeden niet een sier,
 Een derde is heel zenghebrandt,
 Dees is besmockelt met de handt,
 Daer stuyven d' affchen op 't ghebraet;
 Men weet wel hoe het koken gaet.
 En in de boter steeket hayr,
 En soo van d' ander allegaer.
 Maer een versch eyken uyt de schael
 Is 't suyversten van al-te-mael.
 Al isser een vuyl Schommel-maeght,
 Die d' affchen door de keucken jaeght,
 En die soo mondigh koockt, en smoocks,
 Soo dat de beste spijse beroockt;
 Nochtans een ey blijft even net,
 En weet van roock, van asch of smet;
 En daerom is 't dat meugh vriende
 Is gheerne van een ey ghedient,
 Maer soo het ey oock eens vervuylt,
 En dat daer rotheydt binnen schuylt,
 Dan sprejet sulcken waeren stanck,
 Die dick wils duert heel dagen lanck.
 En principaelyck blijft rouw
 Dan stincket dat-men bersten sou.

Ick weet Monsieur, dat gheen en gast
 Aen tafel sulcke reden past;
 En evenwel het dient gheseyt,
 Niet tot berispingh van de Meyt,
 Maer tot een leeringh' van die malt,
 Eer dat hy noch in schande valt.
 Want Liefde is ghelijck een ey,
 Soo d' eene gaet, zyns' alle bey.
 Als ghy gheniet een suyver Min,
 Ghy vindter trouwen en voordeel in
 Sy stercket hert, en voedt u eer,
 Noch sy en walght u nimmer-meer:
 Maer is't dat eenen lichten Quant
 Door vuylen lust in't herte brandt,
 En u onteert met uwen danck,
 Ghewis die scheydt met vuylen stanck:
 Daerom soo bidd' ick voor het lest,
 Laet niemant schenden uwen nest,
 Of ghy kryght eyers vuylen rot,
 Tot uwen spijt, tot anders spot.

AEN-SPRAECK.

AL is het saecke, Lieve Philothea, dat men seght
 dat de Liefde bloeyt Winter ende Somer, en
 den Cupido vleughels draeght, Venus op een schild-
 padde ghedraeghen wordt, om te beduyden dat de
 Liefde snel komt, traegh vertreckt; soo is't nochtans
 seker dat onsuivere Liefde geen sijn en is te berrou-
 wen, maer van een eerbare Maghet met allen
 heusheydt versonden moet worden. Tis beter dat
 wy dees Venus-janckers laten met eer, eer dat sy
 ons verlaeten met schandt; want daer op sal het
 uyt-komen, datse van een vuylen bruydt, ghelijck als

van

van een vuyl ey fullen walghen. 'T welck eer ick bethoon,moet ick voor uyt-fetten de couragie van een eerlijcke, ende seer schoone Maghet binnen Napels: Dese wierde van eenen Franschen Edelman versocht, maer niet tot haer eer, hadd' hem daerom altijdt af-gheslaeghen. Op eenen sekeren tijdt soo sy met haere Ouders ten platte lande gingh spelen, ende dat dit ter ooren ghekomen was van desen Serviteur, heeft hy-se buyten gaen wachten. Vader en Moeder die wandelden voetjen voor voetjen in 't groen; maer sy, om dat de jonckheydt speelachtigh, ende wat minder gheset is, liep voor uyt, ende quam in het by-ghelegghen boschken; sy was ghecleedt *à la Bergere*, ende door het exercitie hadd' sy een bloosken ghekreghen op haer wanghen: in sulcke ghesteltenisse dan valt sy alleen in sijn handen. Hy haer ontmoetende in een weeghsken dat ter sijden at-liep, seyde dat hy langhen tijdt gewenscht hadde om sulck een embuscade te treffen. Dese eerlijcke Joffrouw t'eenemael verstaelt, wetende dat korten raedt daer moest goeden raedt wesen, gheveynsde kloecke, en haest bedachte woorden: *Monsieur* seye, is't dat ick oyt weerdigh was een trapken van uwe jonst te winnen, dierghelijcke ghelegghentheydt hadden wy eerder konnen vinden, of maecken; ick verclaer u dat het aen myniet en heeft ghehanghen; het is de schuldt van mijn moyelijcke Ouders, die mijn groen jaeren willen passsen, ende af-meten naer hunnen ouderdom, en schijnen vergheten te hebben wat-men hen in hunne jonckheydt heeft toe-ghelaten. Dan sooghy my uwen dienst wilt jonnen, van daegh maeck' ick een eynde van hunne onverdraghelijcke viesigheydt, ende een vast beghinsel van onse

ghetrouwigheydt ; leent my voor een weynigh dit blanck ſw eert, dat ghy draeght op u ſijde, ende ghy ſult ſien dat een Vrouwen handt kan mannelijckē daden uyt-wercken, principalijck alſſer hope is van ſijn alder-liefften hert te ghenieten. Hy door deſe onverwachte beloften t'eenemael opghewackert, gheeft haer ſijn rappier, met het welck ſy onſtekē van graunſchap recht toe recht aen naer haere Ouders is ghelooopen. Den Edelman om allen onheyl af te weeren , voeght ſich aen haere ſijde. Staende nu tuſſchen hem ende de Ouders, gheeft den eerloofen Serviteur een ſnee, of twee door de kaken , ſegghende : *Leert op een ander tijdt noch aen de eerbaerheydt van Ioffrouwen liſten, en laghen legghen.* Hier mede ſpronck ſy in de naeſte rivier om ſijn handen t'ontgaen, de cleederen hielen haer boven , ende is aenden anderen kant ghedreven. Soo dit ruchtbaer wierdt in de ſtadt , is ſy triumphantelijck in-gehaelt, als die haeren vyandt hadd' verſlaghen. Mach ick dit cloeck feyt niet ſtellen by de *Amazones* , die haer rechte borſten af-ſneden om de pees van haeren boogh teghen de vyanden beter uyt te trecken ? Voor waer een vroom ſtuck tot luyſter van de ſuyverheydt, tot ſchande van allen de *Sufannæ*-boeven. Deſen eenen is gheteckenent ghe weeft, maer datſe al-te-mael een ſchrabbe , ende lijk-teecken droeghen, die 't ſelfſte of ghedaen hebben, of in ſin gehadt hebben, hoe veel en ſoudender niet heden-daeghs ghepikkerde baekhuuſen draghen ? Het is dan meer als tijdt, *Philoshea*, dat ick u, ende de Jonckheyt waerſchouwe het perijckel datter ghelegen is in een bedeckte klippe, waer op ſoo menigh onnooſel Maghet ſchip-braeck van haeren beſten ſchat heeft gheleden :

den: dese klippe is de onstandvastighe, ende on-
eerlijke *Liefde* van de meyn-eedighe *Serviteurs*, die
in hunne vrijagien ende brant-brieven anders niet
voor en doen als den schijn van een oprechte gun-
ste; ende gheveynsen, jae bevestighen dickwils met
eedt ende bloedt een standvastigh hert, welcke
versekeringhe, ende beloften niet langher en due-
ren als tot dat sy een eerlijck kindt tot val, ende on-
der de voeten ghebrocht hebben, tot schimp, ende
een rugh-spraeck van de gantsche wereldt.

Als de Bruyt

Is in de schuyt,

Lief Schippertjen dan is vleyen uyt.

Hierom hebben de *Wijfen* van *Ægypten*, de
Liefde vergheleken by een brandende lampe, die
lichtelijck kan uyt-gheblasen worden: de schen-
ken ende giften zijn de vetrigheydt daer-se mede
ghevoedt wordt, ende een woordt aef-rechts op-
ghenomen is ghenoech om de vlam van de *Liefde*
uyt te blasen, ende eenen grooten stanck te veroor-
faken. Daer en is hedens-daeghs niet ghemeender
als dat de minne-brieven onder-teeckent worden:
Mijn Goddin, mijn hert, mijn ziel, u slaef soo langh als ick
leef, totter doot toe, tot in het graf. Met sulcke sot-
ternijen vullen wy onse papieren, ende en peysen
niet eens dat brievē van *Lieven* met boter besegelt
zijn: soo dat my dunckt, dat sy't niet qualijck voor
ghehadt en hebben, die de *Liefde* met vleughels
gheschildert hebben; want inder waerheydt het
dertel *Boesken* en kan niet stil sitten, ende vlieght dan
van ons, als wy meenden dat wy hem vast had-
den. Reden hier van is, om dat de wellusten zijn

van dien aert, datse groote begheerte in ons verwecken eer wy die besitten, maer als wy die ghenoten hebben, dan verwecken sy in ons een misnoeghen ende walghinghe (*Als de muys sat is, dan is het meel bitter,*) ende volght op den staenden voet dickmaels een af-ghekeertheyt, ende haet van den persoon die men eerst soo uyt-sinnigh bemint hadde. Wacht u, *Philothea*; van te grooten liefde; want sy sal met eenen stanck scheidt. Siet ghy dit niet in u eyghen keucken! als den pot te sterck ghestockt wordt, ende dat hy over-siedt, het water schuymt uyt, het vyer wort ghebluft, d'asschen die stuyven, de spijs vervuylt, en niemandt en can daer naer een eerlijck ghericht af maken. Siet soo ontsteect, soo brandt, soo vergaet, soo leyt de vleeschelijke liefde haest in d' asschen. Reden dan waerom datter vele zijn, die hen hier verbranden, is, om dat sy niet en volghen den raedt van den Philosoph' *Aristoteles*, die begheerde dat men de liefde ende wellusten niet en moest besien als sy niet ghenucht aen-comen, maer als sy met onghenucht scheidt. Een goet ende soet beghin heeft wel een goet behaghen, maer het eyndeken moet den last draghen. Onse rivieren binnens landts zijn in 't beghinsel soet, maer schieten hare wateren snel af, tot dat-se in een bracke ende siltighe zee voor altijd worden ontfanghen. En *Salomon*, die eerst de korte soetigheydt, ende naderhandt de langhe bitterheydt gesmacckt hadde, soo dat hy met eyghen ghevoelen daer af gheruyghenisse koste gheven, bekendt die niet dat het lacchen met pynen vermengt sal worden, ende dat het eynde van de blijfchap in droefheysd wordt verandert? Met een woordt gheseydt, de lieffelijke roosen verslensen, en druypen af, maer de scherpe dooren

renen

P. Hesus
l. 3. emblem.
 34.

Laërtius.

renen blijven staen, en wonden.

Tot breedere verklaringhe van dit, hebb' ick een klippel versje ghedicht ghehadt op het sinnen-beeldt daer de wereldt omghedraeyt ende op haer kruys ghelijck als eenen top ghedreven wort ende gheslaeghen, hier van den *Haet* met een gheeffel van serpentes, daer van de *Liefde* die haeren boogh ende ontspannen pees gebruyckte tot een sweepjen van eenen top, met dese *Devise* :

*Soo vergaet
Min in haet.*

Het Dichtjen dan passende op desen sin hadd' ick ghestelt met dese naer-volghende woorden :

Wel hoe Cupido toornigh kindt !
 Wel! sult ghy slaen die ghy bemindt?
 De Wereldt die ghy hebt gheviert,
 Is met u slaeghen niet verciert.
 Waer heeft u booghsken dat gheleert ?
 Hoe is het in een sweep verkeert ?
 En ghy die teghen over staet,
 My dunckt ghy zijt al even quaet.
 Wel felle Hex, wat peyst ghy dan ?
 Dat dit de Wereldt herden can ?
 De Werelt loopt ghenoegh verdraeyt.
 Al wordt-se met gheen sweep bewaeyt.
 Vraeght ghy my Leser, wat bodiet
 Het speeltjen dat ghy voor u siet ?
 'T is anders niet in 't cort gheseydt,
 Als hoe de vuyle liefde scheydt,
 En hoe-se duert een weynigh tijdt,
 En dan verkeert in Haet en Nijdt.

'Ten is niet langher als een jaer,
 Dat dit noch iemandt wierdt ghewaer.
 Het deert my van het geestigh kindt,
 Dat haer den Lichtmis heeft bemindt.
 Hy schreef haer menigh Mimen-brief,
 En swoer, hy hadd' haer dapper lief:
 En op het smeecken van den Quant
 Soo waecht de duyf haer besten pandt.
 Terstondt het minnen was ghedaen,
 En stracks soo gingh het haeten aen.
 Eylaes! ick kende't Boefken wel,
 't en soeckt doch niet als katten-spet.
 Siet, die men eerst in weelden hiel,
 Daer voor men op sijn knien viel,
 En gaen sou in een wreede doodt,
 Die liet-men sitten in den noodt.
 Doen sey den Quant: Adieu Mon cœur.
 En toonde haer met een de deur:
 En sey, 't waer teghen vrienden danck:
 Soo scheyden zy met eenen stanck:
 Doen was den boogh gheen booghsken meer,
 Maer sloegh daer mé al even seer.
 En dreef haer stracks ten huysen uyt,
 Wat dunckt u van den valschen Guyt?
 Ick seggh' dan jonckeydt, jonckeydt leert,
 Hoe haest dat hier de liefde keert:
 En als den boogh ontspannen is,
 Ghy weet wel dat 't een gheessel is.

Waerschouwt ons dan niet wel den Wijse-
 man ? Dry dinghen vallen my swaer om te verstaen , Prov. 35.
 maer het vierde en kan ick niet begrijpen : den Wegh
 van eenen Arent door de locht : den Wegh van een Schip
 door de zee : den Wegh van een Serpent over de steen : en-
 de (ghelijck den Hebreeuw schen text seydt) den
 Wegh van eenen Jonghman tot een Jonghe dochter : want
 al is't dat-men in 't beghinsel siet waerse hebben
 ghevloghen, ghevaren, ghecropen, ghecourtiseert,
 sy vertrecken en men weet van hen niet meer te
 spreken.

Ende Godt gave dat dese ontstantvaitighe *Liefde*
 bleef tusschen de palen van af-ghekeertheydt, ende
 van haet, ende niet som-wijlen door wreetheydt
 voorts-gedreven en wierde; soo dat het al sijn redē Plutar-
 chus.
 schijnt te hebben dat-mē in den tempel van *Venus*
 slaep-lakens plagh te verkoopen, om de dooden
 daer mede te begraven; niet alleen om dat d'on-
 cuyscheydt het menschen leven dapper verkort, en-
 de merckelijck af-slijt, maer oock om dies-wille
 dat, als de *Liefde* in eenen grooten haet verandert
 is, datter dan sommighe wel al stillekens van kant
 gholpen worden. Dunckt u dat soo vreemd, dat
 de soete *Venus* iemandt eenighe vijghe soud' derven
 koken ? Seker van dien tijdt af dat de *Doodt* ende
 de *Liefde* eens zijn gaen vernachten inde selfste her-
 berghe, soo isser dickwils groot ongheluck ende
 wreedtheyt uyt de Min gheresen. De gheschiede-
 nisse, segghen de Griecken, is dese : Soo sy 's a-
 vonts by malckanderen slapen ghinghen, leyden sy
 hare pijen by een op de tafel, 's morgens al vroegh
 was het Boefken in de weyr (soo dat het van he-
 den of van gisterē niet en is, dat de ghene die min-
 nen, weynigh slapen) ende niet nauw-keurigh
 zijnde

zijnde op de pijlen, heeft den pijl van de *Doodt* ghenomen in de plaetse van den zijnen. Buyten comende heeft een jongh hert ghetroffen, ende gheschoten. Sy meende dat sy haest de bruyloft soud' houden, maer eylaes! 't is op een uyt-vaert aen-gewen. Soo ginckt met de schoone dochter *Irena* binnen de Stadt van Constantinopelen: want naer dat *Mahomet* eenigen tijdt op haer versot was geweest, soo heeft den Edeldom hem de oogen open gheschoten, en hy heeft haer naderhandt met zijnen eygen fabel het hooft af ghesmeten. Een droeve geschiedenisse, *Lieve Philothea*, die ick tot waerschouwinghe van de sottē ende domme jeught hier in dicht gae verhaelen.

Als *Mahomet* den Vorst sich hadd' te veldt begheven,

En dé des vyandts landt door sijne wapens beven,
 En met een machtigh heyr trock naer den Oosten aen,
 Om voor een hooft-stadt self sijn legber neer te slaen;
 Niet een soo stercken slot, 't zy op een rots gheleghen,
 Oft in een wack moras, men broght de sleutels teghen;
 De vrees die wasser in, men vluchted' over al,
 En niemant weet ghewis waer dat het gelden sal:
 Tot dat hy met ghewelt quam voor *Bisansen* rucken,
 En stack sijn legber af, en planten hondert stucken,
 En binnen corten tijdt, in 't diepste van de nacht
 Quam hy dicht aen de wal logeren in de gracht,
 Hy velt de mueren neer, de stad die wordt beclommen,
 Naer datter menigh heldt hadd' in sijn bloet geswommen;
 Sy vlieghen op de wal, en stormen vinnigh aen,
 En planten hier en daer het vendel met de Maen.
 Men sagh op staende voet het noodt-vyer op den toren,
 De poorten zyn al in, de Stadt die gaet verloren;

Dus snijdt een coude vrees de borghers door 't ghemoedt,
 En schijnen al vermoordt eer sy noch storten bloedt.
 O Wat een droeven tijdt! als man en vrouw' moet scheyden!
 En als een moeder siet haer dochters van haer leyden!
 O Wat een diepe Wond' krijght vader in 't ghemoedt,
 Als hy sijn kinders siet gheventelt in hun bloedt!
 Maer 't droeffste noch van al, dat is het jammer suchten
 Van menigh eerbaer Maeght, die niet en kan gaë vluchten;
 Niet een van altemaal oft sy waer liever door,
 Als met verlies van eer te worden noch soo groot.
 D'een haelt een droeven bast om 't leven met te corten;
 Een ander wilt haer ziel gaen in de baren storten,
 En seydt met eenen sucht, en met een bleecken mondt:
 Die eer die is bewaert die sincken sal te grondt.
 Daer was een friffche Maeght van edel bloedt gheboren,
 Maer had een ruymen tijdt haer ouders bey verloren:
 Den Vader was een Heldt, en stelde 't lijf te pandt
 Ten dienste van den Prins, en van het Vaderlandt;
 En had sich menighmael in 't strijden wel ghequeten,
 En wist aen sijn rappier een man oft twee te speten,
 En gingh met desen lof toe in het duyster graf,
 En lieter naer sijn doot noch brief noch seghel af,
 Sy was een aerdigh kindt met wel ghemaecte leden,
 En hadd' een schoonen glans, en aensicht wel besneden,
 Soo dat een ieder een wel in haer wesen lat,
 Dat daer een schoonder ziel noch in besloten was.
 En daerom vreeft sy meer: eylaes! waer sal-se blijven?
 Wie sal haer bleecke vrees, wie can haer droefheyt schrijvê?
 Wie sal haer bangh ghemoet eens brengen aen den dagh,
 En haer verstorven oogh die vol van tranen lagh?
 Soo ras sy wierd' ghevat om tot den Vorst te leyden,
 Soo scheen haer droeve ziel van haer te willen scheyden;
 Want als een schoone Maeght gaet by eë weeldigh Heer,
 Die waeght (naer mijn verstant) haer leven, oft haer eer,

Sy wordt hem dan ghebrocht met traenen overgoten;

Dit is den eersten pijl daer hy met wierd' gheschoten :

Hy siet haer schoon ghelaet, en leeter op en speelt,

Terwijl sy door de vrees staet als een sneeuw-wit beelt,

Hy seyd: En vreesst niet Kindt, u wordt ghejont het leuew;

V wordt noch boven dat den trouw-ringhooch ghegeven:

De Croon die is voor u, ick maeck u Keyserin;

Daer op gheef ick de handt; en sweer u vaste min.

Hier quam het eerbaer root op haer beschaemde kaken,

En seyd' in haer ghemoet: O Heer, wat sal ick maecken?

Wat sal ick hier in doen? wat uyt-vlucht, of wat raet

Voor een die inde doot, of in de schande gaet?

ICK trouwen een Tyran? den schender van ons Landen?

Veel nutter waer ick doot, veel liever wou ick branden.

Oft datter een Trouwant nu sabelt mijn jongh hert.

Een Maeght sterft out genoegh die noyt geschonde wert.

Hier mede viel sy neer, de cracht gingh haer begheven,

En sprack voor die't verstont, s'en wou niet langer levē;

Iae wenschte d' aerde selfs dry voeten op haer lijf,

Veel beter een droef lijck, als soo een weeldigh wijf.

Hy siet haer sincken neer, hy siet haer bleecke wanghen;

Hy doet een gouden vat met crachtigh water langhen:

Maer wat mē sproeyt, of niet, men vinter weynigh baet:

Want buyten is den troost, en binnen is het quaet.

Hy troost haer wat hy kan, hy weet haer soet te praten;

Hy doet een wijt verhael van Rijcken en van Staten,

Hy vraeght naer haer gheslacht, en naer haer edel bloet,

En seyd' dat by den stam noch meer verheffen moet.

Hy seyd': Mijn Koningh-rijck paelt verder als Afriecken,

Ic heb een machtigh landt, ick heerschapp' binnē Griecken,

Soo menigh kloecke vloot seynd' ick ter wereldt uyt,

En keert tot boven voort gheladen met den buyt.

Hebt ghy niet eenen Neef, oft broeder meer in't leven?

Dit wil ick maecken Bas, oft noch iet hoogher gheven;

Iae over heel mijn heyr stel ick hem Generael,
 Oft is 't een man ter zee, ick maeck hem Admirael.
 V vrienden zijn de mijn, mijn landen zijn u landen,
 Den Schepter en de Croon die stell' ick in u handen,
 Ick schenck 't u al-te-mael noch heden op den dagh,
 Ick ben al rijck ghenoech als ick u hebben magh.
 Hy ruckt zijn keten' af om die aen haer te hanghen;
 My dunckt het is gheseydt: Nu zijt ghy mijn ghevanghen.
 Die weet een dochters hert te locken met het gout,
 Die sou een houw'lijck doen, en worden noyt getrouwt.
 Och onbedachte jeught! doet eens u ooghen open:
 'Tis forghelijcke waar' den maeghdom te verkoopen.
 En neemt den prijs niet aen, maer blijft in u gheheel;
 Want als hy is verkocht, dan speelt den Coopman beel.
 En of ghy desen Prins een dieren eedt hoort sweeren,
 De saeck en gaet niet vast, de Liefde die heeft veeren:
 Het Boefken is te vlugh, al sie het somtijds neer,
 Den Quinck-steert neemt de vlucht, en selden keert hy
 weer.
 Leert dit uyt onsen Vorst; hy stelt den krijgh ter sijden;
 Die peys met Venus maeckt, sou teghen Mars die strydens
 Hy neemt een snooden lust, en boosen handel aen,
 En laet sijn machtigh rijck en landt verloren gaen:
 Sijn haven die staet leegh, sijn oorloogh schepen rusten,
 Daer zeylt gheen coopvaerdij, noch vloot naer vremde ku-
 sten;
 Men nemter geë beleggh, noch veld-slaggh meer ter handt,
 Het schijnt een vollen peys te water en te landt.
 Ghelijck Alcides heeft met vrouwen sitten spinnen,
 Die Hÿders, Stier, en Leeuw, en Reusen kost verwinnen,
 En die 't fortuynen radt nu treedde met de voer,
 Die sloegh de handt aen't wiel ghelijck een spinster doet.
 Soo wordt den Prins verwijft, by late 't t'samen varen,
 En smaort sijn domme jeught, en scheynt sijn groene jaren,
 Al

Al of hy waer verghift door eenen minnen dranck,
 Soo doolt, en doolt sijn hert met heele daghen lanck,
 En die eerst hadd' ghenuchtin't kricke van de daghen
 Een swijn, oft sellen Leeuw de berghen af te jagen,
 Die met een spitse lans' schoot toe een wilden beir,
 Draeght nu Cupido's boogh', en diergelyck geweir.
 Die eertijds was ghe woon sich in sijn sweet te baden,
 En door een heete Son reedt in't curas gebraden,
 Die stickten in het stof, en swert was vanden dorst,
 Die door een harnas sloegh, verwint een bloote borst:
 En die hadd' sijn vermaeck in't steken van trompetten,
 En gingh een ys'ren bergh slagh-wijs in ordre setten,
 Die losten het canon, en branden een cartouw,
 Die loopt nu naer de luyt, en singhen van een vrouw:
 Noch hem en weder-houdt 'tperijckel vanden lande,
 Noch onderganh van't ruyck, noch van sijn eygen schande,
 Maer blijft al even seer tot geylen lust gheneygh,
 Oock als den vyandt roert, en eenen inval dreygh.
 En al is heel het Hof met al de hooghste Raden
 Hierom in groot ghevaer, en om het stuck beladen;
 Niet een en is soo stout die eens den grooten Heer
 Derst treden op den teen, en tasten op sijn seer;
 Als eenen die met hem van jonghs was op-ghetoghen,
 En die oock met hem hadt wel eer de borst ghesoghen,
 Die wilden Vorst aen boort, en treedter recht op aen,
 En segghen eens rondt uyt, waer op de saecken staen.
 Daer was aen het Palleys een lust-hof vol ghenuchten,
 Die rondsom was beset met uyt-ghelesen vruchten,
 Daer Constantin de Groot wel een vermaeck in nam,
 Als hy van groote sorgh', oft Raedt van Staten quam.
 Het was een schoon vertreck daer duysent voghels songen,
 Daer in een gulden back de silv're waters spronghen
 Daer menigh schoon prieel rondsom was in ghebouwt,
 Van altydt even groen, en even jeughdigh hout

Daer cruydt van soeten geur daer lieffelycke bloemen,
 Daer hondert planten staen die niet en zyn te noemen,
 Daer een Laurieren bosch groeyt aen een stille stroom,
 Daer soeten balsen sweekt van boven van den boom.
 Daer haren milden schoot Natuer' heeft als ontsloten,
 En heel den lust-hof deur haer schatten heeft ghegoten,
 Daer 't soo is t' alle cant, soo lustigh over al,
 Oft waer een Paradijs, en niet een aerdsche dal,

Hier was den grooten Vorst, en gingh een lochtjen rapen,
 Naer dat hy was verseeuwt van wellust, en van slapen :
 Den Prins die treedt hem toe, en toont sich anberoert,
 En heeft hem desen lof met klachten in-ghevoert :
 Ghy zyt, ô machtigh Heldt, den blixem van ons tijden,
 Den tweeden Hamibal, oft Cæsar in het stryden,
 Ghy sult den Tiber noch eens verwen in sijn bloedt,
 En met de dooden self gaen stutten sijnen vloedt;

Ghy

Ghy sult voor Rhodus gaen met duysent kloecke masten,
 Om met een heele vloot' het eylandt aen te tasten,
 En swermen door de haef, en sluyten haer de zee,
 En brenghen u gheschut, spijt hen, tot op de ree.
 En hoe sal Brittenlant, hoe sal noch Franckrijck schroomē,
 Als uwen oorloghs-man sal cruysen op haer stromen?
 Wat Koningh, oft wat ryck is 't dat u deeren kan,
 Als sy u landen sien met hondert duysent man?
 Ghy sult den Donauw op met uwen heyr-tocht rucken,
 En daer den Arent gaen sijn beste veeren plucken;
 Ick sie het Roomsche Ryck door u noch eens verrast.
 O wat een Lauwer-crans staet daer voor u en wast!
 Maer dit cost sweet en bloet: een Keyserdom te winnen
 En is gheen kinder-werck, of voor de gheen' die minnen;
 'T is een manhaftigh stuck, voor die sijn leven waeght,
 En die in eenen strydt naer doot noch duyvel vraeght.
 Wat sit ghy hier dan noch in 't midden van de wijven,
 Terwijl u heele vloot moest naer Egypten drijven?
 Terwijl ghy met de pijck moest dringhen op een schans,
 Springht ghy hier op de maet, en leydt den heelen dans.
 Hoe langh sult ghy in vreught den tyd en leven slyten,
 Terwijl' een vroom soldaet het spits moet af gaen byten?
 En wringhen hier u lijf terwijl de snaren slaen,
 Als ghy moest in het veldt stijf in u harnas staen?
 Het gincker anders eens als wy de stadt bespronghen,
 En als u bloedigh heyr de poort quam in-ghedronghen.
 Let op ons sluyers eens, siet onse wapens aen,
 Ghy vindter rondtsom op met duysent scheuten staen.
 Dit is dat heel het Hof, dit voelen al de Standen;
 Sy roepen, dat het streckt tot nae-deel van u landen;
 Sy hebben vast bericht hoe dat den vyandt loert,
 En heel Europa door de trommel wordt gheroert.
 Waer is de groote ziel die u is in-gebornen?
 Waer is dat moedigh hert dat ghy hadt van te voren?

Waer is dat edel bloedt van Ottomads gheslacht,
 Dat altijt maer naer eer en nieuwe Rijken tracht?
 Ontwaect eens grooten Vorst, en laet een weynigh rusten
 Vrancken die ghy leydt, u onghebonde lusten ;
 Het is, gheloovet my, den alder-stercksten man,
 Die midden in den lust den lust verwinnen can.
 Den Vorst die siet hem aen, en hoort zijn vinnigh kallen,
 Eutwiffelt of hy hem wil stracks aen boort gaen vallen,
 En sabelen den kop, en toonen metter daet
 Dat sulck een trots verwijt hem gheensins toe en staet.
 Maer hy gheveynst sich koel, en gheeft hem goede woorden,
 En cropt sijn gramschap in, of by sich niet en stoorden,
 En doet voor 's ander-daeghs de Staten al-te-mael
 Op den ghesetten tijdt verschijnen in de sael.
 Soo scheyden sy van een. Wat sal den Vorst beghinnen?
 Hem steekt diep in de ziel de wortel van het minnen,
 Als hy maer eens en peyst dat hy haer laten moet,
 Dan leet hem aen sijn hert het swaer gheronnen bloet.
 Sijn tranen bersten uyt, en d'winghen hem te weenen;
 Hy voelt sijn innigh mergh verstijven in sijn beenen,
 Daer sinckt soo swaer ghepeys in 't diepste van sijn ziel,
 Dat uyt sijn bletcke mondt dees droeve clachte viel :
 Sal ick naer een schavot Irena comen leyden?
 En met een wreede slaghe de lieve ziel doen scheyden?
 Sal ick met dese handt den kop haer snijden af,
 Daer ick haer met in 't eerst mijn echte trouwe gaf?
 Sal ick den wisten hals met bloedt sien over-goten?
 Ah! soo hebb' ick een hert wel uyt een rots ghesproten;
 Soo is mijn wreede ziel ghesmeedt uyt enckel stael,
 En heel mijn inghewant ghegoten van metael.
 'Ken can, 'ken sals niet doen : Irena ghy sult leven;
 Noch ick en sal mijn gunst aen niemant anders gheven.
 Sou dit meyneedigh hert gaen breken voor het graf
 Den ringh die ick u eens met dierey eede gaf?

Eer moet den Donder-slagh my duysent-mael verpletten,
 Eer moet het blixems-vyer my heel in polver setten;
 Dat eer de aerde scheur' tot aen de droeve hel,
 En slick met huyt en hayr een trouweloos gesel.
 Soo spreeckt hy voor de trouw. Maer gaet hy overlegghen,
 En wat dat heel het Hof, en al de Staten segghen,
 En dat des vyandts heyr van dagh tot daghe groeyt,
 En tot een groot beleggh, oft vroeghen veldt-roght spoeyt,
 En t'samen overweeght den korten lust der vrouwen,
 Dan voelt hy aen sijn hert de liefd' heel versouwen,
 Dan wou hy dat hy noyt de Maghet hadd' besint,
 Dan wou hy dat hy noyt Irena hadd' bemint.
 Dan wenscht hy om haer doot, en seyt dat sy moet sterven,
 Dat hy wilt in haer bloedt den blancken sabel verwenen
 Sijn onghestadigh hert is nu vol soete min,
 Dan heeft het droeven haet, en enckel bloedt-sucht in.
 Ghelyck in een tempeest daer schepen t'samen varen,
 De vloot' word' oost en west geslingert vande baren,
 Dan naer een harde klip, dan weder naer het strandt:
 Soo word' het Vorstes hert ghesmeten t'allen kandt,
 Onseker waer hy sal ten langhen lesten landen:
 Soo leet hem inde crop 't verwijten vande Standen,
 Dat maect hem heel beroert, dat stelt hem ongherust;
 En evenwel den Vorst keert tot sijn ouden lust.
 Iae op den gantschen tijt van dry gheheele jaren,
 Is hy noyt sonder toom soo schandigh voort ghevaren:
 Hy springht als uytten bandt ten lesten dagh en nacht,
 Ter wyl' het gansche Hof daer van den uytgangh wacht.
 Hy doet haer' sanderdaeghs haer beste kleeden langhen,
 En rondt som stijf van goudt, en vol juweelen hanghen;
 De vlechten van haer hooft zijn aerdigh om gekrult,
 En tusschen bey met lint van schoon couleor gevult:
 Sy draeght een hals-cieraet dat soo veel sou belooppen,
 Dat iemandt voor den prijs heel steden wel soud' kooppen;

Behalven dat op 't hert een groote bagghe honck,
 Die met een helle schijn ghelijck de Sonne blonck:
 Haer cleedt vol gheborduert met hondert moeye dinghen,
 Dat wordt haer naer geleyt van twee schoon jongelingen.
 De uyt-gelesen stof, en al het fraey ghewaet
 Toont datter niet een vrouw, maer een Goddinne gaet.
 Terwijl dat dit gheschiedt, de sterren gaen verdwijnen,
 Den dagheraedt comt aen, de Son beghint te schijnen,
 Den Edeldom treckt op, en comt met groot ghetal,
 Onseker wat den Vorst hier doen of laten sal.
 Het heele Hof verwacht met al de hooghste Leden,
 Tot dat hy met haer is ten laetsten inghetreden:
 Sy comen handt aen handt, en toonen bly ghelaet,
 Ghelijck een echte paer dat naer de Bruyloft gaet.
 Wie dat Irena sagh die kryght in haer behaghen;
 Wie dat Irena sagh die is ghelijck verflaghen:
 Den eenen prijst de snee, een ander het cieraet,
 Den derden haeren glans die 't al te boven gaet.
 Sy wenschten hem gheluck wou hy met haer gaen paren,
 En seyden dat hy moest haer voor sijn Bruydt verclaren.
 Sy selver, als sy haer vondt in dit rijck cieraet,
 Gheloofde dat den Vorst haer stellen wou in staet;
 En dat hy niet alleen haer eens en wou gaen thoonen,
 Maer dat hy haer voor al wou Keyserinn' gaen croonen.
 Dies quam sy, soo het scheen, heel vlytigh naer de sael,
 En thoonde meer als oyt haer soet en lief-ghetael.
 O wispel-duerigh radt! Wie sal op u betrouwen!
 O onghestadigh Hof! op u is niet te bouwen!
 Die ghy het saechste streelt, die ghy het meest verheft,
 Die is 't die ghy daer naer op d' onverwachtste treft.
 Den Vorst dan die beghint met voor-bedachte reden,
 Die haer diep in de ziel, en door het herte sneden:
 Hy seyt dat hem misnoeght dat trots en spits verwijt,
 En dat hy 't daerom houdt voor enckel wronck en spijt:

Hysyd' dat eenen Princ', en grooten Heer magh leven,
En niemandt daer en heeft afrekeningh' te geven.

Voorts dat hy beden noch wil toonen op den dagh,
Hoe Weynigh vrouwen-lust op sijne ziel vermagh.
Stracks greep hy haer by't hooft, en doet den sabel blinkē,
Irena die verschiet, haer swacke leden sincken;
Den heelen Edeldom die wort'er door verschrickt,
En niemandt is soo stout dat hy een woordt eens kickt.
Soo hy den Sabel hief om haer den slagh te geven,
Soo stierf haer rooden mondt, en scheen als sonder leven.

Doch met een traenend' oogh, die sy noch op hem sloegh,
Daer sy wel eer een pijl met door sijn herte joegh,
Ah! seyde-se grooten Vorst, waer toe ben ick ghecomen?
Wat onlust, ofte wat haer heeft u doch in-ghenomen?
Y! spaert mijn jeughdigh hert, ah! wat ick bidde magh;
Hebt ghy my oyt bemindt, vergheeft my desen slagh.

Dit seyde se en viel neer met tranen overgoten,
En tusschen bey soo quam een woordt noch uyt gheschoten,
Daer gonck een droeven sucht rondsom de heele sael',
'Tis jammer om te sien, het weenter al-lte-mael.

Maer dies al niet te min heeft hy bet sweert gheheven,
En haer met alle cracht den wreedden slagh ghegheven.

Het hooft ter-wyl het viel sprack met ghebroken sin:
O kort, ô droeve vreught! ô trouwe-lose Min!

Dit is den droevighen uyt-gangh van Irena ende
de groote liefde die haer Mehomet in het eerst hadde
ghedraghen. Soo verandert den soetsten wijn in
den scherpsten ende vinnighsten azijn.

Siet de huys-vrouwe van Putiphar, siet Amnon,
siet Henricus VIII. Koninck van Engelandt, siet alle
de gheene die in desen honigh gheseten hebben,
hoe dat-se hunne anghels hebben doen proeven.
Een vernuft verstandt seyde eens:

*Dies Sabathi tondet,
Dies Veneris diglubit.*

*Silva
Concepts.*

Dat is : Den Saterdagh *scheirt* (want dan gaetmen ghemeenlijk om ghebarbiert te worden) en den *Vrijdagh vilt*. Want *Vrijdagh*, dat is dagh van *Vrijen*, en *Venus* dagh. Jae *Mars* dagh; want men vilter niet alleen, maer men kapter, en men kerfter; jae men doodter en men moordter.

Koster iemandt onnooselder aen den dans ghe-
raecken, als *Aëxon* die van de jacht weder-keeren-
de by gheval sijnen wegh nam daer *Diana* met de *Ovid.*
Meta.
Nymphen haer baeyden; even-wel hoe weynigh
paert en deel dat hy in het spel hadde, hy heeft
niet alleen van sijn haeyr, maer lustigh van sijn huyt
ghelaeten, en is verscheurt ghe weest van sijn ey-
ghen honden, die hem plachten te streelen, en te
quispel-steerten, tot een leeringhe dat Godt gheve
wie ontrent dese voghel-lijm komt, hy sy-selven
noyt soo behendigh noch voorsichtigh en sal ont-
wercken, of een deel veiren ten minsten, dickwils
oock het leven sal hy daer moeten by-setten. Laet
ons hier van een proeve halen in Italiën. Daer was
tot Venetien in het jaer 1567. in het Clooster van
de Capucinen een Religieus niet alleen eerlijk van
manieren, maer oock t' eenemael schoon van aen-
sicht: desen soo hy ginck van deur tot deur om
sijn broodt te bedelen, is ghekomen aen een huys
daer twee lichte Courtisanen by een woonden:
dese geveynsende als of sy hem eē goede aelmoef-
se wouden vereeren, roepen hem binnen, ende
trecken het nacht-slot af, ende beginnen hem te
vleyen en te streelen, segghende oepentlijk dat sy

met liefde tot hem ontsteken waren. Den Engelschen Jonghelingh vermaende haer tot de eerbaerheyt, hiel haer voor oogen de leelijckheyt der sondē, de eeuwigheyt van de helsche pijnē; maer door het weygerē wierden sy meer tot de oncuyscheyt aengedreven. Hebben hem oversulcks vast ghegrepen, ende twee messen op sijn borst gheplant met dreygementen van op staende voet door-steken te worden. Hy die wel wift dat-men meer moest vreesen die niet alleen het lichaem, maer oock de ziel kan dooden, koos liever het leven, als de suyverheyt te verliezen. Waer op ontfanghende etelijcke doot-steken daer sy hem met herten, heeft met sijn bloedt den toe-komeuden brandt van oncuyscheydt verhoedt, ende uyt sijn onbesmet lichaem een suyvere ziel op geoffert aen Godt almachtigh. Sy hebben hem onder den trap in haer eyghen huys begraven: noch men heeft immermeer ghe weten waer desen Jonghelinck ghebleven was, als dat een van dese twee door leedt-wesen van dit moort dadigh stuck ghekomen is in den Biecht stoel van eenen van de Societeyt, met name *P. Ignatius*, ende heeft daer met bloedighe traenen haere sonden sitten be weenen. Magh ick dan niet wel segghen dat de onsuivere *Liefde* haere wreecheydt bedeckt gelijk vyer onder d' aischen, sijn in een gulden var, eenen strick onder roosen, ende eenen sweer onder den balsem. De *Liefde* en kan maer alleen het kattespel, dat is, van vooren soetjens streelen, en van achter vinnigh krabben. En offer altijt geen bloedt, ende de doot naeren volght, soo veel isser evenwel af, dat wy ons eer, naem en faem', gherustheydt der herten, reputatie, jae de saligheyt onser zielen daer in komen somtijds

rijdts te verliezen, altijd te hafarderen; Soo dat my dunckt dat-se verstandelijck ghedaen hebben die de *Liefde* felden tusschen den *Tijdt*, ende tusschen de *Vren*, de welcke over-handt trocken de draeyen uyt den doeck, daer de *Liefde* mrde verblindt stondt, tot dat sy't heel ontbloedt hadden, ende sy koste sien in wat staet sy door haer verblindtheydt was ghekomen. Waer op ick segghe:

DE *Liefde* is een dertel kindt,
 Dat met een doecken staet verblindt:
 Den *Tijdt* die aen sijn syde staet,
 Die pluyft den doeck van draet tot draet,
 En als sijn ooghen open gaen,
 Dan seyt hy: Wat heb ick ghedaen?

Dan is't eylacen! och ermen! dan sit-men met suchten in den boesem, met klachten in den mont, met handen in het haeyr. Dan worden onse oogen soo groot als kaets-ballen, die te vooren soo kleyn waeren als spellen-hoofden. Dan siet-men duyfendt swarigheden en ellenden. Gaet alleen in u straet *Philothea*, ghy sulter af vernemen.

TOE-MAET-JEN.

MAer om dief-wille *Philothea*, dat dese materie veel te droef is, soo laeter ons een blijder *Toe-maetjeu* over-gieten. Eenen jonghen *Leck-spit*, eenen wel-ghemaeckten *Rodemontado*, die nimmermeer den *Vyandt* hadd' onder d' ooghen ghesien; desen willende een heel gheselschap van eerlijcke *Joffrouwen* een leck gheven, seyde: *Ick wedde dat niemant van u lieden my hier een Maeght sal kon-*

nen thoonen. Terstondt een Joffer van den hoop die wel ghetandt was, en geen herssen van papier en hadde, nam hem het woordt uyt den mondt en seyde: *Monfieur met uwen goeden oirlof, uwen deghen is noch maeght, want die en heeft noch niemandt gheschonden.*

I I.

Een ander vrouwe die in den winckel sat, toonde op eene andere gheleghentheydt dat haeren mondt oock in gheen mael-flot en was gevallen. Want soo seker Edelman iet stondt en kocht, dinghede den leeghten; ende den minsten prijs, daer by-voegende dat sy vrienden waren, dat het die so dier niet en moesten betaelen. De Joffrouw gaf voor andtwoordt: *By de vrienden moeten wy den kost winnen, want de vyanden en komen by ons niet koopen.*

I I I.

*Loek, en
Ernst.*

Dit naer-volghende dunckt my is noch wel soo aerdigh: Joffrouwe *Lucrece* hadd' eenighen tijdt van *Monfieur N.* aen-spraeck, besoeck, ende eerbare gunste ghenoten. Dan ghelijck-men seght: *Wintersche nachten, Vrouwen ghedachten, gunste van Heeren siet-men haest verkeeren.* *Lucrece* vermoedde dit spreek-woordt in haer plaetse te nemen, en dat de *Liefde* van *N.* verfloude; oversulcks op eenen tijdt met de kaert spelende, soo hy vraeghde wat haer liefste dat hy op-slaen soude, soo seyde' sy *Herten*. Hy andtwoorde dat hy'er gheen en hadde. Waer op sy datelijck uyt-schoot: *Soo ghymy gheen Herten en speelt, sop sat ick u dan schuppen gheven.*

Verstan-

Verstandighe lieden, *Philothea*, sullen desen greep
voor goedt keuren.

I V.

Ick fluyt met een dichtje:

*Malle luy, verrotte peeren,
Boecken die gheen deught en leeren,
En vuyl eyeren over hoop,
Hoe meer em geldt, hoe quader koop.*

V.

Sappigher is't ghene dat volght :

*Biecht sonder rouw,
Vriendt sonder trouw,
Ghebedt sonder innigheyt,
Is al verloeren aerbeyt.*

V I.

En dit magh oock passeren, niet waer?

*Wou den avondt sorghen, ghelijck den morghen doet,
Veel souden al rijden, die nu noch gaen te voet.*

Perijckel tuffchen onghelijcke
Perfoonen.

*Van kant,
'Tis brandt.*

Siet eens hoe dit onnoosel lam
 Blijft sitten slaepen in den vlam!
 Op, op lief Kindt, 't is al in brandt,
 De vlam ontsteect aen alle kant,
 En lighdy hier noch soo en ronckt,
 Daer 't vyer tot aen urocckens vonckt?
 Den brandt die vvast al even-seer,
 'T en is gheen tijdt van slapen meer.
 Op, op, oft ghy blijft langher hier,
 Vzieltjen raectt noch heel in 't vyer.
 Gheloof het my, hy wordt verrast,
 Die op de voncken niet en past.
 Siet eens wat dat een' botten Maert,
 Als sy de keers niet wel be'waert,
 Wat dat-se niet al spels en maectt,
 Hoe licht een huys in brant gheraectt,
 Wanneer ontrent den stroyen-tas
 Alleen een vonck gheresen was.
 Maer waer is dnm soo slechten hoeft?
 En van sijn sinnen soo berooft?
 Die niet en vlucht met alle macht
 Eer dat sy in het vyer versmacht?
 Eylaes! lief Kindt, het gaet alsoo;
 Maer 't hert vonckt eer noch als het stroo.
 Wat is het meer als eenen spronck?
 Wat is het meer als eenen dronck?
 Wat is het meer als eenen lonck?
 Wat is het meer als eene vonck?
 Iae eene vonck en anders niet,
 Daer ghy het hert van branden siet.
 Seght eens hoe haest dat Joffer-vlas
 Van Joncker-vlam ontsteken was?
 Een dertel oogh, een lossen praet,
 Een soeten lach, een vriendt ghelaet,

Een dit, een dat, 'k en weet niet wat,
 De jongheydt die is haest ghevat.
 'T en is dan gheenſins dat u dindt
 By 't vyer te spelen, liefſte kindt:
 Maer wie by 't vyer noch ſlapen gaet
 Die roept om hulp als 't is te laet.
 Die niet en waeckt ter wyl hy malt,
 GheWis dat die in 't vyer eens valt.
 En als hy leelijck is verbrandt,
 Is 't zyn, en al ſijn vrienden ſchandt.

AEN-SPRAECK,

HEt is ſeker bemerckens weerdigh, *Philothea*, dat dry principaelſte deelen des wereltds haeren naem hebben van Vrouwen. *Asia* de huysvrouwe van *Prometheus*, heeft haeren naem gheleent aen *Aſien*. *Europa* heet naer *Europa*, die van den ſtier onverſiens op-ghevat wierdt, en door de zee ghedraeghen. *Lybien* heeft den naem van ſeker *Lybia*: Siet de heele werelt ſchier is verwiſt, doch wat ſegh ick *verwiſt*? *vermandt* ſoud' ick moeten ſegghen. En dieſ-volghens moet ſich een ieder op het hoogſte wachtē voor dry Latijnsche M. M. M. dat is *Muſtum*, *Mulier*, *Militia*. En in onſe taele voor dry W. W. W. dat is voor *Wijn*, *Wijs*, *Waeppen*. 'Ten zy hy van haer of door ſoetigheydt, of door kracht wil verwonnen worden, en gaen verloren. Noch hier en is onfanckbaer de ontſchuldighē van ſommighe, die ſegghen dat-ſe in dieſghelijcke aen-ſpraecken, ende ſorgelijcke converſatien alleen de tijdt-paringhe ſoecken, ende dat-ſe voorſichtigh en ſterck genoegh zijn het bygheleghen perijckel te ſchouwen. Dat is, effen
 ſoo

soo veel te segghen als dat sy ghelijck de visschen
 doen, het aes alleen willen af-bijten, en het haecx-
 ken ofte anghel laeten hanghen. Een saecke die al-
 soo qualijck om doen is, alse licht is om segghen.
 Want daer de visskens meenen dat in-ghevanghen
 te zijn is gheleghen hun doot, daer verbeelden
 wy ons in, dat in vast te zijn, is te vinden een ghe-
 luckigh leven. Wat wonder is't dan dat ons het
 net wordt over het hoofd ghetrocken? Ende van
 dit perijckel is't dat ick u hier tegenwoordigh sal
 eenighe profijtelijske bemerckinghe voor-houden
Godt-vreesende Philothea, ende op dat ick't niet te *Laureda-*
 langh en maeck, soo sal ick keeren den Sandt-loper *nus. Silva*
 van seker Joffrouw die sy gemaect hadde van de *Concep.*
 asschen van haeren mallen Serviteur, als hy overle-
 den was, ende naer de ghewoonte der Heydenen
 verbrandt, ende ghepulveriseett. Daer ick noch
 dit Latijns dichtjen sal op-schrijven:

*Irrequiete cinis miseros testaris Amantes
 More suo nullâ posse quiete frui.*

Dat is te seggen naer onse tael, en mijnen sin die
 ick hier uyt gaen trecken. Peyst dat ghy den Servi-
 teur hoort spreken in den Sandt looper:

Hoe onghernst mijn leven was,
 Blijckt naer mijn doot in dit gelas.
 Want siet ick loop hier dagh, en nacht:
 Waer heeft een Vrouwe my ggebracht!
 Hoe kleyn is't gaetjen doet het niet
 Daer ghy my door-dringhen siet?
 Maer d'asschen zijn soo fyn als sandt,
 Om dat ick tweemaal ben ghebrands.

*En sullen dan mijn beenders bloot
Gheen ruste vinden in de doot!
Siet wie dat loopt ter wyl hy leeft,
Dat die gheen rust in 't rusten heeft.*

Desen Sandt-looper soud' ick mogen keeren, om daer mede dese teghenwoordighe *Aen-spraeck* af te meten,

Ende om in dese sake, die van groot ghevolgh is, wat dieper in te treden, soo dient ghemerckt dat ons de nature selver hier in schijnt te waerschouwen, want tweelinghen daer d' een een knechtjen af is, en d' ander een dochterken, worden van hunne ontfanghenisse met een besonder vellekenghescheyden, dat de tweelinghen van de selfste nature niet en hebben. Jae den Propheet *Iob* vreesde de versaeminghe oock onder de lidtmaten van sijne doode kinderen. Daer sat den waerachtighen ende stercken diamant-steen den salighen *Job*, ende onderscheydde de lidtmaten van sijne verplette kinderen, verhoedende, dat hy sijner dochteren leden aen de lichamen sijner sonen niet en sou vervoeghen. Is de nature dan besorght voor d' onnoofele, ende ongheboren kinderen, *Iob* voor d' overleden sonen ende dochters, tusschen welcke gheene beweeghinghe en kan wesen? wat staeter te vreesen, *Eerbare Philothea*, alster is tusschen twee personen eene losse ende vrije ghemeynsaemheydt, aensprake, vleydinghe, streelinghe, smeekinghe? 't vvaer vvonder datter gheene voncken en resen. Hoe dickvils en bevindt-men niet dat daer uyt een vlam komt te ontstaen, sonder dat het langhen tijdt te vooren moet roocken, of dat het sterck vvordt aengheblasen? Voorvvaer sommighe branden als sy het
vyer

*Farnel.
lib. 7. Phi-
siolog. c. 12.
Christof.
hom. 2.
in Iob.*

vyer maer en riecken. Een Fransch Edelman die in de oorlogh eer ghekavelt, ende in Neder-landt tot Antwerpen een vrouw' ghetrouwt hadde, keerde vvederom naer sijn Vaderlandt, al-vvaer hy van eenen van sijn beste vrienden begroet zijnde, ende vvillekom gheheeren, is her selve oock aen sijn huys-vrouwve gheschiedt. Dese, ghelijckse schoon vvas en vol perfectie; is desen vremen Edelman door haere liefde terstondt de eerste reyse in sijn hert gheraect ghevveest: indetvveede visite liet hy sijn vyer blijcken, in de derde verklaert sy haer vveder-liefde, ende vandelende door den hof-manghelen sy met malkanderen de trouvv-ringen. Onderrusschen vertreckt den echtighen man vvederom met sijn huys-vrouwve naer Antwerpen, al vvaer sy naer korten tijdt ghevallen is in doodelijcke sieckte, daerse oock af is ghestorven. Dese droevetijdinghe heeft den anderen Edelman soo verflaghen, ende tot sulcke desperate mismoedigheyt ghebrocht, dat hy meer als eens de resolutie ghenomen hadde, ende op een leer ghestaen om sich te verhanghen. 'T vvelck gheschiedt soude hebben, hadden sijn knechten niet alijdt tusschen bey ghekomen. Doch al bleef hy leven, nochtans schein hy ghedurigh te sterven, soo dat hy gheen genuchte meer en nam, noch in de jacht, noch in de vvapens, noch in de Academien, noch in het gheselschap der menschen. Heel Vranckrijck vvas hem te kleyn, hy en kost niet rusten voor dat hy ghestolens-vvijs vertroeken is naer Antwerpen, ende daer veel daghen op het graf sitten vveenen, ende den kouden serck ghevasschen hadd' met sijn lau-ve traenen. Ende siet door dese overvloedigheyt en is de vlam noch niet gheblust ghevorden. Hy

*P. Zekens-
ner in Pro-
montorio
l. 2. §. 3.*

doet

doet soo veel dat hy aldaer bekomt een contre-feitsel van haer. soo-se was naer haere doot uyt ghetrocken; te vooren hadd' hy een ander bekoomen daer-se af ghemaelt stondt naer het leven. Hier mede keert hy weder in Vranckrijck, van daer naer Italien, ende soo over de middelantsche zee haer Ægypten, om in een Eremijragie sijn leven voort te besteden. Maer ghelijck wel *Seneca* seghet: *Ghy moet veranderen van ghemoedt, ende niet van locht; Wat haetet u dat ghy vlucht, is 't dat ghy u selven over al zijt mede-draghende* ? Soo hy uu in Ægypten was, heeft hy een celleken ghemaect ende dat van alle kanten toe-ghesloten, al-hoe-wel die onsuivere *Liefde* daer noch spleten ghenoech vondt om in te kruypen. Jae is de blinde sottigheydt van desen onsen schijn-heylighen Eremijt goddelooser geworden op het eynde als sy was in 't beginsel: want soo hy op-ghericht hadde een *Oratorium* of bid-plaetse, om daer sijn ghebeden, sijn suchten en sijn traenente storten, ende tot dien eynde daer op ghestelt hadde een *Crucifix* met de heylighe *Maeghet*, en *S. Jan*; (O vermaledijde oncuyscheyt hoe verre en derfde ghy u handeu niet uyt-steken en mis-bruycken!) hy smijt de beeldé van de *H. Moeder*, ende van den lieven *Discipel* af, werpt die in den hoeck, ende hanght in haer plaetse de twee contre-feytsels; ende in sulcke devotie is hy belijder van *Venus*, en martelaer van den duyvel ghestorven. Dit soo wesende, *Liefste Philothea*, soo en ben ick niet verwondert dat *Godt* almachtigh de oncuyscheydt van *Sodoma* en *Gomorra* gestraft heeft met peck en solpher, en dierghelijcke kleefachtighe materien, om te be thoonen dat diér eens aen vast wordt, qualijck sy selven daer van oprecht,

recht, ghelijck het betaemt, sal ontbinden. Maer tot onsen propooft, op hoe korten tijdt, door hoe weynigh woorden is desen Edelman gevanghen? haddē die eenige jaren langh by malckanderē verkeert, dan en waer het niet te verwonderen. Waer uyt dat ick sluyt, wordt yemant met den eersten affaut overwonnen, hoe perijckeleus is 't te moeten onderstaen een langhe ende gheduerighe beleggheringhe? Hoort wat dat is gheweest hier van het ghevoelen van den heylighen *Bernardus*: *Altijdt met eene vrouwe te zyn, ende dat u dat niet en soude beschadighen, dat is meer als eenen dooden te verwecken; ghy sit sijde aen sijde met haer aen tafel, u bedde staet aen haer bedde in de kamer, uwe ooghen ende haere ooghen spelen ende sterren op malckanderen in uwe t'samen-sprake, ghy streelt haer handen, en wilt ghy my wijs maecten dat u dat niet sal hinderen?* Een godtvruchtigh persoon wesende by een van sijn Biecht-kinderen, nam uyt vrijigheydt ende sinnelijckheydt die somtijds met de handen, seggende dat hy goedt was, ende sy oock, ende overfulcks datter geen onghemack af en kost komen, maer sijnen Oversten strafte hem met harde woorden, ende seyde: *D'aerde is goedt, ende het water is goedt, maer aerde ende water onder-een dat is slijck ende modder.* En of ghy hier door noch aen ziel, noch aen lichaem besmeurt en wierde, (het welck even-wel seer qualijck kan gheschieden als dat het vyer den solpher-steck sal raken en niet ontstecken) uwen naem ende faem soud' ten minsten een cladde vatten: want alwaert ghy soo kout, ende onberoerlijck als eenen steen, nochtans ghelijck als men een brandende keerisse plackt teghen een muer, men naer jaer en dagh weet te leggen dat daer een keerisse heeft gestaen,

*Bern.
serm. 64.*

om de swarre placke die-se daer heeft ghelaeten, soo sal oock iemandt , al waer hy onnoosel, door den onbehoorlijcken, sinnelijcken ende lichtveerdighen handel een cladde blijven aen-hanghen. Dan niemandt en bedrieghe sy-selven; wy en sijn niet sonder ghevoelen ghelijck de steenen: ons herte is ghemaect van polver, ende d' ooghen ende onse sinnen zijn het loopende vyerken daer de mijne met wordt ontfeken. Op dit propooft valt my in een schroomelijcks passagie die ick ghelesen hebb' hy *P. à Lapide*. Desen vermaerden Schrijver, handelende van de perijkelen die hier verborghen zijn, seght verstaen te hebben dat seker Me-vrouwe, willende haere Vriendinnen waerschouwen van den brandt die hier kan rijzen, seydt: Dat sy, hoe weynigh gaven, wel spreken theydt, ende gratien dat-se hadde, even-wel soue op een quartier ur's eenen sorgheloozen met voncken konnen bestuyven. Men soud' hier aen twijffelen, en hadt-ment oock niet sonder spreken sien gheschieden. Van waer is *David* soo hoogh ghevalen? Hy krom op sijn *Belveder*, ende liet alleen sijne ooghen weyen, ende op *Barsabee* spelen. Hy besmeurde sijne ziel; sy wiesch haer lichaem. sy sat in 't water, hy ontstack in vlammen; het sien verweckte de begeerte, de begheerte het consent, het consent d' overspel, het overspel den doot-slagh. Een kleyn vonck, een groot vyer. Hy hadd' beter naer den oorlogh ghetrocken, en soud' dan ghelijck *Casar* naderhandt hebben moghen segghen: *Veni, Vedi, Vici*. Maer om dat hy op de asfchen bleef sitten, stekende sy selven noch boven dien in de occasie, soo heeft hy gheroepen als 't te laet was: *Vini, Vidi, Perij*. Dat is: *Ick ben ghekomen, Ick heb ghesien: Ick gonck*

*Salvianus**P. Corn.*

gonck verloren. Leert hier uyt *Philothea*, hoe waer-
 achtigh dat het Fabeltjen is van *Strooyken*, *Kooltjen-
 vyers*, en *Boontjen*. Dese dry gaende uyt wandelen
 quaemen aen een plasken waters: *Strooyken* ginck
 ligghen als een brughsken, *Kooltjen-vyers* goncker
 over, *Strooyken* branden in twee stucken, *Kooltjen*
 viel in 't water, *Boontjen* begoft-se alle beyd' te be-
 geckē. Ende liep het soo met onse *David* en *Bersabee*
 aen 't water van de fonteyn niet af? is hy niet ghe-
 worden den spot ven sijn vyanden? en wie soud'
 dit van een man naer het herte Godis hebben der-
 ven vermoeyen? *Laet ons soo verre gaen van de slij- Sen. Ep.*
berachtighe plaetsen als het mogelijk is: want oock daer't I 17.
met sandt ende met affchen ghestroydt is, sullen wy qua-
lijck kunnen staen sonder te vallen. Noch iemandt en
 moet sich verkeert houden als hanterende met de
 ghene die leelijck zijn, ende *Remedia amoris* ghe-
 noemt worden. Gheen soo slimmen hout of den
 duyvel weet daer eenen pijn uyt te draeyen: soo
 dat eenen aerdighen vindt van eenen Abt, hier toe
 dienende, te werck ghestelt is: 'T was doen de
 manier dat de huys-diensten, als wasschen, plas-
 schen, smoken en koken door vrouwen ghedaen
 wierden. Den Prelaet wetende dat dit ghesel-
 schap niet meer goet en kost doen by de Religieu-
 sen als rispen by de koolen, heeft-se af ghedanckt
 en door-ghesonden: sy in teghendeel seyden, dat
 het van vrouwen wou ghedaen worden, en soo
 hy perijckel sagh by de voorgaende, dat hy liever
 ongesien ende leelijcke oude vrouwen soud' hue-
 ren. Maer om te bethoonen, dat desen hunnen
 voor-slagh oock gevaer kost gheven, doet hy 's a-
 vonts een portie vant' eenemael ghesouren vleesch
 gheven, ende ghebedt alle de kelders, bier, wijn

en water op te sluyten. Sy gaen aen tafel, daer naer slapen, staen 's nachts op, singhen de Metten, klaghen malckanderen hunnen dorst, gaen naer den keldet-weerd; maer noch bier, noch wijn, noch pomp vindende, hebben sy ghenoodtsaeckt ghe weest vuyl water te drincken. Waer over soo sy 's anderdaeghs hunne klachten deden, antwoorde den Abt: Als den dorst groot is siet-men niet aen oft water schoon is, en soo kan't gaen met leelijke vrouwē oock onder goede ende godtvruchtighe Religieusen; den dorst en de occasien, Godt gheve wie wy zijn, soudē ons doen vallen. Ende is soo by zijn voorighe resolutie ghebleven. Wat meynen wy dat te segghen is, dat dien kloecken *Hercules* gaende door de kercke van *Venus*, ende stooterende sijnen voet aen eenen oneffen steen, leelijk is ghestronckelt, ende noch leelijker is gevallen? 'T is een waerschouwinghe voor ons, dat niemant op sijne krachten mach betrouwen, oft wel daer hy hem het minste voor hoedt, daer sal hy sy-selven vinden ligghen. Het was een sluytende, ende bondighe reden van *David* als hy *Goliath* soud' gaen bespringhen: *Ick hebbe de Leeuwen verscheurt, ende de Beiren versmacht; oversulcks sal ick desen onbesnedenen op de selve maniere outhalen.* Staet te bemercken dat *David* was een lieflijck jongelingh, blondt van haeyr, schoon van sneed, blofende van couleur; soo dat-men eenen *Cupido* niet anders en soud' kunnen af-malen. Maer ghelijck *Cupido* heeft eede ghedaente van *David*, soo mach hy sich oock wel roemen als *David*, ende segghen: *Leeuwen ende Beiren, dat is, standtvastighe, ende vrome Heylighen hebb' ick verwonnen, ende meende ghy, die swack en teet zijt, ghenegen tot den val*

van

P. Mendo-
ra.

I. Reg. 17.

van u eyghen-selven, dat ghy sult kunnen wederstaen aen mijne crachten? Ghy zijt noch verre van de sterckte van *Samson*, van de heyligheydt van *David*, van de wijsheydt van *Salomon*; ende siet dese groote Reusen zijn door desen cleynen Campioen verflagen. Ende wie isser oyt meer ghewapent gheweest als den H. *Iacobus* Eremit, behalven 't voordeel van de plaetse dat hy in eene woestijne hadde verkosen, verre buytē alle aenspraeck ende gheselschap der vrouwen? hy droegh een hayeren ckeedt, hy temde sijn vleesch met vasten, hy sliep op harde steenen, hy nuttede weynighe wilde cruyden, hy dronck kout water, hy was overgoten met traenen, en noch en heeft hy den brandt van oncuyscheydt niet connen blusschen. Hy hadde oyt eene dochter den duyvel verdrevē, ende wierde selver met eenen booseren duyvel beseten. Want aenghelockt door gheleghenheydt van den tijdt, ende eenigheydt der plaetse, is hy in zyn bekoringhe te swack gheweest, ende neder-gedreven. Den droeven val ghetchieden op dese maniere: De vrienden van de dochter, vreesende, of misschien sy niet t'eenemael verlost en hadde gheweest, hebben hem ghebeden dat hy haer voor eenighen tijdt in sijne hutte soude willen ontfanghen, ende laeten vernachten, om by aldien het quaedt weder-keerde, dat de hulpe oock terstont by de werck soud' wesen; soo is het schacp aen den wolf bevolen. Wie soude sulcks vermoedt hebben? want wat gheschieter? 't ghene dat een ieder in verkeerighe met onghelijcke personen een achter-dencken magh gheven; want den Eremit een man soo gheconfijt in de vreesē Godts die speelt in dit gheselschap met sijne oogen, die speelt

In vitā.

met sijne gedachten; sijn herte begint te voncken, sijne sinnen beginnen te vlammen, ende dat hy eertijds niet en soud' hebben derven peysen, dat gaet hy vol-brenghen mer de wercken. Waer op een ghekenckweerdighe waerschouwinghe ons den geleerden *Olkot* heeft arhter ghelaeten, schrijvende op de passagie van *Genesis*, daer geseydt wordt dat Godt heeft een ribbe genomen uyt *Adams* sijde ende daer een vrouwe af ghemaect, ende in de plaets van het been teer vleesch heeft doen wassen; soo zijnder sommighe, seydt hy, die vrouwen onder-wijzen, leeren, verstercken, tot de standvastigheyt aen-leyden, en selver door haer conversatie komen sy te verswacken, ende van geestelijke veranderen in vleeschelijke menschen. Soo gheschiedet met *Iacobus*. Doch dit niet genoegh wesende, ghelijck *David* van het overspel met *Barsabee* ghevallen is tot den dootd slagh van *Vrias*, soo gaet desen *Eremijt* de dochter eerst haer eere rooven, ende daer naer het leven oock benemen, willende de saecke soo verborgen houden: maer eylaes! sijn' eyghen conscientie en dede anders niet als vraeck roepen. Hy wierde dan overvallen met vreesse, anghst, benauwtheden, hy wanhoop't van sijne saligheydt, hy wilt sijne *Eremijt*-kap op den thuyne hanghen, ende den vollen toom gheven aen alle wellusten: dies maect hy een opset van weder naer de wereldte keeren. Doch onder-weghen ontmoetende eene speloncke vol dootdsbeenderen, ende gheraect wesende van Godt, heeft sich daer in begeven om sijne sonden daer te beweenen. Ick sal den goetgunstighen Leser sijne droevighe klachten hier in dicht verhaelen:

Erlaes! waerom ben ick, oyt tot een mensch gheboren?
 'Twaer beter noyt geweest, als zyn, en gaen verloren!
 Ick vrees' het eeuwigh vyer, 't is mijn verdiende boet;
 My dunckt ick draegh een hel van nu af in 't ghemoet.
 Waer zijt ghy blixems dan? waer blijft ghy donder-slagen?
 Ghy hebt al langh ghenoegh dees bobse ziel verdraghen:
 Scheurt aerde, scheurt eens op, en opent uwen schoot,
 Ick weet mijn vonnis wel, al ben ick noch niet doot.
 Doch soo ghy niet en scheurt, en my komt neder-smacken,
 Ick kan door mijn ghewicht, in eenen af-gront sacken.
 Daer is gheen hooghe rots, gheen klip van grove steen,
 Of wel mijn groote sond' weeght swaerder noch alleen
 En schoon ick hier noch bleef, en my kost weder-houwen,
 'K en ben niet weerdigh meer den hemel aen te schouwen,
 'K en hebbet niet verdient, dat ick mijn ooghen slae
 Waer dat een ander mensch gaet bidden om ghenae.
 O droef! ô bitter vreught! die my soet quam bekoren:
 Den hemel ben ick quijt, en u hebb' ick verlooren.
 En voor een kleynen lust, die t' samen komt, en scheydt,
 Erf' ick een groote pijn tot inder eeuwigheydt.
 Maer 't meeste dat my spijt, en dat ick moet beklaeghen.
 Is 't dat ick word' ghewondt in 't eynde van mijn dagen.
 Ick keerde alle reys verwinner uyt den strijt,
 En heel het duyvels-heyr weeck voor een Eremijt.
 Ick hadd' tot mijne rust een steen om op te slapen,
 In mijnen bongers noot gingh ick wat kruyden rapen,
 De geessels die noch zyn door-droncken van mijn bloet,
 Die konnen heden noch ghetuyghen mijn ghemoet.
 Daer quam een siltigh nat langhs mijne wangen leken,
 Ick storte dagh en nacht met heele tranen beken:
 Een rou scherpe hayren kleet droegh ick staegh over my
 En noch en was de borst van desen pijn niet vry.
 Wat baetet dat ick hadd' verlaten wulpsche steden,
 En dat ick en saem hier quam in een bosch ghetreden?

Wat baet doch mijn vertreck soo verr' van alle gaer?
 My volghde in een vrouw' de heele wereldt naer.
 Ick wil van heden af soo verr' en diep gaen d'walen,
 Daer my noyt Sonne meer sal volghen met haer stralen,
 En gaen daer ick noch plaets, noch mensch, noch dier en
 Het pijn't my dat ick hier noch by my selven ben. (ken,
 Doch waer sal ick al gaen? hoe sal ick kommen schuylen?
 Waer is soo diepen hol? soo grondeloose kuylen?
 Blijft liever verr' van hier ghy Son, ghy bleecke Maen,
 Soo sal ick onbekent een beest met beesten gaen.
 Wat seggh' ick, onbekent? de tacken en de bladen
 Die sullen my by nacht, en over al verraden,
 Dit grof en leelijck sluck, dat ick hier hebb' volbracht,
 Dat schijnt als licht-hout doet in't middē van dē nacht
 Daer is gheen berghen aen voor een die leeft in sonden,
 Waer dat hy steeckt oft niet, by wortel al ghevonden;
 Al loopt hy wat hy mach, den worm die't herte knaegt
 Die komt hem, waer hy vlucht, te poste naer gejaeght.
 Ick moet my selven dan, mijn boose ziel gaen laten;
 Want sonder dit en kan gheen snelle vlucht my baten.
 'T is dan genoegh gejaeght, staet droeven sondaer staet,
 En daer ghy zijt gewont, soeckt daer oock weder baet.
 Hier by is een spelonck, daer rusten dorre beenen;
 Waer can een dooden beest als by de dooden weenen?
 Gaet in dit duyster graf, stelt u beneffens haer,
 En soeckt wel in de doodt, ghy vindt u leven daer.
 Hy gaetter in met vrees', en sou schier, aeft beswijcken,
 Soo dunckt hem dat rondt som de hoofden op hem kijcken;
 En of het ydel been gheen ooghen meer en heeft,
 Nochtans het hol gesicht maeckt dat sijn herte beeft.
 Hy siet daer over hoop de beenen van de lijcken,
 En onder- een ghemenght de armen en de rijcken;
 Hy siet daer menigh Heldt, en menigh Ridder aen,
 En denckt, ghelijck alt dees soo moet het al vergaen.

Hy fiet een beel geraemt met al sijn' magher beenen,
 Gock tot de minste toe, aen handen en aen teen,
 Met ribben, en met heup, met dorre schenckels aen,
 Hy fiet daer op de muer dit Graf-dicht onder-staen:

IGk was in mijnen tijdt de schoonste van de ste-
 den
 Door mijnen hellen glans, en wel-ghemaecte le-
 den,
 Ick hadd' de soetste stem, ick hadd' her fraeyste
 hayr,
 En mijn sneeuw-wit colour gingh boven alle-
 gaer.
 Nu ben ick die ghy fiet, de schoonheydt is verfle-
 ten,
 Mijn teer en jeughdigh vleesch is van de Wormen
 gheten,
 Mijn spraeck en soete stem die namen eerst de
 vlucht,
 En datter over-blijft, is schrick en onghenucht.
 Waer zijn-se al-te-mael die my soo vyerigh miu-
 den?
 Niet een van alle gaer is aen mijn graf te vin-
 den:
 Daer staet een droeve baer, daer is een ydel bert.
 Ah! wie uyt d'oogē is, is oock haest uyt het herr.
 Ghy die noch hebt u jeught, wilt ghy die eeuwigh
 houwen,
 Gaet met een Koninghs Soon, met Iesu Christo trou-
 wen,
 Ghelooft den dooden mondt, de waerheydt
 steeckter in.
 Daer iemandt lieft het vleesch, daer is gheen
 vaste min.

Jakobus leeft het dicht, en gaet het over-legghen,
 En siet eens op een nieuw, wat dit al is te segghen:
 Hem dunckt hy wort geraeckt, het schijnt op hē geseyt,
 Soo dat hy droevigh sucht, en bitter tranen schreyt.
 Wel aen dan goeden Godt, hier wil ick, seyde hy, blijven,
 Tot dat mijn sondigh vleesch sal tot een romp verstijven,
 Hier wil ick voort in druck mijn leven slijten af,
 Die dootd is naer de ziel betaemt een duyster graf
 O! kost ick alle daegh my in mijn traenen wasschen!
 Terwijl ick liggh' ghestreckt op beenen en op asschen!
 Voor een vervuylde ziel en is gheen beter loogh,
 Als die een rouwigh hert perst uyt een bitter oogh.
 Een traentjen datter volt langhs mijne droeve kaken,
 Dat kan my weder wit, en weder suyer maken.
 O goedertieren Godt! als ghy ons droefheydt siet,
 Dan weeght ghy ons misdaet, en uwe gramschap uiet.
 Soo kermt hy alle daegh' soo sucht by heele nachten,
 Men hoort van't buyten 't graf geduerigh droeve clachten:
 Hy heeft soo langh gheweent, en langer weenen sal.
 Siet wat een syvaren druck komt van een lichten val!

Wie ghy zijt, die ghelijck als wasch te naer ghe-
 komen zijt aen dat vyer, by het velck ghy die hel-
 sche vlam ghevat hebt, stelt u voor dit exempel,
 ende lost die sluyfen van uwe ooghen, om met
 eenen overvloedt van bittere wateren dien brandt
 te blusschen, ende met dien bekeerden Eremijt uyt
 te wasschen die grove vleck, in de welcke ghy
 misschien oock door het gheselschap van onghel-
 ijcke perfoonen zijn ghefallen. Het waer beter dit
 remedie niet van doen te hebben, maer aenghesien
 de wonde daer is, soo dient de medicijne waer
 ghenomen ende de plecken met sterck-water uyt-
 ghebeten.

ghebeten. Is dat niet u sorghe o *Philothea!* dat ghy u soo soeckt te suyveren dat ghy het sneeuw-wit kleedt van onnooselheydt wederom hoopt te verkrijghen.

Maer hoe soud' ick u hier kunnen voor-by gaen o *Theodora!* u leedt-wesen, en u penitentie, die langh-durighe verstervinghe hebben Alexandrien meerder stichtinghe ghagheven, als uwen val verargenisse. Ghy Waert den roem van allen de Jousfrouwen, en hadd' dien lof kunnen mede tot u graf draghen, ten waer een koppelerisse u dien met u eerbaerheydt hadd' gaen berooven. Eenen nacht hebt ghy ghesondight, ende ghy hebt ghe weendt u gheheel leven: ghy hebt verandert van vrouwen kleederen, op dat ghy onder die, mannelijcke daden uyt soudt wercken. ende hebt in heyligheydt soo uyt-gheschenen, dat de Crocodillen selfs haeren dienst u aen-gheboden hebben om over den *Nilus* te voeren. Maer wie soud' doch uwe standvastigheydt, ende onverwinnelijcke langh-moedigheydt kunnen schrijven? als ghy een vrouwe sijnde valschelijck beschuldight wierdt een ander vrouwe bevrucht te hebben; ende daerom seven jaeren langh met het kleyn kindt voor de poorte van het Klooster over eens anders sonde penitentie doende, in groot onghemack ende strengigheydt hebt blijven sitten, ter tijdt toe dat sich den Vader selver veropenbaert heeft: het vvelck recht voor u doodt geschiede, vvanneer men u, en u onnooselheydt heeft gaen ontdekken: Ick sluyt, en ick segh' tot uven troost, ende tot blijdschap van alle de ghene die met u zijn ghefallen, ende met u zijn op ghestaen; dat het leet-vvesen is een soorte van onnooselheydt, en dat-men naer den val sulcken

*Metaphr.
in vita.*

herten rouw kan hebben, die Godt soo wel bevalt, al of wy nimmermeer door 'aenvechtinghe ons en hadde laeten over winnen. Ende dit bekrachtigh ick met *Clemens Alexandrinus*, dat licht van de H. Kercke: *Even seer behaegt Godt de deught van de rechtveerdighe, ende de oprechte penitentie van de gene die sondighen.* Ende wat is dit anders als 't ghene ons figuerlijck verbeeldt wordt door de Coninghinne *Saba*, van de welcke staet gheschreven dat zy soo veel giften en gaven aen *Salomon* vereert heeft, dat ter niemant in schenkagien haer oyt en heeft kunnen over-treffen. Staet te bemercken, dat dese *Saba* was een moorinneken, om te beduyden dat een ziele door dē sonde icelijck ende swert ghe worden, soo zy haer tot leedt-wesen, ende bekeerlinghe wil begheven, Godt traenen. en suchten, en kermen, dat is de alder-kostelijckste schatten noch kan op-offeren.

Ick en weet niet hoe het gheschiet, *Lieve Pholothea*, dat dese materie, ende het stof soo onder de handt aen-wast, dat ick verder met mijne penne uyt-loope als daer ick ghestelt hadd' de leste palen. Tot slot van de perijckelen diër zijn in denorghelooften handel en wandel met onghelijcke personen, soo druckt u in dat den wijfen *Salomon* boven op die groote colommen ghestelt heeft lelien, ende daer by ghevoeght netten, om dat wy daer uyt een onderrichtinghe souden vatten, dat gheen eerbaerheydt of suyperheydt soo hooghe verheven is, noch soo verre buyten perijckel, of daer en konnen noch netten ontrent komen, ende en is nimmermeer t' eenemael buyten gevaer van geschonden te worden. Gaet het dan soo met de ghene die sich af-sonderen, ende in een heyligh vertreck

willen

willen verfekeren, hoe slecht moet het dan afloopen met de ghene die midden in het perijckel op gheen perijckel en peysen, en forgheloos by het vyer sitten en slaepen. Voorwaer de katten die het meest aen den heert ligghen, die bevindt-men dat oock het meestendeel haere pelsen verbranden. Den besten raedt dan is te vluchten, ende gheijck de *Parthen* al loopende te vechten. Kan dst aerdigher bevesticht worden als door het vernuftigh Sinnen-beeldt van mijnen lof-weerdighen ende gheleerden Meeſter *P. Sidronius de Hoffche*: Als hy schildert *Apollo* vervolghende de suyvere Maghet *Daphne*, die in haere vlucht verandert in eenen Laurier, sijn devise is

Euga laurigeros paris, illa triumphos.

'T welck ick in ons Nederlants soo hebb' soecken naer te botfen :

*Die ſtaet, en waeght,
Blijft ſelden maeght.*

Als Phœbus in den koelen Mey
 Gaet jaghen aen de groene hey,
 Daer thymus en het jeughdigh kruye
 Ontrent de soete Lenten spruyt,
 En heeft de pijlen bloedigh roodt
 Van Python, die hy heeft ghedoodt:
 Soo wierdt den jagher selfs gheraect
 Eer dat hy weer sijn huys ghenaeckt.
 Want soo hy dwaelden hier en daer,
 Soo wordt hy een Goddin ghewaer;
 Sijn herte wordt gheheel ontstelt
 Wanneer hy Daphne siet in 't velt.
 Hy seynt voor uyt een soeten lach,
 En biedt de Maghet goeden dagh,
 En offert haer te doen gheley,
 Of door het bosch, of langhs de hey,
 En heeft puer honigh in de mont,
 En seyt sijn herte was ghewont.
 Terwijl hy leyt, en vleyt, en sucht,
 De suyver Maghet neemt de vlucht:
 En sy loopt voor, en hy loopt naer,
 En daer loopt dat on-eenigh paer;
 Het scheen hy was soo dapper vlugh,
 Al hadd' hy vleughels op den rugh;
 Doch soo hy haer nu hebben souw,
 En dat hy haer nu vatten wouw,
 Soo is terstondt het aerdigh Dier
 Verandert in een groen Lanrier.
 En Phœbus stonter op en keeck,
 En sagh van spijt, en schande bleeck;
 Want sy en wierter noyt de Bruyt:
 En hier med' is de fabel uyt.

Een Maghet die niet vallen wil
 En magh niet veel zyn op nen dril.

En dan is 't beter eens ghevlucht,
 Als veel en langhen tijdt ghesucht:
 Want siet op een verbrande vlaey
 Daer strooyt-men suycker al te spaey;
 Den Maeghdom en verlooren eer
 En komen met gheen krijten weer,
 Daerom soo schouwt dit vlieghend' vyer,
 En ick kroon u met groen Laurier.

Met de blaederen van desen boom, *Lieve Philo-
 thea*, vvil ick u niet alleen in den Mey, maer het heel
 jaer door *groenen*, om in u gheduerigh te verver-
 scken de ghedachtenisse van de Maeghden plicht,
 vvелcke door het vluchten victorie krijght, ende
 door vvederstandt komt ten meestendeel te be-
 svvijcken, of soo niet en vvort overvvonnen, magh
 het met de heylighe *Judith* haren Enghel bevvaer-
 der toe-schrijven, als een vverck datter gaet boven
 menschelijcke krachten, ende sterckheydt der
 vrouvvен.

TOE-MAET-JEN.

*Symbola.
Saavedra.*

ICk moet hier ten naeften by-voeghen de leerin-
ghe van een gheestigh Sinne-beeldt, ghevonden
by sijne Excellentie *Don Diego Saavedra*, kortelincks
volmachtigh Ghesandt tot Munster in de al-ghe-
meyne vrede-handelinghe. Desen (om uyt te druc-
ken het bekent vers-je :

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Dat is te segghen :

*Den dien treft alleen de saeck,
Die winst kan menghen met vermaeck)*

Schildert twee biekens die de ploegh trecken :
welcke hem getoont zijn gheweest van sijne *Hey-
ligheyt Urbanus den VIII.* ghegraveert in kostelijck
ghesteent ghevonden ten tijden vande oude Ro-
meynen. De biekens voeghen de soetigheyt van
den bie-korf, by 't profijt van de ploegh en land-
bouwinghe. Dese leeringhe dan soeck ick in dit
boeck te volghen ; hier war profijtelijcks, daer
wat ghenughelijcks, uyt onse voor-gaende *Aen-
spraeck* komt ghy *Philothea*, soo 't u belieft, profijt
raepen, hier in 't *Toe-maetjen* moghe een lachende
blommetje lesen.

De Bruyn.

Ettelijcke Jonckers ende Joffrouwen quaemen
seker Edelman op sijn huys, dat een mijtje van de
stadt lagh., onversiens besoecken. Hy hiet het
gheselschap datelijck willekom, ende seyde dat-se
nu eens saemen moesten uyt de borst lustigh vro-
lijck

lijk wesen. Tot dien eynde riep hy zijnen knecht (die den naem hadde van een boodtschap met alle spoedigheydt te vol-brenghen) dat hy op-staende voet het peert soud' sadelen, en met eenen vollen galop in de stadt soud' gaen haelen't ghene den Kock noodigh soud' oordeelen, om de maeltijt tot ghenoeghen der gasten op te richten. Den jonghen en hadd' gheen viere-deel uys uyt de kae-mer gheweest, of den Huys-heer seyde tot het ghe-selschap: *nu is by al half wegghen.* Korts daer naer sprack hy weder: *nu gheloof ick dat hy aen de stadt moet wesen.* Een ooghenblick daer naer: *nu denck ick is by al in't weder-keeren uset de provisie.* Een half nr'tje daer naer seyde wederom: *nu reken ick dat hy niet verre van hier en kan wesen.* Naer een kotte pause, al of hy den knecht hadde sien af-sitten, riep hy seggende: *Ian waer zijt ghy?* Jan verscheen op den staende voet tot verwonderinghe van de gasten, en seyde: *Meesster ick en kan den toom niet vinden.* Ick laet u eens peysen *Philothea*, of daer lachens heeft ontbroken. Hoe dick wils gheschiedt dierghelijcks in de oorlooghs-tijdingen? als de Leghers in't velt zijn? men roept terstondt: *de stadt is belegghert, men is besigh met mineren.* Daer is een con-voy gheslagghen, 't garnisoen wil sich over-gheven met bespreeck dat-se voor gheen prisoniers de guerre aen gehouden sullen worden. Dit roept-men, dit schrijft-men, dit gheloof-men, en als den kreupelen bode komt die seght. *Meesster ick en kan den toom niet vinden,* en ons Legher light noch in de eerste *place d'armes.*

Sou-je hier noch wel een woordeken of twee mede-draghen *Philothea*? kom ick sal 't kort maec-ken. Een oudt Beste-moertjen dat om gheenen dooden Koninck en soud' hebben willen sterven,
 sat

fat de vrienden over-al in de weegh, want sy verlangden om haer hondeken wat te vloyen, zy leyden dat-se haer moest haesten, dat-se van S. Peeter soud' bekeven worden. Maer neen, Bestjen, als half Meert ghepasseert was, seydt' altijd dat-se wederom eenen nieuwen pacht ghemaect hadde: voorders dat Godt gheen ghegheven vleesch en nam. En tot slot:

*Stae ick op het rolleken
Soo kost het my mijn bolleken,
En stae ick op het rolleken niet
Soo en kostet my mijn bolleken niet.*

Een ander voor de Herbergiers.

*Hy moet gaeuvv zijn die vvil tappen, en vvijn verkoopen
En noch veel gauvver die met het gelagh vvil deur-loopen.*

Voor u als ghy werckt.

*Hy besteeet hier vvil zynen arbeydt
Die sijnen kost vvint ter salicheydt.*

Voor u ghebuerrinneken.

*Daer en vvas noyt soo quaeede Moeder,
Of zy en hadd' noch gheerne een goede Dochter.*

Noch

Noch een onnoofele, maer snedige beantwoordinghe.

Een jonck Knechtjen ghevraecht zijnde in de Christenleere, Welcke het beste Gheloof was dat van Luther, of Calvinus, &c. of het Roomsch? hy antwoorde: Het beste Gheloof is ghereet geldt. Den Lecker die trefsten der sommighe, die meer houden van het Kisten Gheloof, als van het Christen gheloof. Maer laet ons nu een weynighje vanden *Verloren Soon*, en van sijn naer-volghers spreken.

Wellusten zijn vol leedt-vefen.

Soetigheydt,
Sottigheydt.

Wel

W El snoeper segh-je niet een sier ?
En is den soeten in- val hier ?

Meent ghy te vullen beelden schoot

Met lekker dinghen sonder broot ?

Ba ! guytjen ghy tast wonder toe,

En valter aen 'k en weet niet hoe.

En Ioffer die daer by u staet

Die wil oock aen den honighraet.

Iae soo ! ghy hebt al diep ghetast,

Nu zijtje van de Bie verrast.

Iae boefken, jae ick peysdent wel,

Sy zijn van nu af aen u vel.

Al eer als ghy, aen 't honighraet:

Siet eens hoe dat het back-huys staet.

Ay ! kijck eens hoe den slechten bloet,

Hoe dat hy 't al bekoopen moet.

En hoe dees Biekens even dicke

Me-Ioffer vliegghen in 't ghesicht.

En straelen haer met steeck op steeck,

Soo dat-se siet van vreesse bleeck.

T, segh my eens ghy Fijn Juweel,

Is dit al suycker en caneel ?

Hoe smaectt u dese snoeperij ?

't Beghin was soet, waer 't eynde blij !

Ghy badt om in den hof te gaen,

En saeght daer wonder lustjens staen,

Maer uwe lustjens, soo-je voelt,

Zijn door u traentjens haest ghekoelt ;

En daer ghy socht een soeten mondt,

Daer wordt ghy schrickelijck ghebondt.

En dit en is noch niet mer al,

Maer peyst eens hoe dat swillen sal.

Wat segh-je Leser van Laudacrtz

Dat zy daer soo benepen staet

En wordt ghesteken heel het lijf,
 En staet schier van de angels stijf.
 Voorseker dit gaet veel te slecht!
 En lachtje oock niet met den knecht?
 'T is lacchen Weerdigh dat-je sier,
 Maer krijtens Weerdigh dat 't bediet.
 Want soo ghy vat het Sinne-beelt,
 Het leert hoe dat de jonckheydt speelt,
 Hoe dat de jongheydt leedt en ralt,
 Hoe dat de jongheydt leedt en malt,
 En gaet op roof, en soeten buyt,
 En 't komt alop een krijten uyt:
 En daer sy sochten honigh raet,
 En vinden niet als encket quaer.
 Ghenucht en duert doch gheen en tijt,
 Als sy beghint ghy zijt-se quijt,
 En sy en laet u anders niet,
 Als kleynen moedt, en groot verdriet.
 Verloren soon, o' Weeldigh kindt,
 Ghy waert in 't eerst oock soo verblindt,
 Maer nader-handt hebt ghy gbeleert
 Hoe 't alder-soetste 't meeste seert.
 Ghy voelden 't hoe ghenuchte stack
 Als ghylaeght aen den verckens-back.
 Een leeringh dan hier tot besluyt,
 En treckt daer nutter honigh uyt.
 Wilt ghy zyn van de stralen vrij?
 Soo wacht u vande snoeperij.
 Want wie hadd' oyt in 't eerst ghenucht,
 Die niet en heeft in 't laetst ghesucht?
 De bien-korven, en de Min
 Die hebben altydt anghels in.

AENSpraECK.

Sommighe dinghen *Philothea*, sijn goet en soet, ghelijck den Peys, Eendrachtigheyt: sommighe dinghen en zijn noch goet noch soet, ghelijck den haedt ende nijdt. Sommighe dinghen sijn goet maer niet soet, ghelijck de Medicijnen drancken. Sommighe sijn wel soet maer niet goet ghelijck de ghenuchten, ende wellusten. So dat het wel gheseydt is. *Ghelijck de visschen ghevanghen worden met den haeck, alsoo worden de menschen ghevanghen door wellusten.* Het aes is soet, maer niet goet, daer binnen steeckt een hoecxken dat bederft het smaexken. On-ervaren en onbedachte Kinders vallen aen den honighraet, 't is al goet en soet, tot ter tijt toe dat de Bieckē dese honigh-diefkens den anghel ende de strael in het aensicht drucken, dan gaet het op een pijpen en jancken, en den bitteren naer-smaeck doet de eerste leckernije haest vergeten. Dit is al het Sinne-beeldt *Philothea*, daermen der wellusten aen- vanck, en uyt-ganck mede kan vertoonen. Boven in het beeldeken siet ghy den *Verloren Soon*, wiens historie voor eenen levende spieghel kan dienen. Ick hebber onder ghestelt: *Soetigheyt, Sottigheyt*, om datse veel sotte kuren aenrechten. Ende voor het eerst let op eenen die sijn keel smeerden met het speecksel van sijn Maistresse. Eenen anderen die een glas wijn op haer ghesondtheydt uyt-dronck, ende den Roomer noch knoude, oft hy van suycker candijs hadd' gheblaesen gheweest. Eenen derden willende schrijven aen sijn *Lief* die maer van cerlijcke

ouders was, soo hy sagh dat dit op-schrift, *Aen de eerbare, ende verstandighe, &c. te slecht was, ende Aen mijn doorluchtighe eenen thoon te hoogh, soo schreef hy: Aen mijn bykans doorluchtighe Maistresse, &c.* Een en vierden stack in sijnen minne-brief een lidt van sijnen vingher. Ick weter die op haer dootbedde begheerden dat men haere minne-brieven neffens haer inde kist soude legghen, en daer mede begraven. Daer zijnder ghevonden die het hayr van d'overledene deden af-snijden om daer hunne rouw-kleederen mede te boorden. Siet hoe onbepaelt dese blinde sottigheydt is voort-loopende. Ende ghelijckerwijs dat de dronckaerts niet en gevoelen de slaghen oft nepen, terwyl sy met den dranck zijn bevanghen, maer de blauwe placken sien, en de pijn gevoelen als sy de kelder-korts hebben uyt gheslapen, soo oock dese broodtdroncken Venus-janckers en worden hun droefheydt ende ongheluck nierghewaer als op het eynde, ende als de ooghen eens voor goet gaen open, dan beghinnen sy haere suoeperijen met duyfsent en duyfsent suchtente vermaledijen, en vervloecken.

Maer laet ons dit een weynighje wijdt-lopender aen raecken. En voot het eerste soo valt my in de gheleghenheydt inde welcke sich den suyveren Joseph daghelijcks was vindende. Op hondert jaren en soud' sich soo schoone occasie niet konnen aanbieden die eenen dief soud' maecken als dese. Een jonghe vrouwe, een schoon vrouwe, een machtighe vrouwe, een verliefde vrouwe, een smeekende, een vleyende, een streelende, een suchtende, een schenckende, en dat in het af-wesen van alle ghetuyghen, ontrent haer ledikant. ter

sijden gheset hebben de de schaemte, de vrouw, de vrees des Heeren. Hoe is het moghelijk dat desen jonghelinck sich heeft kunnen uyt wercken uyt soo veel netten en stricken ? tot mijnen proopst soo is *Ioseph* verwinner ghebleven door een op-merckinghe, onder andere die hy nam op het bitter eyndeken der wellusten. Want de Rabbinen segghen, dat, als *Putiphaers* huysvrouw aen *Ioseph* vereerde sommighe Regales, en heel schotelen met bancket, en succaden, dat hy op den grondt vande schotels sagh een grammoedigh aensicht, ende een bloodt sweert ligghen. Ende hy, die Godt met een kloeck verstandt begaest hadde, vatten terstont niet alleen den grondt vande silvere schotels, maer veel meer den grondt vande bekoringhe ende wellusten. Alen sien wy't niet, *Philothea*, dit grondt-sopje is het onderste, ende het laetste van alle ghenuchten. Die rooskens en zijn sonder dese doorens niet te plucken, noch dat honigh sonder straelen te rooven. Misschien hebben sy daer op ghesien, die reeffens van ajuyn hanghende achter op den rugge van *Venus-beeldt*, om een verdere bedenckinghe ende waerschouwinghe te gheven, dat, als men de schellen ende Rocxkens af doet, sy traenen naederhandt sullen verwecken, ende onse ooghen overvloedelijck doen loopen.

Coniso.

De Wellust komt ons in 't ghemoet

Soo aenghenaem en suycker-soet,

Om soo de sinnen te becoren.

Maer als sy van u wegh sal gaen,

Besiet-se dan van achter aen,

Of sy soo schoon is als van voren.

Soo dat ick de lust-willighe jonckheydt wel de selfste lesse magh gheven die den Enghel *Raphael* gaf aen den jonghen *Tobias*, als hy den visch ghevanghen hadde; te weten, dat hy de gal daer uyt soud' nemen, ende die voor sich wegh legghen. Van ghelijcken mogen onse wulpsche Quanten doen, als sy meynen eenen grooten visch ghevanghen te hebben. Wat sullen sy daer af meer mede draghen als de galle, en bitterheyt, en een droevigh naer-dencken. Hoe menighe Ioffrouw, hoe menighen jonghman, hoe menigh ghehoudt persoon kent ghy in dese stadt? misschien in uw' stract daer ghy woont, die dit niet een bittere ghetuyghenisse souden kunnen bevestighen? dat alle de traentjens die door het spaey berouwen gestott zijn, by een vergadert waren, daer soud' een moy fonteyntjen af komen te springhen, ende dit is noch de minste droefheydt die haer ten ooghen uyt kan storten, en verlichten. Daer sit, daer sit in het hert, certijts woon-plaetse van de liefde, eenen moort-priem die niet een bly ghepeys ghedooght daer in te daelen.

Doch onder alle de droeve uyt-gangen en heb ick nimmermeer grouwelijcker ghelesen als desen naer-volgende. Een Me-vrouwe gheprickelt door een onghoorlofde liefde, en hadd' het verstandt niet met het Cuyperken,

*Van den brandt,
Te houden in den bandt.*

Vanden houwelijcken staet. Maer door een der-tel oogh op een ander als haer bed'-ghenoodt verslinghert, is, nyt-gheborsten in vuyle listen. Den
echtri-

echtighen man kropten sijn vermoeden ende gramfchap in ter tijdt toe dat hy het wilt verraschren in sijnen legher. Doen heeft hy dit onghehoort stuck aen-ghevanghen. De lichte kooy doet hy mersen in eenen donckeren kercker, en sluyten tusschen vier mueren. Den Pol pongiaerdeert hy treckt hem de huyt af, van het gheraemt maect hy eenen setel voor Me-vrouw om op te sitten: het bekeneel dient haer voor eenen schroef om uyt te drincken: het vel boven haer hooft gespannen is het pavilloen by daghe, ende by nachten het decksel van haer bedde. Peysteens Godtvruchtighe *Philothea*, ofter wel een doot so schromelijck kan wesen als sulck een leven. Ende als sy nu sat in een zee van bitterheydt soo en had-se niet eenen druppel van hare voor-gaende ghenuchten.

Gaet nu, gaet blinden mensch, volbrenght u vuyl ghenuchten,

En koopt voor luttel vreughts een millioen droeve suchten.

Siet hoe dat Venus-lust de straf volght op den hiel.

Soo datter schier een hel woont in een boose ziel.

Somma isser iemandt die de wellusten een weynigh gheproeft heeft, ende haren bitteren naersmaeck noch indachtigh is, van die (gheloov'ick) magh-men segghen, dat vande galle staet: *Et cum gustasset, noluit bibere: Ende als hy't geproeft hadde, heeft hy't niet willen drincken.* Den vuylen lust, dat is de ghedroomde statue ofte beeldt van *Nabuchodonosor*: het hooft ende de borst schijnen kostelijck ende goet, maer de voeten ende het eynde is vol broofheydt en ongheluck: soo sy haer begheven, soo fiet-men terstondt oock den glans van 't eerste, dat

wat schein te wesen, teenmael verdwijnen. Ick seggh' dan , en soo ick meen', met goede ende bondighe reden , dat volkomen playsier en contentement te willen haelen uyt de wellusten , effen soo veel is , als midden in de hel by maniere van spreken eenen hemel te willen maecken.

Maer als ick dese hier soo besigh sie ontrent dese bie-korven, en dat ick bemerck dat dese snoepers soo vinnigh van de Bieken onthaelt worden, dan dunckt my dat ick de weergaey sie van onsen *Verloren Soon*.. Een korte ende valsche soetigheydt heeft-se alle dry ghebrocht in groote ellenden. Weet ghy wel, *ô Philothea*, hoe datter onsen *Verloren Soon* gheraecte ? De blinde *Liefde* leyde de blinde *Ionckheydt* , ende als den eenen blinden den anderen leydt, dan komen sy beyde in de gracht te vallen : hy oordeelde naer den tast dat hy by eerlijck gheselschap was , en als het verstandt met de ooghen open gonck , doen vondt hy hem by de vuyl verckens ligghen, daer hy te vooren by hadde gheseten. Hy teerde in het eerst van den hooghen boom tot den leeghen boom, maer soo ras de beurs ydel was , was het vleyen uyt, en die gelde-loos was , wierdt vriendeloos ; min of meer ghelijcken de oraignien appelen in weerden houdt , soo langh als daer sap in is, maer als dat uyt-gheperft is, dan worden die ghe worpen op de straeten. Van ghelijcken soo langh alstet by den *Verloren Soon* wat te haelen was . was hy wellekom ; maer soo het geldt begoft te ontbreken, is hy ten huys uyt-ghedreven , ende heeft sich uyt honghers noodt voor eenen verckens-drijver moeten verhueren, daer hy niet drafghenoegh en hadde om sijn holle matgh te versaeden. Onder tusschen soud' ick dan hier

soo

soo qualijck seggen, waer't dat ick waerschoude
dat-men sich moet wachten van te gaen, daer-men

*Den verloren Maendagh viert,
Daer een vaentjen hanght en swiert,
Daer-men met heel potten drinckt,
Daer-men in't prieeltjen klinckt,
Daer-men met den bierbas vrjyt,
Daer-men schrijft met dobbel krijt,
Daer de vensters staen vol groen,
Daer den Weert heeft veel te doen;
Daer de maert loopt op en neer,
Daer de Vrouw tapt even seer,
Daer een dochter sit en vleyt,
Daer-men maer by nachten scheyt.*

ô Philothea, daer-men vleyt, daer-men tapt, daer-
men scheydt, als de klok een slaet, als het haentjen
kraeyt, ô! dat sijn sorgeloose plaetsen, dat zijn banc-
ken daer het geldt en de cerbaerheydt dick wils
schip-braeck lijden. En daer-en-tusschē men soud'
alsoo ras Meulen-steenen doen vlieghen, als die
gasten daer op lichten. Den dranck treckt, 't ghe-
felschap treckt, de sonde treckt, het trekter al-te-
mael om het seerste. Hoe wel seght hier op den
Wijseman, dat de lippen van een oneerlijcke vrouw' ho-
nigh distelleren. Gheen schadelijcker fenijn Philothea,
als dat met honigh wordt ghenomen, want om
dief-wil dat de maeghe den honigh niet en wil
over-gheven, soo wordtse samen van het vermen-
ghelt vergif overwonnen.

Maer valt hier een kleyne vraeghe, hoe den Ver-
loren Soon op soo korten tijdt een soo grooten erf-
deel heeft kunnen verquackelen? of wel, hoe hy
niet

niet eens ghe waer en is ghe worden , dat sy hem soo pluymden , ende sijne beste veiren uyt-trocken ? Op dese vraghe soo sal ick antwoorden met een andere vraghe. Als *Samson* lagh op den schoot van *Dalila* , ende sy door eenen Barbiet hem dede scheeren , hoe en isser *Samson* niet wacker af ghe worden ? want oft sy raseerden hem met werm water oft niet ; soo jaec , hoe en is hy door de heete vochtigheyt niet uyt sijnen slaep gheschoten ? soo neen , de pijn die hy leedt , overmidts het hayer herdt was , soud' ghenoegh ghe weest hebben om hem te doen ontwaecken. Ick antwoorde hier op , ende t' saemen op het voorgaende , als iemandt sijn hoofd leydt in den schoot van een oneerlijcke vrouwe , die wordt gheschoren dat hy 't niet en sal ghevoelen ; soo dat onsen *Verloren Soon* is ghetreden in de voet-stappen van *Samson* , ende op den selften kam gheschoren : ende ghelijck als *Dalila* , naer dat-se *Samson* gheschoren hadde , hem heeft van haer beghinnen te stooren , soo is oock den *Verloren Soon* , naer dat hy kael was , ten huysen uyt-ghestoten , ende is ghevallen in eene uyt-vvendighe behoefteghed , ende invvendighe droefheyt ; soo dat ick hier vvel magh toe-passen het Spaens Spreek vordt , dat het lichtveerdigh ende onentlijck gheselschap is een *paradys voor d' ooghen* , een *vaghevyer voor de beurse* , ende een *hel voor de ziele*. Dit leest is t' ghene het Sinne-beeldt aen-raeck , te vventen :

Hoe dat den aerdt van alle Min
Wel schijnt in 't eerst een soet begin,
Maer prickelt op den staenden voet
Het dom, en blindt, en dal ghemoet ;

Boetius.

En

En daer en blijft van al te-mael

Niet anders als een bitter stael.

Soo dat midden in de vreught onghenucht wort ghevonden. Waer op de Heydenen oock ghesien hebben, als sy in den tempel van *Volupia*, dat is, van de Goddinne der vvelusten, het beeldt van *Angenora*, dat is, van de Goddinne des droef heyts, ghestelt hebben; soo dat nu niet alleen waer en is, dat daer de blijdschap in huys is, daer de droefheydt voor de deur staet; maer sy zijn 't samen by een, en ghemenghelt onder malck anderen, soo dat men d' een sonder d' ander niet en can ghenieten. Eenen Prins in Duytsch-landt hadd' eenen tammem Beir: ghelijck die beest seer snoepachtigh is, gaf hy-se honigh in een schotel die siedende heet was. Als den Beir daer quam op ghevallen, ende begoft te slabben: moest hy nootlaeckelijck sijn tonghe verschroeyen. Het en kan niet anders gheschieden, of aen de soetigheydt van wellusten sullen wy ons leelijck verbranden; jae meer verdriets als geniets daer af mede t'huys draeghen. Tot bevestinghe van dien, sal ick de vryigheydt ghebruycken van in eens anders keucken te snuffelen, niet om spijs des Lichaems, maer om voetsel des verstandts te halen. Een Huyf-vrouwve hadd' den vleesch-pot aen 't vyer ghestelt, die nu was in het sieden; niemandt en wasser in de keucken als eenen grooten doggh' en een kleyn kindt. Desen hondt siende een groot ribben-stuck uyt het water kijken, haptten vinnigh daer op, ende wouwer heel gretigh zijn tanden in-drucken, maer te vergheefs, want hy douden 't onder, ende aen het siedende sop sigh leelick verbrandende, grimden hy en liet zijn tanden sien.

*Paulus
Manus.*

*Paulus Ze-
sentner
Vermis
conscientie.*

Waer

Waer op het onnosfel kindt uyt-schoot dese woorden: *Iae ghy dief als ghy zijt, ick sal 't mijn Moederken segghen, dat ghy het vleesch uyt den pot wilt stelen, en dat ghy daer noch met lacht.* Hy soud' dat lacchen wel hebben kunnen derven, en ick gheloof dat hy naderhant gedaen heeft dat-men gemeenlijk seght: *Eenen hondt die hem eens verbrandt heeft, die vreeft oock het kout waeter.* Wat hier af is of niet dat is gewis, alle vleesch-beetjens; ghestolen beetjens en zijn gheen lagh-beetjens, veel minder lekker-beetjens om den naer-smaeck. Dies waerschouwt den H. Bernardus, *Het vergaet op eenen ooghen-blick dat ons verheught, ende duert sonder eynde 't gbene dat ons pijnicht.* En hadd' Ionathas niet wel goede reden om te klagghen dat hy moest sterven om een weynigh honighs die hy gesmaeckt hadde? *Al proevende hebbe ick gheproeft een weynigh honinghs op het eynde van mijn roede, ende siet ick sterve.* De sententie des doodts was van den Vader over hem uyt ghesproken, ende soud' onghetwijffelt volbrocht gheweest hebben, hadden de soldaeten niet tusschen beyd' ghekomen. Bemerckt hoe dat den honigh by de roede is, dat is, de straffe by de ghenuchten. *Wat sal ick segghen van de lichamelijcke ghenuchten? als dat den drift, daer wy die mede vervolghen, is vol anghst ende benauwtheyd; het besitten ende ghenieten vol rouw' ende droefheydt. Dat een ieghelijck eens wel ondertaste sijne wellusten, ende hy sal bekennen datse al-te-mael eenen droeven uyt-ganck hebben.* Over-loopt de Historien van allen eeuwen, ende ghy sult bevinden dat den eenen met sijn goet, den anderen met sijn bloedt, al-te-mael met leedt-wesen hunne wellusten hebben moeten bekopen; sy vergaederen met blijdschap die met droefheydt scheidt. Ick moet hier

Bern. de
opusc. cha-
rit. c. 15.

I. Reg. 16.

Boet. l. 3.
de consolat.
Philoso.

by voeghen, *Philothea*, 'tghene dat eens aen eenen Eremijt ghebeurde. Hy gingh door de woestijne, ende dorstigh wesende, ontmoette hy een klare beke; hy schepte het waeter met het hol sijnder handen, ende proefde dat soo soet was, als of het door een bosch van kaneel, of uyt een rots van suycker-candijs hadd' ghesproten; hy nieuws-gierigh Wesende, is teghen den stroom op-ghegaen om te sien den spronck daer dese lieffelijcke watern uyt quamen vloeyen. Hy vondt op het eynde een vuytstinckende carognie, uyt wiens back-huys dese beke quam gheschoten, ende dit siende, heeft de voorgaende foetigheyt door dese teghen woordighe vuyligheyt beginnen te walghen. Dit was het eynde van dien aenghenaem teugh, die hy hadde ghedroncken. Ick weet wel dat de lichtveerdighe vrouwe by den Wijfseman seyde, dat ghestolen waeters soeter zijn, en dat een ghestolen beetjen lekkerder smaect. Al even-eens, of in de valeen moye brocxken waer, om de muys daer op te nooden, die den droeven beet niet en kan bekomen, 't en zy sy-selver gaet verloren. Ick seggh' dan met den Prophete *David*: *Sonen der menschen, hoe langh sult ghy swaer van ghemoedt, beminnen ydelheydt, en waerom soeckt ghy loghentael?* Wat kandet meerder leughen wesen als dat-men ghelooft dat droefheydt blijdschap is? het bitter soet, swert wit, benauwtheydt des ghemoees gherustheydt des herten? Ick seggh' dat het daer mede gaet ghelijck als de kinders hasenoten kraken: zy willen snoepen en breken hunne tanden, krijghen den mondt vol vuyligheyt, ende en vinden daer anders niet in als eenen worm. Waerachtigh jae; den knaghenden worm blijft sitten in de conscientie, als u de ghenuchten

Prov. c. 21.

nuchten zijn voor-by-ghevloghen; soo dat ons Sinnen-beeldt niet dan al te waer is, dat den ghenen die honigh meent te snoepen, dapper onthaelt wordt, en in plaetse van soetigheydt maer bitterheydt en sal bekomen.

My dunckt dat ghy u hier in-beeldt, *Philothea*, al of dit alleen gheschiede in ongheoorlofde ghenuchten, en dat het inden houwelijken staet waren louter roosjens sonder doornen, ey! neen, dien grondt draeght al soo wel distelen als den alder-slimsten. Veel bouten die uyt *Cupidoos* boogh vliegghen, wispelen, jae sy worden selver ghestelt tot eenen doel van droefheydt, ongheluck, ende een doodelijcke vervolghinghe. Isser iet kennelijcker als den droeven moort van *Paulinus* den Ridder?

Den oorspronck van alles is beuselrije, ongegront vermoeden, jalouse voncken, die alle daghen in onse schoukens vliegghen. Daer wierdt aen den Keyser

fer *Theodosius* op dry Coninghen-dagh vereert eenen uyt-ghelesen, en boven-maeten schoonen appel; den Keyser sich verwoonderende over het aensienlijck fruyt, dede den selven draghen aen de Keyserinne *Eudoxia*, de welcke den appel aen den Ridder *Paulinus*, die sieck was, tot een verversinghe dede vereeren. *Paulinus*, die eenē Edelman was gepolijstert naer de hoofche beleeftheydt, en wilde sijn gulsighe tanden in het schoon oogh niet druckē, maer stiert den selven door eenen Pagie den Keyser (niet wetende dat sy van hem quam) den selven biddende van die in danckt'ontfanghen, ende met een goede ooghe te bejeghenen. Soo ras den Keyser den appel sagh, wierdt hy met jalours vermoeden om het hert gheslaghen, als ofter eenighe vonckskēs van liefde in den boesem vande *Keyserinne* tot *Paulinum* waeren ontfsteeken. Hy vraeght haer dan of sy den appel hadd' ontfanghen, waer sy daer mede was ghebleven? sy andt woordt, dat-se dien hadd' ghegeten, ende ander wef onder-vraeght zijnde, bleeffe by, en loochende de waerheydt noch stercker. Jae, seyd' den *Keyser*, hebt ghy dien op-ghegetē. soo sveir ick u by mijn Croon, dat hy u qualijck op sal komen; ende vertoonende den selven appel, kreegh sy een paer roode kaecken, en den *Ridder Paulinus* (al hoe vvel onnoosel) eenen rooden hals. De *Keyserinne* most oock uyt het Hof vertrecken. Eenen harden slagh voorv vaer, ende een onvervachte vergheldinghe van een vriendelijcke gifte. Hoe kleyne vvolckskēs zijn't, die sulcke schoone Son konnē verduysteren en die een hou w elijck, dat inden hemel scheen ghemaect te zijn, en vol van soetigheydt vvas, met een alderbitterste galle komen over-storten. Hoe vvel mocht *Paulinus* segghen met *Ionathas*: Een weynigh honigh hebb' ick geproeft (jae noch qualijck geproeft) en siet ick sterve. Ick sie wel, *Philothea*

*Raderes in
An'ā san-
clā.*

de Heydenen hebben't voor ons ghesié, als sy *Hymen*, dat is, den *Godt* vande bruyloft gekroont hebben, met eenen krans ghevlochten van roosen ende myrrhe. O! die spits-vinnighe verftanden wilden ons een lesse inscherpen; dat den windt in den hou w elijckē staet meestendeel Noorst-oost ten Noorden sal blaesen.

Doch dat sulcke buyen naer langhen tijden eens op-rijfen, dat en is niet te verwonderen: maer dat het beghinsel sommighe wel beel soud' doen spelen, kosten sy: dat is een sake om iemandt een rijp achterdencken te gheven. En juyft soo liep het af met ons *Claesje*, die door een blinde-fotte-kalverliefde aenghedreven, al op korten tijdt vryer en bruydegom was, en den selfsten dagh dat hy in *trouw* gonck, gonck hy in *rouw*: soo dat naer het segghen van dien *Philosoph'*, het Houwelijck is ghelijck een fuyck: want de visschen die daer in zijn, soudender gheerne uyt zijn, en dier uyt zijn, soudender gheerne in zijn. Past dit selve het Houwelijck toe, ende hoort hoe dit onsen nieu w-ghehouden is over-komen.

G Heen ghenuchten sonder suchten,
 Noch gheen liefde sonder pijn:
 Kost-men laten honigh-raten,
 Niemandt sou ghesteken zijn.
 Venus Boesjen speelt eens troesjen,
 Soo gheraect-men aen den dans:
 Maer het wijntje wordt axijnije,
 Soo verkeert de slechte kans.
 Onsen joncker, onsen proncker
 Claesje dién vremden haen,
 Die wou trouwen, en gaen houwen,
 'Tventje wouwer goet-ront aen.
 'Twas een Vrijster, als een lijster,

En gingh met den nieuwen snuf;
 Sy kost singhen, sy kost springhen,
 Daer in hadd' om Claesje puf.
 'Twordt besloten, en begoten;
 Want het Jae-woordt wasser uyt:
 Hy doet koken, hy doet smoken,
 Daer sit Claesje met de Bruyt.
 Maer van trouwen, komt het rouwen.
 Schoon de Bruyloft is ghedaen,
 Sy wil schranssen, sy wil danssen,
 En gheduerigh spelen gaen:
 Sy wil slapen, sy wil gapen,
 Sy wil altijd buyten huys.
 Och als doecken, draghen broecken,
 Dat is voor de Mans een Cruys!
 Met friseren, en palleren.
 Met den spieghel aen de sy,
 En met gommen, en met krommen
 Gaet de heele weeck voor-by:
 Siet-se draghen Fransche kraghen,
 Rieckt-se maer een nieuw faitsoen,
 Siet daer blijven Claesjens schijven,
 Dit is alle daegh te doen.
 Vou-se winnen, en wat spinnen.
 En maer naeyen eene mouw,
 Claes sou schrijven, en gaen vrijven,
 Dat hy noch gheraken sou.
 Sy laet sorghen die haer borghen,
 Sy en roert niet eens een handt,
 Claes moet sobben, Claes moet tobben;
 Is dit niet een luye Dant,

Grietdie kindert, 't goedt dat mindert,
 Claes gaet achter alle jaer;
 Claes doet hoopen, en verkoopen
 D'een hoey' voor, d'ander naer.
 Seght eens Claesje, nobel Baesje,
 Staet u desen handel aen?
 VVaer het Meysjen, noch te eysfen;
 Claes en sou het noyt bestaen.
 Domme sinnen, als die minnen,
 'Tschijnt in't eerst al honigh soet,
 En sy wagh en blinde slaghen,
 Die-men langh besueren moet.
 Siet met huycken, en met fuycken,
 Is't seer naer den selfsten vanck,
 VWant dat trouwen, dat is houwen,
 Eens is voor u leven lanck.

Soo is het af-ghelopen met ons Claesje, ende
 soo gaet het hedens-daeghs noch met veel andere,
 die in den aen-vanck van den houwelijcken Staet
 sich niet voor ooghen en stellen het op-recht wit
 van de deught, om daer hunne pijlen van *Liefde* naer
 te schieten. 'T schijnt dat se *Blinde-Moeye* loopen, *o*
Philothea, ende met den tast sich daer toe begheven,
 ende den eenen trouvt om d'ooghen, den anderen
 om d'ooren, den derden om de handen, dat is, om 't
 goedt, om de schoonheydt, om het fraey klappen;
 al vyerkens van stroy, die eens voor eenen korten
 tijdt op-vlickeren, maer ghemeynlijck niet langh en
 branden. De *Liefde* die is blindt, sy gaet daer 't niet
 en dient, ende is ghelijck aen den douvv, die alsoo
 vvel valt op den dreck, als op de roosen. Dat dier-
 ghelijcke domme jonghe lieden naderhandt klaghen,
 en is niet te vervvonderen.

laeghen,

Jaeghen, visschen, vrijen,
 Is altijd vol lijen: want
 Vrijen, jaeghen, visschen,
 Dat moet dickmael missen: daerom
 Visschen, vrijen, jaeghen,
 Selden sonder claeghen.

Nu is 't by aldien datter klachten vallen tervvijl sy noch los ende ongebonden zijn, ende dief-volgens by haere gheruste vrijigheydt kunnen blijven, hoe moet het dierghelijcke bevallen als den knoop is gebonden? soud' by alsulcke het trouw-spel niet wel hebbē het begin van een schouw-spel, en het eynde van een rouvv-spel? principalijck als sy malkanderen louter blauvv bloemkēs op de mouvv speten, en ondertusschen zijn 't tyvee naeckte die malkanderen niet en kunnen decken; soo dat het spreek-vvoort niet dan al te vvaerachtigh vvoordt bevonden: *Alle ghevanghenen zijn erm, ende alle vrijers zijn rijck.* Tot vvelcker voordere beduydinghe ick segghe:

Schoon voor doen is wel half verkocht,
 Maer 't heefter veel in druck ghebrocht:
 Dus wie maer siet op't aerdigh kleet
 Ghewis die trouwt sijn eyghen leet.
 Veel draeghen sijd', fluweel, sattijn,
 Trots als de gheen die edel zijn,
 En komen daer soo aenghestapt,
 Schoon dat den Vader schoenen lapt,
 Daer gaense proncken steegh en stijf,
 En hebben qualijck hemd' aen 't lijf;
 Al watter is moet op den erm,
 Al bleefter 'thuys niet voor den derm.
 En strijckt ghy vonnis naer den tooy,
 Ghewis het schijnt een vette prooy;

Maer taelt eens wat naer munt en kruys,
 Lief vrindt dan isser niemant t'huys.
 En sulcke vindt-mer mez dofijn,
 Dier hier op af-gheslepen zijn,
 Et gaen gheveynsen machtigh goedt,
 En knappen soo een slechten Bloedt.
 Maer dit ghebeurt dan menigh-mael,
 Dat desen Bloedt is even kael.

Ick hebber somtijds gevonden die my beleden,
 dat de saecke met hen soo ghepasseert was. Naemēt-
 lijk ben ick indachtigh van een weduwe die my
 vertelde dat sy ten houwelijck brocht eenē stuyver,
 ende haeren man seven oort, en soo sy ghetrouw t
 waeren ghinghen sy voor twee blancken ghebran-
 den wijn drincken, dat was de bruyloft die sy hiel-
 den. Dierghelijcke vrijagien, ende versamingen heet-
 men in Brabandt Leuvensche houwelijcken, Godt
 wilsē al-te-mael ghebenedijen, ghelijck oock dese
 twee die ick hier by voeghe, want sy het wel van
 doen hebben. Ick seggh' dan :

TRuyt ons Bruynnetje,
 VVist eens een vetje,
 En sagh een kansje
 Aen weeldigh Hansje,
 'Tsheen goedt van aerije,
 En rijck van vaertie,
 VWant het droegh kleertjens
 Als moye Heertjens,
 En witte broosjens
 Met dobbel roosjens,
 En schoon faveurijens

Van fraey couleurtjens.
 Truyt dan ons Diertjen
 Dat stockt een vierjen,
 Dat leent een rockjen,
 Dat vlecht sijn lockjen,
 Dat stijft sijn kantiens,
 Dat huert pendantjens,
 Dat wet sijn pronckjens,
 Dat werpt sijn lonckjens,
 Dat schiet sijn suchtjens,
 Dat heeft sijn kluchtjens;
 Soo gaet het doeckje
 En vrydt het broeckje.
 Terstondt ons Quantje
 Die siet het Dantje,
 Met haer fatsoentjens
 En proper schoentjens;
 Hy seydt: Dit Truytje
 Dat wordt mijn Bruytje,
 Want sulcke wijffjens
 Die hebben schijffjens,
 Dan drinck ick wintje
 Van 't koele Rhijntje
 Somma ons Hansje
 Sagh self een kansje.
 Soo dan dees Gastjens
 Die knoopt vastjens,
 En gheven 't hantje
 Tot d'echte pantje,
 Nu heeft ons Truytje
 Een kael Reyn-uytje,

*En nu heeft Hansje
 Een magher gansje,
 Twee sonder landtje,
 Twee sonder sandtje,
 Twee sonder buysje,
 En munt en kruysje;
 V Vant siet ons Fentje,
 Heeft gheldt noch rentje,
 En ons Klappeytje
 Heeft bosch noch weytje.
 Nu geckt ons buertje
 Met dit partuertje,
 En dees twee hertjens
 Zijn vol van smertjens,
 En hebben 't geckje
 Met het ghebreckje.*

Dit meen' ick, *Lieve Philothea*, sal ghenoech vvesen aengaëde de soete-sottrigheydt, al-hoe-vvel dese ongheluckighe parturen soo overvloedigh zijn, datmen sich soude verwonderen, noch ick en vveet van dit veruerrren goet gheen ander reden te geven, als datter veel met een verkeerde ende verdraeydde meynighe desen staet aen-vanghen. Het oprecht ende geoorloft oogh-merck van den houvvelijcken Staet (om diën ten naesten by tot saligheydt, ende volkomen contentement, (dat van duysent niet een en sal bekomen) te ghenieten) is: *Het verwecken der kinderen, den troost, en hulpe van malk anderē, de remedie tegen d'oneerbaerheydt, ende de gratie vā het H. Sacrament.* Wie van dese vveget af-vvijckt, die doolt in het verkiesen vā sulck eene gevvichtige saecke. En daer-en-tusschē Godt betert, hoe menigh Jonghimās oogh speelt alleē
 op de

op de schoonheydt, en dief-volghens op den lust? hoe menigh Ouders taelen naer de beurse? wie verkiester hedens-daeghs een *Rebecca* om dat sy vlijtigh is, ende me-weerdigh om den pelgrim te laven? waer isser nu eenen jonghen *Tobias* die de dry eerste bruyloft-nachten met *Sara* over brocht in het ghebedt sonder malckanderen te ghenaccken; ende dat om den noodighen Goddelijcken segghen over hen te trecken. My dunckt dat het meestendeel sich hier in draeghen gelijk het geschiedde binnen Vranckrijk in eenen Schutters-hof, daer de Gilde-broeders sich met den boogh pleghen te oeffenen. Op den doel stonden gheschildert verscheide prijfen, als tenne-schotels, wijn-porten, hespen, ende in 't wit eenen gouden duyvel met een deel Frâsche kroonen om den hals; ende waeren de wetten van den boogh sulcks dat ieder een voor prijs hadde, daer hy sijnen pijl wist te schieten: den eenen vloogh over, den anderen ter zijden, sommighe dreven den hunnen in den vviyn-pot, ander in de hespe, het meestendeel even-wel schoot naer den gouden duyvel. Van ghelijcken in het verkiefen ende aenveerdé van den houwelijcken staet, hoe veel en zijnder niet die naer het vleesch gaen loeren? wie isser die sijn liefdens pijlen niet en schiet naer eenen gouden duyvel, ende naer een partuer rijk van middelen? Wie isser die een ooggh aen alle dese dinghen toe-sluyt, ende op de deught mickt, ende om sijn saligheydt met sijn partuer te vvercken? Den Bruydegom voorvaer stierde sijn ghesicht op vvat anders als hy seyde: *Hoe schoon sijn uwe treden, ô Princelijcke dochter, in uwe schoenen!* Waer op *Clemens Alexandrinus* seght, dat eertijds de dochters ende maeghden pleghen onder haere klappijnen te draeghen gulde naeghels, vvaer in gegraveert vvaeren vriendelijcke vvoorden, die sy

Cant. 7.

gaende door het sandt, daer op druckten, en wierden van de Serviteurs naderhandt ghelesen. O blinde ende domme Jonckheydt! ghy sout eerder moeten sien op de voeten van u Maistressen als op haere aensichten, en letten niet hoe sy ghefriseert ende gheblancket zijn, maer waer dat haere voeten haer draeghen, wat kercken dat sy besoecken, wat Godts-dienst dat sy hooren, wat gasts-huysen ende siecken dat-se gaen troosten, wat heymelijcke Godtvruchtigheydt dat sy oeffenen: heymelijcke seggh' ick, want ick lach, met sommighe die veel in de kercke worden ghevonden, ten tijde dat de vrijagien dueren; 't en is om Christus niet, het is om Lazarus dat-se komen. Ick wensch hier op het lest dat alle Ouders in het op-soecken van een houwelijck voor hunne Kinders dit naer-volghende sochten te naesten by te komen, en ick voorseker hen dat-se soo veel klachten van hunne bestede kinderen dagelijks niet en souden moeten hooren. Daer moest binnen Constantinopelen een bruydt ende huysvrouwe, voor den jonghen Keyser van Constantinopelen *Theophilus* verkosen worden. Sijn vrouw' Moeder, wel wetende dat niet alleen sijn tijdelijck Rijck, maer oock sijn eeuwighe saligheydt by eenen goeden keus mocht vervoordert worden, heeft in dit gheval eenen seldt-saemen, edoch verstandighen, ende loslijcken raet voor-gheslaeghen; door den welcken sy des jonghen Keyfers drift, ende lust een weynigh socht in te binden. Sy dede vergaederen de alder-schoonste dochters van het gheheel Rijck, ende gaf aen hem eenen gouden appel om die te vereeren aen de ghene die hy tot sijne alder-liefste Bruydt ende Keyserinne soude verkiesen. Eer nochtans dit gheschiedde, soo waren de saecken in het palleys soo aen-gheleydt, dat sy

dry

dry faletten hadde doen op-schicken om allen desen handel ende keus van soo groot ghevolgh , met wijfen raedt ende met een rijp beleydt te voltrecken. Sy hadd' dan het eerste salet behāgen met de schilderijen ende contre-feitsels van alle de schoonste Damen die oyt in den heydendom gheleeft hadden; als waeren , *Helena* , *Dido* , *Lucretia* , *Cleopatra* , *Semiramis* ; en dese honghen in swerte raemen om-ringhelt met vlammen. In het tweede salet waren te sien uyt-nemende schoone stucken van die het waerachtigh gheloof beleeft hadden , als *Rachel* , *Rebecca* , *Esther* , *Abigail* , *Iudith* , *Sufanna* , *Catharina* , *Cacilia* , *Agnes* , ende haere lijsten waeren verguldt , ende sy stonden en bloncken in de sterren, die rondtsom haer hooft ghesacyt waeren. In het derde salet was de vergaederinghe van alle de schoonste Joffrouwen die-men het gheheele landt door met alle neerstigheyt hadd' kunnen opsoecken, en by een brenghen. De Moeder dan noodt, ende verwillight den jonghen Keyser om een alder-gratieuse Keyserinne te verkiezen: leydt hem tot dien eynde in het eerste salet, en gheeft hem volle beduydenisse van alle de schilderijen; gaen van daer in het tweede , daer sy van ghelijcken hem onder-wijst van de ghene die soo rijckelijck af-ghemaelt waeren ; en daer mede trede sy in de derde salet , daer den appel ende de kroon moest ghegheven vvoorden ; al-vvaer met soete ende nochtans rijpe vvoorden de Moeder voor uyt sprack: Lieven Sone, hier siet ghy voor u ooghen den roem van alle de besonderste, ende meeste begaefde creatueren ; het is in u macht de schoonste bloem van al te plucken: dan op een saeck , bidd' ick dat ghy uw' gheweerdicht acht te nemen , of ghy liever een soeckt te verkiezen daer ghy inder eeuwigheydt mede sult moeten branden , ghelijck

teghen

teghen vvoordigh doen die in het eerste salette hanghen; of wel dat ghy liever uvve gunst ende affectie op een wilt laeten vallen, daer ghy u inder eeuwigheydt mede sult verblijden. Welcke korte, maer krachtighe wootden, den Sone soo diep in sijn ghemoedt zijn inghedronghen, dat hy de deught in acht nemende, sijnen appel aen de schoone ende Godt-vreesende *Theodora* heeft ghetconcken, die hy door dese gifte tot sijn herten-liefste Bruydt ende Keyserinne heeft verkosen. Die 't om de besondere Godtvruchtigheydt, beter als de andere honigh-snoepertjens gheluckt is, en bekomen. My dunckt ick soud' haer moghen toe-passen, 't ghene in borgherlijcke veruoorderinghe dienstigh is:

*Kleyn onder-windt, en dat voordachtigh,
Luttel woorden, en die waerachtigh,
En goede manieren in doen, en laeten,
Doen menighe komen tot hooghe staeten.*

Hier mede laet ick de bie-korven, en den honigh, en de anghels, dat is, de onghenuchten, die uyt ghenuchten rijzen, vaeren, en kome aen ons.

TOE-MAET-JEN.

LEert hier noch op het leste de onghestadigheyt van het ghemoet, ende veranderinghe van affectie. Een Me-vrouvv' hadd' de ooghen ghesloten aen haren Man, ende schepten uyt dese doodt sulcke troosteloose droefheydt, dat-se niet alleen de woorden van de vrienden gheen ghehoor en gaf, maer selver weygherden te eten of te drincken om soo eerder een lijck, en aen haren Man ghelijck te v worden. Dagh en nacht sat-se buyten de stadt, en weenden in 't graf van haren over-leden Man. Ter selver tijdt, niet verre van de selfste plaerse, wierdter eenen vanden Magistraet op-gheknoopt, ende om dat de vrienden dien by nachten van de galghen niet en souden snijden, en begraven, stelden sy daer v vacht by, om op alle aen-slaeghen van de vrienden te passen. Dese *Sintinel*, hoorende de Vrouvve soo bitterlijk suchten, en kermen, ginck een vveynighsje van de Justicie-plaets om haer te troosten, maecten haer deelachtigh van de spijsse, die hy voor sy-selven hadde mede ghenomen. En siet tervijl hy in't troosten, en klappen sy-selven vergeet, soo komen de vrienden, en met een gauvvigheydt ontknoopē den hāghdief, en gaender mede strijcken. Hy siende dat de galghe selve bestoolen vvas, vreesende dat de Magistraet de handt op hem soud' legghen, keert vveder mistroostigh tot het graf, en begint sijn ongheluck ende aenstaende perijckel dese Me-vrouvve te klaeghen; Wat gheschiet? hy vveet haer soo te bekouwen, dat-se consent gheeft om haeren 's Mans lichaem uyt te graven, ende in de plaerse van den dief aen de galghe op te hanghen, om soo sijn onachtsame sorgheloosheydt de Heeren van den Magistraet te ontfut-

ontfutselen. Knoopt dese twee dinghen eens by een *Philothea*, te weten, die groote droefheydt van de Vrouwe, en het consent van haeren Man te hanghen. Dat het by soo treffelijcken Schrijver niet ghetuyght en wierdt, wie sou't ghelooven? Siet wat dat is menschelijcke, ende gheschaepen liefde, magh-se niet wel en met recht gheschildert worden met vleughelen? maeckt dat ghy Godts liefde *Philothea*, weerdigh zijt, die en sal u noyt begheven. Ick doe ghelijck het bieken *Philothea*, ick vliegh uyt, op alle blommekens, en ick kruyp in alle klockhuyskens, om tot vermaeck van den goet-jonstighen leser wat te ooghten, en honigh te raepen. Siet hier wederom een raetje vol aerdighe soetigheydt, de welcke, op dat-se niet te laf en sy, moet icker somtijds een graentje souts tusschen stroyen.

Een vraeghje nopende de Ghereformeerde Predikanten.

Vaerom hadden de Predikanten sulcken grooten toeloop in de eerste scheuringhe van Nederlandt? jae meer deren als die het Rooms-Apostolijck-Gneloof predickten.

Ick andt woorde daer op met een andere vraegh: Waerom komen de menschen meer ghelooopen om een Eclips te sien, als wel de Son of Maen alse hel schijnen?

Ghy seght: hun uyt-wendigh is soo seebaer, stichtigh, &c. Ick en wil niemandt oordeelen; maer het verrot licht-houdt schijnt in't duyster oock wonder dinghen te wesen.

I.

Binnen Gemia schreef eenen op sijn huys : *Nulli certa domus.* dat is , 'Ten heeft gheen en sekeren , of eeuwigghen Huys-Heer. men seght dat het nu bewoont wordt van *Duc D'oria.* O *Philothea* soo wy maer eens inden hemel een huysken besitten , 't sal der voor eeuwigh gaen , men weet daer van gheen verhuysen.

I I.

Hoort nu eens eenen onbeleefte derijck spreken ; doch die wel betaelt wierde. Een Stedelinck hadd' ghetrouwt een Boerinne , haeren Vader gaf-se beyde de kost , des niet te min den gast was even koppigh , noorts , eenen haer-sacker , ende d'wers-dryver , jae en dede schier anders niet als aen sijn vrouwe verwijten datse een Boerinne was. Op sekeren tijdt dan om dit bedecktelyck op haer broodt te schieten , soo vraeghden hy : hoe veel schooven sal u Vader dit jaer wederom op doen voor de beesten ? sy (die dees krappekens *Versteghen.* moey was , dies te meer om dat al den heylighen dagh van haeren kant quam) seyde met vinnighe woorden. Dit jaer doet hy provisie , en voor-raet van 450. busselen , dat is vijftigh meer als op andere jaeren , en dat om dat by nu een beest meer heeft te houden als voor desen. Ghesonden herse- nen *Philothea* , sullen oordeelen datter verstandt in dit Boerinneken heeft ghesteken , 't is te beklaeghen datter sulcke onbeleefde worden ghevonden. Den Bruydegom der sie- len weet wel soete registeren te trecken.

I I I.

'Tghene ick hier by-voeghe , kan tot troost menigh
Vrouw-

De Bruyn.

Vrouw-persoon te pas komen. Eenem Capiteyn ghetrouwt met een leelijke Ioffrouwe, verachten de selste met dese woorden: Hoe fout ghy my konnen behaeghen? daer en is immers niet schoons aen u. Sy antwoorde met korte, maer ghewisse woorden: Soo ick mijnen Godt maer behaeghen en kan, sal hy my wel eens schoon maecten. Een sappigh woordt voorwaer rustende op een Christelijcke hoope, van het ghene datter in den jonghsten dagh sal gheschieden. Ende hier mede sal ick dit oock sluyten. Laet onder-tusschen ons soo leven, dat als die trompetten sullen klincken, wy moghen ghenieten een salighe, ende schoone verrijzenisse.

Hier op spreeckt den wereldtschen
Mensch.

*Dry dinghen beswaeren mijn ghemoet,
Het eerst is dat ick sterven moet;
Dat ander beswaert my noch veel meer,
Om dat ick niet en weet wanneer.
Maer 't derde beswaert my boven al,
'Ken weet niet waer ick vaeren sal.*

Dit segghen komt over-een met het schrijven van eenen Filosooph.

Desen liggende op sijn sterven is ghevraecht geweest van de Vrienden die romdtsom het bedde stonden, dat hy hun een sichtighe vermaninghe voor testament soude achter-laeten. Hy die niet spreken en kost over-mits de grootte sieck-

te sieckte, schreef met pen en inckt op 't papier twee O.O.
Hier op wierdt van de omstaenders wonderlijk gheslae-
ghen.

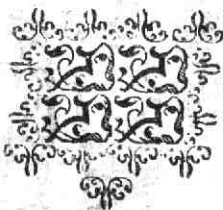
Den eersten seyde: *Als men in sijn uytersten is dan is alle dinghen niet meer als een O. in 't cyffer.*

Den tweeden: *In sijn uytersten licht men tusschen twee Eeuwigheden.*

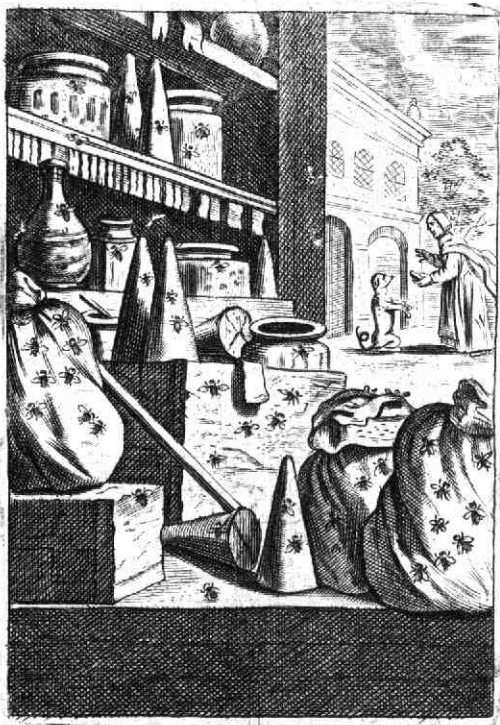
Den derden: *Als de ooghen des Lichaems toe gaen, gaen verstands open.*

Den vierden: *Lichaem, en Ziel hebben haeren cirkel om-gheloopen.*

Den vijfden? *Sulde ghy zyn Philothea, wat dunckt u dat den Filosooph hier mede woud' beduyden?*

De Vriendtschappen van desen tijdt
zijn eyghen-baetsoeckigh.

*Al broodt-vrienden,
Gheen noodt-vrienden.*

HEt schijnt dat niemandt hier en woont
 Om dat sich niemandt hier verthoont.
 Sa, hola Meester, benje daer?
 En wordje niemandt hier ghewaer;
 Den heelen winckel is vol volck,
 Het komter aen ghelijck een wolck,
 Past hier een reys-jen op ghewin,
 Het komter met dosijnen in.
 Voorwaer ghy windt noch machtigh gelt,
 Want 't huys is eerst maer op-ghesteldt,
 De vensters qualijck neer ghedaen,
 En 't komter vol kalanten aen.
 Sy sitten rondsom waerje siet,
 Dit is een handt-gift, doet het niet?
 Siet hier u sacken alle dry,
 Niet een van al en isser vry.
 Op 't suycker-broodt en marssepeyn,
 Daer vallen 's op al waer 't ghemeyn;
 Al waeret roof, en goeden buyt,
 Ba staet dees jacht met lappen uyt.
 En maect 's u met den eersten quijt,
 'T en is gheen volckskken van profijt:
 'S en soecken maer haer eyghen baet,
 Terwijl' het hier vol suycker staet.
 Want soo den winckel ydel wordt,
 En dat-men gheen siroop en stort,
 Dan sit-men op en ander neer,
 Men weet dan van gheen vliegghen meer.
 En als ick dit te deegh bekijck,
 Aen wie dit selschap is ghelijck.
 My dunckt dat niemandt beter past,
 Als eenen kaelen Tafel-gast.
 Als magher vliegghen Happigh-goedt,
 Die suyghen aen eens anders bloedt.

Want soo daer yemandt renten heeft,
 Soo dat hy rijck en weeldigh leeft,
 En datter wat te schaffen is,
 Die krijght veel gasten aen den dis,
 Wie maer en sit een weynigh worm,
 Die treckt tot hem den heelen swerm.
 Maer als het goet is op gheteert,
 En dat mijn Heer niet meer en smeert,
 Dees quanten zijn flux op de been,
 Daer sit mijn Heer, en kijckt alleen.
 Wie vrjdt u taefel, en u broodt,
 Die laet u steken in den noodt

AEN-SPRAECK.

ALs ghy vermoeydt sult wesen van uwe lichaemelijcke oeffeninghe, *Neerstighe Philothea*, ende als ghy wegh sult stellen u flossijde daer ghy een gheestigbe bloem af vveet te maecken, oft als ghy de raem ter zijde sult leggen, daer ghy met een konstighe naelde het fruyt, of een voghelijen naer het leven vveet af te maelen, ick bidd' soo ghy dan hebt een lesend'-vlaeghje, dat u dan ghelieve eens met aendachtigheydt ditte over-loopen, ende soo ghy naer dese mijne onderwijsinghe de vriendtschappen vvilt gaen over-vveghen, ghy sult bevin-den datter aen't meestendeel al veel asen sullen ontbreken. Ick sal dan hier met uven goeden oor-*lof, o Philothea*, de vriendtschappen deses tijdts eens ghelijck als door een hekel trecken, om te bethoopen hoe veel quaet vvercks van eyghen baedt-soeckende liefde datter is onder schuyllende. Ick seggh' dat den *Poët* den naeghel op het hoofft heeft ghe-troffen, als hy gheseydt heeft; *Vulgus amicitias utili-*
tate

rate colit. Dat den ghemeynen Man hedens-daeghs voor soo veel vriendschap onder-houdt, als die selve is streckende tot sijn profijt. Veel yveren seer, verbinden sich sterck, 't schijnt dat-se voor hunnen vriendt een blauw ooggh souden waeghen, ende als het op een nijpen komt, dan laeten sy hunne vriendt in de swarigheyt steken. Met een woordt gheseyt, de werelt heeft veel Broodt-vrienden, maer weynigh Noodt-vrienden: soo dat ons her Fransch spreekwoordt een ghewisse waerschouwinghe gheeft in de ghelijckenisse van een Meloen.

*Les Amis de l'heure presente
Sont du naturel du Melon,
Il faut en essayer cinquante
Avant que d'en trouver un bon.*

Dat is te segghen :

*Ghelyck een goe Meloen seer qualijck is te vinden,
Soo gaet het hedens-daeghs in't kiezen van de vriendt:
Van vyftigh qualijck een daer manghelt dit, en dat,
En selden trouwen vrient, of daer schort altyt wat.*

Sy zijuder heel dun gesaeyt die op louter klinck-
klaere liefde ende goet-jonstigheyt hunne vrient-
schap bouwen, het meeste-deel leght den groudt-
steen al op eyghen baet, ende interest, 't is wel
Honigh in den mondt, maer oock het scheer-mes aen den
riem. Soo langh alser wat te drincken, wat te
klincken is, soo sullen sy ghetrouwelijck rond'som
u ghelijck als een deel vliegghen komen swermen,
en weten u soerjens naer de u mondt te fluyten :

'T is al Ioannis, Ioannis,
 Soo langh alffer. Wijn in de kan is,
 Maer als den Wijn daer uyt is,
 Dan segghen sy dat Ian een guyt is.

Dat den kat den kandelaer leckt, 't en is niet om dat sy die gheerne soude doen blincken, maer om dat sy het smeer soeckt datter op is ghedropen. En datter veel zijn die sich tot u wel-vaert t' eenemacl ghenegen toonen, en die u met een ghedienstigh-heit soo komen den *Bon-jour* maken, 's en zijn soo slecht niet, sy weten wel van waer hen den heylighen dagh komt, en die komen-se t' uwen huysfevieren. Maer ick bidd' u, want de kanse eens keert, laet ons dan dese ghetrouwe vrienden eens aanspreken als ghy met een verweert proces tot den ooren toe in den sack steeckt, spreekt hem dan eens van daer aen te heffen; als ghy staet om te fallieren, ende om een bancxken te legghen, versoekt dan eens een duysent pont acht oft thien van hem verschoten. Ick vrees' soo ghy om dierghelijcke oorfaecke aen sijne deur komt kloppen, datter iemandt t' huys en sal wesen: en dit was nochtans dien man, dien ghetrouwen vriendt daer ghy soo vast op ginckt, dat ghy daer een Kerck op meende te bouwen.

*Als iemandt de fortuyne diendt,
 Dan waeyt hem aen soo menigh vriendt.
 Maer krygghet hy slaeghen op den kop,
 Soo zijn de vrienden meer haes-op.*

Eccles. 6.

Daer is, seght den Wijsman, eenen vriendt, medeghesel aen de tafel, maer in teghenspoedt en sal hyniet volberdigh

herdigh blijven. Dese saeck saghen de Heydenen oock wel, die uyt-druckelijck gheleert hebben tot verlekeringhe van een borgherlijck leven, dat-men geen swaelmen onder sijn dack en moest laten nestelen, want dese blijven ons by in den somer, ende als het schoon weder is, brenghen haeren tijdt over met singhen; maer als den winter aen-komt dan gaen sy al-te-mael verhuysen, ende en laeten niet anders als haere vuyligheydt by ons ligghen. *Plinius. l. 2. c. 24*
 Een waerachtigh Sinnen-beelt van onse geveynsde vrienden, die ons gheselschap houden soo langh als 't goetd weder is, ende ghelijck als in eenen somer van voor-spoedt, maer alsser eenen harden tijt ghenaeckt, ende datter swerte buyen van verlies ende ongheluck op rijzen, dan siet-men dese huysvrienden haest verschuyven, en weten anders niet als een deel vuyligheydt van lasteringhe achter te laeten, soo dat dese ghenoech te kennengheven, door het scheidten, dat-se niet onse vrienden, maer vrienden van onse fortuyn en waeren.

*Het is al vriendt,
 Soo lanck als diende.*

Het welck oock den H. *Gregorius* waerfchour, als hy seydt: *Als iemandt in voorspoet bemindt wordt, dan is 't twiffelachtigh of den persoon om sijnen voorspoet bemindt wordt, of om sijn eyghen-selven?* By ghelijckenisse ghesproken *Philothea*, daer gaen op de merckt twee Edelmans wandelen, ende achter hen eenen dienaer, ick vracgh u; Wiens van dese twee knecht is die hen volght? ghy sult my andt woorden dat ghy de Edelmanns, noch den knecht niet en kent. Wat middel dan om dit te weten? Ick moer

wachten tot dat dese twee sullen scheidyden, en als ick sal sien wie dat hy volght naer het scheidyden, diens dienaer gheloof ick hem te wesen: Soo oock van gelijcken, als ghy zijt met u officie, een ander is met sijn goede fortuyn en rijckdom, neemt *Philothea* is begaeft met haere schoonheydt, daer komt dan een die seght, en sweirt: *Monsieur, Joffrou* ick ben uwen dienaer tot de doodt toe, uwen ghetrouwen vriendt wil ick leven en sterven. Ick bidd' en laet u door dese woorden niet verleyden, *In't scheidyden van de merckt, dan kent-men de kooplieden.* Sy soecken het uwe ende niet u: als ghy sult sitten sonder officie, sonder rijckdommē, sonder schoonheydt dan sult ghy oock sitten sonder vrienden. En dat was 't ghene dat eertijts eens den Keyser *Galba* luysterde in d' ooren van eenen van sijn Favoriten. *Wy, seyde hy: beminnen malck anderen op-recht, maer het meeste deel van d' andere beminnen meer mijn fortuyn als mijn persoon: ende worden meer aen-ghedreven door liefde van begheerlijckheydt, als door goetjonstighheydt.* Ick moet hier aen dit propooft noch aen-knoopen 't ghene dat eenen Schouteth is over-komen, 't is eene gheschiedenisse daer wy een nutte lesse uyt kunnen trecken, ende die eens den aert vande eyghen-baet-soeckende vrienden sal ontdecken. Den Schouteth dan om tot de saecke te komen die ginck over wegh, alwaer hy een riviere moest passeren, ende midts de schuyt den stroom was af-ghesackt, is hy ghedwonghen gheweest daer soo langh te wachten. Middeler tijdt vindt hem daer eenen huys-man, den welcken verstaende sijn haestighe reyse, heeft hem sijnen dienst aen-geboden, ende bereedt gheroont om door de reviere te draghen. Hy dan hem nemende op sijne schouders,

ende

*Cor. Tacit.
lib. Histor.*

ende gaende door het water dat tamelijck breedt was, Mijn Heer seyde hy: d'een courtoisie is d'ander weert, ick bidd'u, als ghy eens waghens moet presten, of datter sommighe van het Dorp gheprest worden om te kra weyen, dat u lieden dan gheleëve oock met my eens door de vinghers te sien. Waer op hy antwoorde: Mijn vriendt, ick wil det u gheerne daer mede verghelden, maer u sal believen te weten, dat het officie van Schouteth aen een ander is ghegheven. Zijt ghy gheenen Schouteth meer? seyde den Boer, soo hebb' ick u langh ghenoegh ghedraeghen, ende smect hem van boven in het water. Siet eens *Bemide Philothea*, hoe dat alle onse diensten riecken naer vergeldinghe: men vrijdt hedens-daeghs al aen den kant daer de beurse hanght: *Hebje wat te gheven, so hebje veel vrienden en Neven.* Rijke lieden zijn wijt en breet bemaeghschap.

Den op-rechten toet-steen dan van de waerachtighe, ende goet-jonstighe vrienden is tegenspoedt, die dan voedt by steck-houdt die mocht ghy vrijelijck voor eenen vriendt teekenen; maer die dan te rugghe treedt, houdt die voor eenen vriendt van den tijdt, en van sijn eyghen bate. Defen toet-steen gaf eens eeneu *Philosooph* eenen anderen in de handt, die sich wijt eroemde over het groot ghetal van sijne vrienden, doch mits hy doen ter tijdt wermkens was gheseten, ende dick wils gasterijen hiel, soo hadd' den *Philosooph* met reden groot achter-dencken. Hy sloegh hem dan defen raet eens voor: Ick bidd' u gaet eens, seyde hy, achter in u w en stal, ende steeckt eens een kalf de keel af, smijdt het dan in eenen sack die het met sijn bloet verwe; neemt hem op u schouwer by nacht,

ende cloppende aen de deur van een van u vrienden, gheveynst u of ghy een neerlaegh ghedaen hadt, of iemandt vermoedt ende dat ghy het lichaem t' uwen huysen niet en derft begraeven, of het misschien door huys-soeckinghe achtet-haelt wierde: bidt hem oversuicks dat hy 't in een van sijn kelders onder d' aerde ghelieve te steken, ende in dese ghelegentheydt sult ghy ontdekken wie dat zijn uw' ghetrouwe ende noodt-vrienden. Want valsche vrienden zijn gelijk tanden vol pijn, daermen gheen herde beetjens op en kan breken: Soo gheseydt soo ghedaen. Ondertusschen *Liefste Philothea*, leert hier uyt hoe waerachtigh dat gheseydt is: *Vrienden zijn vrienden, maer wee diese van doen hebben.* Soo dan in 't midden van den nacht roept hy op een van sijn beste vrienden, gheeft hem te kennen sijn groot ongheluck, bidt om by-standt. Dessen treckt sijn schouderen, ende viel hem t' eenemaal weygherigh, seght rondt uyt dat gheensins gheraeden en was om eenen doot-flagh twee in perijckel te stellen. En heeft hem daer mede door ghesonden, komende tot den tweeden, kreegh voor andt woordt dat hy selver den eedt ghedaen hadd' tot uyt-werckinghe der justitie, ende over sulcks dat het hem niet toe stondt misdaedighente verstecken maer wel in het licht te brenghen. Ende daer mede heeft hem den tweeden af-ghe wesen; den derden bethoonde wel een groot medelijden, beklaeghende ten hooghsten het ongheluck dat hem was overkomen; voorders dat hy sich die saecke niet en mochte bemoeien uyt vreesse dat de Magistraet hem plichtigh vindende, ten minsten al wat hy liggende en roerende hadd', met recht soude aen-spreken: ende dit was den

troost

troost die hy van den derden hadd' bekomen. Hier op is hy weder naer huys ende naerden Philosooph gekeert, bedanckende hem van de goede onderrichtinghe, ende den toetsteen door de welke hy ghetrouwe van onghetrouwe vrienden had leeren onderscheyden. *Vrienden in noot vier-en-twintigh in een loodt*, jae hondert, en twijffel oftse d'ander schaele noch sullen op-haelen. Met recht dan ver-eyscht den wijsman een meerdere ghetrouwigh-heydt. In voorspoet en in teghenspoet. *Op alle tijden bemindt hy die vriendt is, ende eenen broeder wordt ghe-kent in benauwtheden*. Soo dat de oprechte vrienden zijn ghelijck het *Eert-veel* of *Klim* dat sy-selven vlecht ende sliughert om de boomen, niet alleen terwyl dat sy vruchten draghen, maer oock inden winter, ende als de selve komen te verdorren ende te sterven. Aen iemandt verbonden te zijn terwyl wyghunste van hem ghenieten, dat en is gheen versekeringhe van oprechte vriendtschap; maer aen de selve even vast gehecht te blijven, als van hem niet en is te ver-wachten, ende als die haghel-buyen ende wintersche vlaghen ons, ende hen over het hoofd ruyssen; dan de selve by te staen, voor hunne welvaert te strijden, allen onheyl te verhinderen, de selve met even vasten bandt van ghetrouwigheydt t'omhelsen, ende dat noch met sijn eyghen onghemack; die dat doet, die magh sich roemen dat hy d'oprechte vriendtschap ten naesten by heeft gevonden. Sulcks gheloof ick gheweest te zijn de vriendtschap die *Romas* be-thoont heeft aen *Rostellane*, die hem ten houwelijcke beloofst was, en dies niet teghen-staende eenen anderen wierdt ghegheven. Soo dese om de ver-raderije van haren Vader de Leeuwen met eenen

was voor-ghevorpen, heeft sy dien alleen tot
wae rachtighen vriendt bevonden, die sy met ha-
ren Vader tot ghewisse vyandtschap verweckt
hadde. Ick sal u, *Alderlieffste Philothea*, de gheschiede-
nisse in dicht stellen,

WElhoe! mijn swacke pen, gaet ghy u daer begeven,
Daer van twee Leeuwen zijn ghebrocht vier om
om het leven?

Daer Ridder met haer sweert ghevelt zyn in het perck?
Gaet ghy daer sonder vrees? acht ghy dat kinder-*Werck?*
Comt Musa stiert mijn handt, en stift mijn swacke sinnē,
Ick breng hier aen den dagh een stuck van bloedigh
minnen,

Ick wil mijn Philothé gaen toonen eenen vriendt,
Die voor zyn eyghen doot, een ander leven diendt.

In't machtigh Persen-landt, daer op den dagh van heden
De Son en anders gheen voor Godt en wordt aenbeden,
Daer lagh een Coninghs stadt heel machtigh, en heel
groot,

Langhs wiens stercke Borcht sijn stroom Hydaspis
schoot.

'Tis Susa wjt beroemt door al sijn trotse bouwen.

En buytn soo verrijckt met vett', en groen landouwen,

Daer menigh lusthof is, en menigh schoon prieel,

En rondsom waerje gaet een adelijck Kasteel,

Want wie zyn in de stadt van Raets of oorlogh-saken,

Die komen hunnen gheest hier buyten tijdt vermaken,

De koude keucken volghet, daer is een roomer Wijn,

Den boogh, in't kort gheseydt, wil eens ontspannen zyn.

Hier had een soet vertreck Sparondas wel gh eboren,

En had een Belvedeer gheleydt om sijnen toren.

Daer was een schoon fonteyn die uyt de rotzen spronck,

En hadd' den Echo noch, die vande berghen klonck.

Den uijver spoelt rondsom daer Witte swaenen vaeren,
 Daer enden onder een, daer vette gansen paeren,
 Daer inde galerij zijn pauwen wonder fraey,
 En in het groot salet den groenen papegaey,
 Doch neffens aen sijn goedt daer komt een ander paelen,
 Dat buyten luyster heeft, en binnen ruyme saelen,
 Dat nergens is en weeck 't zy in rappissery,
 't is zy in een geestigh beeldt, of puyck van schildery.
 Dat had' een jeughdigh bosch, dat had' sijn ader-sprongen,
 Daer lagh een bloembhof aen, met voghels die daer songen,
 En rondsom inde haegh gheschoren menigh dier,
 Hier van een felle leeuw, daer van een wilde stier.
 Dat hadd' noch tot vermaeck een Iachtjen om te varen,
 Wanneer de jonghe jeught wil spelen op de baren,
 En 't vlaghje datter honck was incarnaet sattijn,
 Dan voerden 't noch een zeyl vā sneeuw wit armosijn.
 Wat dat het oogh vermaecket, wat dat het hert kan peysē,
 Wat dat -men hier of daer soud' vinden in palleyfen,
 Dat is hier vande konst, dat is hier door natuer,
 Soo dat hier eenen dagh schijnt minder als een uyr.
 Dit hoorde Marfas toe, dit had hy laten richten,
 En op sijn eyghen beurs van uyt den grondt doen stichten,
 Dit huys was al zyn vreught, hier nam hy zyn plesier,
 En of de Stadt hem wacht, noch kan hy niet van hier.
 Hy laetet Hof het Hof, hy laet de eersucht vaeren,
 Hy wil gheen grūsen kop daen komen voor sijn jaeren,
 Hylacht met al den pracht, hy seydt en voor ghewis:
 Dat die is vry, en bly, dat dat een Koningh is.
 Hy weet van gheen ghevley, of Raets-heer te believeen,
 Hy laet de Procureurs, en Rechters haeyren klieven,
 En menigh loosen treck, en onbekende suyck,
 En een proces door-naeyt als een ghelapte buyck.
 Hy laet een fronsel-hoofst met neusen vol van brillen
 Verwerren onder een, en t'wisten in verschillen,

Derust gaet voor de eer, de sorgb' wijckt aen't gemack,
 Hy acht meer gelt in huys, als maeningh' in de sack,
 Hierom blijft Marsas nyt, en laetet Hof betijden,
 Daer niemandt wie sich wacht van pas en weet te mijden.
 Hy neemt een Waren vriendt Sperondas by der handt,
 Dat is sijn lust, en rust hier buyten op het landt.
 Sy waren 't soo veleens dat 's altijd saemen at en,
 Twee lijven maer een ziel, en samen doen en laten,
 Noch Marsas hadd' oyt gast Sparondas wasser by,
 En wat Sparondas ded' had Marsas aen de sy.
 Dees vriendtschap hadd' gheduert nu ettelijcke jaeren :
 Men sprack van onder haer een houwelijck te paeren,
 Sparondas had een kindt dat was een eenigh soon,
 En Marsas oock een spruyt, een dochter wonder schoon
 Den soon hiet Ramases, een kindt heel rijp van sinnen,
 En Rostellane was heel weerdigh om te minnen,
 Want boven baren glans, en 's vaders machtigh goet,
 Soo was sy heel begaest, en eerbaer van ghemoet.
 Maer midts sy alle bey noch minder-jacrigh waeren,
 Soo ghinghen sy alleen nu op beloften paeren.
 Tot dat hun swacke jeught soud' hebben vollen standt,
 Daer op gaf Ramases aen haer een diamant.
 Soo zijn dees teghen een allencxkens op-ghewassen,
 En Ramases die leert op hare dijnsten passen,
 En weet sijn lieffste hert te eeren waer hy kan,
 En schoon het is een kindt, by yvert als een man,
 Hy weet haer een faveur van aerdigh lint te schencken,
 Op dat sy door den strick den bant oock soud' gedencken.
 En op den koelen Mey tot teecken van sijn vyer
 Soo plant hy voor haer deur een mandrje met laurier.
 Wat dat hy ievers vindt, wat dat hy kan ghenaecken,
 Daer soeckt hy med' by haer een soeten mont te maecken,
 Krijght hy wat uyt de stadt, dat is tot haer gherief,
 Heeft hy wat binnens huys, dat is oock voor sijn lief.

En altijd heeft hy wat, hy schickt haer sijn presenten,
 Engheeft haer als het vriest de bloemen van de lenten;
 Hy schenckt haer door het jaer de vruchte van den tijt,
 De peeren als men pluckt, de druiven als men snijdt :
 Hy schryft een minnen-brief met slossy toe-ghebonden,
 Daer letters binnen staen die sy alleen verstonen,
 En midts een goede liefd' de weder-liefde voet,
 Soo schreef hy sijnen naem oock somtijts met sijn bloet.
 Doch sy in tegbendeel en wil aen hem niet wijcken,
 Sy doet met rooden inckt oock haere liefde blijcken,
 En snijdt noch uyt een vlecht een klesse van haer haeyr,
 En seydt, ghy zijt het hoest van dit gheuenschte paer.
 V is myn echte trouw tot aen het graf ghegeven :
 Ick sterf voor u de doot, magh ick met u niet leven,
 Myn herte is het u, u herte is het myn,
 Ghy sult en een alleen myn uyt-vercooren zijn.
 Soo zijn dees inde min, en jaeren op ghetoghen ;
 Maer als men trouwen soud', dan is den knecht bedrogen.
 Den Vader die seydt dit, de Moeder die seydt dat,
 En Ramales die wordt een gecks-maer door de stadt.
 Men schimt dat hy met recht sich vroeg heeft latecnoopen
 Om als het nijpen soud' een blauwe scheen te loopen.
 En wien dat hy klaeght, waer henen dat hy gaet,
 Men wijst hem achter rugg' met vinghers op de straet,
 Als dit Sparondas hoort, en is hy niet te spreken,
 Hy sweert een dieren eedt dat hy het stuck sal wreken.
 Dat Marlas en de Bruyt sal sterven van sijn handt,
 En steken noch sijn huyt, en sijn casteel in brandt.
 Hy wil den rooden haen daer eens in laeten kraeyen,
 En toonen met het vyer wat dat is vyer versmaeyen :
 Wat dat is breken trouw, en scheyden echt verbondt,
 Dat wil hy desen keer uyt wetten tot den grondt.
 Doch wat hy dreyght of niet, hy moetter op staen kijcken,
 Een nieuwe Ioncker gaet met Rostelane strjcken;

De bruyloft wordt gedaen, men noodt de jonge jeught,
Sparondas is vol spijt, en Marfas is vol vreught.

Dit duerde korten tijdt; Want naer een weynigh mallen
Is onsen Bruydegom met kortsen over-vallen :

Hy lagh als in een vyer, den brandt sloegh aen het hert
Hoe voor-maels meerder vreught, hoe naer-maels meer-
der smert.

Men biel een groot Consult, men riever veel Doctoren,
Men vinter al gheen hulp', den man die is verloren.

Die heel het huysghesin tot blijfchap hadd' verweckt,

Die heeft de bleecke doot haest op het strooy ghereckt.

Hier med' is 't niet ghenoegh, Wat swaerders doet haer
schroomen;

Men seght, noyt ongheluck en placht alleen te komen,

Het is een donder plaegh, op wie die storten sal,

Al stondt hy noch soo vast, hem naeckt een grooten val.

Den Koninck heeft bewijs, en kan hem klaer betijen,

Dat Marfas plichtigh is van Rijck; verraderijen.

Wat dienter meer gheseydt; men heeft sijn eygen handt,

Dat hy voor seker geldt verkoopen wil het landt.

Men maeckt hem kort proces, daer is niet veel te dinghen,

Al waer hy noch soo groot, den voghel die moet springhen:

Men grijpt hem by den kop, sijn goet dat slaet-men aen,

Den Advocaet Fiscael die dringht noch stercker aen.

'Tproces dat is ghestelt, men hoort des Konincks Raeden,

Den eenen seydt dat hy, moet in de olie braeden,

Een ander dat hy sou gheraybraeckt moeten zijn;

Een derde weeght het stuck, en spreeckt vā meerder pijn,

En dat-men Marfas sou tot riemen moeten snijden,

En daer sout en eeck en pekelen doen lieden;

Iae d'een wil dat-men hem met peerden treckt van een

En breken sijn ghevricht oock tot het minste been.

Maer't meeste van den Raedt dat heeft voor goet gevonden,

Dat by van Leeuwen sou zijn levendigh verslonden,

En dat dees selfste straf oock op sijn eyghen vrouw,
En op sijn eenigh kindt met een vervallen sou.

Dit vindt den Koningh goet, men doet aen Marfas lesen,
Wat doot dat heel den Raedt heeft op het feyt ghewesen.

Den dagh die wordt ghestelt, de weer' die wordt gedaen,
Daer komt tot dit ghericht een kleyne wereldt aen.

Soo ras Sparondas heeft dees blijde maer vernomen,
Is hy met Ramases in aller eyl ghekomen.

Het doet Sparondas deught, dat hy sijn wreet gemoet
Veel meer als eenen Leeuw versaden sal met bloedt.

Daer was een ruyme plaets met balcken af gheschoten,
VWaer in een eycken kot de Leeuwen zijn ghesloten,

Dat nocht van buyten is met plaeten overwerckt,
En teghen all' ghewelt, en ongheluck versterckt.

Hier brenghmen Marfas in, hy komt heel droef getreden,
Sijn vrouw versterft van schrick, en vlecht haer om sijn ledē,

De dochter heeft ter sondt haer doode-vef ghestelt,
Eer dat sy in het perck haer derden voet-stap telt.

S'en spreken met gheen tongh' hun woorden dat zijn suchten,
Die hun benoude siel laet tusschen bey gaen vluchten.

De vrouw siet haeren man, den vader siet sijn kindt:

O wat een swaere doot voor die-se beyde mindt!

Wie sal den grooten druck, wie kan hun traenen schrijven?
En dan hun bangh ghemoet dat onbekent sal blijven;

Hy slaet sijn ooghen op, hy siet den Koningh aen,

En bidt dat hy't alleen magh met de doot ontstaen.

Maer daer is gheen ghenaeuy met bidden te verwerven,
O doot, ô bitter doot daer een moet dry mael sterven!

En daer een anders wond', endaeer een ieders smert

En derden even diep komt snijden door het hert.

Terwijl sy staen verschrickt, den hant-boom wort getogen,

De Leeuwen alle bey die komen aen-gherloghen,
 En brieffschen met gheluyt, en vallen haer aen't lijf,
 Den eenen op den man, den tweeden op het wijf.
 Den eersten ooghen-blick verscheurt hy haer in stucken,
 Soo diep komt hy in't vleesch sijn felle klauwen drucken:
 Hier loopt het inghewant, daer schiet het edel bloet.
 Dit siet Sparondas aen, en al met blij ghemoet.
 Doch meest sit hy en vlamt, en sterr'-ooght den verrader,
 En swilt op van fenijn, en gif, ghelijck een ader:
 Het kermen van den mensch, het huylen vande beest,
 De pijn, het bloedt, de doodt, die troosten hem het meest.
 Hy wenscht dat hy sich kost met Marsas bloet gaen laven,
 En dat hy met sijn handt het hert hem uyt moght graven:
 Hem dunckt, had' hy een stuck, hy frester op uyt spijt,
 Soo groot is sijnen haet, soo bitter is den nijdt.
 Het smert hem dat het spel soo weynigb tijdts sal dueren,
 Hy wouwd dat by dees pijn moest jaren langb besueren.
 Dan siet hy naer de Bruyt, en heught sich in haer doodt,
 En seydt: Dit is ons feest, hier toe zijn wy ghenoodt.
 Ter wijl hy op haer siet, den vader is verflaghen,
 Den Leeuw met eenen scheut komt op de dochter jaghen,
 Hy schuydt sijn maenen op, sijn klauwen spreyd't hy uyt,
 Hy tiert, hy huylt, hy bries't, hy brult met groot gheluyt:
 Hy tref't haer inden neck, hy klauwt haer schouwer-bladers;
 Daer spuyt het purper bloedt uyt al de open aders.
 En siet (ô wonder saeck!) Sparondas sit verbert,
 En sijnen liefsten soon beweeght dees groote smert;
 Die vlieght van boven neer, en komt tot haer gespronghen,
 Hy komt van achter aen hem op den hals ghedronghen,
 En met een stercken erm, en door een hellen schreeuw
 Krijght by de klauwen uyt, en lost den fellen Leeuw:

Hy schiet hem selver in, hy doet hem wacker ruymen;
 Men siet het grousaem dier uyt heel het back-buys schuymen.
 Hy boort hem inden buyck, het sweert gaet deur en deur:
 Den noodt, en niet den lust toetst eenen Ser-
 viteur.

Hadd' Ramases alsdan sich uyt de doot begheven,
 En hy, en die hy lieft, die hadden blijven leven;
 Maer neen, den eersten strijdt, daer toe dat jeughdigh bloet
 Die gheven hem het spoor soo dat hy vechten moet.
 Hy val den tweeden aen, en komt vast op hem dringhen,
 Men siet door 't rinnigh stael, 't wyer uyt syn tanden springen;
 Maer soo hy eenen steeck niet diep ghenoegh en gaf,
 Vliegt by hem in 't ghesicht, en ruckt een schouwer af.

Doch eer hy neder viel, en eer hy was gheweken,
 Heeft hy met alle kracht hem door den buyck ghesteken,

Soo dat sy alle beyd' ghevallen zijn op een,
 En bleeft den lof, en prijs haer beyde in't ghemeen.
 Den Coningh die dit fiet, en soo veel duysent menschen,
 En hoort-men anders niet als om sijn leven wenschen,
 En segghen al-te-mael dat Ramases betoont,
 Dat voormaels in sijn hert heeft trouwe Min ghewoont.
 Den Coningh wil het stuck in silver laten drijven,
 Op dat den Campioen onsterffelijck soud' blijven,
 Behalven dat hy noch tot sijnder eere schenckt,
 Dat Rostelane niet in't minsten zy ghekenckt.
 Men wenscht haer veel ghelucks van 's Konincks goe ghe-
 naden,
 Men gheeft haer weder moedt, men is voor haer beladen;
 Maer sy is buyten troost, en sit ghelijck een door;
 Haer smert en felle pijn is boven maeten groot.
 Al waerse uyt een klip, of noch van herder steenen,
 Al waerse enckel stael, noch souse konnen weenen,
 Haer spraeckeloose mondt sit naer de locht en bijght,
 De kleyne droefheydt klaeght, maer groote droefheydt
 swijght,
 Het is een herden slaggh 't verlies van eenen Vader,
 Maer noch is 't meerder smert dat hy is een verrader,
 En dat een Moeder scheyt, 't is voor de Dochters pijn,
 Maer noch is 't dieper wond' als die verscheurt moet
 zijn.
 Doch bey haer ouders doodt die souse konnen draghen,
 Maer niet dat Ramases daer leyt voor haer verflaghen;
 Het leven datse heeft, 't is soo, dat komt van haer;
 Doch als sy is ghebaert wie liet sijn leven daer?
 Maer dat sy is bewaert, en dat sy weer magh leven,
 Dat is haer niet door lust, maer door de doodt ghegheven,

Wat traenen sy dan stort voor ieder van hen al,
 Men siet dat Ramases vel krijght het meest getal.
 Sy leyt hem op den schoots, sy neemt hem in haer ermen,
 En gheeft den vollen toom aen een rouw-hertigh kermē;
 Sy siet waer hy den beet voor haer ontfangen heeft,
 En sijn verstorven mondt om wien dat-se leeft.
 Nu leertse wat dat is den naem met bloet te schrijven,
 En dat dat is gheseydt voor iemandt doodt te blijven,
 Maer 't swaerste dat haer perst, het meeste dat haer
 rouwt,

Is, dat sy niet met hem, is naer bespreeck ghetrouwt.
 'Sen wil dan sonder hem, 'sen kan niet langher leven:
 Gaf hy sijn leven haer, sy wilt 't haer weder gheven;
 Sy sagh noch eens de wond' daer op verscheen haer
 ziel,

Soo dat sy neffens hem voor doodt daer henen viel.
 Men heeft-se alle bey naer 't selfste grafghedraeghen,
 Twee liefden volgen 't lijck blij geestigh sonder klaegē.
 Een ieder draeght de pees van sijnen boogh in d' hāt,
 En hebben alle bey de Leeuwen aen den bandt,
 Men strooyter op het graf, maer leliē en roosen,
 De schoongranaeten bloem, de vyerighste in't bloosen,
 Met Thymis, Rosmarijn, en ander jeughdigh kruyt,
 Ter eeren van den Helr, tot ciersel van de Bruyt.
 De Herders alle jaer die komen rondsom danssen,
 En vlechtē op hun graf twee groene Lauwer-kranssen,
 En singhen menigh liedt ter eeren van dit paer,
 En seggen: blijft geruſt tot tegē 't ander jaer.

Wat dunckt u van dit feyt, ô Philothea? voor my,
 ick houd' dit ontsterffelijc werck weerdigh te wescē
 om aen alle aen-komende eeuwen tot eenen spiegel

van ghetrouwve vrientschap op-ghehangen te worden. Hoe? een affront, een injurie onderstaen te hebben, de grootste die eenen Edelen Jonghman, (heeft hy eer in sijn lijf) oyt kan overkomen, ende voor dese niet teghen-staende sijn eyghen leven te pande voor sulcke ondanckbaere vrienden? ick seggh', die dat doen, dat die met recht onder *David* en *Ionathas*, onder *Pylades* en *Orestes*; onder *Pythias* en *Damocles* gherekent worden.

Vriendt te willé zijn, of schijnen alser geen swarigheydt en is, dat kan al de werelt. Soo langh als den vvaghen effen gaet, soo vvil ieder een daer op sitten; maer als die beghint te hellen, en in perijckel is van te vallen, dan vvilder ieder-een af-springhen. Ten is dan gheensins te ghelooven dat dierghelijcke op-rechte vrienden zijn, vvant sy en soecken ons niet, maer hen eyghen selven; daerom houd' ick voor een aerdigh steeckje, dat *Alphonsus* Koninck van Sicilien gaf aen sijn Hovelingen. Hy vvas met sijn Edelmás 't scheep, ende vvachtete naer den vvindt om af te steken. Ondertusschē soo sy te vvater hunne maeltijden hielten, en somtijdts iet van de brockelinghen rolden in de barē, de Meevvven die daer op af-gheveerdicht waren, vloghen, en vochten onder een om dit aes op te halen, en den Koningh bemerkte alrijdt, dat de ghe- ne die iet bekomen hadd', te Zee-vvaert in vloogh, en liet de vloot de vloot, en den Koningh den Koninck vvesen: maer d'ander voghels blevē geduerigh syvieren rondsom de schepen, ter tijdt toe dat sy oock een proyeken bequaemen, en vloghen terstondt dan uyt hun ooghen. *Alphonsus* hadd' 't selve verscheyden reysen gemerckt, en dit toe-passende aen sijn pluym-strijckers, seyde hy: My dunckt dat 't ghene ick hier eens sie op de schepen, datter daghelijcks in mijn hof gebeurt. Daer zijnder al veel van die door-trapre voghels

*Panorm. l. 1.
de rebus Al-
phon.*

ghels die my soo langh by-vvoonen als sy vvat ver-
 vvachten, maer als sy tot hunne begheerte gekomen
 zijn, dan late sy *Alphonsum* vaeren. Soo bejegende de-
 fen sijne naer-loopers, en in-kruypers. En op den self-
 sten kam sou-men mogen scheirē die tafel-vrienden,
 die soo schoon voor den mondt praeten, en Godt
 weet vvat sy al achter rugg'h gaen smallen. Wy zijn
 hier in de gelijckenisse van de voghels; laeter ons noch
 een by-setten, 't sal dienen tot vermaeck van sommi-
 ghe, ende tot vvaerschouvinghe van veel. *Hannon*
 hadd' veel voghels doen op-vanghen, ende die in sij-
 nen hof den vvilden sanck af-gheleert, eñ dede haer
 daghelijcks voorsegghen dese vvoorden; *Hannon is*
Godt. Soo hem docht dat sy 't vast hadden, liet hy-se
 vvederom 't landt door vliegghen, sich in-beeldende
 dat dees vogels anders niet als dese vvoorden souden
 roepen, ende de Godtheydt van *Hannon* verkondigen.
 Maer siet, soo ras als de voghels vvegh vvaren, heb-
 ben sy haere les vergheten, ende begonsten als voor,
 haeren natuerlijcken ende vvilden sanck te singhen.
Lieffte Philothea, alffer veel de voeten onder de taefel
 hebben, dan gaet het al vvel: en als dees voghels den
 vollen back hebben, dan vveten sy iemandt soo aer-
 digh naer den mondt te fluyten; maer soo de kans
 keert, soo keeren sy het blaeyken ende den rugh, en
 gaen strijcken.

Och hoe vernuft schoot dat een Joffrouw op het
 broodt van eenen Edelman, eenen op-rechten wel-
 gemaecten taefel-vrient. Sy schonck hem een Schil-
 derijtjen, daer op af-ghemaeldt stondt eenen hondt
 met een doodts-hoofst onder sijn pooten. Op den sin *De Bruyn.*
 van dit present, vielen verscheyde opinien. Sommighe
 seyden dat de Joffrouw hier door vvoud' te kennen
 gheven: datter veel zijn wiens ghetrouwigheydt doodt is en
 ghestorven. Andere vvaeren van ghevoelen: dat den wa-

kenden hondt met het doodts-hoofst, ons vermaende van alrijdt de doodt te verwachten. Maer sy, die hier door een steecksken gaf, verweet den hondt, dat is den taefelvriendt, die nergens meer als ontrent de schotelen en spijsen quispel-steirt, dat hy oock tot de doodt toe haer hadd' moeten ghetrouw zijn, en beschermen. Och hoe veel zijnder die-men soo met recht wel een ver wijt-steecksken in het salet soud' mogen op-hanghen? Dan dat is de werelt, en soo sal 't blijven, en als 't soo niet meer en sal gaen, dan sal de werelt de werelt niet meer wesen.

Soo dan wie false weygheren te prijfen, de ghe-
ne die Godt kiezen voor hunnen getrouwen Vrient,
die in voorspoet, en teghenspoet niemandt en ver-
laet, niemandt sijn hulp', ende gratie en sal weyghe-
ren? Is het niet voorfichtigher ghedaen, sijnen an-
cker te laten bijten in eenen onbeweeghelijcken
grondt, als dien uyt te werpen op-vlottende korck,
om alrijdt onghestadelijck te drijven, sonder op eeni-
ghe vastigheydt te konnen steunen. Laet dan den Heer
uwten Godt zijn u hope, ende en steunt niet op iemandt an-
ders als op desen: maer dat den Heere zy al u betrouwen.
Veel hopen van Godt rijckdommen, veel hopen vergancke-
lycke eer, andere ict anders dat Godt niet en is; maer ghy
soeckt Godt voor al: verlaet 't sijnder op-sicht alle andere
liefde: want hy, die hemel en aerde geschapen heeft, is schoon-
der. Saligh is hy wiens hope is den naem des Heeren, ende die
niet om en siet naer de ydelheydt, ende bedrieghelijcke sottig-
beden. Seker ick moet om dese, ende dierghelijcke
reden bekennen, dat my boven maeten wel beval-
len is de lofweerdige, ende stichtelijcke andt woor-
de van eenen Edelman op sijn doodt-bedde aen de
omstaenders ghegheven. In het Hof van Inspruck
was een van de Hovelinghen ter doodt toe kranck,
die in dese sijne sieckte besocht wierdt van sijne be-
ste

*August. in
Psal. 39.*

*P. Drex.
Prodro.
Æ:ern.*

ste vrienden: den eenen troostede hem, een ander gaf hem moedt, eenen derdē socht hem te dienen, rondsom het ledikant stonden die waeren van sijn beste kennisse, ende van sijn ghetrouste kameraden: hy begheerde dat men hem eens te drincken soud' gheven om sijnen dorst weynigh te laven: het wordt hem ghediendt, en segghem hem; *Godt seghent*, wenschēde dat hy sijn ghesontheydt daer aen soud' drincken; doch voor allen dat hy 't eerst eens aen sijnen alderbesten vriendt soud' brenghen, van de ghene die daer teghen-woordigh waren. Hy keert sy-selven een weynigh, slaet sijn ooghe op de ghene die daer rondsom stonden, hy sagh jonghe Cavalliers, schoone Joffrouwen, met de welke hy dick wils vrolijck was gheweest. Welcke al-te-mael ster'linghs besien hebbende, seyde hy: *Moet ick 't dan brenghen aen den ghenen die ick voor mynen besten vriendt houde, ende die het oock is? soo brenggh' ick het u, ô Christe Iesu.* Ende keerde sich daer mede naer het *Crucifix* toe, en heeft den roomer uyt-ghedroncken. Ick seggh' dan met den *H. Bisschop* van *Hippon*: *O mijne ziel bemindt dien, van den welcken ghy soo bemindt zijt: kiest dien vriendt boven alle andere vrienden, den welcken als d'ander en sullen verlaten, u altydt ghetrouwsal zijn, en volherdigh blijven.* Dit is een soete ende liefelijcke bedēckinghe, ô *Philothea*; hier mede wil ick onse *Aen-spraeck* oock sluyten, sonder dat, soo hadd' ick noch een lustjens om de politijcke vrienden, die met een dobbel aensicht wandelen, een weynigh te beschrijven. Dese hebbē het hert op de tonghe, ende den moort-priem in de handt, en komen ons met een *Ioabsche* groetenisse goedē dagh wenschē; min of meer ghelijck de koren-maeyers op het veldt met de een handt hebben den haeck, en trecken 't al naer hen, en schijnen't te om-helsen, en in d'ander-handt swiert de sichel daer den slaggh met wordt ghegheven. Dese

*August. in
Manual.
cap. 24.*

2. Reg. 20.

ghelijkenisse is van haer eyghen selven klaerder, als dat mijn toe passinghe daer op vereyscht kan worden.

BY-WORP-JE.

*IAMUS
NŌCIUS.*

Dit teghenwoordigh, *Philothea*, sullen veel dochters verwonderen, weynigh, (soo ick ghe-loofft) naer-volghen. 'Tis gheschiedt buyten ons landt, maer niet verre buyten onsen tijd. Een' arme weduwe leefden met haere eenighe houwebaere dochter. Dese was alsoo seer begaeft met schoonheydt, als de moeder ghebreck had' van middelen om te leven. Nu, ghelijck den hongher is eenen quaden Raetsman, soo was de moeder van sin de eerbaerheydt van haer dochter ten besten te gheven, wendende haer tot dien eynde voor, niet alleen droeve suchten, lau we traenen, maer oock een uyt-ghehongert ende verstorven aensicht. Dit altermael schein soo veel kracht te hebben op het ghemoet vande dochter, dat-se haere moeder soo veel als het jaewoordt gaf van desen pandt te versetten, met bespreeck nochtans van eenen dagh respijt, om sich op soo een ghewichtighe sake een weynighs-je te be-raeden. Hier mede heeft-se haer een weynigh ver-trocken, ende staende voor den spieghel, daer sy haer goud-geel hayr in sagh (het welck weynigh aen dat van Absolon moeste wijcken) ende met eenen nemende de scheer in de handt, sprack dese, oft dier-ghelijcke worden:

*Is't dat ick snijd' mijn goudt-geel haeyr,
Dat schiet weer uyt voor 't ander jaer,
Maer soo ick eens verlies mijn eer,
Eylaci'! die en wast niet meer.*

Hier op liet-se de scheid door haere locken en vlechten loopen, en gaf die aende moeder om te verkoopen. Dese sittede daer mede op de marckt heeft terstondt besunders ghehadt, namentlijk een rijk man die sich in-beelden al of het hayr gheveest hadde van een' die gheestelijck was ghe worden. Maer verstaende den grondt vande sake, ghetaelt oock hebbende naer de kuyscheydt vande dochter, ende beweeght door d'uyterste armoede, heeft-se voor sijn huysvrouw' verkosen tot groot ghenoeghen en wel behaghen van sijnen vader, die meer achte de deught sonder rijckdom, als rijckdom sonder deughden. Wat seght ghy hier van, *Philothea*? is dat niet puer een maetje gheset voor onse Hoffche Quicken? dan 't is verre van daer dat-se haer eyghen hayr souden af-snijden, sy gaen noch ander schoon vrouwen-hayr in-kopen om te proncken. Jae ick verstaec, dat-se wijn-brauwen van muyle-vellekens weten te fatsoeneren. Siet eens waer toe dat die pronck-sucht is ghekomen! ick vrees', soo den duyvel sijnen steert te marckt brocht, daer soud' ghelt voor gheboden worden.

Laet ons hier by-voeghen sommighe aerdighe grepen, en verstandighe in-vallen.

I.

Eenen kaelen joncker had' lustigh gheroeydt inde pap-schotel, en even-wel op de straet koterden hy sijn tanden, segghende, datter de patrijs-beentjens noch tusschen saten. Ick gheloof wel, schoot eenen anderen daer op uyt, want ick sie de pluymen noch op uwe lob hanghen. Nota. 'Twas een kladdeken pap dat hy ghestort hadde. Al ydele verwantheydt met de reste.

I I.

Dit naer-volghende is scherper, ende bytachtigher. In Hollandt was eenen aen een smeerigh officie gheraeckt, voeghende daer toe sijn vernustheydt, wierdt in korten tijdt soo rijk als 't water diep is: soo hy daerom by sommighe met scheel ooghen aen-ghestien wierdt, soo dede hy schrijven op een groen poortjen van sijn speel-hof:

Gunst baert nijdt.

Maer datelijck wier^{dter} by-ghestelt:

En soo is 't Landt sijn geldeken quijt.

De Waerheydt hier van laet ick Godt ende den meulder scheyden: soo veel isser af, dat-men vindt arme Coninghen de welcke hebben rijcke Ministers.

I I I.

Daer is een vinnigh spreek-woordt dat dapper maect op dier-ghelijcke spoedighe ende over-vloedighe rijckdommen te vveren:

De rivieren die op korten tijdt seffens soo op-swillen, en hoogh wassen, die hebben altijdt veel troubel waters. Is't niet alsoo?

I V.

Nu een trecksken voor u, Philothea. De H. Franciscæ à Iesu, Carmeliteresse, hadd' eenen boven-maten grooten iever om het Voordt Godts te hooren, ende op dat het vruchtbaer sou wesen, besproeyden sy't met lauwe traenen. Haere Mede-susters verwonderden hen daer van, dies te meer, om dat sy

dat sy even neerstigh toe-luysterden , al waeren't somtijds Predikanten die gheen wel-sprekenheydt , en kleynegratie hadden in het segghen. Maer sy antwoorden haer met een hemelsche wijsheydt , segghende: *Vie isser die eenen lieven vriendt heeft , oft eenen beminden serviteur , en die niet blyd'en sal zyn brieven van hem t'ontfangen, al zyn-se oock qualijck gheschreven. Hadden wy'er die weerderinghe af, wy soudender oock dien smaeck in vinden.*

Hier voegh' ick noch een spreecck-woordt op als een maelslotjen om alles te verskeren. Het raectt alle staeten, en menschen.

Sonder sterven.

Vvellusten darven ,

En eyghen wil begheven,

Dat is oock al een Martelaers leven.

Couragie dan , *Philothea* , kunnen wy gheen roodt rocksken krijghen , ten minsten laet ons ons beste doen om een roodt boordeken te verdienen.

Verwaende hoveerdigheyt.

*Ten is maer schijn,
Hier groot te zijn.*

WEl kleynen Nobis, slimmen guyt,
Hoe steeck je dus u bultjen uyt?

En u rapierken naer de muer?
Y lieve siet eens dit postuer!
De schaduwē die van hem schiet,
'Tis Reusen werck, doet het niet?
Doch schoon dat die verheven staet,
Ghy zijt een Naentje metter daet,
Ghy zijt een Buts, 't is al te klaer,
En Duymken was u beste-vaer,
En Heyltjen Dwergh dat was u Peet;
VVat meenje of ick't niet en weet?
Maer siet, door dese keers, en schijn,
Soo schijnt het kleyn wat groots te zijn.
Al toont ghy dan een groot ghesel,
Ick seggh' noch eens, men kent u wel.

VVat siet-men Quidams op de straet,
Met wie het noch al slechter gaet?
S'en zyn het niet, en willen't zyn;
Sy gaen ghekleedt in Armofijn,
Met een kout yser op de sij,
Daer toe een bonte leverij.

Het huys dat hanght vol goude leer,
Den vader is Monsieur mon Peer,
En voor Monsieurens moeders deur
Daer light den vyulen mest-hoop veur.
En hof hy heel in't muskes gaet,
Dit stinckt noch al de heels straet.

En wie en loegher laetst-mael niet,
Met onse los verwaende Griet?
Sy hadd' de peerlen aen den hals,
En bier gheseydt, sy waren vals,
En Cypers poeyer in het hayr,
Al of het een Princesse waer,
En droegh een cruys van diamant,

En had'

En had den waeyer in de handt,
 En dan noch mouchen op haer vel:
 Wat dunckt u eens, gingh dat niet wel:
 Nu heeft-se witte schoentjens aen,
 Daer zijn blauw roosjens in-ghedaen,
 Sy draeght oock Leopoldus stof,
 Waerachtigh, Griet, dat gaet te grof.
 Wat meynje dan wie datje bent?
 Men heeft u over langh ghekent,
 Als ghy met een roodt lijfken ginckt:
 Foey! dese hooverdij die stinckt.
 Al gaetje nu wat hoofs, en net,
 Al zijtje soo wat op-gheset,
 Al gaetje proncken als een kauw,
 Al zijtje mooyer als een pauw,
 Al zijn u locken ghefriseert,
 En heel u kleedt gheparfumeert.
 Ghy zijt, en blijft ons oude Griet:
 Dat maer is schijn, en is-men niet.

A E N - S P R A E C K.

HEbt ghy wel ghesien in het Sinne-beeldt, be-
 minde Philothea, hoe dat onsen Floris met de
 keers staende voor kleyn Goosje met den bult, hem
 tot eenen reus op de muur door sijn schaduvve is
 vergrootende? Goosje Lief isser soo mooy mede, en-
 de 't is een ydele vervvaende hooverdigheydt die
 hem doet ghelooven dat hy nu een man is trots
 de beste. Siet eens hoe ieder een steect om een
 grooter schaduvve te vverpen als hy selver van le-
 den is. Hier op (om ons Goosje en Grietje niet al-
 leen by d'ooren te vatten) soo valt my in een-aer-
 dighen

dighe Quinck-flagh. Seker Prelaet hadd' gheen
 een rooden hoet ghehadt ende Cardinael ghe wor-
 den, sijn ampt was doen veel leegher, ende naer
 sijnen staet droegh hy eenen groenen hoet, ten min-
 sten die groen ghekareelt was. Om dan tot sijn
 voor-nemen te gheraecken, soo vierden hy seer den
 Neef van den Paus, gheloovende datter niemands
 voorspraeck soo veel ghewichts by *Sijn Heyligheydt*
 soud' hebben. 'T ghebeurden effen datter eenighe
 tot Cardinalen souden verkosen worden. Desen Pre-
 laet die dapper in den windt sagh, dit vernemende,
 heeft datelijck sijn toe-vlucht by den voor-seyden
 Neef ghenomen, ende hem toe-ghesonden een scho-
 tel met groene kriecken, daer by voeghende dese
 woorden: *Dat hy sijn eenighe Son was die de kriecken*
kost, en moest roodt maecten, dat was te segghen, dat
hy sijnen groenen hoet in eenen rooden kost veran-
deren, als 't sijn goede jonst alleen soo beliefd.
 Den Prelaet wierdt beandtwoordt in deser voe-
 ghen: dat alles wel gheluckt soud' hebben, maer dat
 sijn kriecken te seer stonden inde schaduwe van
 veel andere Prelaten, die door stercker brieven van
 recommandatien, ende eyghen verdiensten voor
 hem ghestelt waren, soo dat hy sich met sijne groe-
 ne vruchten voor dit-mael noch soud' moeten ghe-
 dulden. Hy bleef dan die hy was. Mischien was't
 hem saligher. Want-men kan wel staeten gheven,
 maer gheen wijsheydt, veel min oodtmoedigheydt.
 Want dat *Hondeken van Laet-duncken* heester veel
 ghebeten, die meynen dat sy den hemel draghen,
 ende en peysen niet eens dat-se met hun voeten
 gaen op de aerde. Och wy staen terstondt soo wel
 in onsen eyghen gracie, soo dat wy terstondt ghe-
 looven dat wy't zijn. Wassen wy dry duymen in
 weerdigheydt, wy schieten dry ellen op in hoveer-
 digheydt;

*Tonneel der
 veranderingin-
 ghe.*

Aresius.

digheydt; soo dat het verre van daer is dat wy andere souden kennen, vvy en kennen dickvvils ons eyghen selven niet. Ick en gheloof niet datter aerdi-gher treck ghevonden kan vvorden, als het verstantigh *Sinne-beeldt* daer *Aresius*, den *Eersuchtighen* mede voor ooghen stelt: Hy schildert eenen kemel sich vernederende om datter de packen te ghevoeghelijcker souden op-gheleydt vvorden. Maer soo ras als't beest sijnen last heeft, soo recht het sich op, staet verheven, en sietse al-te-mael over't hooft. Sijn devisie is: *Donec accipiat. Tot dat hy sijnen vollen last heeft.* Hoe menigh kemels-ghemoet vvordter heden- daeghs inde Republijcke ghevonden? sy veroodtmoedighen hun-selven, stuypen en neyghen ter aerden toe, soo langh als sy een officie, staet, oft last van regeeringhe vervolghen, sy ployen sich als een visch-roede, en ghelijck diën Romeynschen schrijver seyde: *Omnia serviliter pro dominatione.* Want soo rasch als sy voorsien zijn met den last, sy rechten sich op, steken de horens inde locht, noch sy en kennen gheen kleyn lieden meer, noch arme vrienden.

*De Eeren**Bederven de Heeren.*

En vvat isser doch van onse eer? of vvie vveter van onse eer, en vveerdigheydt veel te spreken? hoe veel duyfent menschen zijnder inde vvereldt die niet en vveten datter eenen Keyser is in Duyttsch-landt? ende eenen Coningh is in Spaignien? Ende vvillen vvy onsen roock by hun vyer verghelijcken? Ick en gheloove niet datter thien zijn in de stadt, die *Vencatapadino Ragiu* hebben hooren noemen, ende hy liet sich voorstaen datter niemandt en vvas, oock in d'uyterste hoecken des vvereldts, die niet met
vollen

vollen monde van hem en vvist te spreken. Hoort eens hoe den vervvaenden Quant op-snijdt, als hy sijn tijtels gaet registeren. Den Bruydegom vande goede *Iaricus in* fortuyn, den Coningh van de groote Provincien, den Coningh *Thesauro* vande alder-grootste Coninghen, den Godt vade Coninghen, *Inaico.* den Heere van alle de ruyterije, Meeſter vande ghene die niet en konnen spreken, Keyſer vande dry Keyſers, Verwinner van al dat leeft, Bewaerder van al dat hy won, den ſchrick van de acht deelen ende boecken des wereldts, Verdrucker van de Mahometaenſche leggers, Heer ende Meeſter van den Ooſten, Zuyden, Weſten ende Noorden, Iagher vande Olyfanten. Wat ſeght ghy van deſe tijtels, ô Philothea? hy meent dat hy ſoo bekend is als de Sonu' ſelver, ende niemandt van ons en heeſter oyt af-ghesproken, oft af hooren ſpreken. Ende ghelijck deſen niet vermaert en is in *Europa*, ſoo en is Keyſer *Carel* met ſijnen *Plusoultre* oock niet bekend in *Asia*, ende vremde landen. Ende gaet het ſoo met ſulcke vermaerde Keyſers, vvat ſal van ons zijn? met hoe enghe paelen ſal een handt vol eer, die vvy hebben, oft meynen te hebben, beſneden vveſen?

Arme ſlecksken als vvy zijn! boegheerne vwaren vvy uyt ons ghekrockelt huysken! ghedurigh ſoecken vvy die horentjens op te ſteken, en ons dunckt dat vvy ſoo moy zijn, als vvy een noot hoogher moghen ſinghen als d'andere. Dat was den roem van een ſuſter, die van haer ander wel over-treft wierdt in middelen, beleefde kinderen, voor-ſpoedt: maer deſe ſeyd': *Even-Wel je marche devant.* Eenen ſchoonen: *Marche devant*, doet het niet? *Carolus V.* ſoud' deſe eens bejeggent moeten hebben, ghelijck hy eertijds dede twee eer-ſuchtighe Me-vrouwen, die gheduerigh krackelden om de eerſte plaetſe, ende deſen ydelen *Marche devant.* Den Keyſer ſiende dat-ter gheenem kom-af en was, ſeyd' ten langhen leſten,

Lux Evang.
Engalg.

en streeck vonnis met dese woorden: *Die de sotste van u twee is, sal voort-aen de eerste plaetse hebben*, wel ghevonden waerachtigh voor die hoveerdighe Mallooten. Maer hoe verre waren die twee Me-vrouwen van het ghevoelen, en gheneghentheydt van den selfden *Keyser Carel*? die niet alleen door alle sijn tijtels en kroonen, en eer niet op en swol; maer gonck selver al desen luyster en glorie, die hem toe-quam, als tusschen vier mueren van verghetentheydt begraven, wel straffelijck verbiedende dat hem niemandt voortaan met den naem van *Keyser*, of *Coninck* en soud' begroeten. Hy dede 't ghene verstandelijck Sinne-beeldts ghewijs beteeckent wort, door eenen *Arent* die het belleken bijt van sijn klauwen, met devise: *fama nocet*. *Weylaes!* Kinderen van *Adam*, en *Eva* smaecken heel vaets, en raesen noch naer dien, *Dominamini*, die hun in 't *Paradijs* eens klonck in d'ooren.

Dit sal 't hem soo wel doen, *ô Philothea*, aengaende ons *Goof-je*, en dese verwaeyde eer-suchtighe. Laet ons nu eens een weynigh de ander handt in staen, en eenen sekeren wegh baenen, om tot een ghewisse eer, en lof te gheraecken. D'eer, *Philothea*, is ghelijck eene schaduwe; volcht ghy die, sy vlucht; vlucht ghy die, sy volght. Eenen duysterē nacht doet de sterren veel schoonder glinsteren, en een doncker stof doet eenen kostelijcken steen veel helder schijnen. Het kleyn ghevoelen, dat wy van ons hebben, is oorfaeck van het groot ghrvoelen dat d'andere van ons krijghen. *Moyfès* sagh den dooren-bosch branden, ende seyde: *Ick sal gaen en sien dat groot visioen, hoe dat den braem-bosch is vol vyer ende vlam, ende dat hy niet en verbrandt; ende dat hy noch behoudt sijne voorighe groenigheydt, ende aenghename jeughdigheydt. Ick seggh' het is een groot visioen dat selden*

Saavedra.

Genes. 1.

den ghesien wordt, dat iemandt gheraecht in eer, staet, verheventheydt, in grooten aensien is, ende doorluchtigh, ende dat hy nochtans is even oodtmoedigh als van te voren, en lief-ghetal, even me-weerdigh: sulck-een en verdient niet alleen, dat men voor hem den hoedt af doe, maer oock ghelijck *Moyfes* dede, dat men de schoenen voor hem sôud' uyt-schieten: 't welck een manier van groeten is onder de *Chinoyfen*. Hoe loffelijck en heeft al de wereldt niet ghesproken van *Benedictus* den XI. Paus *Vide Pontif.* van Roomen, die meer ghedachtigh was hoe kleyn dat hy was gheweest, als wel hoe groot hy was gheworden; soo dat hy oock weygherde kennisse te doen aen sijn eyghen Moeder, 'ten ware dat-se quame in hare schamele kleederen; ende hy liet sich voor-staen dat het hem meer eere was, ghelijck het oock was, dat hy sijne Moeder eerde in een root lijfken, als dat hem eerden de Cardinalen in hunne purple kleederen. Den Coningh *Agathocles* was een pot-backers Sone, ende daerom en ghebruyckte hy over tafel gheen silveren servies, maer alleen aerde schotelen: hy kost rijckelijcker eten, maer niet loffelijcker. Jae selver dien wijfen Koninck *Salomon* en heeft hy niet op muerē van den tempel doen graveren, en snijden verscheyde slingers, om sich de memorie van den slechten staet sijns Heer Vaders te ververschen: Ende soo verre is 't van daer, dat dese hier door by de menschen iet van hunnen lof hebben verloren, dat syer grooter eer door hebben vercreghen. Oodtmoedighheydt in de eer, is de eer van de eer, ende *Bernardus.* de weerdighheydt van de weerdighheydt. Doch wy bevinden datter dierghelijcke dunne ghesaeyt zijn. Dun? even-eens ghelijck-men seght, van de huysen in het Landeken van *Casandt*. Want

Als niet
 Komt tot iet,
 Dan ~~en~~ kent iet
 Sy selven niet.

Soo lanck als het peerdt van *Alexander de Gröote* in de stal stondt met eenen slechten halfter aen, ende eenen geelen lap op hadde, dan liet het sich berijden van de Palfrenieren; maer als het gongh op eenen kostelijcken toom, met ghevlochte manen, ende droegh eenen ghebourduerden sadel met twee goude steghel-reepen, dan en kende 't niemandt als *Alexander*. Neemt een merckelijcke ghelijckenisse van eenen oogh-slagh. Iemandt krijght eenen slagh in't ghesicht, de oogh swilt wel, en wordt grooter, maer hy en siet soo wel niet als van te voren; van ghelijcken: iemandt staet naer een officie, hy heeft goede vrienden in 't spel, hy verstaet hem van kuypen, ghelijck-men in den *Haeghe* spreeckt, den slagh wordt ghegheven. Den man sit op 't kussen, hy swilt op en wordt grooter, maer 't ghesicht is verkrenckt, hy en kent gheen vrienden. Wy hebben oock soo een dierghelijcke verwaentheydt in een Pagieken van den *Prins van Parma*, by sijnen tijdt Gouverneur van dese Nederlanden. Het was een Boeren kindt van af-komste; maer soo ras als hy sy selven bevondt in de schoon Livrije, ende dat het silveren passement in sijn ooghen blonck, soo wierde hy soo blindt, dat hy sijn eyghen Vader niet meer en woud' kennen, ter tijdt toe dat dit ter ooren quam van sijne *Hoogheyde*, die hem dede uyt-schieten, ende lustigh af-smeiren, ende nader-handt sijnen lijne broeck, ende 't boeren wambays wederom gheven, ende leerde hem soo weer kennen.

kennen. Och hoe veel zijnder ! Godt betert , die sich hun slechte vrienden schaemen , en hun Ouders wel derven loochenen ; op de selfste manier als den muyl esel dede. Den Vos vraeghde hem , vvat hy voor eenen vvas ? Hy ant-vwoorde dat hy vvas een schepfel Godts. Dat vveet ick vvel sonder vraeghen , schoot den Vos daer vveder op ; vvant vvy zijn alte-mael Gods creaturen : maer van vvat gheslacht , en partyen zijt ghy ? Hy schaemde sich te segghen dat sijnen Vader eenen Esel vvas , maer indachtigh dat sijn Moeder in het Hof gheveulent en ghevorpen vvas , seyde hy : Ick ben Cousijn van het sadelpeerd van sijne Majesteit. Soo bedeckt een ieghelijk de vervorpenheyt van sijn gheslacht en van sijn af-komste. En vvat gheschiet dan ? een ieghelijk vwordt dan meer den mondt gheopent , men gaet onder-soecken van vvaer hy komt , van vvie dat hy is gheboren , vvat dat sijne Ouders deden , min of meer ghelijck-men doet met de vlieghers , oft de papieren voghels : Het vliegt boven in de locht , het schijnt vvat vonders te vvesen , het svviert daer met sijnen langhen steert ; maer als-men den draet , oft het koordeken eens op-vvijndt , dan siet-men dat het maer papier en is , oft lijnvvaet dat daer boven den meester soo scheen te maken. Van ghelijcken domineetter hedens-daeghs menigh mensch , ende gingh-men de linie van sijne af-komste onder-soecken , vvou-men den draet van sijn gheslachte eens in halen , 't soud' op papier , oft lijnvvaet uyt-komen , dat is , op Ouders die in den vvinckel gheseten hebben. Het vvaer' te vvenschen dat dierghelijcke , die soo op-komen , hunne voorighe nederigheyt somtijds indachtigh vvaeren , ende deden ghelijck de Hovenieren , als sy Roosmarijnen op den Aeraer setten ; Sy vinden r'eenemael gheraeden , jae noodt-

Nijffeno.

fakelijck, dat de wortel blijve en d'aerde daer sy in zijn op-gheschoren. om soo aenghenaemer groenigheydt te behouden. Oodtmoedigheydt is eenen vetten grondt daer d'eer oock wel in sal wassen ende groeyen. Dit is het ghene, *Oodtmoedighe Philothea*, dat my op het Sinne-beeldt te voren is ghekomen, om ons in te drucken een lief-ghetaele. me-weerdigheydt tot onse oude vrienden, ende goede kennisse, als wy verheven zijn. Het is oock niet al goudt datter blinckt, neen seker *Philothea*, gheen kroon, of daer staet een kruysken op.

Noyt Heer, noch Eer

Was sonder seer.

Dit wil ick hier in twee of d'ry parceeltjens van dichten noch eens aen-raecken, ende als in het voorby-gaen aen-wijfen. Ick seggh' dan:

IS de wereldt niet wel kindts,
 Dat-se voor een handt vol windts,
 En voor eer van korten tijdt
 Menigh peerdt den hals af-rijdt?
 Dat-se voor wat ebb' en vloet
 Gaet versetten goet, en bloet?
 Wereldts eer, en wereldts pracht
 Zijn maer ijs van eenen nacht;
 Die gheveynsen vasten schijn,
 Daer gheen balcken onder zijn.
 Als men aen de beeckskens drinckt,
 Daer-men tot den enckel sinckt,
 Al en vat men gheenen tack,
 Daer en valt gheen onghemack;

Maer

Maer wanneer een machtigh Vorst
 Wil gaen blussen sijnen dorst
 Ixers op een steyle ree
 Aen den oever van de zee,
 Slibbert hem maer eenen voet,
 Hy gaet storten in den vloet;
 Daer en is gheen bidden aen,
 Dese moet te gronde gaen,
 Hoe-men spertelt, hoe-men slaet,
 In den val dan is 't te laet.

Wasser iemandt meer in credit als *Aman*? men hanght hem op, en men knoopt hem aen een galghe 40. cubitus hoogh, om van verder ghesien te worden. Eenen *Absolon*, naer dat hy het Hof in alarm ghestelt hadde, ende het Rijk in scheuringhe, wordt inde netten van sijn eyghen hayr ghevanghen, en met dry lancien door-reden. *Pompeius* die goude berghen in sijnen triumph hadd' doen voeren, kreegh qualijck vijf voeten slechte aerde voor sijn begravenisse. Doch waer toe dese oude protocollen? siet eens in Enghelandt eenen *Buckingham*, in Duytslandt eenen *Waltheyn*, in Vranckrijk de *P'Ancre* en *Biron*. Wie wasser sachter verheven, wie isser harder ghevallen? gheenen bergh sonder dal, noch gheen rotse sonder valleeye. Jae terwyl als ick dit schrijf, hoe staen die ghekroonde Hoofden aen *Europa* en wagghele? den Grooten Turck is ghedoodt; den Coningh van Vranckrijk moet vluchten voor sijn onder-saten, den Coningh van Enghelandt het Hooft vande heylighe Kercke, soo sy segghen, is schandelijck onthooft. En isser noch iemandt die sal twijfelen oft de grootste

blicksems slaen op de hooghste torens? de vroomste
eycken-boomen sietmen scheuren, een nederigh
rietjen ontgaet het al met buyghen.

*Voorts soo gaeter machtiigh goet
Tot een trots en hoogh ghemoedt;
Niemandt weet in sulcken staet
Watter niet al op en gaet.
Daer zijn Ioffers dry oft vier,
Ieder met een Camenier :
Daer zijn peerden voor de pracht,
Daer zijn voghels voor de jacht,
Daer zijn winden in het kot,
Daer zijn jaghers op het slot,
Daer zijn knechts en Palsreniers,
En het huys vol Officiers.
Die sijn hof vol koolen plant,
Krijght veel rissen in sijn lande.
Ofje Graef zijt, oft Marquies,
Schoon ghy draeght het gulde Vlies,
Over-leght wel wven staet,
Eer dat ghy te gronde gaet.
Icarus nam't eens te hoogh,
Als hy boven masten vloogh :
Maer sijn veiren dropen af,
Soo dat hem de vleugh begaf.
Siet wanneer daer iemandt gaet,
Hoogher als sijn eyghen staet,
Die wordt oock op korten tijdt
Al sijn beste pluymen quijt.
Als-men aen een grooten mast
Grooter zeyl wilt maken vast;*

*En dat op een kleyne schuyt,
Dat gaet recht toe naer Reyn-uyt.*

Ick bidd' u , *Lieve Philothea* , vergheeft my de vrygheydt ende gemeynsaemheydt, ick moet uyt u naeykuffen een ghelijckenisse halen , om dit boven-verhaeldt , mede te binden. Ghy hebt daer een klouken van gouden draet, of van sijde; ick bekenn' dat blinckt schoon in d'ooghen , ende het is sacht inde handen , maer als het klouken af-gheloopt is, vvat isser binnen als een beschreven papier van *Items. schulden*, en swarigheydt? Dat is verloren gheseydt , koken moet kosten , en vette keuckens maecken magher erven: soo dan den grooten staet dat is eenen kancker in goedt:

Noch heeft dit des werelts eer :

*Selden is sy sonder seer,
Selden is sy sonder druck,
Oock in't midden van't gheluck,
Is't dat uwen staet bedijdt,
Ghy wordt over-al benijdt:
Hoe dat iemandt hoogher raectt,
Hoe hy meer scheel ooghen maeckt.*

Wie isser die groot ghevonden is, die niet een schaduwe heeft gheworpen? Een gheschiedenisse sal ons hier borghe blijven voor veel andere. In het Hof van Denemarcken was een uyt-heymsch Edelman , verciert met natuerlijcke gaven , die de gratie van hare Majesteyten door een soete kracht ende aen-ghename bevalligheydt hadd' ghewonnen. *De- sen was de rest vande Hovelinghen teenemael in den wegh; want ghelijck-men seydt : Het is den eenen bondt*

Crantzius.

hondt leedt, dat den anderen inde keucken geet. Ergo, wat doen-se? sy gaen een-stemmelyck uyt-stroyen, dat hy van gheen edelijck bloedt en was, en dief-volghens dat hy sy-selven met bedrogh voor sulcks hadde aen-ghegheven, bevestighende hun uyt-gheven met een seker herkennenisse vande Leeuwen, de welcke het edel bloedt altijd wisten t'onderscheyden: daerom wilde hy blijck doen van sijn gheslachte, dat hy behoorde sy-selven bloot en on-ghewapent by den Leeuw te voeghen, die alsdan het vonnis over sijnen Adel soude strijcken. En voorwaer dese Quanten dronghen soosterck aen, als eertijds gheschiedde teghen *Daniel* selver; den Conink ghebiedet dan, en hy moet gaert in het kot van den Leeuw, om hem een stuck vleesch voor te werpen. Hy gaeter in, siet den Leeuw aen, dient hem het vleesch, ende keert onbeschadight weder te ruggh' tot spijt van sijn vyanden, ende tot verwonderinghe vande gantsche vvereldt. Maer desen Edelman en viel doen oock niet slincks; hy begheerde van *Syne Konincklycke Majesteit*, dat, ghelijcker-vwij hy sijnen Edeldom betoont hadde, met het vleesch daer in te draghen, dat d'ander oock alsoo den hunnen souden bevestighen, met het vleesch daer uyt te halen; maer die achter bleven dat vyaren sy: niemant en kicke noch en mickte meer, als sy saeghen dat sy door de redelijcke billigheyt vervielen inde selfte straffe die-se hem besteken hadden. Tot ons propooft, de eere die hy ontfanghen hadde, heeft eenen haet, ende afgunst verveeckt ghehadt inde ghemoederen van dese Hovelinghen, ende heeft daer in ghelijck ghevveest aen alle d'andere, dat hy met scheel ooghen is menighmael begroet ghevworden, dat moeten-se vervvachten.

Maer het slimste noch van al,
 D'eer die vlieght ghelijck den bal.
 Krijght ghy eenen slinksen slagh
 Daer het heele spel aen lagh,
 Ghy vat alle dinghen quaedt,
 En daer leet den heelen staet.
 Soo dan, met een woordt gheseydt,
*W*acht u als de wereldt vleydt;
*W*acht u als sy streelt, en throont,
 Et het soetste wesen thoont :
 Hoe-se iemandt hoogher heft,
 Hoe-se iemandt herder treft,
 Leser staet hier op een oogh!
 Al wie klimmen wilt om hoogh,
 Die leggh' af en eer en goedt,
 En stae daer op met den voet.

Over-loopt eens met uw' ghepeysen de Princen bo-
 ven, ghy sult bevinden hoe menighen Favoriet de
 ballen heeft moeten betalen. Den blicksem ende
 den Nijdt die gaen de kleyne huysken voorby, en
 slaen alleen de hooghe torens. Daerom is't wel
 gheseydt:

Ick hadd' mijn zeyl te hoogh ghestelt,
En kleynen windt heeft my ghevelt ;
Nu zeyl' ick met een kleynen spriet,
Nu grooten windt en deirt my niet.

Wy moeten zijn, *Philothea*, gelijk de huysen binnen de Citadellen, en forten-royalen, dat is, nederigh ende leegh, soo hebben wy den rugg' vande wallen, en wy zijn buyten het ghevaer van het vyandts canon, en batterijen.

Maer *Philothea*, hoe verre van eersucht en hooveerdigheyt was de saelighe *Ioanna* Princesse van Portugal? dese naer het verhaelen van *P. Vasconcellus*, had op den brief van haeren spinock, daer sy het vlas mede toebondt gheschreven dese woorden van Christus: *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* dat is: leert van my want ick ben sachtmoedigh, en ootmoedigh van herten, en soo dickwijs, ghe-loof ick, als sy een sijn dun draeyken trock wt het vlas, seyde sy. Och waer ick soo klein in mijn ooghen, en in de ooghen van de werelt, ghelijck dit draeyken onsenbaer is. *Philothea* sy was een reufinne door haer Konincklijck gheslacht, en wenschte een onbekent naen-ninneke te wesen, en onse verwaende Griet en het naentje souwen geerne soo groot als reusen verschynen.

T O E - W O R P - J E N .

AL de wereldt roept om het seerste *Philothea*, datter slappe en kleyn neeringhe is, en dat den borgh soo groot is. Hoort wat *Simon Cronaca Florentijnschen Coopman* maeckten, om dit lest te verhoeden. Hy dede op sijn uyt-hangh-berdt Schilderen, sijn boecken liggende rondtsom in vlammen. En alsser dan iemandt quam die hem eenighe waeren op tijdt woud' af-kopen, en dat hem ghelieven soud' een poof-jen te borghen; soo toonden hy dadelijck sijn uyt-hangh-berdt, en seydt, dat hy't niet en kost op-schrijven, om dat sijn boecken in 't midden van den brandt laeghen. Desen *Cronaca* woud' vast gaen. Want wat gheschietet heden-daeghs? Veel

Alsser wat te gelden is zyn 't Coopmans,

Maer als 't te-betaelen is zyn 't Loopmans.

Sy legghen een bancksken, en speelen schuyvagie naer Luyck, of naer Vianen.

I.

Zijt niet besorght *Philothea*, dat ghy my sult moeten borghen, siet ick betael u met ghereet geldt, en hier is het gheestelijck puntjen dat ick u hier op het lest schuldigh bleef. Ten huysse van Conde de Lemos was een balet, onder andere ghenooode wasser eenen Godt-vruchtighen P. Rho. Graef, desen midden in het spel wierdt indachtigh dat het den dagh van de weke was, wanneer hy sich placht een discipline te gheven? Wat doet hy? hy vertreckt hem

hem in een secreet doncker kamerken, en disciplineert sy selven lustigh met de goude ketenen daer hy mede ghedanst hadde. Dat is immers een goed' Nieu-mode, 't waer te wenschen datter veel dit naer-volghden.

I I.

Dry ghediertjens al hoe wel klein, nochtans naer hun doet ghebieden sy gheheele Koninckrijken. Het Schaep, de Ganse, ende de Bie. Het Schaep gheeft het perkement, de Ganse gheeft de penne. De Bie gheeft het wasch tot den seghel, en soo worden s'Koninx brieven en Placaeten ghemaect die ieder een moet reverenderen, en ghehoorsaemen. Ick wensch datter een penneken waer Philothea dat mijnen naem schreef inden Boeck des Levens.

I I I.

Lauredanus.

By dit voor-gaende moet ick dit naer-volghende stellen. In den Turckschen boeck Curaam staet aldus: Wist iemandt, en verstondt hy wel hoe Goddelijcken werck dat het is om Godts-wil te gheven, hy soud' sijn eyghen lichaem in stucken snijden, en die onder de aarme en behoefstige uyt deelen. Spreken die soo Philothea, wat moeten wy Christenen dan segghen, en doen? Godt gheve daer-en-tusschen dat op niemant van ons en passe 't ghene seydt' eenen Sot-sage, ten huysse van eenen Grooten in Engbelant! want soo hy stondt in't salet daer twee deuren waeren, een waerachtighe, en aen den anderen kant een gheschilderde op de muer, soo seydt' hy: door de eerste komt het goet in, door de tweede gaen de aelmoessen uyt.

De Bruyn.

Voorts ist wel gheseydt:

Da tua dum tua sunt, post mortem tunc tua non sunt.

Noch

I V.

Nocheen raetseltjen voor het lest.

'T is in de vrouw, 't en is in de man niet,

'T is in Peeter, 't en is in Ian niee,

'T is in Claar, 't en is in Ann' niet

'T is in den Voor-nam, 't en is in de Van niet,

'T is in 't bier, 't en is in de kan niee,

'T is in 't koren, 't en is in de Wan niet,

'T is in de struyf, 't en is in de pan niet.

Een Kindt soud' dat raeden, maer over dit naer-
volghende wil ick wel eens eens Māns oordeel
hooren.

Drolleken - rey

Liep over drey,

Daer quamen dry Lans-heeren

En kosten Drolleken-drey niet keeren.

Ydelheydt des V Vereldts.

Het gheluyt
VVijset wyt.

Soo ghy wilt weten metter daet
 Hoe dat het in de Wereldt gaet,
 En vvat daer al te vinden is,
 Soo let op dees beduydenis.

Cupido klopt hier aen den bol,
 Den bol die klinckt al vvaer hy bol,
 En schijnt te segghen door 't gheluyt;
 Wat klopt ghy hier, 't is hier al nyt:
 Daer ghy naer vraeght, en vvoonter niet;
 Daer ghy naer jaeght, en loopter niet;
 Daer ghy naer schiet, en vliegther niet;
 Dat ghy hier soeck, en isser niet:
 Ghy siet doch vvel het is bedrogh,
 En klopt ghy op de vvereldt noch?
 De vvereldt is een ydel tuyt,
 Dat hoort ghy stracks aen het gheluyt:
 Want datter 't minsten binnen waer,
 Ghy wierdet aen deu klanck ghevvaer.
 Den Cuyper vveet naer eenen klop,
 Dat vat dat heeft noch soo veel op;
 Iae recht soo veel, noch meer, noch min;
 Dat 't meeste bomt, heeft 't minste in.

Nu Boefken staet een Weynigh stil,
 En hoort eens vvat ick segghen wil:
 Ghelyck het met de tonnen gaet,
 Als ghy die met den vingher slaet,
 En speuren kont wat haer ontbreeckt;
 En datter niet veel in en steekt;
 Soo kont ghy oock door vast besluyt
 De Wereldt kennen aen 't gheluyt:
 De Wereldt die soo klinckt en vleydt,
 En heeft niet in als ydelheydt;
 Iae ydelheydt, en anders niet;
 Of isser wat, het is verdriet:

Van buyten is't wel schoonen schijn,
 Maer binnen niet als druck in pijn;
 Van buyten is het honigh-raet,
 Van binnen niet als gal en quaet :
 Van buyten blijfchap en ghenuchte,
 Van binnen isser sucht op sucht :
 Van buyten heeft-se bloemen aen,
 Van binnen vindt-men dorens staen.
 Ick seggh', van buyten soet gheral,
 Van binnen quaedt, oft niet-met-al.
 Ghy Philothea liefste kindt,
 Ick bidd' u dat ghy noyt en mindt
 Dees wereltd, die soo claer bedrieght,
 En dielsoo platte leughens lieghht,
 En stoest alleen op wat gheluyt;
 Daerom, ick bid' u, blijfster uyt.

A E N - S P R A E K.

DAer en is nimmemeer kindt soo recht gheghedoopt gheweest, als de *Ydele Wereltd*; om dat haeren naem soo effen past op haer wesen. De *Liefde* die hare ydelheydt aen-wijst, ende den man met den boogh met de blaese (die op alle kermisfen is) die ghy in het beeldeken siet, zijn daer van maer alleen een slechte schetse. Het gaeter al anders, op haer gheluyt en snaren en valt niet veel te dansen. Laet ons dan eens, *Philothea*, op haer eer, en goedt, en vreughden, dat is op hare bedrieghelijcke ydelheydt een: weynighjen ooghermercken. En voor het eerst, soo valt my in hoe dat eenen ongheluckighen Coopman de water-schelpen van sijn fonteyn omghedraeyt hadde, soo dat de stralen op den rugg'h' af-spoelden: sijn devisie was:

Het

Het loopt hier al verkeert. Och hoe menigh schelpje staet verdraeyt, hoe menig fonteyntjen springter verkeert? wy meynden onse backskens te vullen met ruste, ghenoeghen, vreughden, vermaeck, en 't hert met contentement, en wy sitten met drooghe, ydel-drooghe schelpen, Het loopter verkeer, de *Wereldt* heeft gheloghen, en bedroghen.

Over-sulcks soo lacche ick met de inventie van die een kindt sehilderden met een croon in d'een handt, en met een papier vol cijfer-okens in d'ander handt, legghende: *Aut Caesar, aut nihil*, dat is:

*Of Keyser, en al,
Of niet-met-al.*

Ick laccher mede, seggh' ick, want hy had in d'een handt effen soo veel als in d'ander, 't zijn altemael okens, *Nieten*, ydelheden.

*Of isser iet,
Het is verdriet.*

Diogenes in sijn ydel ton meynden dat hy meer besat als *Alexander* in al sijn Rijcken, behalven dat hy seydt: dat *Diogenes* slaven waren *Alexanders* Heeren. Hy stack op de onverfaedheydt, begheerlijckheydt, onghenuchten, droefheydt, eersucht, afgunst, creve-cœur, en duysent andere ellenden, daer de *Ydele Wereldt* tot den krop toe af vol is, en dat en gheen andere, zijnde goeden die in haer zijn te vinden. Eenen *Ian Potagie*, dunckt my, heeft desen naghel eens op het hooft gheslaghen. Want als *Matthias* met de Keyserinne, en het Hof tot *Reghensborgh* was, soo wasser eenen *Boeffon*, end

hadd' een Loterije op-ghesteldt voor de Hovelinēghen; maer in den pot daer de briefkens moesten ligghen, hadd' hy eenen Eghel, oft yseren-vercken met sijn pinnen in verborghen, soodat se hen alte-mael quetsten, die quamen om een briefken te trecken. Ende op dat se niet alleen soudē begheekt worden, soo en ontdeckten zy het bedrogh niet. *Beminde Philothea*, dat ick seyde dat dese Loterije de *Wereldt* waer, dunckt u dat ick qualijck soud' segghen? want hoe ghy meer treckt, hoe dat ghy vinnigher wordt onthaeldt, en meer ghefteken. 'T is lacchens weerdigh d' oorsaeck te hooren, waerom eens een onnoosel knechtjen heeft ghekreten. De moeder sondt hem uyt om stijffel, of iet anders te eopen: Gaende dan voort by een Loterije, en siende dat kleyn en groot inleyd' om een briefjen te hebben, hy waeght oock het gheldecken van sijn boodtschap, en het lodt viel soo dat hy trock den tweeden oft den derden prijs, te weten, een groote silvere schotel. Men stack de trompetten naer ghewoonte, en men gonck den jonghen met dit gheluyt t' huys leyden. Den lecker ghedwonghen te volghen, weenden seer bitterlijck, want niet wetende watter gheslaghen was, liet hy sich voorstaen, dat-men hem gonck beklappen, van dat hy sijn gheldt verspeelt hadde, en dat-men hem suycker onder het hembde sond' gheven. Tot mijn propoost; dit gheschietter in de Loterije vande *Wereldt*, dat hoe ghy grooter staet of eer treckt, hoe je meer oorsaeck hebt, en stof van swarigheydt, ellende, en droefheydt te maecken, soo dat ick vande *wereldt* wel hebb' gheseydt:

Van buyten heeft-se bloemen aen,
 Van binnen vindt-men doorens staen,
 Van buyten blyfchap en ghenuchte,
 Van binnen isfer fucht op fucht.

Hevet ons Salomon niet soo wijt en breedt, soo duydelyck bekendt, dat-men 't soud' kunnen tasten? Ick hebb, gheseydt in mijn herte (ende hy hevet oock te keur ghedaen; Ick sal gaen ende overvloedelyck hanteren de wellusten, ende nemen mijn plaister. Ick hebb' mijn wercken groot ghemaect. Ick hebb' voor my huysen gherimmert, ende v'ingarden gheplant. Ick hebb' hoeven, ende boom-gaerden ghemaect, ende die beplant met boomen van alderley natuere, ende water-groeven heb' ick vor my ghemaect: dat ick ververschen soud' de boschagie der wassender boomen. Ick hebb' beseren knechten, ende dienst-vrouwen, ende ick hebb' een groot huys-ghesin ghehadt, rundren oock ende groote kudden van schapen, boven al die voor my hebben gheweest in Ierusalem. Ick hebb' voor my met hoopen vergadert silver ende goudt, ende rijkdommen, van Koninghen, ende van Landschappen. Ick hebb' voor my ghemaect sanghers, ende sangherfen, ende wellustigheden van de kinderen der menschen, nappen ende schenck-potten in den dienst, om Wijnen teschencken, ende ick hebb' in rijkdommen te boven ghegaen al die voor my gheweest hebben in Ierusalem, en al dat mijn ooghen begheerden, dat hebb' ick hen niet gheweyghert, noch ick en hebb' mijn herte niet verboden te ghebruycken alle wellustigbeye. Seght my nu eens, Salomon, wast vaste vleught, wat bestandighe blydschap! wat volle versaedtheydt ghy daer in hebt ghevonden? weet ghy wel wat hy andt-woordt. *Philothea! Idelheydt der Idelheden, ende*

Eccles.

cap. 13.

al-te-mael Ydelheydt. Kander grooter, stercker, waerschijnlijcker ghetuyghenissegegeven worden, als dese? Siet als wy midden in het woelen eerst komen, en als wy eerst aen-gelockt worden van onse sinnen, en van onse drieften, dan oordele wy daer af met eenen vergrootenden bril, soo dat wy daer wonder saecken af maecken: maer soo ras als den moedt verkoelt, ende onse begheerlijkheden tot haer selven komen door een misnoeghende versaedtheyt, ende walginghe, dan wordter by ons, ghelijck *Salomon* dede, een ander vonnis ghestreken. Ghy hebt immers wel ghesien (om een ghelijckenisse by de hant te vatten) in de keucken, als men in eenen grooten ketel wat soetmelck overhanght, de welcke, als den brandt groot is, den heelen ketel vult, ende doet overloopen, daerder nochtans seer weynigh in was ghegoten. Siet als den brandt groot is, dan oordeelmen van de ydelheydt, en ghenuchten, dat se ons kunnen versaden ende vervullen: maer komen wy nader-handt tot ons selven, wy sien datter weynigh af wordt ghevonden, alleen misschien wat op-gheblasen schuym, die den brandt heeft op-ghejaeght, ende doch swillen.

Och hoe haest is het menschen hert aen het sienden! hoe lichtelijck worden wy ghestoock? hoe ras bobbelen op, en loopen over onse drieften, ende blinde begheerlijkheden? en midden in de dompen en konne wy de valscheydt ende het bedrogh van de *Ydelheydt* niet ontdecken. Maer die se nader-handt door-grondt, en in onvervalste weeghschael op-banght, die sal sien datter niet ghe wichtighs in en is te vinden. Voor my (seyd' eenen sprekende van de *Weseldt*, ende haet *Ydelheydt*) ick
legh-se

*Petrus
ad Romos.*

legh-se uyt door de vier letteren die daer stonden
op de Vendels van de Romeynen S. P. Q. R.
dat is :

*Lux Evan-
gelica.*

Si peu que rien.

*Wie dat dat de werelt wel besiet
Vondt noyt sijn leven schoonder niet.*

Nero hadd' hier van by naer het selfste ghevoe-
len, 't welck hy oock aen andere door eenen aer-
dighen treck vvoud' in-drucken. Want soo hy
gasten ghenoodt hadde, dede hy hunne stoelē heel
rijckelijc behanghen, de kussens daer op seer ver-
heffen. Waer onder hy hadd' doen legghen groote
blaesen vol windts, die hy tot dien eynde van leir
hadd' doen maecken. En als dese verheven Gasten
op het vrolickste vvaren, dan gaf hy een teken aen
sijn Pagien die behendelijc spellen staecken in de
blaesen, en deden dese hoogh-gheseten Quanten
sincken ten ooren toe tusschen de stoelen, 'Tghe-
ne dat doen speels-ghewijs van Nero aen. ghestelde
wierde, dat is de daghelijcksche Tragedie van de
Werelt, want hoe hoogh dat-se iemandt verheft,
soo en sit hy maer alleen op een ydel blase vol win-
den, die hem ontschieten sullen, oock door het
minste gaetje van een disgraciken.

*Laurenda-
mas.*

Hoe welseyd' dat een Edelman, daer ons den
H. *Augustinus* af-schrift, als hy met sijn mede-ghes-
ellen buyten *Trier* gingh vvandelen, tervvije den
Keyser sat in de schouvv-spelen. Soo dese Hove-
linghen ginghen om in de bosschē sich vvat te ver-
treden, zijn sy ghevallen in een Eremijts hutteken,
ende vindende in sijn celleken het leven van den
H. *Antonius*; soo den eenen sommighe blanderen

*August.
l. 8. Con-
fess. lib. 6.*

daer met aendacht in ghelesen hadde, ende van binnen door Godt beroert wierde, sprack met dese woorden: *Ick bidd' u, seght my eens, wat dat het doch al is, dat wy in het Hof door soo veel arbeydts soecken te verkrijghen? kan onse hope grooter zyn, als dat wy vrienden van den Keyser worden? ende hoe sorg helijck ende perijckeleus is dat? ende door hoe veel perijckelen loopen wy misschien tot een grooter perijckel van onse saligheydt te verliezen?* Met goede reden, *ô Philothea*, oordeelt hy het Hovelingshs leven vol arbeydts te wesen. Den eersuchtighen wordt meer vermoeyt, als die spitten en delven; als de ghene die smeden ende swaere ambachten doen: sy moeten nauwer toefien, als de Boots-ghetellen ende Matroosen, die maer op weynigh winden en hebben te passen; maer in het Hof zijn duysent klippen, en winden, die ons konnen te gronde zeylen. Ende dit is een leven daer men zeyldt sonder hope van haeve. Sy moeten hunne beste middelen daer in besteden, winnen, ende sich verbinden aen die ondancckaer zijn, thoonen een vriendelijck aensicht aen hunne vyanden, spreken een ieghelijck naer den mont; hebben anders niet op de tonge, als: *Vven dienaer mijn Heer*. Ende dat om een weynigh eer te verkrijghen. *Ende vvanmeer sal dat wesen!* De jonckheydt gaet voor-by, onse beste jaeren schietender in, den ouderdom staet voor de deur; *En als vvy't al hebben, hoe broos is onse eere ende ons gheluck? vvat een ongherustigheydt ende onstandt vastigheydt in alle die saken?* duysent perijckelen zijn daer, duysent tempeesten, duysent schip-braken: die grooter zijn als wy, sullen ons verachten, die kleynder zijn, sullen ons benijden. 'T is al-te-mael brooser, als dat tot glas is gheblasen. Is't wel de pijnne weerd soo

grooten

grooten ende gheduerighen arbeydt voor soo korte, ende onghestadighe eer, voor eenen windt te besteden?

Is dit den loon van alle mijnen arbeydt? is dit den troost van alle mijn sweer? is dit de vergheldinghe van ons loopen ende hopen? een ongheruste, een woelende, een onstandtvastighe, een periculouse, een ydele, een vol-windinghe, een broose ende verganckelijcke kennisse met den Keyser? O neen! *Van daghe, is't dat ick begheere, kan ick vriendt vvorden van Godt almachtigh.* O wat een verschil tusschen de vriendtschap met de menschen, ende de vriendtschap met d'Enghele; tusschen de standtvastigheydt ende onghestadigheydt; tusschen den nijdt ende goetjonstigheydt! *Is't dat ick begeere (ô menschelijck verstand! ô wille! ô memorie! overlegt dit eens, ende weeght dit) ick kan worden vriendt van Godt.* Voorwaer dese gepeysen zijn soo krachtigh gheweest by dese twee Hovelinghen, dat sy op-staende voedt de Wereldt ende hunne twee vrijsters, die sy hadden, verlaten hebben, ende het Palleys van den Keyser verandert in een celleken, de stadt in een wildernisse, hunne sijde clederen in een grove pijs, hunne leckere spijzen in wortelen ende wilde cruyden.

HOort dan eer-gierigh hert, wil ick u eens verhalen,
 Hoe dier de eerste staets wat ghy noch moet betalen
 Komt, leert eens uyt dees proef, hoe dat het eeuwiggh goes
 In verre nae soo veel den mensch niet costen moet.
 Ghy hebt daer voor betaelt veel slape-loose nachten,
 Van dat de eer-sucht eens verbeerde u ghedachten,
 Dn hoeft-sweer sonder eynd, en moey en matte lé,
 En onlust over-hoop, dat reken' ick niet mé.

'T kost duysent drupp'lens svveet, 't kost wel dry duysent
hijghen,

En altijd een bloodt hoeft, 't kost stuypen ende nijgen;
Het kost beloofden dienst, en menigh Serviteur.

Is dat niet dier ghekocht, als ghy u daer geeft veur?

Het kost u haet en nijdt, het kost u veel scheel oogen,

Die ghy zijt voor ghezeylt, en boven 't hoeft gevloogen;

En menigh helschen vloesk die krijghtje naer den kop,

En oft u smaecte oft niet, 't moet al voor suycker op.

En als ghy dit al hebt, wat meynje dan te hebben?

'T is al-te-mael niet meer als spinne-koppen vvebben,

Zijt seker dat de gheen die inde Wereldt saeyt,

Dat desen niet als vvindt, en ydelheydt en maeys.

Dit wilden ons te kennen gheven de Gheleerde als zy versiert hebben, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht ver-eert hadde met een schoone edel Joffrouw, rijckelijck ghekleedt, die ghenoeemt was *Ioffrouvv het Gheluck*. Hy meynde door dese ghifte, ende goeditgunstigheydt de herten der menschen te winnen, maer ieder-een isser soo op versot ghe worden, dat-se *Iupiter* met sijnen hemel daer hebben ghelaten, ende geen offeranden meer en hebben ghebrocht aen *Iupiters* autaren. Dese sake is de Goden soo qualijck bevallen, dat het meestendeel der selver ghesloten heeft, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht omde groote ondanckbaerheydt moest vernielen. *Vulcanus* was bereedt dagh en nacht blicksem te smeden, om de *Wereldt* in kolen te setten; *Neptunus* gaf ten besten alle sijn' golven, ende baeren van den grooten *Oceaen*; *Pluto* wou d'aerde doen scheuren, om de menschen te doen versincken: andere waeren van ghevoelen dat-men *Ioffrouvv het Gheluck* de menschen alleen soud' ont-
nemen

Gaspar.
Ens.

nemen, dat-men moest wat door de vingheren sien om ce groote kranckheydt, ende dat-men voor d' eerste reys der menschen ghebreken soo herdt niet en moest uyt-wetten. Desen raedt goedt ghevonden zijnde, is tot dien eynde *Mercurius* af-gheveerdicht: maer neder ghedaelt zijnde, bevondt hy, dat alle de menschen rondsom haer dansten, ende soo hy die midden uyt den dans wilde halen, soo vatten haer den eenen by de handen, den anderen by de mouwen, den derden by de cleederen; soo dat *Mercurius* door begheerte van *Iupiter* eenen loosen vondt heeft moeten ghebruycken, ende heeft op eenen ooghenblick, sonder dat het de danssers ghewaer zijn gheworden, het *Gheluck* ghetrocken uyt dese Joffrouw en cleederen, en in haer plaerse ghestelt het *Ongheluck*. Ondertulchen sy dansten, ende bleven danssen; en daer springhter noch veel op den dagh van heden, de welcke meynen dat sy het meeste gheluck vande wereltd voor handen hebben, ende zijn door den uyt-wendi-ghen valschen schijn teenemael bedroghen. Niemandt en weet als die het proeft, onder de damastentabbaerts, onder de satijne vlieghers, onder de gheborduerte carossen, onder de kostelijke pavillioenen, ende ledikanten, hoe veel niet alleen ydelheden, maer oock swarighden daer ghevonden Worden. Hoe dick wils hersuchte de *Vrbannus* den VII. als-men hem onder andere Pauselijcke cleedren, aenschoot het Rockelijnd? hy seyde' ghemeynelijck: *Wie soud' ghelooven dat onder soo sijnen doeck sulcke grove, ende swaere lasten van onghenuchten souden steken!* en niemandt vande menschen en is hier in tol-vry, gheen en staet en is hier af ontslaghen.

*Soo veel Heeren, soo veel seeren,
Soo veel honigh, soo veel gal;
Soo veel deughden, soo veel vreughden;
Soo is't hier en over al.*

Soo dat my dunckt dat ick wel noch een, magh segghen:

*'Tis ydelheydt en anders niet,
Ofisser wat, het is verdriet,*

Ick vrees' Philothea, dat ghy wel door het langdurigh lesen, in slaep soudt vallen, om u dan wacker te houden, sal ick hier een dichtjen in-voegen.

Wereldt ghy zijt schoon van buyten,
Maer dat ick u kostt ontsnyten,
En dat ghy eens open ghinckt.
Niemandt sou u meer beminnen;
Maer nu steelt ghy noch ons sinnen,
Om dat ghy van buyten blinckt.
Let eens op des Wereldts saken,
Hoe-se maer den boba maken,
Daer-men noyt af wordt versaet:
Veel gheloven, weynigh gheven.
Doet den sor in vreughden leven:
Gecken die zijn haest ghepaeyt.
Hoort de Wereldt, hoort-se rallen,
Siet haer dienaers hoe-se mallen,
Over al is't vreught en spel.
Daeghs soo houwen sy bancquetten,
'Snachts soo danffen sy baletten,
Rondsom klinckt de luyt en vel.

Vande sweepen .en kletssooren
 Wordt-men doof in bei sijn ooren,
 D' ydelheydt die maect gbeluyt.

Veel die rijden, en die rotsen,

En sy proncken in karotsen,

Tot sy rijden achter uyt.

Siet eens loopen soo veel Graven,

En de knechts die achter draven,

En staffieren om de koets,

Ander' gaen heel jaren toeren

Op het sweet van d' arme Boeren.

Want daer was te luttel goets.

Al de vveelde vande landen

komen van de stroye-banden ;

Dat is nu een Heeren Mijn.

Wilje rijden, spelen danffen,

Soo als doen de groote Hansen,

Ghy moet erghens Heer af zijn.

Doch men vindt oock kael ghesellen,

Die nochtans de pijpen stellen,

Die verslempen al hun goet ;

En s'en vveten van gheen scheyen

Voor s'en hooren't haentje kreyen,

En den tap steekt op den hoer.

Iae gaet buyten op de Dorpen,

Gheen soo slecht, oft soo verworpen,

'Tisser kermis. oft een Bruyt.

Claes die moeselt, Aerdt wil springhen,

Hannen danst, en Lijs moet singhen.

Wanr den bessem steeck ter uyt.

Maer is't dat de sarte boeren

Hooren eens de trommel roeren,

Daer is't eynde vanden dans ;

Saeght ghy eens Lijs en Hannen

Packen ketels, pot, en pannen,
 En doen in een boeren-schans,
 Siet hoe haest dat hier gaen vluchten
 Al de spelen en genuchten,
 En s'en keeren nimmer weer.
 Wat is blijdschap van de steden?
 Ydelheydt der Ydelheden;
 En oock niet een briefel meer.
 Laet dan vry de werelde raesen,
 Dat soo tiert zijn sotte-blaesen,
 Daer en is niet in als Windt.
 Gheen ghenuchten of vergbinghen,
 Als alleen daer d' Enghels singhen,
 Daerom Godt altijd bemindt.

Siet dit is het ydel gheluydt, ende het dol ghe-
 raes van de wereltsche saecken, *Veel gheschreeuwts,*
en weynigh wol. Ende dies niet teghenstaende soo-
 worden de sinnen vande menschen daer door soo
 verleydt, als de kinderkens door de klaterkens die-
 men hun inde handt gheeft, om daer mede te spe-
 len.

Ick seydt te vooren dat de wereltdt is als een
 Loterije vol van ydel *Nieten*: belieft u hier van eens
 het briefjen te sien datter van een dochter uyt heeft
 ghettocken, waer door sy leelijck is bedroghen,
 en noch veel leelijcker blijven sitten. Ick sal't al-
 te-mael in een ghelijckenisse van *Gijs* voor-stellen,
 die op de merckteenen voghel ghekocht hadde.

Als *Gijs* eens hadd' een gans gekocht,
 (Eer hy die in sijn keucken brocht)
 Soo badt hy de polliersters-vrouw,
 Dat sy in't kort eens schryven wouwt,

De saus die daer wordt op-ghedaen ;
 Hy wist daer niet med' om te gaen.
 Gijs steeckt het briefken in de sack,
 En gaet naer huys op sijn gbemack.

Terwijl' dat hy wat lanterfant,
 Endrueght den voghel in sijn handt,
 Daer komt een brackken achter naer,
 Die wordt den voghel haest ghewaer,
 En volght hem op den soeten geur,
 En maeekt den Vriyer wel te keur,
 En springhter toe, en springhter van,
 En eer het Gijs wel mercken kan.
 Grijpt hy het gansje niet ghewelt,
 Daer Gijs sich weynigh teghen stelt:
 Want Gijs sagh om, en keecker op,
 En knickte soo wat met den kop,
 En seyde hem: Rekel gaet vry, gaet,
 Gh'en weet niet wat op't briefken staet,

Loopt met den voghel slechten bloet,
 Gh'en weet niet hoe men koken moet.
 Wat dunckt u doch van desen kal
 Seght eens wat 't briefken baeten sal?
 Ghy slechten Jobben alsje zijt,
 Ie bent den vetten voghel quijt.

Och lieve Gijs! u ongheluck
 Brenght menigh' dochter oock in druck,
 Daer komt den Linckaert die-se vrijt,
 En wil-se nemen spijt die 't spijt,
 Hy seydt, dat hy van liefde brant,
 Soo streelt, en vleyt den loosen Quant,
 Dat sy in sijn ghedachten leeft,
 Dat sy sijn hert ghestolen heeft,
 En waer hy rotst, en waer hy reyft,
 Dat hy gheduerigh op haer peyft;
 Dies schenckt hy haer sijn lijf en goet,
 Of anders dat hy sterven moet.
 Hy wacht-se schier van straet tot straet,
 Oock als sy naer de kercken gaet,
 En of de Mis schoom is ghedaen,
 Noch weet hy niet van wegh te gaen,
 En blijft soo langh als sy daer sit.
 Ick laet u peysen wat hy hidt.
 Op 't lest als sy wil gaen naer huys,
 Dan maect mijn Ioncker oock een kruys,
 En stuypt, en neyght soo seer voor haer,
 Al of het een Santinne waer,
 En leydt Me-Ioffer uyt de kerck:
 Dit is des Ionckers morghen-werck.
 Hy komter weder naer den noen,
 Dan weet den gast soo veel te doen,
 En sit en draeyt, en leet en kalt,
 Tot dat hy op sijn poeten valt.

En sweirt haer duysent-mael sijn trouw,
 En wil haer nemen voor sijn vrouw,
 En suyckert soo sijn soet ghevley
 Met menigh quinck-slagh tusschen bey.
 „ Wanneer den Weyman soetjens sluyt,
 „ Dan raecte het vinckken inde muyt.
 Hy sucht, hy smeect, hy streelt, hy vleydt,
 En doet meer als hier dient gheseydt.
 Sy krught een briefken van sijn handt,
 Daer med' treckt hy in verre landt.
 Wat volghter naer? Den lichten Guyt
 En peyst niet eens meer op sijn Bruyt.

Och dochters, dochters zijt doch wijst!
 Want andersins ghy vaert als Gijs.
 En of dees Ioffer 't briefken heeft;
 En altijd noch op hoope leeft;
 Die op een handt-schrift is ghevrjt,
 My danckt die is den Voghel quijt.
 En voor haer eer en heeft-se niet
 Als een papiertjen dat-se siet.

O Wereldt ydel loterij!
 Maer vol van alle schelmerij.
 Wat steeck je ons al inde handt?
 En laet ons seffens in den brandt.
 Wie dat voortae aen u ghelooft,
 Die is van sijn verstandt berooft.
 Want ghy zijt ydel, en vol list,
 Die van u doolt, heeft wel ghemist.

Alle des wereldts ydel heden en sottigheden,
 beneffens haer mis-slagghen en sal, noch en kan ick
 hier by voeghen. Het schrift soud' te wijt-loopen-
 de sy-selven verliesen. Twee sal icker aen-raccken
 die wy daeghelijcks sien voor onse ooghen. Den

Teerlinck en den Toe-back, waer ingeldt, goedt, tijdt,
 en bloedt, by veel verfmooort worden; en daer
 sommighe soo verduyvelt sot op zijn, dat-se lie-
 ver souwen sterven, als die derven. Soo dan om
 dees Borsten een van ter sijden te groeten, soo seggh'
 ick:

TEERLINCK-KAERTJEN.

Die Sondaeghs slaet het quackel-been,
 En in de weeck den teerlinck-steen,
 En 's Winters vischt, en Somers vinckt,
 En heeft gheen kuyp daer 't vleesch in stinckt.
 En sulcke gilden vindt men veel,
 Die zijn ghenaghelt op het speel,
 En sitten heele daghen t'huys,
 En gaen in Kercken noch in kluyt.
 Men kaert, en dobbelt, en men schaeckt
 Wanneer-men by zijn knuyssen raect.
 Men smockel-biert daer aen den bert,
 Men weeft daer aen het ticktack-bert.
 En somtijds met een losse handt
 Verspeelt-men al sijn landt en sandt.
 GheWis wie dat Processen drijft,
 En heele daghen tuischt en schrijft,
 Die magh de beurs vry open staen,
 En hangh' daer noyt gheen mael-slot aen.
 Want pillen, en den teerlinck-steen,
 Die hebben t'saenen dit ghemeen,
 Dat sy purgeren beurs en maegh,
 En dit bevindt-men alle daegh.
 Hoe menigh vrouw' waer heden rijck,
 En hadde qualijck haer ghelijck?

Maer

Maer midts den man een Tuyscher Was,
 En die verspeelde heel den bras,
 En honck alleen aen eenen Worp
 De schoonste hoeven van het dorps;
 Soo gaet sijn' vrouw' nu sonder keurs,
 En hy sit met een plattebeurs.
 Wie dick maels naer het ticktack loopt,
 Weet dat die selden renten coopt.
 Het spel magh wel oft qualijck gaen,
 Het Gast-huys hanght de Tuyschers aen.

Daer zijn dry A.A.A. die aen de menschen veel goeds belooven , en niet als schaede en gheven. *Astrologia, Alchimia, Alea.* Dat is, Sterre-kijckerije, Algemisterije en den Teerlinck. Van 't leste, seyde *Franciscus Borgias*, Vice-Roy van Cathalonien, naderhandt Religieus van de Societeyt *J E S U*, datmen met den Teerlinck vier dinghen verloor; den tijdt, het geldt, de Godtvruchtigheyd, ende de conscientie. Soo veel als het geldt belanght, is't al te claer. Eenen rijcken Coopman hadd' eenen Sone die sich niet wel en schickte: hy heeft hem by eenen anderen Coopman ghestelt, peysende dat hy onder vremde aensichten sich een weynigh beter soud' weten te wachten. Den Vader sprack voor hem, en gaf hem credijt, borge voor hem blijvende, soo dat hy den sleutel van de kasse daer soud' hebben. Maer siet! onse gast gaet sijn oude ganghen, begheeft hem wederom tot het schencken en drincken, ende tot het ticktack-bert: daer stont van nu afeenen grootē boom van geborghde schulden. Op eenen tijdt gaet hy nyt om geldt voor sijnen Meester te ontfanghen, 't welck hem gherelt wierdt in twee sackskens: den eenen

draeght hy in de herberghe, betaelt daer mede sijn schulden, ende heel mistroostigh t' huys komende, gebaert sich datter twee sielen hem het geldt hebben ontnomen: men ghelooft hem, daer gheschiedt huys-soeckinghe, de Magistraet doet sijn neerstigheyt; maer al te vergheefs. Den Vader, wel wetende de oude fuycken van sijnen Sone, roept hem alleen, vraeght naer de waerheydt, naer den tijdt, plaets en stondt, ende in 't besonder hoe die ghekleet waeren, en of hy-se noch wel soud' kunnen kennen. Waer op soo den Sone andt woorde, dat jae, soo heeft den Vader twee dobbelsteenen uyt ghetrocken, segghende: Zijn dit de twee rabouwen niet? Desen Sone weenende viel door de mande, en seyde: Och vaerken! sy zijnte soo ghelijck, of sy 't selver waeren.

Een Tuyschers handt,

Een stockers tandt,

Een fuypers mondt,

Die gaen te grondt: maer

Een neerstighe handt,

En sparenden tandt,

Die nooden gasten

Als ander vasten.

Jae den Teerlinck loopt noch al verder, want men hanghter niet alleen sijn geldt aen, maer sommijds oock het leven selfs. Soo ghebeurdeten tijde van *Duc d' Alve*, alsser van weer-zijde gheen quartier ghegheven en wierdt. Want soo daer sommighe ghevanghenen moesten spelen om de galghe, eenen Enghelsman wierp sy-selven los en vry, doch verkocht sijn voordeel voor een stuck geldt,

Beverwijk.

geldts, en spelende ander-werf om de strop, kreegh even-gewenschte oogē, die hy sich wederom voor eenen cleynen prijs liet uyt-steken. Siet soo verspeelt-men, en verspilt-mē sijn bloet en sijn vleesch met beenderkens en teerlinghen, den gheluckighsten worp dan van al is, als men die in 't water smackt, om daer nimmermeer mede te spelē. Maer hoort eens wat sommighe Tuysschers aen hunnen Confrereghedaen hebben. Naer sijn doot hebben sy van sijn beenderen teerlinghen ghemaect, en van sijn hemden kaerten, soo dat hy levende en doot moest spelen, en blijven spelen.

Wat belanght het *Caert-spel* den Boeck van 52. bladeren, als die anders alstot recreatie, ende dat by-wijlen alleen ghebruyckt wordt, soo is hy schadelijck, naementlijck voor de Jonckheydt, die het geldt sal stelen om by te setten. Dat is verwonderens weerdigh in dit *Spel*, dat daer alle boecken maer in een tael verstaen en worden, desen wordt begrepen in alle taelen van alle natien. Het beginsel hier van en is niet *Kruysken leert wel*, maer *Kruys en munt verkeert snel*. Groot en kleyn vatten terstondt den in-houdt van dit Handt-boecksken, daerder nu ter tijdt soo veel duyssenden in studeren, jae duyfende. *Facilius*, seght *Lauredanus*, *invenies domum ubi desit charta ad scribendum quam charta ad ludendum*. Eerder salmer huysen vinden daer een ghebedt-boeck sal ontbreken, als eenen kaert-boeck. En het slimste van al is, het meeste-deel van de Scholieren zijn boven de roede ghewassen. Den A. B. C. van den Teerlinck is desen:

A. <i>Alea.</i>	<i>Dobbel-steer.</i>
B. <i>Blasphemia.</i>	<i>Blasphemien.</i>
C. <i>Contentio.</i>	<i>Crakeelen.</i>
D. <i>Dolus.</i>	<i>Bedrogh.</i>
E. <i>Egestas.</i>	<i>Armoede.</i>
F. <i>Furtum.</i>	<i>Dieverije, &c.</i>

Ick kome tot den Toeback, waer in jaerlijcks binnen Londen over de dertigh hondert duyſent guldens vertiert en verteert wierden, en dit wordt oogh-blijckelijck be wesen.

TOE-BACK, DRONCKENSCHAP.

VAnden *Toe-back* ſterven de verckens, te weten, als den back toe is; en de menſchen en vaerender niet veel beter af. Ick ſeggh' dan op mijn voornemen:

AL is het gaetje van de keel,
 Al is het cleyn, noch koſt het veel.
 Rogier bon-temps die heeft in 't ſijn
 Ghegoten menigh voeder Wijn:
 Soo dat hy ſonder mantel gaet,
 Die oock al in den Lombaert ſtaet.
 Voor-ſeker die gheen renten heeft,
 En die maer van ſijn handen leeft;
 En die noch daer toe allen dagh
 Wil vaghien uyt het heel ghelagh,
 En even-wel den weerdt betaelt,
 Seght eens waer hy het geldt al haelt?
 Ick kender een in onſe ſtraet,
 Die al de ſelye ganghen gaet:

Als d'ooghen qualÿck open zÿn,
 Soo fit hy in den brande-Wÿn:
 En vat hem dien dan by den kop,
 Hy setter een nat seyltjen op.
 Dan smoockt hy eens, dan eens ghesnuft,
 En spouwt, en niest, en geeuwt, en puft;
 Dan drinckt hy weer eens dat hy hÿght!
 Wat wonder dat die strÿpen krÿght?
 En of het schoon is midder-nacht,
 En dat sÿn vrouw hem sit en wacht,
 Hy schÿnt ghenaghelt op de banck,
 En gaet daer roncken op een planck,
 Oft op een tafel die hy vindt,
 En stinckt een vâeyem teghen-windt:
 Daer leet hy als een beest versmoort,
 Soo dat hy lÿfen ziel vermoort.
 Hoe menigh wierd' een grÿsen man,
 En dé den Toeback en de Kan?
 Want veel die doen ghelyck-men siet,
 Sy drincken, en s' en eten niet,
 En spoelen loos en longher af,
 En gaen al vroegher naer het graf.
 Maer wiens news van den Toeback roockt,
 En als een backers oven smoockt,
 En dan noch poeyert sÿnen snuyt,
 Die blaest zÿn ziel ten neusen uyt.

Wt dese dronckenschap, ende de herberghen
 rÿsen veel onghemacken: Ten cersten, dat vrouw
 en kinders de heele weke winnen, dat verteert eenen
 Slampamper, eenen door-slagh, op eenen Son-
 dagh oft verloren maendagh, en sÿn eyghen hnyf-
 ghesin moeder naer vasten. Seker de rivieren van
 het Paradijs, die besproeyden eerst de binnenste

kruyden van het Paradijs, en daernaer gaeven sy de vochtigheydt aen de buyten-ghelegghen planten: soo behoorden vrouw en kinderen te gaen voor de vrenden. Ten tweeden, soo onstaender uyt den drank veel kijvagien, verwijtinghen, verschillen, ghevecht, doodt-steken, en moorden. D'oude boecken hebben somtijds op den kant vande bladers staen een handt, die soo veel wilt segghen, als *Noteert*, daer is een merckelijcke pagie. Soo oock alser een handt staet ontrent den mael-tijdt van *Balthasar*, die wijst ons daer aen een aenstaende ongheluck van drincken, dat lichtrelijck soude ghebeuren. En ghenomen datter gheen kraeelen rees, den overdaet en de dronckenschap vermoordter meer als messen oft rappieren. Die soo sterven soud'-men met dit Graf-dicht kunnen vereeren:

P. BAZA.

Il est mort pour les vrais-passés.

Dat is om de ghepasseerde teughen en trecken die hy ghedaen heeft; die niet alleen schadelijck en zijn aen het lichaem, maer dickwils aen siel en saligheydt. Soo dat op de silvere schuytjens (die sy ghebruycken om den wijn uye te drincken) daer sy doen graveren, en snijden:

Engelg.

Vaert wel.

Somtijds soud' kunnen ghestelt worden:

Vaert naer de hel.

Op dat dese roemertjens en fluyten soeter souden in-loopen, en minder gheweyghert worden, soo gaen-

gaen-se op de ghesondtheydt van *Sijn Konincklycke Majesteydt*, van *Sijn Keyserlycke Hoogheydt*, van het geselschap. Dan het zijn al *Ghesondtheden* vol onghesondtheden. 'T is waerachtigh gheseydt :

Quo tibi potarum plus est in ventre salutem,

Hoc minus è potà ventre salutis habes.

Vta salus potis nullam potare salutem,

Non est in potà vera salute salus.

'T is ongheloovelijck wat een kluchtighe Haenen datter by wijlen onder dat volckje niet ghevonden en worden. Eenen van dese kelder-korts sieck zijnde, soo hem sijnen vriendt quam besoecken, en wijs wilde maecten, om den brandt te temperen, en te maetighen, water te drucken, soo seyde den siecken daetelijck daer op : *Dat is reghelrecht teghen d' ordonantie van mynen Doctoor, want hy heeft my allen stercken dranck verboden, en daer en is gheenen sterckeren als rivier-water, want dat doet eenen heelen meulen draeyen.* Siet *Philothea*, waer sy't soecken, en hoe dat-se niet alleen mer hun geldt, maer ghesondtheydt spelen. Noch brenghen sommighe tot ontschuldighen by hunne goet-jonstighen. Sy segghen dat andere menschen Goddeloos leven; want die moorden, benemen andere het leven; die stelen, rooven het goet; die quaedt spreken, snijden iemandt sijnen naem en faem af; en soo voort; maer wy, segghen sy, wy en doen niemandt quaet, wy doen ons selven goet, wy doen den weerd deught, wy zijn de beste diër leven; soo dan Godt moet ons sijnen hemel gheven, want den hemel en is voor de Gansen niet ghemaect. Dit redenen sommighe, ende soo kal-

len

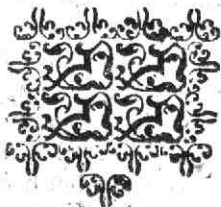
len sy. Doch dit argument, ende de flot-reden verdraeyde en verkeerde iemandt eens in deser voeghen : 'T is waer , 't en is voor de gansen niet. De Gansen die wagghelen , soo doen de dronckaerts oock ; de Gansen die worden levendigh ghepluymt , soo doen de dronckaerts oock ; de Gansen gaen barre-voets, soo doen de dronckaerts oock ; de Gansen hebben rond neusen , soo doen de dronckaerts oock. Den hemel en is voor de Gansen niet : ergo den hemelen is voor de dronckaerts oock niet. Soo dede hy, seggh' ick, doodt, de op-ghesochte reden die sy in vrolijcke by-eenkomste plachten op te werpen. Een woordt noch *Lieve Philothea* ; want ick vrees dat ick anders het gheselschap soud' stooren : het past op onse materie. Eenen Enghelsman van goeden geslachte, doch wat te seer gheneyght tot den dranck , om noyt smoor-droncken te worden , hadd' in sijn salet hanghen de schilderijen van de Keyfers van Roomen , ende als de groote fanteen wat langh omghegaen waeren, hadd' hy altijd een oogh op sijn schilderijen , daer naer onverwacht opstaende, kost-men hem tot gheen drincken , of bescheet doen meer aen porren , ghevende altijd voor reden. Het gaet nu wel, dit sal 't hem soo wel doen, ick hebb' mijn Keyfers al sien wandelen. Dan docht hem dat het meer als tijdt was van op te houden. Ghelijck het seker meer als hoogh tijdt was, en hy hadd' selver van te vooren moeten opstaen, en gaen wandelen. Het welck soo wy deden, wy souden cenghestadigher ende lanck-duerigher ghesondtheydt, en leven winnen.

G R A F - D I C H T van S.V.S.

*Siet hier leet Steven vander Stappen,
Die droncken doodt viel van de trappen :
Sooghy u dronckaerts niet bekeert
Soo wordt ghy oock gheattrappeert.*

Verfegens.

Den Ionghelinck, seght den Wijsfeman, en sal niet
af wijcken van den wegh die hy eerst heeft ghewandelt.
Dat siemen merckelijck inde ghene die hun van
joncx af tot den dranck ghewennen. Want dat is
niet alleen een schadelijcke, maer een onaflegge-
lijcke ghewoonte, 'tgaet met die ghelijck die van
den duyvel zijn beseten, al kaptmen die eenen erm
of been af, den heelen duyvel blijfter in sitten. Soo
oock al kapt ons den Tijd de Jonckheydt af, daer
naer de mannelijcke jaeren, &c. Defen Bier-duy-
vel sit in 't lijf tot den ouderdom, en blijfter in sit-
ten. Voorfichtighe Ouders fullen dat quaet van
hunne Kinders weeren, ende naer den reghel van
maetigheydt opvoeden,

TOE-MAET-JEN.

*Janus
Nicus.
Exemp. 16.*

Ick sal dees smoochers, en dronckaerts laten varen *Philothea*, en liever een uyt-ghelesen blommenken voor u gaen plucken, den reuck daer van is goet teghen die hooveerdighe dompen. Ick hebb' ghekent, seght den Schrijver, en menighmael te peerde sien piaferen eenen Jonghman binnen de stadt van Roomen. Maer ghelijck het peerdt hem, soo vervoerden sijn hert oock een stercker passie van liefde, die hy veel minder in toom kost houden. Desen vervolghden een Edel Godtvruchtighe dochter, die alsoo schoon was om hare eerbaerheydt, als om haren glans, en wel-ghemaecte leden. Dit amber trock dat licht strooy soot tot hem, dat hy daer niet een ooghen-blick af en kost gheueen. Het was nu twee daghen gheleden dat hy seniet ghesien en hadde ende het dochten hem twee jaeren te wesen. Ergo dan gheen langher uyt-stel konnende verdraghen, soo is hy den derden dagh ghegaen om haer te besoecken. De gheleghentheydt vanden wegh viel soo, dat hy door een kerck moest passeren, ende daer in zijnde, siet hy dat-men hefigh is met een lijck te begraven; hy gaeter by uyt nieu wsf-giengheydt, en hy verstaet dat het effen is de *Joffrouwe* die hy soo onghelooflijck heminden. Desen onverwachten slag trof hem soo diep in het hert, dat hy verstierf op staende ver, en sijn doodt-verwe sette. Naederhandt tot sy-selven, en t' huys comende sloot hy sich op, en in de eenigheyt gingh hy eens mediteeren op de snelheydt des doodts, op d' onstandt vastigheydt van wereltdsche saecken, op de broos-

broosheydt van de schoonheydt der vrouwen. Welcke bemerckinghe verghefelschapt met een Goddelijcke straele, sijn hert soo om-roerden, ende van het tijdelijck soo af-sneden, dat hy, al wat hy hadd', eer, goedt, wellust, jac sijn eyghen-selven heeft verlaten, ende sich in een vande strengste Ordens begheven. *Philothea*, soo ghy iemandt te seer bemindt, soo rieckt eens aen dit blommeken dat op twee daghen sijn purper roodt veranderen in *Feuille-mort* van de doodt, het sal een confortiefken teghen uwe blinde amourettekens wesen.

I.

De Slecke versocht van Iupiter datse in het veranderen van wooninghe haer huysken soude moghen mede draghen, ende Iupiter haer vragende de reden, gaf sy voor andt woordt: datse niet lanck en begeerden te wonen neffens onbeleefde gebueren. *Philothea* hoe veel gheluckiger is een Siele die onghestoort woont in eenigheydt, en een lief-hebster is vanden *Heylighen t' Huys*.

I I.

Dit naest-volghende houde ick bondigh ghesproken te zijn. Eenen knecht woonende by eenen rijken, maer hou-vast-gierighen meester, en die den armen noyt barmhertigheydt en dede, desen ghevraeght zijnde van sijnen vriendt, hoe 't al in huys ghingh? antwoorde: Och men sieter soo scherp toe, men soud' een naelde in den hooy-tas soecken, daer en gaet niet met allen ver-loren, als alleen mijn meesters siele, *Philothea*.

Conc.
Evang.
Gaz.

Goede

*Goedt verloren weynigh verloren:
Maer siel verloren al verloren.*

III.

Henricus Suso hoorden op eenen tijdt in sijn ghebuerte een droef gheschrey, ende een bitter jammeren: hy gonck der waerts om te sien wat ongheluck datter mocht gebeurt zijn. Komende in't huys soo vondt hy eene vrouwe groot misbaer maecken om dat sy een naeldehad verloren. *Eylaes!* sey *Suso* tot sijn selven, *hoe waert moghelyck dat aen den mensch kruyskens souwen ghebraken, ist dat het verliezen van een naeldecken sulcke overvloedighe traenen kan veroorsaken?*

IV.

Philothea laet my hier noch twee rijck-sinnighe spreek-woorden by voeghen.

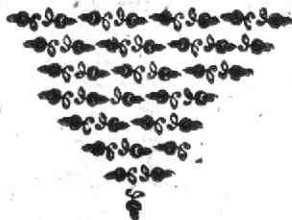
*Wie Windt, of vindt
Een trouwen vriendt,
Die heeft sijn dagh-loon wel verdiendt.*

Noyt voghet en vloogh oyt soo hoogh, of hy moest sijnen kost op d'aerde haelen.

Voorwaer het is alsoo.

Wac

Waer zyt ghy op-gheblaesen mensch ? die
den hemel meynt te draghen, tervvyl ghy kruypt
langht der aerde. Leert van de voghels de plaetse
van u broetsel, en voetsel kennen.

Ongheruftheydt van een befvvaerde Conscientie.

'Tis ghestilt, vvant! De Biecht,
Als ghy vilt Die verlicht.

Ick hebb' gheproeft, dat in 't ghemack
 Het onghemack oock binnen stack,
 Dit ure-werck hadd' ick gekocht,
 En hier in mijn Comptoir gebrocht;
 Want halven tijt sat ick en las,
 En niemant wist wat ure het was.
 Dit onghemack is nu ghedaen,
 Nu weet ick hoe de uren gaen;
 Maer onder dit schuyt dese plaegh,
 Waer over ick met reden klaegh:
 De onrust rammelt nacht en dagh,
 En gheeft ghedurigh slag op slagh,
 En nimmer meer en staet sy stil,
 Ghenomen dat ick schryven wil.
 Of dat ick met een rijp verstandt
 Vat mijn papieren byder handt,
 Of als ick nu wat rusten souw,
 Dan rolt dit raetel-raey-ghetouw,
 En tuckt, en ruckt, en sweeft en weeft,
 Dat 't niet een ur'ken rusten gheeft.
 'Ken hadd' mijn leven noyt gheloofst,
 Dat dit soo iemandt brack sijn hoofst.
 En daer en is gheen stillen aen,
 Voor dat 't ghewicht wordt af-ghedaen.
 Dit nam ick laets-mael onder af,
 Doen sagh ick dat het ruste gaf.
 Och leser! dit is uren-vverck.
 Maer 't mijn dat gaet noch eens soo sterck,
 Dat heeft geduert nu jaren langh,
 En houdt altijd den selften gangh;
 'T zy dat ick ben in Compagnie,
 Of scherme in onse academie,
 Of wil mijn Luyt een weynigh slaen,
 Dees onrust hoor ick altijd gaen;

Daer is altijd Wat dat my jaeght,
 Daer is altijd Wat dat my knaeght,
 Daer sit Wat binnen in't ghemoet,
 Dat teirt mijn jeughdigh vleesch, en bloet.
 Waet raedt? Want ick en kan niet meer,
 Dit smert en pranght my al te seer.

Lief vriendt soeckt ghy gherustigheydt?
 Verlicht u vande swarigheydt.
 Ghy weet Wat datter in u woelt.
 Ghy zijt het die het beste voelt,
 En voelet nu soo langen tijdt,
 T! maeckt u desen serck-steen quijt,
 Couragie eens een kloecke Bicht:
 Ick sweer u ghy zijt stracks verlicht.

A E N - S P R A E C K.

ALs ghy in dit Sinne-beeldt fiet de *Onrust* boven, het ghevicht onder, en de tandekens binnen in malckanderen geduerigh vvercken, dan fiet ghy een af-beeldinghe van een besvvaerde, ende ongheruste *Conscientie*, die niet en is te stillen voor al eer het ghevicht der sonden door een oprechte biechte ontbonden vwordt, en af-ghe-nomen. Soo dat desen Monsieur, vvijsende op dit ure-vverck, te kennen gheeft vvatter om-gaet in sijn ongheruste siele, die haer vvel bedroghen vindt als sy soo onvervvacht dese knaghinghe hoort raminelen. De *Conscientie*, sey d' dien, by de welcke nimmermeer en sterft al Wat wy doen, dit beschuldight ons in onse quade wercken; en al isst saecke dat-se geen ghebruyck en heeft van spreken; soo en heeft-se nochtans geen manier van swijghen. Dese *Conscientie* clapt dan by-vvijken, en komt yemandt te verraden. Ick bidd'

Victor.
Carnot.
Lib. de pen-
nitent. c. 5.

bidd' u seght my eens, hoe stondt dien Edelman by den *Keyser Carolus V.* verslaghen, als hem sijn behendighe dieverije soo onvervvacht vvierde over-teghen? Sijne Majesteit vvas een lief-hebber van cleyn horlogikens, hadder ordinaris een goedt ghetal voor sich op de tafel ligghen, om te sien hoe punctueel dat-se met den tijdt over een quamen. Soo den *Keyser* den rugg'h'eens gekeert hadde, ende het naeste salet vvas in-ghetreden, desen *Hovelingh* stack sijn vingheren vvat te verre uyt, peysende dat dit om de menighte niet en soude gemist vvorden. Doch den *Keyser* vveder-keerende, heeft terstondt ghemerckt dat den vvolf ghevvceeft vvas onder sijn schaepen, ondervraeght op staende voet alle sijn' *Hovelinghen*, vvclcke, ghelijck sy onnoosel vvaren, hebben door hunne eenvoudighe onschuldighen, des *Keyfers* vermoeyen met voldoeninghe lichtelijck verstedt: maer den ghenen die plichtigh vvas, soo hem de saecke oock voor-ghhouden vvierdt, ende nu heel besigh vvas en becommert om de suspitie van hem af te vvieren ende af te schermen, in het kloeckste van sijn loochnen, is het horologiken los gespronghen, de raderkens zijn af-ghelooopen, het hamerken begonst te cloppen, het klocksken begonst te clappen. Met een vvordt, *Philothea*; den *Quant* stondt daer met een paer roode kaken, als over-tuygh't van sijn dieverije. Tot onsen propooft; daer is, ende daer steeckt iet in den boesem van eenen sondaer, dat hy vvcl voor eenen korten tijdt misschien sal verstompelen, maer als hy het minste vervvachten sal, dan sal het ongerust beginnen te spelen, ende sonder groot gerucht en ongenucht en sal het niet af-loopen. Laet vry *Cain* de eerste stadt

*Mendoza
in lib. Reg.*

bouwen, hooghe en dicke vellen oprichten, en dat tot gheen ander eyndt, als om dat hy uyt sijn huys den acker niet en soud' sien, daer die vvreede Broeders-moordt in volbracht is; jae dat hy tot verseeckeringhe (soo hy meyndt) van sijn boos voornemen, gaet foecken in het veldt røde aerde, om dat het bloedt teghen den vvitten gront niet en soud' af-steken. Wat sal doch alle dese ongheluckighe neerstigheydt? vvat sal dese blinde voorsichtigheydt baeten? aenghesten de sonde hem als eene dogghe aen de deure sijnder *Conscientie* sal blijven ligghen bassen: als een onrust sal-se hem ontwaecken, als een klocksken sal-se hem verraden, en verklicken. Seker den *H. Medardus* kan ghetuyghen, dat den dief, die sijnen os by nacht hadd' ghestolen, ende de koey-bel met kattoen bevonden, op dat sy door het gheluyt den dief niet en soude verraeden, soo is gheværen, vvant naer dat het feyt vvas bedreven, scheen hem dees koey-bel aen sijn eyghen ooren te hanghen, soo dat hy den *H. Medardus* te voet is ghevallen, ende sijn onrechtveerdigheydt heeft beleden. Ten kan niet anders gheschieden, seght den Wijsman, vvant *Aenghesten de boosheydt vol vreesse is, soo geeft-se selver ghetuyghenis van haer ongheluckigh vonnis: een conscientie die weet dat haer saken niet effen staan, vveest altijd dat het met haer scherp sal af-loopen.* Sy ontstelt en verraedt haer eyghen selven.

*Surius in
vita.*

Eer vvy de sonden beginnen, soo verbloemen vvy dese ongherustigheydt ende knaeginghe, vvy beelden ons in datter noyt haen naer en sal krayen. Maer hoe dickvils ghebeurt ons, dat een oneerlijke Joffrouve overquam als sy besigh vvas met haere boosheden, vvant soo sy dry haenen t'huys

*Gesta
Rom.*

t'huys hadde, ende dat den eenen kraeyden, soo vraeghden sy aen de Maert vvat hy vvoud' segghen? sy gaf voor andtvvoordt, *dat hy quaet weer kraeyden, en dat het onklaer was*: Waer op de Vrouvve gheboodt dat men hem den hals foud' om-vringen. Maer terstondt kraeyden den tvveeden, en die feyd' dat de sonden (*hoe wel die in duysternissen geschieden*) eens met de Son sullen op-rijzen. Desen moest het oock met de doot bckoopē. Hier over kraeyden den derden haen, al-hoe-vvel met een bevendē keeltje, en dat om de doodt van sijn kameraeden, de Maert gevraeght zynde vvat desen vvoude segghen, gaf voor andtvvordt dat hy kraeyden:

*Audi, vive, tace,
Si vis vivere pace.*

Dat is te segghen:

*Dat hy sie, hoor, swijghe stil
Die in vrede leven wil.*

Den haen van onse Conscientie Philothea, die kraeyt vvel als dese, maer en kan niet bevrees, noch vermoordt vvorden als dese, ingheender hande manieren. Het zyn korte, maer treffelijcke vvorden daer ick dit mede bevestighe: *Conscientia ante peccatum est frantum, & post peccatum est flagellum*. De Conscientie is eenen toom eer-men sondight, maer als-men ghesondight heeft dan is sy een geessel, jae een sweert, eenen moort-priem; soo dat ick van haer mach segghen, 't ghene David feyde tot lof van het svveert van Goliath; datter geen van soo goeden snee en wierde ghevonden. Ende dit door-vvondt, ende door-boort het hert van binnen, soo dat Godt leeft met den Son

*Iustus
Lips.*

daer gelijk de Justitie met den misdadigen, die op de selve plaetse dickvvils de straf, ende de doot, ordonneren, vvaer hy het feyt te vooren hadd' bedreven. Aen-ghesien dan de sonde meest in het hert is gheschiedende, vvat vvonder is't dat een en de selve plaetse van den mensch gebruyckt vvort tot sonde, ende van Godt tot straffe?

Ende dese ongerustheydt, dit smerten, desen hert-svveir, den vvorm en sal niet op-houden ter tijdt toe dat de oorsaecke, te weten de sonden, daer voor allen eerst vvordt verdreven, en uyt-gevvorpen. Wat baettede doch aen die benouvvde Matroosen? dat sy pompten, en de coopvaerdye in zee storteden, en de svvaere baelen over boort smeten, de zeylen inbonden? de zee ginck hol, en bleef hol gaen; den spriet ende de masten kraeckten, het schip helde om te sincken, nier teghensstaende alhun verlies, aerbeydt, konst, ghebeden; het tempeest dat duerde, tot dat-se *Jonas* uyt het kiel hebben op ghnomen, en een voet-spoelingh ghegeven. Daer en bact danssen noch springhen, kaerten noch dobbelen, schermen noch tornoyen, jaghen noch vluchten: datter binnaen in 't hert schuylt dat moeter uyt, sonder een stilligheydt ende ruste, sonder een soet vveder ende blijdschap in n ghemoedt connen oprijfen. Dit soo vvesende, ghelijck het vvaerachtich is, soo en kan ick my niet ghenoegh vervvonderen datter sommighe sich laeten voorstaen al of sy met eenen teugh vvijns dese svvarigheydt souden kunnen af-spoelen: ick vvenschte dat dierghelijcke eens letten op 't ghene *Savanarola* ghetuyght, binnen *Ferrarien* gebeurt te vvesen. Daer vvas eenen Jonckman, schoon van vvesen, rijck van middelen, sterck van complexie: even-

even-vel een korte sieckte hadde hem vvegh ghe-
ruckt, ende naer het graf ghesleypt, sonder dat de
Medicijnen d' oorfaeck van dese sijne haestighe
doodt kosten achterhaelen. Door ghemeynen
raedt dan is goedt ghevonden desen open te snij-
den ende 't ontlitten: sy vinden de edelste partijen
in het minsten niet beschadight; dan open-snijden-
de het hert, vonden daer eenen vvorm inkruypen;
ende dat te vervvonderen is, sy leyden desen vvorm
in bier, in vvijn, evenvel bleef hy leven; dan ghe-
leyt in het sap van ajuyn is hy terstondt ghestor-
ven. Dat ick seyde dat desen vvorm, ende dien van
een knaeghende *Conscientie* van een vvesen vvaren,
my dunckt dat ick my niet teenemael en foud' mis-
grijpen; vvant soo vel den gheestelijcken, als de-
sen lichaemelijcken, en sal door vvijn, of bier, dat
is door maeltijden ende bancketten niet verdre-
ven vvorden, maer alleen door een bitter vocht,
ende rouvv-hertigh nat van traenen en leet-vvesen.

Ick kan tot bevestinghe hier by-voeghen een
gheschiedenisse, seer naer van onsen tijdt, ten min-
sten van onse landen, hoe dat oock eenen Coop-
man ghespeelt, ghedanst, gheroft, ghereyft heeft
om desen vvorm t' ontloopen. Maer hy en over-
docht niet eens 't ghene *Isidorus*, in dierghelijcke
voor-vallen als eenen gront-reghel stelt: *Alle din-*
ghen kan den mensch vluchten, behalven sijn eygen hert;
Want niemant en kan sijn eygen selven ontloopen: waer
hy reyft of niet, de conscientie die plichtigh is, en sal hem
niet verlaeten. Het is te vergheefs het peerdt met
sporen ghesteken, *want die swaermoedigheyt, naer*
het seggen van den Poëet, blijft vast achter den ruy-
ter sitten. Siet vvat hy niet en dede: nu vvas hy te
Londen in Engelandt, dan te Parijs in Vranck-

*P. Crom-
ber. de
perfect.*

*Lib. 2.
Sent. c. 26.*

Horat.

rijck, van daer naer Madril in Spaengnien, voorts in Italien te Roomen, te Napels, te Venetien, te Florencen, te Weenen in Oostenrijck, tot Praegh in Bohemen, en soo vveder in sijn Vader-landt: maer hy quam soo gherust als hy vvas ghetrocken, en vvaer hy gonck of niet, hy vvas en bleef Godts, en sijn *Conscientie* ghevanghen; vvant dese knaeghden, en bleef knaeghen, de ghepeysen stormden, en het duyfken met den olijf-tack en kost op die stinckende sonden niet komen rusten. Siende dan dat al sijn rotsen en reysen anders niet en vvas, als het loopen van een Eeck-hoorentjen, dat-men in de vvinckels het loopen en draeyen in een vvieltjen sonder yet te voorderen, ofuyt te rechten, als dat het sy-selven is vermoedende, en t'eynden asem loopende, is hy tot sijn groot gheluck gevallen in handen van eenen van de Societeyt, al-hoe-vvel mistrooftigh ende vvan-hopigh, (vvant hy sy-selven den naer-volgendē nacht verhangen soud' hebben) desen heeft hem met een behendigheydt ghetrootst, verlicht, genesen, en ghesontheydt naer de ziele beneffens een volle gherustheydt door de Biechte vvedcrom ghegeven. Daer vvaft te halen; en noch het gheselschap, noch de vvreemde landen, noch vellusten en kosten dese *onrust* stillen: dien bassenden hondt en vvas den muyl met geen stuck vleesch te stoppen.

Hier hebt ghy in eenen de knaeginge van al-te-mael, sulck eenen vvorm leester binnen in hunne sielen. Niet dat ick vvil seggen datter niet somtijdts een blijde ure tusschen beyd' in-geslaghen, ende mede vermengelt en is, maer dat de *Conscientie* vveder haere tijden heeft, op de vvelcke sy door dese beschuldiginghe, hert-svveire, ende knaeghinghe

ghinghe aen-ghegrepen, plaght ghepijnicht, ende ghevondt te vvorden. De peerden die den rugh vol stinckende, ende etterachtighe vvonden draghen, ende daer in ghebeten en gesteken worden vande vlieghe ende wespen, die sullen vveleens door de groene tacken loopen, en ruysschen tusschen de bladeren, om desen svverm te verdrijven maer 't is al maer voor vveynigh tijds: vvant soo ras als sy uyt het groen komen, en sich vveder bloodt gheven, dan komen-se van alle canten vvederom daer op ghevlooghen, en steken alsoo kloeck als van te vooren. En meynen vv in eenen glorietken, of somer-huysken de horsfels, by manier van spreken, van onse *Conscientie* soo te verjaeghen, dat-se ons buyten het gheselschap niet vveer en staen vvachten? seker neen. Iae selver in het spel en bancketten smaecten sy dit bitter sausken, ghelijck ick uyt sommighe verstaen hebbe. Hunnen lach en daelt niet onder hunne kin, en midden onder het accoort vvordter een heymelijck krijterken ghehoort. Sy doen ghelijck de Kinders die s' nachts over het kerck-hofgaen, die niet uyt ghenuchte, maer uyt enckel vreesse en benauvvtheydt fluyten. *Voluptates eorum trepida sunt*, seght Seneca, & *variis terroribus obnoxia*. dat is: *Hunne ghenuchten sijn vol vreesse, en vermenghelt met verschrickinghe, ende hert-knaginghe.*

Maer vvat sal ick segghen van de ghene daer den *Apostel Paulus* af-schrijft in deser voeghen: *In de laetste tijden sullen sommighe af-treden van den geloove, luysterende naer de gheesten der dolinghen, ende leeringhen der duyvelen, in geveynstheydt loghenen spreken- de, hebbende hunne conscientie met een brandt-ijser gbe- teeckent?* Dese sijn 't die haer gevvis onder- druc- ken

kenen vermoorden. Ick en sal, hop' ick, aen Martinus Lutherus geen onghelijck doen, als ick hem onder dierghelijcke stelle: want hy plagh selver te segghen, dat, ghelijck de Griecten thien jaeren *Rebensstock.* langh, de Stadt *Troia* belegert hadden, en ten langhen lesten door een houten peerdt hadden overvwonnen, soo hadd' hy oock thien jaeren langh sijn vvederspanninghe *Conscientie* beoorloght, ende ten langhen lesten door een peerdt, dat vvas sijn lichaem, soo hy seyde, oock overvwonnen. En vvat isser van dierghelijcke anders te vervvachten als dat sy naer d' uyt-gheblufte reden voortaan leven als beesten, soo dat op die soud' passen, al oft naer hun lijf ghemaect vvaer, 't segghen van eenen scherp-sinnigen Oversten. Desen, straffende sijn volck, die, soo hem docht, allencxkens verflauden en ruymmer vvierden, en hun quade vvercken met slimme treken socht te verdedighen; desen seyde dan: Onse voor-vaders gouverneerden sich *Conscientiâ*, dat is, naer het uytvvijsen van ieders goede Conscientie: wy comen tot *Scientiâ*, dat is een politijck leven; vvat resteerter als dat vvy vworden *Entia*? en leuven ghelijck als beesten, die van Godt noch sijn ghebodt en vveten te spreken? En desen dans dunckt my dat leyden de *Atheïsten* en *Machiavellisten*, die niet meer en gelooven als sy en begrijpen met hunne vijf sinnen, en loochenend' onterfelijkheyt der zielen, d' eeuwvigheydt der hellsche pijnen, de vvaerachtigheyt van Godt almachtig. In vvelck ghevoelen, hoe blindt en onberaeden dat sy voort-gaen, sal ons kennelijck maecten, eenen Graef, die ick sal heeten *Leontius* discipel van *Machiavillus*; vvelcke gheschiedenisse men seght in het Italiens beschreven te zijn, en is somtijds op het

P. Zebes-
wer. Pro-
mons. mala
Spei.

het Tonneel binnen *Engel-stadt* vertoont gev-
 vonden, tot verwonderinghe vande gheheele Univer-
 siteyt, die daer toe quam ghelopen. De saecke
 dan is soo ghelegen, *Philothea*, ghelijck ick u die
 hier in dicht gae vertellen.

Hoort *Godeloose School*, hoort eens *Machiavellisten*,
 Hoort toe hertneckigh saet, hoort duyvelsch' *Atheistē*
 Hoort wat dat *Cicero*, hoort wat een *Heyden* schrijff,
 Terwijl ghy in den nacht, en diepe dolingh blijft:
 Gheen soo vervvoest ghevvest, noch gheen soo
 vvilde landen,

Soo onbesneeden volck, noch geen soo rouvv ver-
 standen,

Of sy belijden dit, als door natuer gheleert,

Dat daer is eenen Godt die 'al-te-mael regeert.

Dit sal ten jongstē dagh, door 't slaen van sijntrompettē,

Als Rechter bieden op, de schenders van sijn Wetten,

En Weghen in een schael wat datter is misdaen,

En sal-se met het sweert van syne gramschap slaen.

Ick neem tot mijn ghetuygh' den Graef die is versoncken,

Die eerstuyt *Machiavell* had sijn fenyngh bedroncken,

Die tot sijn ongheluck, en tot eens anders baet

Doet blick in sijn persoon van het aenstaende quaet.

Wel-aen dan mijne ziel, hier dient wat aen-ghevanghen

Daer't al-te-mael op rust, daer't eeuwig aen sal hanghē:

Komt *Philothea*, komt, leert uyt dit ongeval,

Wat dat een *Atheist* hier naer besueren sal.

Ick wil dan in het korr, ick sal hier gaen vertellen,

Wat over-komen is den Graef met sijn ghesellen,

Hoe dat hy in de vreught, en midden uyt het spel,

Van eenen droeven gast ghevoert is naer de hel.

Den Graef *Leontius* gingh hier en daer wat gapen,

En scherpen wat de maegh' om appetijts te raepen;

Het Was op dien dagh tot synengasterij,
 Daer onder ander volck Was Machiavellus by.
 Den Graef Was aen de kerck, daer sagh hy dorre beenen,
 Die laeghen over-hoop gemengelt onder steenen,
 En buyten d' ander lach een doodts-hoofst in het gras,
 Daer niet en taeye pees, of hairken aen en Was.
 Hy spreeckt het doots-hoofst aen, en gaeter med' staen
 spotten ;
 En seydt : Wat licht ghy hier ? 't is meer als tijt van rot-
 ten :

Sa voort Weer na de put, flux packt u naer u graf,
 Waer toe hy met de voet noch herde stooten gaf.
 Doch seggh' eens eerje gaet, 't is Waer dat ander leeren?
 Dat naer het dooden rif de ziel sal Weder keeren ;
 Seggh' of verrijfen sal dat been dat ick hier raeck ?
 Of is het maer alleen een praetien voor de vaeck ?
 Voor my dit houd ick staen, en daer Wil ick op sterven,
 Dat die verscheyden is, noyt aefsem meer sal erven.
 Y, dat is kinder-clap, daer is doch naerderhandt
 Geen ziel die over-blijft naer't scheure van den bandt.
 Of isser noch den Geest die in u plagh te leven,
 Die Wil ick neffens ons een plaets aen tafel geven :
 Komt vry Wie datje zyt, ick noode u te gast,
 Of soo het u beliest, maectt dat ghy ons verrast.
 Soo spraeck Leontius, dit Waeren al sijn reden,
 Daer op is hy ghekeert, en Weer naer huys getreden.
 Het Was ontrent den noen, de gassen al-te-mael
 Die quamen naer bespreck verschijnen op de zael.
 De spijs Wordt aen-ghedient, en sonder Godt te dancken,
 Kiest ieder sijnen stoel, en vallen aen het bancken ;
 Ghelijck de Verckens doen, die noyt en sien om hoogh,
 En gheven, die haer staet de eockels niet een oogh.
 Sy vallen op de spijs, het gaet ter op een schranssen,
 De speel-mans sijn ghehuert, de maskeraden danssen,

Het huys staet heel in roer, het isser volle seeft;
Men schincke en drincke, en klincke, men teeter
om het meest.

Wat datmen hoort en siet, zijn aenghenaeme saecken,
Die eenen milden weerdt, en blijde gasten maecken:

Sy gecken met de doot, en met de helsche pijn,

En dat het maer bedrogh, en enckel fabels zijn.

Als 't spel was op zijn best, als de santéen vloghen,

Als nu den stercken wijn was in het hoofd ghetogen,

Soo nu het laest gherecht heel aerdigh toegevrocht,

Werdt van de gauwe knechts 't saet al in gebrocht.

Als 't nu was volle vreught met dese blij-gesellen,

Soo staeter aen de poort een die begint te bellen:

Daer wordt stracks op gepast, den knecht gaet aen de
deur,

En soo hy open doet: daer staet een monster veur.

Hy wordt gheheel verschrickt, hy stellet op een loopen,

En is vol anghst en vrees, tot by den Graefg bekroopen:

En luystert in sijn oor dat daer een grouwsaem dier,

Een wonder selsaem spoock maeckt aen de poort getier.

Den Graef die is verbaest, dat sietmen aen sijn wesen,

Daer is in al sijn doen een bleecke vrees te lesen,

Hy seyndt hem wederom, en dat hy seggen sal:

Hy wacht geen gasten meer, hy heeft sijn vol ghet al.

Noch doet hy boven dat rondsom de deuren sluyten,

En wilder met ghevels den dooden houden buyten;

Maer siet in teghendeel't gheraemt houdt stercker aen,

En seydt: Het sal het moet, het wilter binnen gaen.

Hy quam Leontius ghe'wisse tijdingh' geven

Van datter na de doot gheschiet en 't ander leven.

Daer op soo breecke't het deur, en dringht tot in de sael,

En met dat sy dat sien, verschrickt hen al-te-mael.

Het is recht toe recht aen tot by den Graef ghetreden,

En op den naesten stoel ghevoeght sijn magher leden;

Ten Wil geen breeck-spel zijn, het vat daer op een sluyt
 En brengt serond' end-om, en drinckt se suuyver uyt.
 De gasten die het sien, beghinnen beel te schroomen,
 En hebben al-te-mael uyt anghst de vlucht genoomen,
 Iae Machiavellus self, den spotter van de Doodt,
 Die leedt in dit gevaer, soo't schijnt, den meesten noot.

Dies fiet hy naer de deur, om oock ewegh te sluypen,
 Oft wist hy een diep hol by wouwer in gaen kruypen,
 Soo jaeght hem synen pols, soo is sijn heert bevreesst
 Door't aensien van het Spoock, door't hooren van den
 Gheest.

En Wat den Graef hem bidt met kermen, en met suchten,
 Op dat hy niet en sou in sulcken tijdt gaen vluchten,
 Wat dat hy smeect of niet, hy vint een open gat,
 Soo dat hy daer alleen numet't gheraemte sat.
 Doen quam het koude sweet hem op het aensicht hangen,
 Doen sagh-men eerst syn vrees, en syn verstorven wan-
 ghen :

Dies koos hy oock de vlucht; maer neē, hy hiel hem vast,
 En seyde: hoort wie ick ben, en kent eerst uwen gast.
 Ick heb om uwent wil dees reyse aen-ghe-nomen,
 Ick ben om uwent wil hier uyt de hel ghekomen,
 Van onder uyt de vlam, daer peck en solfer blaect,
 Daer was ick heden noch, als ghy mijn beenen spraeckt.
 Ghy meynt wanneer den mensch in d' aerde is begraven,
 Of dat hy is verbrandt, of gheten van de raven;
 Ghy meynt dat 't met den Gheest dan seffens is ghedaen,
 En ghy en Machiavel ghy liegher beyde aen.
 Het gaeter anders med', ick moet 't eyles! betrueren,
 En soo het is begost, soo sal het eeuwigh dueren:
 Daer is, gheloovet my, daer is een Rechter-stoel,
 Daer is een eeuwigh vyer, daer is een hel schen poel.
 En dit is mijn vertreck, daer ligghen wy en branden,
 En maecten droef gheluyt, en knersselingh der tanden,
 Voorwaer ick ben verdoet, ick brand' in't eeuwig vyer,
 Al is het vleesch verrot, jae oock al ben ick hier.
 Ghy sult beneffens my daer heden noch verschijnen,
 En sult diep onder my noch lijden swaerder pijnen;
 Ghy sult stracks selver sien en proeven metter daet,
 Hoe dat het naer de doot in d' ander wereldt gaet.
 Weet ghy wel wie ick ben? ghy moghter vry op roemen,
 Ghy moet my, want ick ben 't, u Beste-Vader noemen;
 Ghy zijt mijn rechten Neef, ghy zijt mijn naeste bloet,
 Daerom hael ick u in, en al op staende voer.
 Hier op valt hy hem aen, en grijpt hem in sijn armen,
 Leontius roept moort, en vult de zael met kermen,
 Het onbermhertig Spoock dat vringht den Graef in een
 En met een harden slag verplet hem op de steen;
 De leden al-te-mael die scheuren door het smyten,
 Het bloedt schiet hier en daar, de herssens op tapijten:
 Het ongheluckigh lijck wierdt nader-handt ghemist,
 Soo datter niemant noyt een hayken van en wist.

*Waer steeckt ghy Machiavel? blijft ghy nu in de hoecken?
 Verdedicht hier u leer, doet standt aen uwe boecken,
 Of wilje vvijsjer doen, siet dat ghy u bekeert,
 Eer desen Meester oock u doolingh u verleert.*

Soo is het af-geloopen *Philothea*, met den Disci-
 pel van *Machiavellns*, eenen droeven uyt ganck
 voor waer, die een Goddeloos mensch de ooghen
 soud' behooren te openen, om in sijn ghevoelen
 voort te gaen, met rijper ende ghewisser vonnis,
 nopende de toe-comende wereltd, ende 't ander
 leven. Om sijn misverstandt wat meer noch te
 ontdecken, soo argumenter' en redenkavel' ick in
 deser voeghen: Of de ziel is onsterffelijck, of niet.
 Is die sterffelijck en ghelooft hy met ons, dat die
 onsterffelijck is. daer en sal nader-handt niet
 quaedts af komen: Maer is de ziel onsterffelijck,
 en ghelooft hy maer alleen dat se sterffelijck is, soo
 siet-men dat hy in sijn ghevoelen tot sijn eeuwich
 leet en verdoemenisse is bedrogen. De Romeynen
 voor waer, al-hoe-wel Heydenen, saghen dese on-
 sterffelijckheydt, ende droeghen op hunne schoe-
 nen kleyn maentjens. daer door ghetuyghende dat
 hunne zielen van Godt quaemen, ende weder naer
 den hemel soude keeren. Jae men vindt eenighe
 graeven by hun, daer boven op de sercken, deuren
 ende poorten zijn met beytels in-ghelouden, tot
 teecken dat de ziel daer niet in en bleef besloten,

Siet beminde *Philothea*, hoe verre dat my de
 Atheïsten (die gheen consciencie hebben, en die
 gheen ghelooft en gheven aen het toe-komende)
 my af-gheleydt hebben van mijn eerste voor-
 nemen, daer ick de ongherustigheyt van de conscien-
 tie, ende haerder beswaeringhe ontdeckt hadde;

de

de welcke den mensch by blijft soo langh als de sonde, daer als in een ipeloncke kan schuylen. 'Tis 't ghene dat ons het sienen-beeldt uyt-druckt; te weten, dat de onrust van een ure-werck niet eer en sal stil staen, voor datter het ghewicht onder wordt afghenomen; ende het tempeest en sal niet eer op houden, voor dat ghy u wen verborghen Jonas ghelicht en ghebiecht sult hebben. Ende dit is den aerdt van de wercken der duysterheydt, ende de natuere van dit fenijnigh ghebroedtsel, dat niet en weet te leven, of't en moet sijn eyghen Moeder doen sterven. En dit niet teghen-staende, hoe veel en zijnder niet die sich verlopen by nachten, ende het licht schouwen, op dat hunnen boosen handel en wandel niet en soude ontdeckt ende berispt worden? Belieft u, dat ick tot vermaeck eens een register laet trecken, en dat icker eens eē half dosijn van dese nachtegaels laet hoorē? My dunckt dat dese partije niemandt beter en sal passen als *Hanneken-Vyt*, die salder ons wel een passagie in 't licht en in dicht konnē stellen. Laet u dan voor-staen dat ghy den Man selver hoort spreken.

Als ieder is in huys, en als de Son is slapen,
 Dan ben ick op de been, dan ben ick in de wapen,
 Als 't rondsom is in rust, als 't over al is stil,
 Dan doen ick mijnen tour, dan ben ick op den dril.
 Dan roep ick: *Hannen-Uyt*, de klock is een gheslaeghen,
 Mij honden ley ick med', want fiet ick moet gaen jagen,
 En met mijn Helle-baert stoot ick op ieders deur,
 Ick sie of daer het slot is met de grendels veur,
 En als ick *Hannen-Uyt* den tour doe achter straeten:
 Dan doetter veel den tour die 't vry wel mochten laeten,

Wat loopter niet by nacht ghesnor, en quaedt ghespuys;
 Hier Moorders van u ziel, daer Roovers van u buys,
 Wat gasten vind' ick dan? al voghels sonder pluymen,
 Die ick naer mijnen last de straeten moet doen ruymen.
 Sy leven als 't feyn dat schuyt den heelen dagh,
 En als het duyster is dan schietet wat het magh.

Want als het duyster is, en als 't beghint te waeyen,
 Dan loopet over hoop, dan backen sy de vlaeyen:
 Men segghe wat-men will' ick hebb' soo menigh proef,
 Van daeghs een eerlyck man, en's nachts eē grootē boef.
 'T is alle nacht te doen, dat ick vind' snoy ghesellen
 Die dinghen sonder geldt, en meten sonder ellen;
 Men bieter noch men looft, sy halen 't op crediet,
 En stellen 't op den kerf, die-m' op 't Terneyvelt siet.
 Ick vont laetst aen de merckt op't hoeckken sittē duycken
 Dat eenen kap-dief was van mantels, en van buycken,
 Die hy dan naderhandt voor een treus-neusje gaf,
 Ofmaeckte daer voor hem een broeck of wambas af.

De sterren sien 't doch al, wat datter wordt ghesponnen,
 Dan blauwt-men hier en daer den Wijn mer heele tonnen.

Accysenaers siet toe, en houdt vry beter wacht,
 Den Brouwer en den Weerd die lossen heel den nacht.
 Dan weet ick noch eë huys, maer ick en maghs niet Wijsen.
 Want daer moght ongenucht, en groot krackeel uyt rÿsen;
 Ick quammer by gheval, ick keeck door 't selve gat,
 En sacher daer een paer die saeten voor het vat,
 Den Meester was in slaep, de Vronw' begost te roncken,
 Doen heeft de Maert den Knecht eens ruyterlijck beschon-
 ken:

Terwyl dan heel het huys was in zÿn volle rust,
 Doen wierdt den Spaenschen Wijn eens achter d' oor
 ghekust.

En daer naer seyde Lijs (hoort eens dat vrolijk Proyken)
 Sa Hansken voor het lest dit geldt nu eens een troyken,

En stack noch in 't ghelas een lekker snee bisquiet,
 En seyde: daer lieven Hans ons vrouw en siet dat niet,
 En als-men nu het vat soo haest moet onderlegghen,
 Dat gaet dat arrigh vel noch tot haer Ioffer segghen:

Dat d' af-ghesteken Wijn vermindert op den tap,
 En deekt haer boeverij met sulcken snooden klap.

Lijs is een sober Maert, 's en magh geen Spaense Wijnen,
 By dagh is 't al regael, maer 's nachts goe Medicijnen:

Want soo haer Ioffer laetst eens eenen roemer gaf.
 Foey! (seyse) Spaense Wijn! mijn hert dat walghter af.

Systelde dat op rent, haer schaey weet 's in te halen
 Schelt sy den roomer quyt, het vaetsen sal 't betalen,

Een teughsken Wijns geborghd dat Winter t'wee of dry.
 Wat dunckt u valsche Prooy; is dat gheen woekery?

Noch sie ick alle nacht de dronckaerts achter straeten,
 Ick vou dat ghy dan eens dees borsten hoorde praten,

Ick vonter laestmael eë, die sey, 'k moest met hem gaen,
 Om dat hy voor 't ghelagh sijn seyl badd' laeten staen.

En soo hy sagh sijn Wif, Wou hy sich gaen verschoonen,
 Sijn vrou w' verstont het wel, en gaf hem klappers boonen.
 Hy stracks ten huysen uyt, eer sy hem voordr krouwt;
 Want 't roockte daer te seer, by 't vyerke van groë hout:
 Daer sat den koelen Ian, en bleef soo knipper-randen,
 Daer was 't hem veel te heet, hier blaest hy in sijn handen,
 Ick sprack noch tusschē bey, doē was 't krackeel gedaen,
 Maer hy moest sonder dranck, en eten slaepen gaen.
 Dat Ian eens gaet te bier dat soud' noch al passeren,
 Maer dat is veel te grof dat Claes gaet courtfiseren,
 En in een anders huys blijft sitten heel den nacht,
 En maect Tryn s' morgēs Wjs dat hy komt vā de wacht.
 Ick ken die quanten wel, hoe heymelyck sy sluypen,
 Soo valschen zyn-seniet, ick kan-se wel bekruppen.
 Hoort vrouwkens al-te-mael, en Tryn onthoudet wel
 Als sy soo gaen te wacht, staet ghy dan sentinel.
 Hadd' 't Manijen in de Maen een tongh om uyt te spreken,
 Wat feyten siet hy niet? Wat sonden en ghebreken?
 Al swoer ick 't noch soo dier, ghy en gheloofdes niet,
 Wat dat den Hannen-uyt's nachts vrede geeste siet,
 Ick kens in 't doncker wel, ick kan dan onderscheyen,
 Welck is een eerbaer maeght, en wie zyn vuyl pasteyen.
 'T is al te dick te doen, dat ick by nacht bevindt
 Dat voor eens anders deur een Dante leet haer kindt,
 En op een ander stract en doet-men niet als tieren,
 Daer zyn de deghens uyt, daer klincken de rapieren,
 Daer blyfter eenen doot, wat een broodt-droncken spel!
 Soo loopt men donckerlincks recht toe recht na de hel.
 Daer knielter al-te-met oock op de langhe trappen,
 En kom' ick op hen aen soo gaen de quanten stappen,
 Al schijnen sy devoot, de schelmen zyn soo vals,
 Sy baden Godt van 't Cruys, en mantels van den hals.
 Dit volckskens is mijn jacht, ick ken dees arghe zielen,
 Ick ben-se over al soo schielijck op de hielen.

Het stelen wordt een konst, 't geboeft wort soo gemeyn;
 Dat voor de helft van die, de Steen-poort waer te kleyn.
 Soo gaet het op de straet als 't zijn de doncker uren,
 Maer in een duyster hol, en tusschen blinde muren,
 Waer ick daer Hannen-in, daer quamen brocken uyt,
 Soo leelijck, en soo grof! 't is beter dat ick sluyt.

Wat dunckt u, Philothea, van dit verhael van Hanneken-uyt? gaet het niet waerachtigh soo? dat 't ghene men meynt te wesen verholen, dat dat loopt achter straeten? Dan, genomen dat-men der menschen ooghen kost bedrieghen. Gods aenschijn ster-ooght op onse wercken, ende sijn goddelijck ghesichte en kan met gheen doecksken verbonden worden, die sal ons op sijnen dagh beschuldighen en over-tuyghen. Ick seggh' dan :

HEt is waerachtigh soo, 't komt uye al metter Sonnen
 Wat middē in den nacht in't duyster wort gesponnē.
 Hoe eensæem dat ghy zijt, Wat venster dat? men sluyt,
 Al isser niemant by, de krayen brenghen 't uyt.
 Let op Susanna eens : twee sonder luy te roepen,
 Die sluypen in den hof, en gaen daer om te snoepen :
 Daer was niet eenen mensch. noch wierden sy betrapt,
 De boomen van den hof die hebben hen beklapt.
 Versteect u waer ghy wilt, kruypt in de diepste hoecken,
 Waer dat ghy u verliest, daer weet u Godt te soecken,
 Al sat ghy op een slot, met waeter om en wal,
 En trockt de bruggh' noch op, Godt siet u over al.
 Godt is een Pauwen-steert, hy steect rondsom vol ooghen,
 Hoe verr' dat ghy vertreckt, hy is u voor-ghevloghen,
 Elck oogh staet op een pen, en watter wordt ghedaen
 Dat stelt hy stracks te boeck, en schrijft het wacker
 aen.

Of schoon ghy dan het stuck, en handel soo al draeyde
Dat daer noyt mensch af wist, noyt haen daer naer en
kraeyde,

Daer staet noch voor de deur, daer staet den jongh-
sten dagh,

Die ons ontdecken sal, al dat verborghen lagh,

'T is hier al winter dagh, den sneeuw bedeckt de wercken,
Waer ieders mest-hoop light, en can-mē niet wel merckē.

De Son is onder weegh, waer eens den sneeuw vernielt,

Men sach de vuylichheit, waer van den mest-hoop krielt

Ghy zijt het, jonghsten dagh, ghy sult ons al verraden.

Die hier schijn-heyligh zyn, ghelijck de maskeraden.

Wat baetet dat wy gaen als schapen achter straet,

Is't dat wy in het hert zyn Wolven metter daet?

Godt sal ten laetsten dan Ierusalem door-soecken,

En met lanteernen gaen eens in die doncker hoecken.

O sondaer zijt ghy wijs, peyst eens op dien dagh

Die brenghen sal in 't licht, al wat in duyster lagh.

Dit al-te-mael dan moet ons dienen tot eenen
toom, om onse quade gheneghtheden in be-
dwanck te houden; want behalven onse eyghen
Conscientie, soo moet ons weder-houden het op-
sicht der menschen: maer boven al is krachtigh
Godts teghen woordigheyt, ondersoecker selver
van onse herten, ende nieren. *Soo dat wy ghenoodt-
saeckt zyn wel te leuen, om dat wy alle dinghen doen
voor het aenschijn van onsen toe-komenden Rechter, Een
nacht-raef, eenen discipel, eenen soldaet, een kindt,
een maert konnen wel iet doen achter rugh, ofte
in den doncker, dat Hanneken-uyt, hunnen meester,
Capiteyn, vader, vrouwe niet en sal weten; maer
den sondaer en kan niet bedriyven dat voor Godt
onbekent sal blijven. Want gheen plaetse soo diep*
of

of hy daelter, gheen plaetse soo hoogh, of hy clim-
ter; gheen plaetse soo verre, of hy comter; gheen
plaetse soo doncker, of hy sieter. Hy sagh door de
ledikanten van *David*, door de cantooren van *Zac-*
cheus, door de kelder-mueren van *Thais*, door de
dans-scholen van *Magdalena*, door de somer-huyf-
kens ende glorietskens van den *Verloren Soon*. Ick
wensch, *ô Philothea*, dat hy in u anders niet en
siet als deughdē, en dat ghy van hem anders niet en
hebt te verwachten als vreughden, en glorie. Dese
verseker ick u, niet alleen naermaels hier boven,
maer soo ghy u Conscientie suyver houdt, oock
hier beneden. Gheloovet my, dat *Manna* can noch
alle daegh vallen, en een gheruste Conscientie is
een gheduerigh bancketteren.

TOE-MAETJEN.

Siet hier, *Philothea*, op datje van alle vruchtjens
seen rariteytjen soudt hebben, soo sal ick die
naer-volghende uyt eenen Coninghs hof gaen
lesen. Den Coningh *Abner* wou sijnen Soon in een
ghedurighe blijdschap op-voeden, sonder dat hy
met een ghepeys van droefheydt, oft misnoeghen
soude ghequeldt worden; dede oversulcks hem
alle vermaeck hebben in een Coninghlijck palleys,
in het welck niet en ghebrack van bly geselschap,
van leckernije, van Musieck, van spelen, van peer-
den, van voghels, van jachten; van duysent ghe-
nuchten, die een kleyn *Godeken* in eenen aerdschen
hemel (by maniere van spreken) sou connen besit-
ten, oft moghen wenschen; ende even-wel in dit
bly ghemoet, ende in dit vrolijk hert is de droef-
heydt noch in ghekropen: want naer het verloop
van

van ettelijke jaeren begheerde hy van sijnen Vader buyten te rijden: welcke vraghe den Vader op eenen cruys-wegh stelde, niet wetende, wat hy sijnen Soon hier in soude toe-laten, oft weygeren: want hy over-peysde by sy-selven aldus: Laet ick mijnen Soon buyten niet spelen rijden, slae ick hem sijne begheerte af, soo sal hy dat sonder twijfelghevoelen, ende sal hierom met eenighe droefheyt bevanghen worden, die ick tot noch toe van hem heb soecken te weiren. Laet ick het hem oock toe, soo sta ick oock in 't selve perijckel: want gheliick de wereldt is vol miserien ende ellende; soo sal het qualijck kunnen gheschieden, of hy en sal iet hier, of daer sien, dat sijn blymoedigh herte sal misnoegen. Evenwel den Vader sloot den oorlofaen sijnen soon te gheven, belastende onder-tusfchen aen sijne dienaren, dat-se hem soo bly soudent' huys brenghen, als-se hem souden wegh-voeren. Maer te vergheefs; want recht buyten comende sagh hy eenen bedelaer, daer naer eenen melaetschen, ende een weynigh voorder een stock-oudt manneken, dat langhs de straeten ghelijck een flecke voortscroop op sijne krucken; door welcker aenschouwen den jonghen *Prins* is beroert gheweest: ende verstaende dat dit den mensch in sijn leven was onderworpen, heeft ghenoech bevonden, dat den raedt van den Vader niet bestaen en kost, ende dat niemant soo de deur' aen de droefheyt en kan sluyten, of sy weet een venster te winnen, daer sy haer selven op het onverwachtste weet in te dringhen. Pure blijdschap sonder droefheydt en wordt hier nimmermeer gevondeu: maer pure droefheydt sonder blijdschap alle daghen.

I.

Neemt hier noch een versieringhe toe, om jock en eernst by een te voeghen. Den Wolf om sijn dieverijen tot de galghe veroordeelt, was verbeden op sulcken bespreeck, dat hy soude hanghen d'eerste keer als hy noch vleesch soud' stelen. Zijnde dan in't velt, siet hy een schaep op den kant van de rievierre Weyen. Het back-huys begoft hem te waeteren, maer de galghe dede hem den lust vergaen. Edoch, ghelijck de occasie den dief maect, soo grēpt hy 't by den hals, ende sleypende dat door de reviere, seyde hy: kom Cabeljauken. Philothea, diergbelijcke gheschiedt alle d'ghen, wy weten onghе-oortofde saccken soo te doopen, en eenen anderen naem te gheven, en wy gaen daer mede deur sonder daer beenderen te vinden.

Eerst ghedaen, en naer bedacht,
Heeft menigh in't verdriet ghebracht.

II.

By den Wolf sal ick Reyntjen de Vos laeten komen. Dessen wiert geleydt naer de galghe om sijn voghel-dieverije, en even-wel soo badt hyvoor't lest dat-men hem door de ganse-straet soud' leyden. Galghen berouw is een slecht en onvolmaect berouw. Het fabeltje leert Philothea, dat die in quaede ghewoonte van sonden slaet, eerder het leven sal laeten als de boose ghenegentheden.

P. Drex.

Van vogheleu, honden, en Vrouwen,
Voor een vruchtjen seven rouwen.

Philothea

III.

Philothea , dit sal dienen de ghene die soo haest zijn op hun peerdeken. Philippus den II. hadd' den heelen nacht eenen brief gheschreven aen zijn Heyligheydt. Hy eyschten sandt om het gheschripte te drooghen, maer den Pagie slaerachtigh zynde , ende de ooghen vol vaecks hebbende heeft den int-pot ghenomen in de plaets van het sandt , en den heelen brief bekladt , en over-ghegoten. Philippus en gaf niet het minste teecken van onsteltenisse , noch men hoorden niet een woordeken van berispinge. Waer zijn-se nu die terstondt naer de tanghe of eenen klippel vatten, en slaen op hun dienst-boden of het beesten waeren, en dat dick wils om kleyn oorsaeck , jae om beuseleryen , om dat-se korsel zijn , en veel met het verkeeren hebben verloren.

Het is al goet
 Wat dat hy doet.
 Die-men bemint,
 Het is al quaet
 Voor die-men haet,
 Wat hy beghint.

Distelen en doorens steken seer,
 Maer quaede dinghen noch al veel meer.

*De scherpste maenders,
Zijn de quaerste betaelders.*

Doch dit naer-volghende fal een weynighje
beter op u passen ? ick noode u om een reysje te
spiegheleu.

De Passie Christi is den besten Spie-
gel van een Godt-minnende ziele.

*Siet hoe hy,
Niet hoe ghy.*

Wat staet ghy hier den heelen tijdt,
 En siet hoe ghy gheschildert zijt ?
 Smijt uwen spieghel in den hoeck,
 En spieghelt u in desen doeck ;
 Siet hier vry tot het minste hayr,
 En spieghelt u tot d' ander jaer.
 Ick sweer u, soo ghy u bekijckt,
 Ghy vindt hoe weynigh 't u ghelijckt :
 Want ghy steeckt vol van hooverdij,
 Stelt sijn oodtmoedigheydt daer by :
 Hy is met doorens heel ghekroont,
 Als ghy u ydel hoeft verthoont :
 Ghy draeght juweelen langhs het lijf,
 Sijn lichaem staet van wonden stijf :
 Als ghy u aensicht verven doet,
 Dan swemt hy in sijn dierbaer bloet :
 En daer-men u de kuskens gaf,
 Daer loopen hem de traenen af.
 Dat sulc ghy sien, en noch al meer,
 Soo ghy wel siet op uwen Heer.
 Doch schoon ghy 't siet, en wel besiet,
 Het sien alleen en helpt er niet,
 'T en zy dat ghy u wereldsch hoeft
 Van al sijn Moden eens berooft.
 O! dat u hayr waer ghepalleert,
 En op sijn doorens ghefriseert !
 Waert ghy met traenen gheblancket,
 En met sijn bloedt gheroiset !
 My dunckt ghy gheckte dan voortaan
 Met al die soo hoveerdigh gaen :
 Ghy leghe af den sijden rock :
 Ghy bondt stracks in die ydel lock.
 Dit soudt ghy doen (gheloovet my)
 Saeght ghy hoe hy. en niet hoe ghy.

AEN-SPRAECK.

MEn seydt ghemeynelijck, *Philothea*, en het sou
wel waer zijn :

*Dochtere die tot elven slaepen,
En veel in de vensters gaepen,
En langh voor den spiegel staen,
Laeten t' huys-werck onghedaen,*

La Neuf.

'T is soo, den Spiegel is eenen grooten dief van den tijdt, en menigh-mael verlies vande siele. Maer den spiegel daer ick af sal spreken, ô! dat is een profijtigh gelas! en men pareertet sich voor, wel op een ander *Mode*. Ick bidd' neemt dese bevestinghe eens hier voor nyt, eer wy verder van het *Sinne* beeldt oft plaetjen af-wijcken, my dunckt dat 't ghene daer gheschildert staet, dat ick dat vinde in een *Historie* die dese twee soo past, of-se op haer lijf gemaectt waren. In *Vranckrijck* was een godtvruchtighe *Weduwe*, de welke hadd' twee dochters, w eynigh verscheydende in jaeren, maer veel in manieren. Sy preekten haer daghelijcks ende stampten haer de seeghbaerheydt in, wenschende dat-se souden in den *Goddelijcken* spiegel sien,

*Niet hoe sy
Maer hoe hy.*

D' oudtste gaf ghehoor aen haer *Ma-mere*, voeghende sich tot godtvruchtigheydt, oodmoedigheydt, versmadinghe van den wereldtschen pracht
ende

ende hoveerdigheydt: maer de andere die een welghemaecte *Ydel-uyt* was, wierdt alle daegh een dagh ouder, en wel twee daeghen soter. Jae sy soud' wel haer Suster uyt-ghelacchen hebben, om dat-se beneffens haren spieghel een Crucifix hadd' hanghen. Maer siet watter by nacht aen de Moeder verthoont is: haer docht in de droom dat-se sach haer jonghste Dochter soo leelijck ende afgrijpselijck als een monster; ende in teghen-deel de oudste soo schoon, en uyt-nemende verciert al of het *H. Agnes* gheweest hadde. Welck cieraet niet uyt de poeyer-doo's, noch van den friseerpriem, noch van de mouchen, noch van het blanketten en quam, maer alleen van het purperen bloedt van de ghekruyften *JESVS*, daer-se haer daghelijcks voor quam spieghelen. Dit is eenen oprechten ende onbedorven aen-wijser van onse smetten ende ghebreken, die de rijcken niet meer en sal vleyen als de arme, ende aen een edel Joffrouw haere ghebreken alsoo vrijmoedigh sal ontdecken, als aen een slechte boerinne. Doch het en is in het spieghelen niet alleen gheleghen, maer veel meer in het verbeteren, en in het behaeghen.

De Goddinne *Pallas* hat eens op den groenen boort van een fonteyn en speelde op de schalmeye; dan soo het riet wat hert gonck, ende dat-se ghewelt moest doen om het gheluyt door de schalmeye uyt te dringhen, r' ghebeurde dat sy eens beneden sagh in den grondt van de silvere wateren, al waer sy haeren weerfschijn ontdeckende, sagh het aensicht soo ontsteken ende de kaecken soo onbetaemelijck op-gheblaesen, dat sy, over haer eyghen selven beschaemt, het instrument heeft om verre ghesmeten. Dat kosten de waeteren veroorsaecken, en wat tullen doen die vijf-bloedighe fonteynen als-men daer op sijn meditatie is gheseten? noch vinde ick eenen

anderen spiegel, maer die aen teere Joffrouwen min sal bevallen. Daer was eenen Religieus op een dorp by *Parijs*, den welcken soo hy den vasten gepredickt hadde, ende wederom naer de stadt keerde, van een Joffrouw ghebeden is, dat hy haer teghen 'tjaer eenen spiegel naer de *Mode van Parijs* soude mede brengen: 't welck hy haer beloest, ende ghedaen heeft. Want weder-keerende brocht hy mede een doots-hoofd van een schoon van een edel gratieuse Ioffrouw, die was overleden. Desen schonck hy haer, om wat in te spieghelen, ende naer desen schijn een weynigh het hoofd te speten, te vlechten, te krollen, te poeyeren, en te palleren. Sy heeft dien by der handt ghenomen, den selven sich voor-ghestelt, en haer soo ghepalleert en opgeset, dat-se een Bruyt van den oppersten Koninck is ghe worden. Ick en sal met gheen fonteyn water, noch met gheen doodts-beenderen aen komen, maer ick wensch datje staet voor een droevigh *Passie-beelde Philothea*, die is de *Wittigheyde des eeuwighen lights*, den spieghel sonder vleck van *Godts Majesteit*, ende het beelde van sijne goetheyt, den gekruyften *Jelus*, van den welcken seydt den *H. Drogo*: *O Heer! ghy hebt van u lichaem ghemaect eenen spiegel voor mijne ziele*. Den *H. Bernardus* maecte den sijnen van alle de instrumenten van de *Passie*, maer ick hebb' goet ghevonden alleen den doeck van de *H. Veronica* in een swerte ebben lijst te stellen, ende voor u op te hanghen; 't is den selfsten (gheloof ick) daer de *H. Agnes* menigh-werf haer voor gheblancket, ende ghefriseert hadde, als sy seydt':

Vyt sijnen monde

Heb ick ghesonde

Honigh en melck ontfanghen,

En met sijn Bloet

Heeft

Heeft hy seer soet

Doen bloesen mijne Wanghen.

Dit is den Spieghele, in den welcken een Christen ziel hare ydelheyt ende onvolmaecktheyt moet gaen ontdecken: desen ghebruyckte *Rudolfus Bisschop* van *Compostellen*, den welcken in sijn wapen voerde een Cruys, ende op den eenen arm eenen Spieghele, op den anderen van 't Cruys eenen Passer, om daer als mede af te meten het lijden ende sterven *Christi*; ende den Spieghele, om daer dan sijn eyghen wercken in te sien, op dat hy soo soud' w eten, ende ontdecken, hoe verre hy was van de voet-stappen *Christi*, ende waer in hy sijne wercken hadde te beteren, ende sijn leven te versterken. Die sy-selven voor desen Spiegel stelt, die sal lichtelijck met den heylighen *Bernardus* segghen: *Ick schaems my te worden een delicaet litmaet, onder een hoofd ghekroot met doornen.* Hierom weygerde den Godtvruchtighen, ende victorieusen *Godfridus Bollonus*, naer dat hy *Ierusalem* hadde inghenomen, met Koninghlijck cieraet door de Stadt te gaen, segghende, dat het niet en betaemde dat hy met Schep-ter en Croon soud' gaen langhs de straeten, die sijnen Saligh-maecker betreden hadde, ghekroot wesen-de met doorens. *Hy thoonde dat hy liever hadd' te wesen eenen gouden Coningh met een houten croon, als eenen houten, met eenen goude.*

Ende op dat ghy niet en peyst, *ô Philothea*, dat desen alleen is gheweest voor mans persoonen; soo wil ick hier oock by-voegghen de *H. Elisabeth*, dochter van den Koningh van *Hongarijen*; de welcke als ick noem'; soo bidd' ick u, dat ghy het Exempel van dese triomphante Princetse ten minsten eens aedachtelijck wilt over-wegghen. Dese dan in haer Koninghlijck cieraet, met eenen grooten sleyp van

In vita.

Staet-Jofferen, ende Hovelinghen komende in de Kercke, heeft haer ooghen gheslaghen op een beweghelijk beeldt, daer *Christus* aen het Cruys was ghehanghen, ende begonst daer door terstondt in traenen te smilten, ende in haer ghemoet t'eenemael ontsteldt te worden: ende als sy eenen tijdt langh op den ghekruyften *JESVS* ghesien hadde, ghestoort op den pracht, en op het Koninghlijck cieraet: Siet eens, seyde sy, mijnen Godt ende Saligh-maecker sterft moeder-naeckt aen een galghe, ende ick blinck in't goudt, ghesteente, ende purpuren kleederen; hy draeght een doorne kroon, ende ick een goude; mijne vingheren glinsteren van diamanten, ende sijne handen sijn door-boort met yfere naghels; ick blanket mijne wanghen, ende hy hanght daer met blauw gheslaghen kaecken; ick poeyere mijne locken, ende sijn hayer is door sweet en bloedt in een ghebacken; hy wordt van sijnen hemelschen Vader om mijne sonden berooft van allen troost der wereldt, ende ick neme noch mijn vermaeck in tijdelijcken pracht ende ydelheydt des wereldts. O ellendigh mensch als ick ben! die soo qualijck mijnen Saligh-maecker naer-volghde, die soo veel de wereldt hebbe gheacht; ende den ghenen die de wereldt, ende al wat in de wereldt leeft, heeft gheschapen, ende verloft met sulck een schandighe ende pijnelijcke doodt, die hebb' ick verlaten. Dit gheseydt hebbende, is door ghe weldt van droefheydt ende leet-wesen in onmacht gevallen ende besweken ter aerden, ende nauwelijck tot haer selven gekomen, verfaeckende voortaan haer hofs en prachtigh leven, heeft op staende voet ghesloten den oodtmoedighen, naecten ende ghekruyften *JESVM* naer te volghen. 'T en kan niet anders gheschieden, *Philothea*, of daer soo groote veranderinghe is gheweest van buyten, daer

daer moet een wondere beroerte ghewerckt hebben van binnen.

*Wanneer u huys in vlammen staet,
Dan werpje al u goedt op straet.
Maer als een ziel in liefde brant,
Die werpt cieraet, en pracht van kant.*

Hier op wil ick een ghevoelen van *Aristhenes*, aen-
teecken. Ick moet uyt desen Heydenschen schrij-
ver een Christelijck bedencken in het voorby gaen
mede nemen; 't sal dienen tot bekrachtinghe van de
Historie, die ick ingheset hebbe. Desen schrijver
sach een deel boomen t'eenmael jeughdigh, dicht
van tacken, groen van bladeren, bly van koleur, be-
halven de voghels die op den boom saeten, ende
met haeren soeten sanck de toe-hoorders seer ver-
maectē. *Aristhenes* siende al dit uyt-wendigh schoon
loof, ende aen-ghenaeme ghedaente, sprack haer aen
in deser voeghen: *O boomen! segh my eens, ghy lieden die
hier soo jeughdigh staet en groeyt, ende u aenghenaem loof,
ende tacken soo mildelijck zijt uyt-spreyende, isser oock ee-
nigh vyer in u lieden hert? de wortels, waer langhs ghy u
vochtigheydt treckt, en suyght, weten dit van gheen vlamme
van binnen te spreken? My dunckt wel neen: want waer-
der heet vyer van binnen, daer en waer gheen koele groenig-
heydt van buyten.* 'I selve magh-men sluyten vanden
mensch die oock by de Philosophen eenen boom
ghenoemt wordt Iffer overvloedigheydt van uyt-
wendigh cieraet, soo moghter van binnen wel wey-
nigh vyer vande goddelijcke liefde branden; maer is
dierghelijcke vlamme in't hert, ghewis dat groen
loof sal *Feulje-mort* worden, ende diē overtollighen
pracht moet af-risfen. Hoe haest veranderde jonge
wereldtsche Jouffrou wē daer ons *P. Barry* af schrijft?

*P. Sabio.
P. Aguado.*

P. Barry.

Sy ghevoelde qualijck weynigh ginsterkens van bin-
nen, en sy is terstondt gheclommen boven op haer
cabinerjen, en ghingh meteen bij al haer hoofd-en-
hals-cieraet in stucken kappen.

Wat dunckt u, o *Philothea*, van dit kloeck voor-
nemen? van dese veranderinghe? van dese vol-
comen verfoeyinghe der ydelheydt? het was een
teecken dat de gratie Godts, ende eenen heylighen
Gheest in de Godtvruchtighe siele was spelende.
Ghelijck-men iemandt, die langh in sijn nytersten
heeft gheleghen, soo dat-men twijffelt of daer
noch aessem in is, een pluymken op den mondt
leet, om te sien of het wegh gheblasen sal worden,
welck een secker teecken is, dat daer noch gheest
in den siecken is: soo oock als iemandt verdrijft
ende verfoeyt de pluymkens der ydelheydt, ende
den lichtveerdighen pracht versaeckt, 't is een ghe-
wis teecken dat den Gheest Godts, ende sijne
gratie dierghelijcke siele noch is by-woonende
ende bestierende. Dit selfste sien wy aerdighlijck
verbeeldt in veel printen vande heylighe *Magdale-
na*, de welcke voor een *Crucifix* biddende, ende
met eenen heylighen haet teghen hare voor-gaen-
de sonden ende aerdsche ghenoeghen ontsteecken
zijnde, haer eyghen lichaem gaet berooven, afruc-
kende allen ydel cieraet haerder leden; als faveuren,
stricken, mouchoiren, waeyer, spieghel, friseer-
priet, blancketfel, poeyer doosen, goude ketenen,
juweelen, pendants, braseletten, peerle-snoeren,
bagghen, minne-brieven, conterfeytsels; ende met
het *Crucifix* in de handt, ende tranen in d' ooghen,
soo schijnt-se hare voorgaende ydelheydt, soo my
dunckt, met dierghelijcke klachten te beweenen:

Siel laet rusten uwe lusten
 En verlaet eens uwen pracht :
 Sult ghy minnen , en besinnen
 Al wat dese wereldt acht ?
 Gaet besnoeyen , en versoeyen
 Al dit ydel hoofd-cieraet ,
 Ciert u leden naer de reden ,
 Siet hoe uwen Meester gaet .
 Hy quam gheven ons sijn leven ,
 Hy quam sterven onse doot ,
 En door 't lijden ons verblijden .
 Ons gheluck bracht hem in noodt .
 Troost der menschen , die wy wenschen ,
 Laeghde ghy voor ons op 't stroey ?
 Moest ghy draghen Noordsche vlaghen ?
 Wasser dan voor u maer hoy ?
 Wulpsche leden , die betreden
 Ledikanten van Damast ,
 V tapjten die verwijten ,
 Dat het op gheen kribb' en past .
 Sult ghy voeren peerle-snoeren ,
 En juweelen om den toon ?
 Sult ghy rocken uwe locken ,
 Als hy draeght een doorne kroon ?
 Ghy met ringhen , moye dinghen ,
 En met stricken van sattijn ?
 Daer sijn vast met banden
 Op den rugg' ghebonden zyn ?
 V palleersel , u friseersel
 Wilt ghy weten hoe het staet ?
 Siet het schijnen in sijn pijnen ,
 Daer hy vol van wonden gaet .
 Ons blancketten zyn souffleten ,
 En ons poyer dat is sweet ;
 Onse sonden dat zyn wonden .

Dese doen hem 't meeste leet.
 Peyst dees smerten met der herten
 Die gaet proncken styf van gout;
 Dat u Moden zyn als Ioden,
 Die Godt cruyften op een hout.
 Och! dat beken quamen leken,
 Hadd' ick nu een tranen-vloedt!
 V'ou nu weenen 't hert van steenen,
 Ick gingh storten oock mijn bloedt.

Siet eens, ó Godtvruchtighe Philothea, hoe dese heylighe Sondaresse ghebruyckt heeft den spieghel, ende den passer, om het groot vershil tusschen haer leven, ende het leven Christi meerder te doen blijcken; soo dat sy oock lichtelijck kost gronderen de leelijckheydt haerder sonden uyt de swaerheydt sijnder pijnen. Op welcker maniere oock seer vernuftelijck verstaen kan worden de *Maxime* oft ghemeyne Spreuke van d'oude Rechts gheleerden: *Non intelligitur nigrum, nisi legatur rubrum.* Dat-men het swert niet en kan verstaen, oft men moet het roodt ghelesen hebben. Sy wilden segghen, dat-men den sin van een Capittel, dat met swerte letters ghedruckt was, niet wel en kost vatten; 't en ware saken dat-men eerst den tijtel daer van las, die met roode letters pleegh ghestelt te vorden. Soo seggh' ick oock, ó Philothea, men verstaet nimmermeer beter het swert ende de leelijckheydt onser sonden, dan als vvy eerst lesen het roodt, dat is, het dierbaer bloedt, ende de pijnen vande *Passie Christi*, ende al het ghene dat hy voor ons gheleden heeft.

Defen rooden Tijtel ende dit swert Capittel vvas de Lesse van de salighe *Angela de Fulgino*: de welcke van haer eyghen-selven belijdt, dat sy, staende voor het *Crucifix*, merckte, dat *Christus* sijn eyghen ooghen sloegh

Anton. de
 Caceres.

sloegh op sijne Wonden : ende dan keerde hy die naer het hooft, sijde, ende handen van *Angela*; of hy hadd' willen segghen: Is het moghelijk dat de menschen noch niet en vatten d'ydelheydt hunder werken, ende de swaerheydt hunder sonden; daer-se sien dat ick soo gronde-loose pijnen om hebbe moeten lijden ! Waer door *Angela* soo onsteken wierdt, dat-se hare wanghen verbrande , ende ghenoodtsaecht was die met kout water te lesschen.

*P. Barry c. 2.
devot. 9.*

Soo dan, *o Philothea*, den naeckten, ende ghecruyften *Jesvs* is een sterck , ende krachtigh be weeghsel, om inwendelijk alle ghenuchten te versaecken, ende uytvendelijk allen ydelheydt te verfoeyen. Waer't nochtans, dat ghy om ghevrichtighe reden u niet teenemael van een vvereldtsch kleedt en kost berooven; maer ghedvonghen vvierdt van uven staet, oft iet anders het selve naer de maniet, ende loop des tijds rijckelijck ende kostelijck t'aenveerden; dan vvaer van u te vvenschen, dat ghy ten minsten gheen en hooghmoedt, trotsheyt, oft hooverdigh hert daer op soud' vwillen draghen. De schoone ende oodtmoedighe *Coninghinne Esther*, al-hoe-vvel sy boven-maten kostelijck verciert vvas, ende boven alle d'andere van *Assuerus* bemindt; die haer oock tot dien eynde de *Coninghlijcke* kroon op het hooft had doen stellen; sy niet te min vvas soo verre van haer hert door die uyt-ghelesen cieraet, ende *Coninghlijcken* pracht te verhooverdighen, ende te laten op-swillen, dat-se plagh *Godt* daer af tot ghetuyghen te nemen, segghende: *Ghy weet, o Heere, dat ick gheen ghenuchte en neme in dit reecken van hoeverdijde ende glorie, dat ick op mijn hooft draghe, op die daghen, als ick voor al de wereldt in groot-dadigheyt moet verschijnen.* Niet veel min, al-hoe-vvel in minder fortuyn, ende staet, dede de huys-vrouw van *Iacoponus*; de

Esther c. 14.

P. Radens.

welcke noch boven dien onder haer wereltsch kleedt, dat-se droegh alleen om haeren man te believen, had een ander van scherp hayr ghe woven: met 't welck sy haer teer vleesch temde; op'dat het sich door den uyt-wendighen schijn niet en soude verydelen. Dierghelijcke weet ick datter noch hedensdaeghs zijn, oock al van qualiteyt, die nochtans onder hare kleederē strenge penitentie ende lijf-castijdinge verdragen; jae ick en twijffele niet, *o Philothea*, of ghy en pleeght dit op sommige tijden oock te gebruycken. Doch ick keer weder tot ons eerste prooost, ende ick wil noch eens voor oogen stellen den Spieghele van den ghecruyften *JESUS*, ende betoonen dat menigh ydel hert daer door wort beveeght. De bevijfinghe sal ick doen in een salighe *Dochter*, die vry al vvat te trots vvas op hare schoonheydt, ende dies-volghens al te seer gheneghen tot het ydel cie-raet ende palleren.

*'T is een erf-sond' vande vrouwen
Die-se naer den doop behouwen,
Altijt maecken, altijt breken,
Altijt vande Mode spreken,
En heel' morgkens blijven cieren,
Zijn dat perten of manieren?*

Dese dan heeft sich op eenen sekeren tijdt voor haren spiegel ghestelt: dan, ghelijck-se uyer-maten vies was, ende al te nauw-keurigh, soo en cost sy haer-selven gheensins voldoen: hare locken en colden niet ghelijck-se begheerde: hare wanghen en bloofden niet ghelijck sy wenschte: hare wijn-brauvven en waren niet ghespannen, ende veel dierghelijcke vifevaserijen dochten haer hoofd t' ontbreken; soo dan sy dede, ende her-dede alle dese dingen vijf-entwintigh mael, ende noch en wou 't niet lucken: waer door sy soo vermoeyt wierdt, dat-se genoodt-facckt

fake was op een stoeljté te gaen rusté. Daer sittende, leyd' sy haer ydel, en nochtans swaer hoofd op haer handt, ende bleef van spijt soo sitten fantaseren. Ondertusschen herwaerts ende der waerts ooghen om-draeyende, zijns ghevallen op een *Crucifix*, dat op het buset stont; het welck aenschouwende, wierdt sy soo diep in haer ghemoedt getroffen, dat dese weemoedighe ende rouw-hertighe klachten nyt haren boesem ghevioghen zijn. Ick bidd' u, *Lieve Philothea*, siet eens of sy de waerheyt niet en bekent. Is't oock by aldien dat ghy daer iet in vindt dat u raeckt, ghelijck ghy eene reghel oft twee wel sult vinden; neemt het in danck; want het u met een gunstighe penne geschreven wort. Hare klachten dan beginnen aldus:

Wie sal een tranen-vloedt aen mijn gesicht verleenen,

Om met mijn ooghen selfs mijn ooghen te beweenen?
Wie sal uyt elke vlecht doen springe een fonteyn?
Vant droefheyt die maer sucht, die is voor my te klein:

Ick wildit ydel hoofd van hayr tot hayrken wassen,
En dan eens wederom bestroyen dicht met asschen:

Ick wil van heden af gaen in een hayren kleet,
Tot dat dit weeldigh vlees swemm' in 't roode sweet,

Ken kan my nimmermeer te harde wetten maken,
Alkoos' ick van nu afeen vyer om in te blaken;

Dit wulps, en werelts hert dat moet gesuyvert zijn,
Godt geve door wat straf, Godt geve door wat pijn.

Den kostlijcken tijdt, en mijn' verloren daghen.

Hoe kan ick sondigh mensch ten vollen die beklaghen?

Doch dien goeden Godt is dickwils haest voldaan,
Als hy siet uyt een oogh maer rollen eenen traen.

Dies

*Dies wil ick met geklagh in't kort eens gaen verhalē,
Hoe ick tot noch toe gingh in eenen dool-hof dwalen:*

*Ick wil met herten-leedt eens brengen aen den dagh,
In wat een diepen slaep van Ydelheydt ick lagh.*

*Vanneer de morggen-sonn' op haren gulden waghē
De wereldt weder schonck de nieuw gheboren daghen;
En dat het blinckend' hooft soo hoogh gheresen was,
Dat het diep in de sael schoot stralen door het glas:
Als buyten op het landt de offen ginghen ploeghen,
Als al de Bracken los, als al de VVinden joeghen,
Als ieder in het sweet hadd' uren over-bracht,
Dan was 't tot mijnent noch gheen eynde van den
nacht.*

*Ick sliep tot thienen toe, dan quam de maeght getreden,
En gingh ghestolens wijs met ruchteloose schreden,
En quam tot in 't ghemack, tot aen mijn ledikant,
En nam my in den slaep heel soetjens by der handt;
En bod' my goeden dagh, en sey my goeden morggen,
Hier was den aenvangh eerst van al mijn ydel sorgen,
En soo ick hadd' gedroomt, soo moest ick zijn gehult,
Soo moest ick zijn gespect, soo moest ick zijn gecrult,
Al soud' ick uren langh daer hebben sitten kijken;
Al soud' ick uren langh daer hebben sitten strijcken:
De maert en hadd' geen rust, al was sy moe vā staen,
Of ick en was voor eerst oock tot een hayr voldāen.
Dan gingh ick naer Godts-dienst, de Misse vande
slapers;*

*Iae, soo ghy 't wel bevroedt, de Misse vande gapers.
Godt weet hoe menigh oogh daer vyerigh leet en spelt,
Ter wyl' een rouwigh hert, stort tranen met geweld,
Hoe selden hebb' ick daer met aendacht Godt gebeden;*

Maer

Maer sagh nu hier, nu daer, wie uyt, wie in quā treden;
 Wie gingh in wit sattijn, in pan, oft sweert fluweel:
 Daer vloogh mijn oogh en tijt wel voor het meesten
 deel.

En als 't al was ghedaen, en dat wy ginghen scheidē,
 Den reesser groot verschil, wie ons soud' i huys geleyden;

En twisten onder een, en op den staenden voet
 Bestemden sy een plaets, en al met koelen moet.

Soo isser menigh-mael om ons krackeel ghesproten,
 Soo heb ick meer als eens onnoosel bloedt vergoten;

Ick hiet het trouwen dienst, ick noemde 't vrijerij,
 En het was metter daet maer lauter moorderij.

Soo wierdt het midder-noen, men ginck de spijssen
 rechten;

Daer stōt tot onsen dienst een heel deel gauwe knechten;

Daer wierdt de gastē eerst ghedient van het beghin,
 Een kostelijck lampet met roosen-water in.

Als ieder een nu sat, soo moest-men vrolijck wesen.

En was tot diē eynd' oock alles uyt-ghelēsen,

Soo van ghesoden spijs, als alder-handt ghebraet,
 Van wilt, en kort ghebeent, tot lust en overdaet,

En soete confituer, en lekker marmeladen,

En alder-hande fruyt, en schotels vol succaden;

Daer toe den koelen wijn die gingh gbedurigh ront,
 Die alrijdt in het ijs den heelen somer stont.

Hoe menigh dertel tongh' en onghesouten reden,

En swerten achter klap en wierdt daer niet gheleden?

En veel broodt-dronckerij, en onbeschoft gheluyt!

Want daer den wijn gaet in, daer gaet de wijs-
 heyd uyt.

Dan gingh-men in 't preeel, oft met een jachtjen varens

Om nieuwen appetijt te scheppen uyt de baren,
 Oft in een karos, soo gingh-men naer den noen.
 Den Tour van à la mod', Venus processi doen.
 Soo quam den avondt aen, dan ginck het op een singen,
 Dan ginck het heel den nacht op danssen en op springen,
 Op losse vrijerij, die qualijck dient gheseydt:
 De moeder van het quaedt, dat is de duysterheydt.
 En quam het by gheval, dat wy daer niet en waren,
 Soo ginghen voor ons deur' by nachten dese snaren:
 De speel-man op de straet die maeckten soo gheluyt,
 Dat menigh mensch stondt op, en keeck te venster
 uyt.

Hier hebt ghy, mijne ziel, eens in het kort beschreven
 Den loop van uwen tijdt, en u voorgaende leven;
 Maer is dit oock den wegh, des hemels rechte baen?
 Is't hier langhs dat een ziel moet tot den Schepper
 gaen?

Of Christus heeft ghedoolt, of seker ghy moet dwalen;
 Dies hanght de Ydelheydt eens in een beter schale,
 En weeght met u verstädt, wat hy ons daer afleert:
 Den mensch en doolt niet heel als hy ten halven
 keert,

Al! hadd' ick soo gheleest ghelijck veel Edel Maegh-
 den,

Die naer de Ydelheydt, of lusten niet en vraeghden,
 Sal ick 't dan zijn alleen, die naer de Wereldt
 loop,

Daer ick voor minder prijs den Hemel vindt te koop?
 Sal dit on-aerdigh bloedt dan altijd achter-wijcken,
 Als menigh teerder Maeght gaet met de kroone
 strijcken?

Wel-aen dan slappe ziel, 't is tyd dat ghy beghint,
 Den Minnaer, die ghy houdt, is lichter als den Wint.
 Al schijn' ick iemandt schoon, men hefter meer ghevonden,
 Die schoonder schoonheydt noch met eygen handen schonden;
 Het speet haer dat de glans oock Keyfers' hadd' behaeght,
 En seker, die Godt dient, dat is de Wijste Maeght.
 En heeft Lucia niet haer ooghen uyt-ghestooten,
 Die stralen, soo hy sey, in 's Coninghs herte schooten ?
 Sy was haer ooghen quijt, en speelt op sijn ghesicht,
 En als sy wierdt gheblind, dan wiert den Vorst verlicht.
 Brigitta moest haer eer, oft schoonigheydt verliezen,
 Sy gaet een leelyck vel voor korten lust verkiezen,
 Sy haelt haer wanghen op, en schent den schoonen glans,
 En seydt: Die is voor Godt, niet voor onsfuyver mans.
 Hoe scherp heeft den Tyran sijn vinnigh stael gheslepen,
 Als hy heeft Agatha de borsten af ghenepen ?
 Nu siet ghy wel, myn ziel, hoe dat een ydel maeght
 Haer eyghen ongheluck in haeren boesem draeght.
 Seght Apollonia, wat hebt ghy al verdraghen,
 Als u uyt uwen mondt de tanden zijn gheslaghen ?
 Al waert ghy doen mis-maeckt, en uwe tanden uyt,
 Ghy waert doë alder-meeft voor Godt de schoonste Bruyt,
 Dit is het hals-cieraet van soo veel trotsse Maeghden,
 Daer sy in hare jeught den Hemel met behaeghden,
 Men sach'er niet met al dat aen haer leden blonck,
 Als 't sweert dat door den hals, oft hare borsten gonck.
 Nu zijn sy al-te-maal daer boven in ghenuchten,
 Ter wyl den tyt, en jeught, en schoonheydt van my vluchten;
 Ter wyl ick ligh en woel in trouwe-loose min,
 Daer niet als slim bedrogh, en valscheydt en steeckt in.
 Ick hebben al ghesien, en het sal noch ghebeuren,
 Dat een meynedigh hert steeckt in de Serviteuren.
 Den List is nu een deught, 't Bedrieghen dat is eer,
 Men maecte van valschen Eed' nu gheen consciencie
 meer.

En wet ick niet ghenoech, hoe dat-se met ons leven?

Hoe dat-se ons alleen maer schoone woorden gheven?

En sweiren menigh-mael een vast, en echte trouw,

En speten soo de jeught blauw bloem'kens op de mouw?

De menschen zijn niet meer, ghelyck-se eertijds pleggen,

De tongh' is van het hert al verder nu gheleggen;

Oft wordet eens ghemyndt, het is soo haest ghedaen:

Wie kan doch op een riet, wie kander vast op staen?

Al beter dan voort-aen Monsieur Adieu ghegheven,

Soo kondt ghy sonder schandt', en sonder op-spraeck le-
ven:

Soo mijde ghy't bedrogh van alle Ydelheydt,

En houdt de rechte baen van uwe saligbeydt.

Is 't dat ghy hebt een hert gheneghen om te minnen,

Is 't dat een stadigh vyer speelt in u teere sinnen;

Besiet een Coninghs soon, die daer ghenaghelt hanght.

Die is 't die naer u hert, en uwe ziel verlanght.

Siet eens wat dat hy heeft voor uwe gunst gheleden;

Hy lagh in eenen stal, en wierdt voor u besneden,

Ghegheeffelt en ghekruyst, door-naghelt en door-wondt,

Om dat ghy in sijn hert soo diep gheschreven stont.

En sult ghy dan niet eens u danckbaerheydt betoonen,

En liefde met de liefd', en hert met hert gaen loonen?

Vvel aen dan, mijne ziel, seght eens met kloecken moedt

Aen eenen, die voor u heeft uyt-ghestort sijn bloedt:

Ick schenck' u Jesu, soet, ick schenck u duysent herten;

Ick ghev' u lijfen ziel voor uwe pijnen smerten:

Ick bidd' u, neemt my aen, ontfanght my voor u Bruyt,

Ick gae de Wereldt af, ick sweer' ick scheydet uyt.

Och! Liene Philothea, wat kracht heeft een in-
spraeck van Godt almachtigh, als die een veynigh
tijds het alder-ydelste hert van binnen magh gaen
roeren. Waer blijven wy dan met soo veel hon-
dert sermoonen, vermaeninghen, Goddelijcke in-
spraecten?

spraecken? hebben wy wel een spelcken minder
 ghespeet als van te vooren? hebben wy wel een
 hayrken ydelheydts uyt ons hoofd ghetrocken?
 Soo verre is't van daer dat onse ydelheydt ende
 wulpscheydt soude verminderen, dat wy de selfste
 daghelijcks noch voor de handt sien aen-waffen.
 Wordender niet ghevonden die 12. uren langh be-
 sikh zijn voor den spieghel? en dien kostelijcken
 tijdt verquisten in't palleren om in een bancket dry
 uren begaep te worden? Dat dierghelijcke ghe-
 vallen hadden in de handen van *Thomas Morus*, dien
 standvastighen, ende om sulcke doot ontsterffe-
 lijcken *Cancellier*, soud' hy die niet wel met de self-
 ste vvoorden hebben moghen bejeghenen, met
 de vvelcke hy eertijds een Ydel-tuyt strafte? de
 vvelcke soo sy uren langh voor den spieghel ghe-
 staen hadde, seyde hy: *lousfrouw*, want u Godt voor
 allen desen uwen arbejdt de helle niet en gheeft, soo doet
 hy u groot onghelijck; want waer't dat ghy de helste
 deede t' sijnder eeren, hy soud' u sijnen hemel schuldigh we-
 sen. Ende 't ghene by *Thomas Morus* ghedreyght
 vvierdt, ghebeurde binnen Roomen aen een We-
 duuwe. Dese gonck over straeten in een stil, see-
 baer kleet, maer in haer huys schoot sy de Wedu-
 uwe uyt, en trock aen de jonghe Dochter; over-
 sulcks vvas sy behanghen met ghesteenten, peerle-
 snocren, pendants. Ses uren stont zy daghelijcks
 voor den spieghel, dan met den friseer-priem, dan
 met de poeyer-doos, dan met het blancket in de
 handt; maer bovenal vvas sy haere vlechten ende
 locken fatsoenerende, hadd' oock een konstje van
 het hayr eenen gulden schijn ende glans te gheven.
 Doch Godt, in vviens teghenvoordigheyt dit al-
 te-mael vuyligheyt vvas, en een yvalghe, die heeft

Cap. 3.

Ianus Ni-
cius exemp.
 172.

dese Weduvve met sijn handt oock eens gheraect, en heeft het vvit aensicht met sulcken afgrijpselijcke svverte schorse overtrocken, ende de tonghe hongh soo leelijck, de ooghen soo root op-ghefvvol len langhs de kaecken, dat sy duyvels moeder scheē te vvesen. Ende in dit pareersel, ende in dese ghesteltenisse heeft-se ghegheven eenen schroom aende omstaenders, een vermaninghe aende dertele Weduvven, ende een siel, maer aen vvie, is Godt bekent, die can't vveten.

Avendano.

Nu sien ick vvaer dat henen vvil eene ghelijcknisse van eenen treffelijcken Schrijver, den vvelcken (berispende sommighe vveeldighe Weduvven in Spaenjen, daer-se rouvv in't vvit draeghen) seght dat-se ghelijck zijn aende popelier-blaeders; vanden eenen kant heel vvit, van den anderen heel groen, dat is, dat-se over den dooden vveenen, en naer den levenden verlanghen: ende hoopen het couleur van droefheydt in blijdschap noch eens te veranderen. En om hier toe te gheraecten, soo volghen sy de voet-stappen van dese Romeynsche Joffer, die sich in-beelde, dat *Schoon voordoen half verkocht is*. Edoch om dese vrouvve-kraem op te ferten, vvat endoen-se niet? sy sullen't dickvvijs uyt haeren mondt verspaeren, om beneffens een ander in fattijn, en fluvvel te gaen, ende de *Mode* trots de beste uyt te voeren. (Ick bidd' *Philothea*, gheeft my den oorlof van hier een vveynighs-je af te rijden.) Soo ginckt met die arine Weduvve, die haeren noodt klaeghde aen *Elisaus*. Den *Propheet* vraghde haer, of sy gheen middelen en hadde, of voor-raedt van gheldt, of het huys met meubels vvel gheltoffeert vvas, of den solder vol graen vvas, den kelder vol vviijn? &c. Sy andtvoorde; dat sy
in

4 Reg. 4.

in haer huys anders niet en hadde , als een *Weinighe olie om haer daer mede te salven , ende te smeiren*. De schappraey vvas ydel, daer en vvas t' eten noch te breken. Soo gaet het met die flechte hooveerdighe Sloorkens : vvinnen sy een stuyverken, acht, oft thien, dat moet in een vvaeyerken, in een pluymken, in een sijden rocksken, in poeyer, in blancketfel ; sy moeten vvat hebben om te smeiren, al souden sy't met vasten vvederom vvinnen ende inhalen. Ick denck dat sy't gheleert hebben vanden Sijdvvorm, die spint oock uyt sijnen mondt een sijden huysken om daer in te ligghen : soo gaen't dese uyt haeren buyck verspaeren, om dat sy oock eens een sijde rocksken souden draghen.

*Al op den erm,
Niet in den derm.*

Hoe dat dit in dese orlse eeuwve met de vvaerheydt over een komt, dat laet ick een ander oordeelē, noch ick en gheve my niet uyt voor iemandts Rent-meeſter, om sijne middelen t'onderſoecken: veel minder lust het my in yemandts keucken te snuffelen: ick kan sonder dit mijn vvoorden ſtandt ghenoegh doen met de voorgaende tijden. Ick en moet maer alleen eens open doen den boeck vande *Levens vande Medegheſellen vanden heylighen Franciscus*; ende ick ſal daer vinden een gheſchiedeniſſe tot beveſtinghe van't ghene vvy hier handelen. *F.P. Theodorus van Munſter*, die grooten dienſt ghedaen hadde onder de Borgherije van *Bruffel* ten tijde van de peſt, die vvierde eens van eenen Edelman ghenoodt, om by hem te komen eten ; het vvelck *Theodorus* toe ſeyde om ghevrichtighe reden. Over taſel

fittende, soo alle dinghen overvloedighlijck aenghedient vvierden, seyde P. *Theodorus* teghen den Edelmau: *Mijn Heer hier is een groot ghetal van schotelten, ende eene menighte van spijzen; dat het u Edelheyt gheliefde, men soud' hier iemandt af connen deelachtigh maken.* Dese woorden so fy vanden Edelman niet ghevat en wierden, zijn nader-handt van P. *Theodorus* noch eens voor-gheslaghen; waer op als-doen den Edelman gaf voor antwoorde: *Tis my lief, U Eerw. doet dat u believe, ick stelle het in U. Eerw. goet-duncken.* Hier op heeft P. *Theodorus* een schotel ghenomen, en daerover ghespreyt een serviet, die ghegheven aenden knecht, hem belastende dat hy die door de strate soude draghen, en dat hy op het huys soude letten, teghen het welck de serviet af soud' vvaeyen, en daer de spijs soud' in-draghen. Den knecht gaet, draeght de spijs, de serviet waeyt af, hy siet naer het huys; maer om dat het al te eerlijck volck was die daer woonden, derfde hy, soo hem docht, hen niet beschaemt maken; overfulcks keert wederom met de schotel. P. *Theodorus* hem siende, vraeght oft alle de dinghen bestelt vwaren, oft de spijs ghedraghen was. Maer den knecht ontschuldicht sich, segghende dat het huys soo deghelijck was, dat hy hem niet en kost in-beelden dat de schotel daer moest ghedraeghen worden, ende overfulcks dat hy de spijs wederom heeft met naer huys ghenomen. Even wel P. *Theodorus* seyndt hem ander-werf door de stract, met bevel als vooren; en siet; de serviet waeyt vvederom af voor het selfste huys; doen heeft sich den knecht verftout, is met de spijs ghegaen recht in, en heeft daer ghevonden een huys-ghesin dat rijckelijck ghekleedt vvas ende armelijck at; mis-

schien

schien vondt hy de kinderkins met sattijne mou-
 vven, die den draf aten uyt houte schotels. Is dat
 niet eene hoveirdye ende groothey, vveerdigh om
 ghelaect te vvoorden? Seker my dunckt dat hy aer-
 digh heeft gesproken, ende den naghel op het hooft
 gheraect, die gheseydt heeft dese spreucke :

*Fluweel en sijd' is seldsaem kruys :
 Het bluft het vier te keucken uyt.*

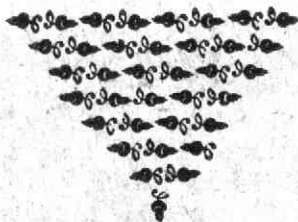
Welcke vvoorden my een snedighe bemerkin-
 ghe indachtigh maecten : vvant nopende het fat-
 soen vande *Arcke* van *Noë*, isser een vershil dat vvy
 hier toe kunnen trecken. Sommighe segghen, dat
 sy is langh-vverpigh ghevveest, ende niet verhe-
 ven, op het fat soen seer naer van eenen troch, ofte
 moelic ; andere zijn van ghevoelen, dat sy vvas op-
 ghemaectt ghelijck eenkleer-kasse, dat is, smal, en
 verheven ; vvatter af is, of niet, vvas sy ghelijck
 een kleer-kas, soo en vvas sy niet ghelijck een moe-
 lie ; of vvas sy ghelijck een moelic, soo en vvas sy
 niet ghelijck een kleerkas. Wat diendt hier meer
 gheseydt, *Lieve Philothea* ? Overloopt eens d'ydele
 vverelt, siet oft ghy dit al-te-mael in sommighe
 huys-ghesinnen niet en sult bevinden. Is het eenen
 troch, soo en is't gheen kas ; en is't een kas, soo en
 is't gheenen troch. Datis : Isser veel te kleeden,
 soo en isser dickvvijs niet veel te backen, noch te
 brouvven ; ende soo ghy oordeelen soudt naer den
 uyt-vvendighen pracht, ghy soudt segghen dat het
 al Princessen vvaeren, die gheduerigh open hof hie-
 len, en eylaes ! den buyck meynt dickvvijs dat de
 keel gehangen en ghesloten is.

EEN HANDT-VOLLEKEN

AERDIGHE PUNT-REDENEN.

Ick laet dese Joffers met haren fleyp passeren, en de straet vaeghen, ick sal hier een bedenckinghe voor-vvenden op het steertjen van ons leven. O! vvat een rijk-sinnighe bemerckinghe vwordter ghenomen op een serpent, dat rincks-ghevvijs gheboghen is, en in sijne steert bijt: 'tis een leeringhe voor alle menschen, dat vvy het eyndeken van ons leven moeten door-knouvven, ofter gheen fenijn van doot-sonden in en sal steecken. Wy zijn bedroghen soo vvy hier in ons eyghen-selven stree-len. Want daer is certijds ghekomen eenen Eremijt in een Coop-stadt, ende is recht naer de peerdemerckt ghetreden: daer vvesende, heeft hy van de Ros-kammers ghevraecht, oft sy niet een peerdt te koop en hadden, koort van lijf, breedt van borst, kleyn van hoeft, schoon van manen, &c. ende achter met een Pauvven-steert: vvaer op sy antvooden, datter dierghelijcke niet te vinden en vvaeren. Den Eremijt dan hen vattende in hun vvoort, heeft tot de omstaenders gheseydt: Sulck peerdt en is niet te vinden, ende nochtans meynt ghy-lieden, als ghy t'huys zijt, dierghelijck een op den stal te hebben: vvant ghy lieden leeft als beesten, uyt ghestort in alle vuylichheydt ende vleesschelijcke sonden: ende naer dese ghenuechten ende blijdtschap meynt ghy-lieden noch eenen Pauvven-steert, dat is, een goedt eynde, ende een vrolijk

lijck scheidt te besitten. Dat zijn de vvenschen der goddeloose, *o Philothea*, als het klauken van hunne blijdschap ten eynde is ghelopen, om daer boven inden hemel d'eeuvighe ghenuechten te beghinnen, als hunne tijdelijcke hier beneden komen t'eyndighen.

I.

Hier moet ghy, Philothea, al, *u vijfsinneken* spannen om dit raetseljen te treffen. Dat ghy op den kant van een revier hadt eenen Wolf, een schaep, een kool, en dat ghy die een voor een moest met een schuyt over-setten, soo nochtans datter gheen en vyandt by den anderen soud' blijven, dat is, noch wolf by't schaep, noch schaep by de kool: hoe soudt ghy dat in't werck stellen, en wat soudt ghy eerst, wat de tweede, wat de derde over-haelen? ghy verdient een beeldeken, Philothea, soo ghy dit weet te passen.

I I.

Dit voor-gaende is te soecken, maer dit naer-volghende is ghevonden, ende het is vol aerdigheydt, en trecken.

Ro be Udo. Men vertelt datter te Roomen een pasquille aen-gheplackt wierdt ten tijden van Carolus V. met af-beeldinghe van seven personen. Daer was gheschildert den Paus ghevende de hand aen den Keyser, steunende op eenen acker-man, die seyd' Jo sostento los dos. Aen de sijde van den Keyser was eenen Coop-man met devise: Jo robelos tres, Aen den kant van den Paus was eenen Rechts-gheleerde, die seyd': Jo enganno los quarto. Een weynighsjen onder was Doctör Medicus: en sprack: Jo mato los cinco. En boven stondt een Gheestelijck persoon, en seyd': Jo absolvo los todos. Verstandighe lieden sullen oordeelen, dat hier vijf naghelen op het hoest woorden gheslaghen.

III.

Hoort eens een Wonder Worpje met den teerlinck-steen. Seker misdaedighen Was veroordelt tot de galley om te roeyen. Hem Wierden ghegheven twee dobbel-steenē (Want hy moester soo veel jaeren blijven sitten, als hy ooghen soud' werpen) hy smackte dan, en den eenen steen gingh staen op den anderen, ende den bovensten Was eenen esel, en soo mocht hy naer een jaer verlost worden. Dat Was immers een kremers kansje!

IV.

Om dat ick hier aen de schepen gheraecht ben, soo moet icker een by-voeghen, dat ontrent het Waeter ghebeurde. Eenē Coop-man hadd' de heele Wereldt om-ghevaren, en Was al de perijckelen van schip-braeck ontkomen, en den selven naeder handt weder-ghekeert zijnde in't Vaderlandt, is in een schuytjen op sijnen vyver verdroncken. Siet de doot leeft met ons ghelyck de struyck-roovers met den reysenden man, sy besprengghen hem daer hy 't minste vermoede. Saligh Was hy die in sijn kantoir doot ghevonden Wierd, met den vinger wijfende op dese woorden van Salomon: Is't dat den rechtveerdighen vande doot verrascht vvordt, sijn siele sal vvesen in verkoelinghe. Och! dat myne siele dan sterve de doot der rechtveerdighe! Om daer toe te komen, moeten Wy oock leven het leven der rechtveerdighe.

Sap. 4.

Helcos. in
Sap.

Toeficht der Ouderen over hunne Doch-
ters, ende hunne converfatie.

Het is ghevermt,
En beschermt.

Mijn Dochter heeft een tertiaen,
 S'en magh daerom niet buyten gaen;
 Symoet haer houden vande straet,
 Op datter niet wat toe en slaet;
 Symoght wat krijghen in de kou,
 Dat sy daer naer beklaeghen sou.
 Want siecke lie'n zijn wonder teer,
 Hen let het minste mottigh weer:
 Daerom houd' ick-se by den heirt;
 Want daer en ben ick niet verveirt.
 De maert die op haer diensten past,
 Die hebb' ick oock ghenoech belast,
 Dat sy haer wel sou gade slaen,
 En stoocken't vyer van'smorghens aen,
 En onder-houden't heel den dagh,
 Op dat sy haer wel wermen magh.
 Sy heeft een schermfel inde hands,
 En die bevrijdt haer van den brandt;
 Soo sit mijn Dochter welen wermt,
 En is oock vande vlam beschermt.

Ick wou dat ieder, als-men mint,
 Droegh sulck een sorghe voor sijn kint;
 Besonder als een jeughdigh dier
 Blijft sitten by Cupidoos vyer;
 Een kranck-hoofst viel daer licht in rust,
 Een kranck-hoofst schoot in vuylen lust,
 Een kranck-hoofst kreegh dan wonder sin,
 Een kranck-hoofst vielder seffens in.
 En als-men nu ghevallen is;
 Dan siet men wat dat mallen is;
 En'tspeeltjen wierdt daer met ghe-eyndt,
 Mijn lieve Dochter is ghescheyndt.
 En waeraf komt-se in dit verdriet,
 Dat sy, en ghy niet toe en siet.

*BeWaerd-se dan op alle kant,
Dat sy haer werm' en niet en brant.*

AEN-SPRAECK.

AL is het verstant eyghen aende Mans, *Philothea*, ende de schoonheyt het deel der vrouvven, soo gheschiet het evenvel datter ghevonden vvorden die in alle beyde treffelijck zijn, en uytmunten; ja ick en sien niet aen vvie dat-se in aerdighe grepen, ende sin-rijcke inventien somtijdts moeten vvijken. Neemt hier een staeltjen, ende bevestinghe van mijn segghen. Seker Jouffrovv vvas langhen tijdt aen-gesproken, besocht, gelief-kooft van haeren serviteur: maer ghelijck die Liefde met sijn vleugheltjens een *Quickel-steertjen* is, den trouveloofen Gast liet de jonghe Dochter sitten, die van hē niet anders en behiel als eene leelijcke rugh-spraecke. Sy, om hem de valscheydt ende het onghelijck door den neus te vrijven, schonck hem eenen gouden rinck met eenen valschen diamant, vvaer in ghesneden stondt dit vvoordt: *Lamasabathani*. Hy sloegh naer het beduytsel ghelijck den blinden naer het ey, ter tijt toe dat hem eenen Gauvvert den echten sin uyt-ghebriefft, en de uyt-leghinghe daeraf ghegheven heeft; en vvas dese:

Picartus.

Di-Amant faulx Lamasabathani?

Seght valschen Minnaer, waerom hebt ghymy verlaten?

Ick en sien niet vvie desen aerdighen treck soude connen verbeteren, ende haer den eersten prijs afvvinnen. Alleen is te beklaeghen, dat sy het stof, en het gheluck niet en heeft ghehadt van op een aenghe-

aenghenaemer materie te spelen. De schuldt daer van is te gheven ten deele aen haer te licht-gheboovende ooren, ten deele aende wacht-loofse ooghen vande Ouders, die desen Quant al te veel ontijdighe aen-spraecke ghedooghden, waer door hy ghelegghentheynt vindt om sijne snoode rancken te belegghen. Dit en duysent dierghelijcke onghelucken, die vvy daghelijchs met eenen natten vingher soudon konnen wijsen, vereyffchen dat ick dit Sinne-beeldt met dese aenspraeck hier tusschen soude planten.

Ick segg' dan ende ick spreek hier u lieden aen, Vader ende Moeder: heeft u Godt in den Houwelijcken staet vruchten verleent? queect-se op inde vreesse des Heeren. Zijn't Dochters? slaet-se vvel gaede in haere vvanckelbaere jeught; 't is onghelooffelijck hoe licht een voncksken in het vvasch komt te vatten. Noch en bedrieght u niet door die rijpigheydt, ende de zeedbaerheydt van u kindt. 'T is meer als eens ghesien dat de sluypende katjens het vleesch uyt den pot stalen. De Jonckheydt (seght eenen seer wel) is ghelijck het quick-silver, dat het minste gaetjen dat 't siet ghebruyckt om uyt te loopen: ende als 't ghestort ende ghevallen is, wie kan't sonder vuyligheydt oprapen? Ergo dan is tijdt een ooghen in 't zeyl eer het schipjen op een zandt-plate loopt, ende komme te bersten. Den voorsichtighen *Iob* sal u hier de hant gheven ende tot dese sorghvuldigheydt aenleyden. Desen, als sijne Sonen ende Dochteren maeltijdt hielden (daer onghetviffelt veele andere Jonghmans ende Jouffrouvven by-vvaeren; want hy groote, ende naer het getuyghen der H. Schrift, de rijckste middelen hadd' vanden gheheelen

heelen often,) dan seggh' ick, stontd hy 'smorghens vroegh op, en ghingh Godt bidden, ende offerde slagh-offeranden tot versoeninghe, vreesende of sijn kinders misschien Godt (ghelijck het veel plagh te geschieden) door over-daet ende vvuylpscheyt vergramt hadden: ende misschien oock om te verbidden, dat dese versacminghen hen gheen oorfaeck van toekomende sonden en souden vvesen. Is dat inder vvaerheydt niet een lesse voor u, ô Vader, van sorghvuldigheydt te draghen, ende acht te nemen op de conversatie van uve dochters, en te letten offer misschien niet een loncksken en voncksken is gheresen? Wat doet eenen vvaeckenden huys-man die in sijn scheur vvercklieden ghchadt heeft, die het graen, dat door den dagh ghedorfschen en uyt-gheslaghen is, by de keers in den langhen avondt hebben staen vvannen? Al is hy nu ontkleedt; jae al is hy nu slaepen, soo staet hy evenvel op, en gaet noch eens inde schuer sien of daer niet een ginsterken van de keers af-ghevalen, of eenen dief af-ghedroopen en is, die het droogh strooy tot sijn groote schade, ende eeuwvigher verderffenisse in brandt moght steken. Die in dierghelijck ghevaer sorgheloos is, die sal in't midden van den nacht *moort*, en *brandt* hooren roepen, als vvanneer het ongheluck soo verre sal toe-ghenomen hebben, dattet met geen menschelijcke kracht oft vernuftheydt en sal vvesen te stutten.

Waeckt Vader, waeckt, 'ten is gheen spel,
 Ick bidd', en maeckt hie niet den blinden ;
 Want een ghetrouw, en heusch ghesel
 Waeys ons niet aen met alle Winden.

De eerbaer jeught,
 Die tracht naer deught.
 Is by veel vryers niet te vinden.

Devvacht dan, ô Vader is u bevolen, ende uvve flaperachtigheydt en sal by den recht-oordeelen- den gheen ontschuldninghe oft verschooninghe vinden. Een *Dochter*, seght den *Wijzen-man*, is een *verborgen wacht van den vader*, die tuschen licht en doncker, als-men soo langh aen de deure staet en feselt, eens moet roepen : *Qui va la ?* gheen sentinelle en can hier te vvaeckende ende te neerstigh vvesen. *Io* vierde bevvaert van *Argus*, die hondert ooghen in den kop hadde, ende noch issen *Mercurius* met een fluytjen ontrent ghekommen, ende heeft hem de dochter ghestolen. O lievê Vader, voor die danssen vvel is't haest ghenoegh ghepepen. *Hebt ghy dan dochters, bevaert haer lichaem*. Jae de vrijagien ende aengheboden trouwe laet die op u belet rusten, niet op haere driften ende blinde amourettekens af-loopen. Een Houvvelijck t'aenveerden is eene saecke van groot ghevolgh, daer niet een vveynigh ervarentheydt toe vereyscht en vvordt ; die van de jonghe jaeren, ende teere jeught niet en can zijn onder-vonden. Laet ons dit eens bevestighen met iet aerdighs uyt de Landt-vvapenen ghetrocken. Wy sien dat *Hollandt* voert in eenen schildt den *Hollandtschen* tuyn : daer in sit een *Maeght*, be- neffens haer eenen *Leeuvy* met seven pijlen in sijn-
 nen

nen klauw. Dese wapen ghetrocken op dit te-
ghenwoordigh Sinnen-beeldt, sal my dienen tot
een bevestinghe, ende aen den Vader tot eene lee-
ringhe. Den Tuyn beduyt de wacht en de bewae-
ringhe, de Maeght is de dochter; door den Leeuw
verstaec den Vader; de pijlen zijn de vrijagien,
minne-brieven, &c. Siet ghy hier uyt, hoe dat ghy
de pijlen niet en moet stellen in haere handen,
noch in haer oordeelen ende goetduncken. Het
staect u toe, diet' ontfanghen, endet' ondersoecken:
een vaderlijke forghvuldigheydt moet dit al-
mael tot sich trecken, of het staect te vreesen datter
vande blinde liefde oock blinde slagen fullen
gheschiedē: vvant sonder dese toeficht, ende wak-
kerheydt sookomt de dertel, ende onervaren jock-
heydt sooverre, datter daer naer gheen salveaen
eniste smeiren. *Sigismunda*, dochter van *Tancredus*
Prince van *Salernen*, al jockende en spelende hadd'
een minne-briefken gheschreven, en dat op-ghe-
rolt, ende ghefteken in eenen rieten pijl, ende die
vereert aen eenen sekeren *Guiscardus* Hovelingh. al-
hoe-wel van slechte af-komste. Den pijl die hy
met de hand ontfongh quettede hem in het hert,
ende ghelijck de schichten met haeckskens voor
aen, lichtelijck in, en niet lichtelijck uyt en gaen, is
desen in sijn ghemoet blijven steken, ende heeft
daer binnen sulcke vlam verweckt, dat sy malc-
kanderen beginnen liefde ende weder-liefde te
ontdecken: daer toe vvascht een vryigheydt; sy
verzheet haer gheslacht en edel bloedt, waeght
haer eer sonder eens te peysen, hoe dit by den Va-
der sal ghenomen worden. *Tancredus* doet terstont
Guiscardus by den kop grijpen, het hoeft voor de
voeten legghen, het hert uyt het lijfrucken, ende
dat

dat in een goude lampet aen sijn dochter vereeren, segghende; dat hy haer een gifte schonck, die hy wist dat by haer in weerde ghingh boven alle kostelijke ghesteenten. Sy ontfongh het met een gheveynsde ende ghemaecte blijdschap, segghende: Mijnen Heer Vader heeft verstandt dat hy een gouden hert, in een goude schotel weet te doen legghen. Soo brack sy hare woorden af, om dat de droefheydt ende op-rijfende tranen haer niet toe en lieten, langher reden voort te brenghen. Opennende dan de sluysen van haere ooghen, besproeyt niet alleen het hert, maer den gheheelen vloer met traenen. Doch soo de droefheydt door het bitter weenen gheensins uyt-ghestort en kost worden, werpt sy haer op het ledikant, ende in d'een handt hebbende regael, in d'ander het hert, naer dat sy daer duysent kussen op-gheleet hadde, seyde met een bevende stem: *Van dit lief hert, komt al mijn smert.* Daer op inswilghende het fenijn, badt voor het leste haren Vader, die, van het ongheluck ghewaertshouwt, ten aenganck quam, dat hy haer soud' vergunnen, dat die samen op een bedde levendigh niet en hadden moghen slapen, dat men die samen in een graf soud' willen laeten rusten. Ende is soo van het fenijn gheborsten. Dit is den droeven uyt-ganck van onse blindeende al te seer verliefde *Sigismunda*. Iffer eenen bedeckten strick, daer de jongheydt in wordt ghevanghen, dat is desen: hier ist dat menigh mans kindts fortuyn blijft haperen. Eenen op-ghetoyden Joncker, met sijn ghesuyckerde woordekens vvindt de oor van de dochter, en daer lancks het hert: hy steelt haer siel, sy vvordt op hem verlot, en al is het saecke dat hy haer noch in af-komst, noch in middelen ghe-

A. Burgundia.

lijck en is, sy gaeter met strijcken, en laeter den onachtſamen Vader op kijken. En als het te laet is, en het Kalf verdroncken dan wil-men den put gaen stoppen. Hy hadd' van te vooren moeré overpeyſen, *Dat, daer ſchoon katten zijn, dat-men daer gheen Bondt-werckers den voet in huys en magh gheven.* Want de vrygheydt waſt allenghskens aen, de ſchaemte vermindert, de ſottigheydt vermeerdert, de liefde vonckt; tuſſchen bey loop oock een kamenier, en blaest het vyerken; wat kander af-komen als dat dierghelijcke ſich leelijck komen te verbranden? Beter dan al *ghevermt en beſchermt.*

Geneſ. 4.

Ick vrees' *ô Philothea*, dat dit ſommighe van de jongheydt maer half en ſal bevallen. En even-wel het is ſoo, die wacht-looſe verkeerighe ſal de vuyl-bruyt maecken. Soo ſiet-men de muggen den heeien dagh inde Son danſen, en onder een ſwieten, en 'savonts komen ſe leelijck inde keerſe vlieggen. *Dina* gonck uyt enckel nieuſ-gherigheydt beſien de mode vande dochters van het land, daer-ſe met haren Vader, en broeders was ghekomen, en ſiet, om dat-ſe ſonder wacht uytgingh, in wat handen, en ſchande dat-ſe is, vervallen! en wat en heeft vader en moeder niet te vreeſen, daer occasie is die den dief maeckt; daer de jongheydt is die blindt is, daer de liefde is, daer onſe broosheydt is, daer een ſtercke bekoringhe is, die al-te mael haer ſoo ſullen om-tinghelen, dat ſy ſullen worden ghevat, en verwonnen: Hoort hier op eens een aerdighe ghelijckeniffe.

De *Poeten* verſieren, dat eene ſchoone Maeght, met name *Athalente*, van veel Jonghmans verſocht wierdt; maer dat ſy aen niemandt haere jonſten wilde gheven, als die haer in de loop-baen ſoud'

over-

over-wonnen hebben; doch met sulcke conditien, dat, die sy verwon, niet alleen hier, maer oock sijn eyghen leven moest verliefen. Het welck dick wils ghebeurde, over-midts sy ghelijck eenen pijl snee door de winden. *Hippomanes* nochtans heeft het ghe waeght, ende den strijdt met sulck een hert bespreeck aen-gevanghen; nemende by sich dry goude appelen, om die in de baen haer voor te smijten, ende soo haeren snellen loop door het opvatten te vertragen. Wierp oversulcks den eersten in het beghin, den tweeden in het midden, den derden op het eynde: de welcke sy op-nemende, is van *Hippomanes* over-wonnen. Dat *Athalante* gheschiedt is, dat ghebeurt aen onse ziele: sy is wel snel in het loopen, en gaet op eenen ooghenblick met haere vlieghende ghepeysen naer *Parijs*, *Italien*, *Indien*, jae tot de Hel, ende Hemel: maer den duyvel, die teghen haer strijdt, die werpt haer voor dry schoone appels; eenen in de jonckheydt, ende is den gouden appel der wellusten; den tweeden in den voortganh, ende is den gouden appel van de eer; ende den derden is den ouderdom, ende is den gouden eppel der rijckdommen ende begheerlijkheden: met de welcke hy onse zielen soo besigh houdt, dat hy-se somtijdts komt verrasschen. Naementlijck den eersten die lacht de Jockheydt soo foet aen, en doet den mondt soo waeteren. Desen wierp de huys-vrouwve van *Putiphar* aen *Ioseph*; maer hy viel vveygherigh aen soo snoode begheerte, beschermente ende vvaepenende sich met het *corselet* de vreesse des Heeren, doch vvat hy reparcerden of niet, sy en hiel niet op van de een bekoringhe op de andere te setten, ende haere boosheydt meer ende meer te verdobbelen, om de

*Petrus ad
Boves.*

Genes. 39.

standvastigheydt van den suyveren Jongelingh te breken; jae hoe hy hare beweghinghe ende aenvechtinghe meer verstitet, hoe sy stijver wederom quam aen-ghevallen; min oft meer, ghelijck-men liet in het kinder-spel, daer eenen sit in een touw, oft seel om te touteren ende schockelen, achter wiens rugghe een ander staet, die het daer ingheseten kindt voorts is stoorende, ende den vollen swier ghevende: ende hoe hy dat met meerder krachten van sich douwt, en stoor, hoe dat terstondts oock met meerder geweldt komt te ruggheghedreven: Soo oock hoe dat *Ioseph* dese oneerlijcke vrouwe meer verstitet, hoe dat sy stercker op hem quam aen-ghevallen, ter tijdt toe dat hy de vlucht nam, om dat hy door dese *Meremin* in gheen voorder perijckel loopen en soud'. Waer op eenen *Schilder*, die dese geschiedenisse af-ghemaect hadde, met groote letters daer onder wel heeft moghen stellen dese woorden: *Men sal meer sulcke Me-vrouwen vinden, als sulcke Knechten*. Waerachtigh jae, meer sulcke Me-vrouwen sal-men vinden, als sulcke *Iosephs*. Hy toondē door sijn andt-woorden dat-men de vreesse des Heeren te hulpe moet roepen, soud' onten strijdt ter eeren wesen.

Siet allser twee *Philothea*, teghen malckanderen staen in een *duel*, ende dat den eenen een stocade, acht oft thien op sijn bloote borst ontfanght sonder ghequetst te woorden, dan sluyt-men daer uyt dat sulck eenen *Hooghe Naemen* over sich moet draeghen. Soo is den vromen *Campioen* ghelijck als *berdt* gheweest teghen die venijnighe steken van dese arglistighe ende eer-loose *Hexe*. Soo dat de vreesse des Heeren maeckt een maeghdelijck hert onwinbaet en scheut-vry tegen *Cupidos* pijlen.

len. Al-men met de Goddelijcke *Vreesse* ghequetst is, dan en voelt-men gheen wereltdsche scheuten. Ick moet een treffelijcke ghelijckenisse hier op voor-dienen. Als eenen Soldaet sich quaelijck heeft ghedraghen, ende om sijn schelm-stucken moet ghearckeuseert worden, eer hy aenden staeck ghebonden is, bidt hy eenen van sijn beste kameraden, dat hy onder d'eerste wil los branden, en hem eenen hert-scheut jonnen, op dat hy nader-handt d'andere koghels, die hem door den buyck, of erm, oft beenen ghejaeght worden, niet en soud' ghevoelen. Soo gaet het van ghelijcken met eenen Godt-vruchtighen mensch, als die eens in het hert van Godts liefde ghetrefst is, dan spot hy met al die hem willē schieten. En sulcke was de siel daer den *H. Richardus de S. Victore* af seyt: *Dunckt u niet dat dat herte door-schoten is, als den brandenden schicht ghepasseert is door het binnenste, ende door het mergh der beenderen, hare siele soo beweeght heeft, dat-se haer-selven niet meer en kan bedwingen, noch haren brādē verberghē: sy haect ende snaect, sy brandt ende vlamt, sy sucht ende weent van blijdschap, ende roept anders niet, als dat-se door sijne Liefde soo diep is ghewondt gheworden, dat-se niet en kan gheruften.* Dese vreesse had *Iosephum* dan tot den slagh toegerust, soo dat hy, *Verwinner* alleen zijnde, *Verwinner* uyt den strijdt ghekeert is, maer ghelijck den *Schilder* seydt, dier-ghelijcke zijnder weynigh te vinden. De jongheydt door-gaens en is hedensdaeghs soo niet, voorwaer neen, wy sien't voor ons ooghen d'onghelucken die daghelijcks over al gheschieden, den val van jonghe dochters, haere broosheydt kan-men over-al met natte vrin-

Richard.

ghers aen-vviflen. Seght dan niet: mijn kinders zijn Godt-vruchtigh, eerbaer, kuys, onnoofel in het gheselschap jende conversatie, &c. seght dat niet, seggh' ick, vvant ghy zijt den vader vvcl, maer niet den Biecht-Vader. Van u en uvvs ghelijck staet: *dicunt & non faciunt*, maer van haer: *faciunt & non dicunt*.

Overfulcks soo vvaerschouvv' ick u hier vader ende moeder, u biddende dat-je vvilt een lesse ende achter-dencken vatten van *Salomons Tempel*, den vvclcken boven op de hoochte colommen, *Lelien* dede stellen, ende netten daer rondsom snijden, om u in te scherpen datter gheen *Lelien*, noch kinderen suyverheydt, noch eerbaerheydt, noch onnosselheydt soo verheven is, en verskert; of vvcl daer zijn netten ghespannen, listen en laeghen ghelleydt, die u soetste ende suyverste dochters konnen vanghen, bedrieghen, ont-eeren, en scheynden. Ergo dan, ons Sinne-beeldt: 'Tis ghevermt en beschermt, sal van daghe, en voort-aen uvve lesse vvlesen.

E E N W O R P - J E O P D E N H O O P T O E.

BElofte maectt schult, *Philothea*, siet ick voldoe mijn vry-vvillighe op-ghenomen verbintenisse van altijd op de maniere van *Seneca* aen *Lucilius* iet aerdighs in het laetste toe te vverpen; al hoe vvcl dit schroomelijck is.

Den Koningh *Jacob Almanzor* hadd' door een neerlaegh van Koningh *Roderick* Spaignen ontvveldight, 't selve in peys ende goede vvetten ghestelt, en sondt jaerlijcks tot meerder verskeringhe dervvaerts

dervvaerts noch sommighe perſoonen , daer hy
 meest op betrouwde. Onder ander wierdt voor
 eenen gheſandt af-gheveerdicht *Abraham Mahama*,
 een wijs en verſtandigh man , daer ſijne Majesteit
 in had een groot bevallen. Deſen , komende in
Spaignien, niet verre vā *Cuadix*, vindt in het eenſaem
 boſch een ſchoon Joffrouwe , ſonder datter ghe-
 ſelſchap by vvas van eenighe Camenieren : dit
 docht hem , ghelijck het een-iegelijck ſoud' , niet
 voorſichtelijck ghedaente vveſen , overmits hare
 eerbaerheyt by de moet-vvillighe ghevaer koſt
 lijden. Hy vraeghde haer dan hoe ſy ſoo ſtout
 derfde zijn , dat-ſe in ſulck een plaets alleen gingh
 vvandelen. Sy gaf voor andt vvoordt. Sool langh als
 onſen machtighen Koningh *Almanzor* ſal leven, ſoo
 ſal een ſchoone Joffer alleen door een vvoeſtijn
 moghen trecken , ſonder dat haer iemandt ſal hin-
 deren. Deſen Gheſandt vervvonderde ſich hier
 over ten hooghſten , ende vveder-ghekeert zijnde
 by den Koningh vertelde hem alle ghedenck-vver-
 dighe ſaecken die hy in't rijck gheſien hadde ; na-
 mentlijck den onvervvachten voor-val met deſe
 Joffer. Dé Koningh vraeghde hem: Wat hebt ghy
 haer gheandt vvoordt ? hy ſeydt' : Tghene dat ie-
 der een daer op ſoud' uytſchieten ; te vveten : dat
 ſy in perijckel , langh ſoud' roepen naer den Ko-
 ningh *Almanzor*, eer hy haer ſoud' kunnen beſcher-
 men. Den Koningh, ghevoelende deſe andt vvoor-
 de in't diepſte ſijns ghemoets : doet hem op ſtaen-
 de voet wederom ghereedt maecten tot de twee-
 de ambaffade , ende gheeft hem mede eenen brief
 van *Vrias*, om in handen vanden Vice-roy te leve-
 ren: den welcken hy ſcherpelijck belaſt den bren-
 gher des ſelfs op d'eyghen plaetſe te leyden, ende

aen eenen scherpen pael te speten, ende dat den
 fcherp-rechter voor alle de Wereldt soud' uyt-roe-
 pen das desen was plichtigh van ghequetste Ko-
 ning Majestejt, om dar hy sich verftout hadde
 met een Joffer alleen in een bosschagie te spreken,
 ende door sijn woorden de authorityt des Ko-
 ninghs, daer sy op betrouwde, in twijffel trec-
 ken. Och waeren doen de wildernissen, bosscha-
 gien, hegghen en haeghen soo versekert? dat onse
 lust-hoven, gloriertekens, ick laet staen onse salet-
 ten die bewaeringhe, ende vrydom hadden! 'Tis
 verre van daer, en dies volghens ghelijck ick seyde
 soo is aen Vader en Moeder de wacht bevolen. En
 noch sal 't qualijck ghenoech gaen, want daer is
 verraedt van binnen.

I.

Inden Legher van Xerxes, die in
 1000000. koppen bestont, en wasser maer
 eenen die aen den Koninck de waerheydt
 derfde verklaeren. *Philothea* segt liever met
 dien:

*Die my seet
 Dat my misteet,
 Is mijnen vrint, al ist my leet.*

II. Hoort

I I.

Hoort nu eens *Philothea*, (sout ghy wel soo vernuft gheweest zijn) op wat maniere de Coninghinne *Saba* preuve nam van de wijsheydt van *Salomon*, naer het segghen van de *Rabbinnen*. Sy nam ses *Knechtjens*, en ses *Dochtertjens* diese kleeden uyt eender-handt, ende versocht van hem of hy die soud' weten te onderkennen.

Voorders soo had-se een natuerlijke bloem gepluckt, ende een van sijde ghemaect naer het leven, die malkanderen gheleecken ghelijck twee druppelen waeters, ende stellende die op het eynde van het Conincklijck salet. Vraegden of hy soud' weten te raeden welck de ghewassen, welck de ghemaecte bloem was.

Hy liet een bicken vliegghen, en die gonck sitten op de waerachtighe bloem, en hy dede een silveren becken met water brenghen, en gheboodt de Kinderkens hunne handen daer in te wasschen. En siet uyt het plaeyeren in het water, daer d'een grover mede te werck gonck als d'ander, heeft hy weten te onderscheyden d'een van d'ander. En den *VVijfen Salomon Philothea*, die is soo leelijck ghevallen om dat hy op ons Sinne-beeldt gheen acht en hadd' genomen.

I I I.

By de Coninginne voegh ick een kloecke *Keyserinne*, dese

Hadd' ve rmaeck in dry saecken.

In eenen *Legher* staende in slagh-oorden

In eenen

In eenen Choor vol Musikanten.

In een galghe vol dieven.

*Vwant door het eerste seyde worden de frontieren
versekert,*

Ende de lands-lieden bewaert.

Door het tweede Godt gheloofte.

*Door het derde magh een ieghelijck gherust wonen,
Slaepen, reysen, koopmanschappen, &c.*

I. V.

Gregoria, Suster van Margareta Austriaca liggende op haer sterven seyde sy : Ick hope dat mijnen Hemelschen Bruydegom my een Edelder Rijk daer boven sal gheven, als my sijn Konincklijke Majesteyt van Spaengjen hier op der aerde vereert hou hebben. Sy sey seer vvel, *Philothea*, vwant daer het voor goet, in overvloedigheyt van alle Hemelsche goederen en blijfchap, en hier sijn de Rijcken ghebout in valleye der traenen.

V.

*Steden, en Rijcken
Hebben hun lijcken.*

V. I.

Ick sluyt met een aerdigh giftjen *Philothea*, wenschende in u de selfste mildtheydt, en die noch op een verheverder maniere. Als *Lodowijck den XI.* sijn bly-de in-komste dede binne *Doornick*, onder menigh-vuldighe willekom-tekenen,
quam

quam hem in het ghemoedt een Dochtertjen soo rijckelijck ghepareert, en soo schoon van aensicht, dat-se den Koninck niet ghenoech en kost verwonderen. Dese offerden op aen sijn Majesteit een gouden Hert, in het welck noch konstigh ghemaect was een silvere Lelie. Segghende: *Hert Hert van de Doornick sche Maecht is alleen voor u Heer Coninck open.* Om iet dier ghelijcks aen een sterffelijck Majesteit te doen, dat en sal u *Philothea*, nimmermeer ghebeuren. Maer om u hert op te offeren aen den Koninck der Koninghen, dat kan alle daegh gheschieden. Dese ambitie ofte eersucht alleen is gheoorloft. Soo dede die trotse Joffrouwe die alle Serviteurs vander-handt vrees, segghende: Datter een Konincks Sone soud' moeten komen. Dese by gheval in de Kercke haer ooghen slaende op een *Crucifix*, vvaer boven stont gheschreven: *Iesus van Nazareth Koninck der Ioden.* Soo sy het woordt *Koninck* ghe waer vvierdt, seyde, *Hier is den Serviteur, en Konincks Sone ghevonden.* En aen die heeft sy uyt een gouden hert van liefde, de silvere Lelie van suyerheydt gheschoncken.

Ick bidd', vvat ick bidden magh *Philothea*, laet hem in u open-hofken oock dit blommeken plucken.

Voor

Voor de Rechts-gheleerde.

*Sulcken heeft Godts straf te vreesen
Die weduwen verdruckt, en weesen.*

Voor de onbedachte.

*Eer, gheloof, en oogh,
En lijden gheen schaers.*

Voor de ghesworene.

*Ghelt, ghewelt, en gunst
Breeckt recht, reghel, en kunst.*

Voor de Standtvaftighe.

*Noch om doodt,
Noch om noodt.*

Voor u Philothea.

*Lichter is't de wereldt noyt te kennen,
Als de wereldt te ont-wennen.*

Voor de lasteraers.

*Die quaet seydt eer hy quaet noch siet,
Al sweegh hy stil ten schaedde niet.
En die soo op een ander spreeckt,
Merckt selden wat hem selfs ghebreeckt.
Daerom en spreeckt van ander niet,
Maer dunckt wat u al is gheschiet.*

Dit is een profijtighe lesse *Philotea*, maer die by weynigh onderhouden wordt. Al de Wereldt fiet uyt, en niemandt en fiet in. 'T schijnt als wy in eens anders hofken moghen onkruyt plucken, dat het terstont by ons zijn al suuyvere beldekens. Maer laet ons een stappeken voort treden, ende een blaeyken keeren.

Ongheluckighe, twee-drachtighe,
verwaerde Houvvelijcken.

Quaet Huys-ghesin
Duyvels ghespin.

En die gheduerigh siet en spint,
 En soo den schraelen kost al wint,
 En noyt van spinnen op en hout,
 Die wint noch qualijck broot en sout.
 Maer soo daer iemandt 't gaeren breeckt,
 Of 't vyer in haeren spinrock steeckt,
 En Willent brodt en heel bobijn,
 Dat moet een arme Spinster zijn.

Siet eens wat spel een duyvel maeckt,
 Als hy ontrent het gaeren raect.
 Lys spint hier aen den heelen dagh,
 En Lemmen haspelt wat hy magh,
 En even-wel al sander haes,
 Om dat den duyvel var den draet,
 Al spon ons Lys noch eens soo ras,
 Al had sy noch soo sijnen vlas,
 Al waer haer draetje noch soo sterck,
 Het is dogh al bedorven werck
 En dit staet Lemmen gheensins aen,
 Daer sal het op een k ijven gaen.
 En Lys die oock heeft haeren kop,
 Die salder teghen seylen op.
 En dan sal desen derden Maet,
 Soo dapper strooyen vuyste-saet.
 Tot dat-se beyde zijn ghescheyndt,
 En tieren 't buerschap over eyndt.
 Om hun te helpen uyt den twist,
 Als vlas en dagh-loon is ghemist.

My dunckt voorwaer dat dierghelijck
 Te vinden is in't houwelijck,
 In't eerst als 't vlas-je wordt gheroect,
 Het gaet al of het waer ghejockt,
 Het spint soo sijn ghelijck een sy,
 Men weter van gheen twistery.

Maer naer dit soet, en lief ghevley
 Soo komt den Droes-kop tusschen bey;
 Die maeckt dat spinrock, en het hert
 Van bey door twist onsteken wert.
 Dan berstet uyt in vuyl ramoer,
 En scheldt haer voor een pry, en hoer.
 En dick wils (dat heel leelijck slaet)
 Men hoort dat hy sijn vrouwe slaet.
 Die oock een koppel sleutels haelt,
 En met de selfste munt betaelt,
 Soo dat-se hem wel dapper slaet,
 En lustigh aen sijn gaeren gaet.
 En maecken suemen sulck ghebaer
 Al of het in de helle waer.
 'T schijnt dat de duyvel, en sijn moer
 Haer wooningh hebben in de vloer.
 Soo vloeckt en titrt-men dagh en nacht,
 Dat dick wils oock de Raetel-wacht
 Hoort eys'lijck roepen moort en brandt,
 En vringht de messen uyt hun hands,
 En is bevreest dae Man en Vrouwe
 Den eenen d'ander herten sou.

De vrienden komen tusschen twee,
 En maecken weder peys, en vree,
 En bidden dat-se nu voort-aen
 Doch sonder twist en scheuringh gaen,
 En leven in den Echten-staet
 Soo effen als een sijen-draet.
 Maer wat-se bidden ofte niet,
 Daer is en blijfe een huys-verdriet;
 Noch daer en sal zijn oyt kom-af
 Voor dat-se rusten in het graf.

A E N - S P R A E C K.

WAt seggh' ick: *Rusten in het graf?* Het schijnt datter oock eenen af-keer en teghen-strijt ghe wortelt fit in de beenderen, alsse in de doot-kist ghenaeghelt worden en uyt-ghedraeghen. Want seker Eremijt vindende boven op eenen bergh het graf van twee dierghelijcke ghehoude personen, die in hun leven qualijck waeren gheweest in-ghespannen, heeft de twee doodts-hoofden van alle beyd' uyt de kist ghenomen, en die den bergh doen onder af-rollen, en neder-storten. En soo hy sagh dat het een liep Oost, en dat het ander rolden ten Noorden, soo seyde' hy: *Wat wonder is 't dat dese twee verschilligh waeren in het leven, aen-ghesien sy oock naer hun doot niet en willen over een komen.*

Om dierghelijcke swaerigheden te mijden, ende om het H. Sacrament van den Houwelijcken Staet in peysende vrede tot zielen saligheydt te beleven, soo dunckt my dat naer de deught wel het eerst en 't principaelste doel-wit in de vrijagien behoorden te wesen, ghelijckigheydt van humeuren. Noch ick en houde voor goet het spreek-woord dat binnen *Loven* erghens op een poort staet gheschreven:

L'Amour fait rage,

L'Argent mariage.

Noch den Houwelijcken-Staet en plachte oyt gheschildert, en beteeckent te worden door twee beursen, maer wel door twee herten die op mal-

Lib. 17.

kanderen passen. Ghelijck *Plinius* seydt' darter gheen •
 beter intinghe ofte in-lijvinghe onder de boomen
 kan gheschieden, als die en op den selften tijdt
 rijpe vruchten draeghen, en vruchten van de self-
 ste amperheydt of soetigheyt, beneffens een over-
 een-kominghe der schorsfen. Andersins isser vree-
 se, dat den Bogaert-man noch bloessem, noch
 vrucht en sal winnen. En dit diendt veel nauw-
 keurigher in het paeren der menschen onder-hou-
 den, als het menghen der planten. Of seker het
 staet te duchten dat het Houwelijck alleen dorre
klip-tacken sal hebben, ende soete vruchten van
 peys ende liefde en sullen in dien hof niet wassen.
 En nochtans hoe noodigh en is dese over-een-ko-
 minghe niet? en wat een spel en placht desen we-
 der-wil niet te maecken? *Och* (seydt' een seecker
 Joffrouw versich ghetroouw, en ghevraeght hoe 't
 al gonck) *het heeft soo veel snaps in, eer-men van thien
 sinnen vijf kan maecken!* soo dat niemandt gheen kar
 in de sack en magh koopen, maer moet Wel neer-
 stigh van te vooren in de windt sien om den aerdt,
 gheneghentheydt, en in-borst te ontdecken. Want
 al had-men hedens-daeghs *Argus* ooghen, noch
 kan-men bedroghen worden, en vervallen in lee-
 lijcke fael-grepen, om dat de Jonghmans soo
 sehoon weten voor te doen, en het gecksken in de
 mouw te houden, ter tijdt toe dat-se 't samen zijn
 verbonden.

En als de Bruyt,

Is in de Schuyt

Lief Schippertjen, dan is vleyen uyt.

Nu de onghenuchten, die hier uyt rijzen, legh ick
 de Ouders ten deel, ten deel de Jonghmans te laste.

Laet

Laet ons *Philothea* , om wat lichts te winnen , een passagie uyt de *H. Schrift* trecken. De Kinderen der Propheten , dat is , de Leer-Jonghelinghen , soo het dieren tijdt was , saten in hongers nootd met ydele schapraey , en hadden t' eten noch te breken. *Eli-saus* die het bevel daer over hadde , gheboodt evenwel den grooten pot over te hanghen. Middeler-tijdt gaeter eenen in het veldt om moes te snijden , en valt terstondt in een groote plante , daer hy terstondt sijnen mantel vol af heeft ghesneden. En dadelijck heeft-men t' ghekapt , gheschorven , ghesoden en op ghediendt ter taefel. Maer soo ras sy het proefden saeghen sy'er soo vies uyt , en walgden , en riepen : *Vir Dei mors in ollâ. Man Godts de dootd is in de pot* : 'Tis onmoghelijk dat-men't soude eten. Dit is de gheschiedenisse *Philothea* , laet ons die nu een weynighje uyt-plyfsen , ende ons voor-gaende reden toe-passen. Daer is erghens een soet-aerdighe Joffrouwe , die onder de bestieringhe ende het beleydt haerder Ouders desen Staet soude aen vanghen. Vader en Moeder wat doen-se ? Sy sien naer den *Gouden Duyvel* : dat is , sy over-lopen de Jonghmans van de Stadt , ende letten op de groote blaedinghe , taelen naer de ghene die den uyt-wendighen schijn van rijckdommen hebben , sigh in-beeldende dat sy 't met het geldt altemael hebben bekomen. Dit houwelijck wordt aen-ghediendt , sonder voorder ondersoeck op sijn gheneghentheden. De Ouders van beyde kanten die maecten het menghel-moes , hanghen den pot over. En als Me-Ioffer is ghetrouwt , en de wilde rancken beghint te proeven , dan is 't suer sien , en walghen en roepen , dat-se haer den *droes-kop in de pot* ghesoden hebben. Noch de Ouders en

4. Reg. 4.

La Nouz. 6.

Konnen naderhandt ('t ghene *Elifaus* dede de bitterheydt versoeten. Maer sijn stuerigheydt en onstuymeparten nemen daeghelijcks aen, stelt het huys in roeren, smijt alles over-hoop, wordt eenen deur-slagh, en eenen op-rechten slampamper, die het goedt van weer-sijden te schande maect, en wat sijn Vrouwe bidt of smeect, wat de vrienden segghen, hy gaet sijn ganghen, en hy schuddet op sijn tanden. Och hoe verre zijn dierghelijcke van den saelighen raedt *Pauli*. *Maer bemindt uwe Huys-vrouwen, ende en wilt niet bitter over haer wesen.* Noch met het ghesicht, noch met praeten; noch met woorden, veel min met vuyften, seker neen: want menschen vleesch is soo noode gheslaeghen. Soo dat ick hem houde voor eē *Barbaris* mensch, die seydt: *Ick wetet Godt danck ende mijn vuyften, dat ick een goede Vrouwe hebbe.* Wat dunckt u *Philothea*, van dien vuylen leer-touwer, soud' die selver niet wel eenen span-riem om de ooren verdient hebben? Defen, en dierghelijck en en wisten niet dat de Heydenē selfs uyt de Bruylofts-slagh-offerhanden de galle plachten te nemen, op datter gheen bitterbeydt en moest toe ghelaeten worden.

Col. 3.

Euseb.

Nu al is het saecke dat de Mans wel het meeste plichtigh zijn, soo en kan ick even-wel niet gelooven of hier en daer worden somtijds oock al Vrouwen ghevonden, die met recht de schult van on-eenigheydt ende krakeel op-gheleyt soud' kunnen worden. Als ick 's noens of 's avondts t'huys kome, seydt diën, dan vinde ick altijd: *Een preutelpasteyken met een suer sausken.* Een en anderen die oock achter woonden, soo hy eenen vriendt ghenoodt hadde, badt hy sijn Vrouwe dat se immers in sijn teghenwoordigheydt hem niet beschact en

en soud' maecken, 't welck sy oock beloofden. Even-wel soo sy op het eynde van de taeffel opstondt om den kees uyt het schappraey te haelen, het welck stondt achter den rugh van den genoodden Gast, soo thoonden sy haer vuyft noch aen haeren Man, en seyde: *Wilt ghy van dien kees hebben?* En wie en heeft niet gehoort van dien, die verdronckē wierdt, en met het hooft al onder 't waeter was, even-wel noch stack haer ermen uyt, en tot spijt en verwijt knipten noch als luyfen op haere duymen. 'T is waerachtigh soo *Philothea*, daer zijnder die wel verdienen den sadel te draeghen. Seker dierghelijcke souden wel by *Rebecca* moghen ter scholen gaen, om een lesse te haelen. Want soo dese nieuw-getrouwde ghevoert wierde in de reghen woordigheyt van haeren Bruydegom, heeft datelijck met een Koove sich ghedeckt. Willende onder andere dinghen leeren, dat een Vrouwe haer hooft nier en behoort te thoonen. 'T is aerdigh en gheestigh gheseydt:

Gen. 24.

*Zijte schamel, zijtje rijck,
Brengh gheen hooft ten houwelyck.*

Edoch door de handt en zijn't gheen dulle *Iesabels*, of spijghe *Xantippen*, neen 't maer men vindt discrete *Abigaïls*, lanck-sinnighe *Monica*, verduldighe *Sara*. 'T waer alleen te wenschen dat-se eenen bequaementijt in acht naemen, als wanneer sy haere Mans over de ghebreken en dronckenschappen en tuysscherijen willen berispen. Want ghelijckmen het saet niet met alle licht der Maene, noch met alle winden en saeyt in de hoven, soo moeder oock een bequaem saysoen uyt-ghekipt worden,

om vermaeninghen te doen beklijven. Den raedt van *Raphaël* aen den Jongen *Tobias*, soo hy wel ghevat wierdt, soud' de Vrouwen in de principaelste voor-vallen kunnen dienstigh wesen. Want soo den visch met ghe welt den Jonghelinck quam ingheschoten, soo gheboodt den Engheldar hy hem met een behendigheydt soud' vatten, en uyt het water op het droogh sandt trecken, het welck nauwelijcks ghedaen en was, of begoft voor sijn voeten te beven. Siet ter-wijl de Mans in 't nat sitten en droncken zijn, soo en isser niet aen te komen, maer besteltse te rusten, en als de kelder-korts is uyt-gheslaepen, doet dan eens met behendigheydt een huysfermoen, en het moet wel eenē harden kop zijn die sikh op dese maniere niet en sal laeten belesen. *Nabal* selver wierdt op diergelijke maniere soo beroert, dat hy'er de doot schier aen-ghehaelt soud' hebben. Neemt hier van een ghelijckenisse dieje daghelijcks hebt voor ooghen: ghy siet somtijds als het rouw waeyt, en dat het Schelt wat hol gaet, de *Heu* van *Brussel* komt snellijk aen-seylen voor windt en ty, sy gaet schier als eenen pijl uyt eenen boogh ghevloghen, en in dese gheweldighen loop komt sy de kaey te naerderen, het schijnt dat sy haer selven, en de by-liggende schepente bersten sal loopen. Maer wat doet den Stierman? hy draeyt sijn roer, keert het schip, set het in de windt, en op een ooghenblick al de kracht is ghebroken, sy laet haer met een touken binden, en al de wereldt over haer gaen, en heeft haer buyen al vergheten. Daer is oock soo een behendigheydt van doen, als wanneer den Man met een nat en een vol seyl komt aen-ghedreven, en potten en pannen, en glazen in

stucken

Tob. 6.

I. Reg. 25.

stukken wil loopen. Dan is het roer, een discrete
Vrouwe bevolen, de welcke met een sonderlinghe
gheswintheydt alles ten besten moet keeren, soud'
de noortsche grammoedigheydt haer selven doot
loopen.

'Tis seker dat een behendighe Vrouwe hier met
stil-swijghen, daer met soet te spreken veel krakee-
len kan verhoeden. Die met het waterken in ha-
ren mondr gonck, was verwondert dat den Man
soo tijdigh op-hiel van graven, en knorren. Een an-
der die 't haeren Man nimmermeer te pas en kost
koken (want wasser ghesoden op raessel, soo be-
gheerden hy ghebraeden, en wasser ghebraeden,
soo begheerden hy ghesoden) op sekeren tijdt soo
hy seer preutelden eer hy despijse noch gesien had-
de, en veel stancks maecten dat-se hem altijd
d'een voor d'ander kooecten, soo seyde sy: *Lief en
Wilt u niet onstellen, want ghy sult van daegh ghesoden
en ghebraeden uyt eenen pot eten. Nota de maert hadd'
hem versuymt en laeten aen-branden. Soo wist
sy met een abelheydt sijnen mondt en ontijdighen
appetijdt te stoppen.*

Het stil-swijghen, gelijk ick seyde, is altijd d'sen-
stigh, en dickmael noodigh. Want ghelijcker wijs
dat alser een venster reghen een deur open staet,
ende sterck treckt, dat dan een keerslichtelijck uyt
waeyt, of ten minsten seer verloopt; soo oock is 't
dat de Vrouw in het kijven met den Man wil
choor houden, sy sullen malkanderen grauw en
blauw verwijten, en met dusdanige schelt-woor-
den bejehenen dat den peys verdwijnen sal, en
't salder daetelijck staen in volle batallie. Soud' het
wel gaen seyde den Koninck *Alphonsus*, soo moet
d'een sonder ooren, en d'ander sonder ooghen, ick

voeghe daer by, *en dick wils sonder tonghe*. Om dief-wils dat deur en venster soo veel niet en trecken, als twee open monden. Het mistaet oock dat de Vrouwe, wijser wil wesen als den Man, en het woordt voeren in sijn reghenwoordigheydt, veel uyt de boecken en Historien by-brenghen. 'T heeft al sijn reden waerom Godt van *Sarai Sara* ghemaect heeft, en van *Abram Abraham*. 'T schein teghen de betaemelijkheydt, datter meer letteren in de Vrouwe als in den Man souden steken, en dat die den Meester soud' maecken. Doch ten is van heden noch van gisteren niet, van dien tijdt af, dat is, als het grondt-houwelyck van Godt is inghestelt, als *Eva* ghemaect is van beenderen, die ghemeenlijck veel plachten te rammelen, en teraetelen, soo hebben de Vrouwen haer altijd gheerne laeten hooren. Waer in sommighe sich te buyten gaen, en willen den Man over-kraeyen en van hem alseenen *Hennen* maecken. Het welck een groot mis-verstandt is, want de verkleeninge van den Man is een versmaedinghe voor de Vrouwe, en in reghen-deel sijn eer is haere glorie, sy is de Maen die van hem, als vā de Son alle schijnsel moet ontfanghen, van haer selven en kan-se niet als een twijffelachtigh licht voort-brenghen.

Ick keer weder tot het principaelste punt, en daer het al-te-mael op berust, te vveten dat het onmogh elijck is datter peys en vrede sal vvesen, ten sy dat de kortsele hoofden malkanderens losse vlaghen, en vreemde luymen vveten te vieren, en soo malkanderens ghebreken een vveynighje vveten roete gheven. *Cato* vvas vry vvat korfel, en als sy't in haer hoofdeken kreogh, soo en hadt sy't in haer voeten niet: *Reynier* vvas oock eenen dverf-drijver

en hadd' eenen viesen kop, en sijn herffen ghe-
raeckten oock soo haest vvevel-los: en sy thoon-
den haren verdraeydē voorschoot, tot reecken dat
haer stuypen begosten te rijfen, hy sijnen scheeven
hoedt tot loofe van sijn op-loopende sinnen. En
d' een mes hiel d' ander in de schee, *Cato* vienden
Reynier, *Reynier Cato*, alle buyen passeerden sonder
buyen.

Ende dit tot noch toe van de huys-krakeelen,
van de ghemeenelijcke hoofden die onder de viesē
planeten zijn gheboren, de vvelcke soo-se by dese
vvaerschouvinghe gheenbaet en vinden, soo vvil
ick-se een anderen Mcester in handen leveren, die-
se naer eysch en behooren herbacken salin sijnen
Oven à la Mode. Soo dat-se daer sullen uyt-komen
sonder eenigh ghebreck, of gheen geldt. Dan hoort
den Man selver spreken:

SA Ionghen blaest den hooren wat,
Blaest over-hoop de heele stadt,
Gaet henen, en roept Wijt en breer,
Langhs al de straeten: Heet, al heet,
Voor kleyn en groot, en wie't beliest,
Te zyn naer eysch en wensch gheriest.

Godt sy ghelooft ick heb een handt
Trots eenigh Meester van het landt:
Dies groeyt de Winningh' dagh op dagh,
En back, wat dat ick backen magh,
Is daer wel Backer in de stadt
Die sulcke neeringh' heeft ghebadt
Ey siet eens hoe dat volck je loopt,
Hoe al de Wereldt van my koopt.
Waer zyn kalanten als de mijn?
Kijck heel de stadt wil by my zyn,

Maer Wat ist wonder dat ick win?
 Ick doe daer sulcke gistsjen in,
 En heet den oven soo van pas,
 Het backt al oft gheschildert was.
 Godt gheeft hoe quaeyen hoeft het zy,
 Betrouwtet aan mijn bakery.

Al-Waert een hoeft vol grillekens,
 Al-Waert een hoeft vol willekens,
 Al-Waert een hoeft, vol spits en trots,
 Al-Waert een hoeft heel vies, en schots
 Al-Waert een hoeft heel fantastijck,
 Al-Waert een hoeft heel colerijck,
 Al-Waert een hoeft van sijnen sin,
 Daer muysenesten steken in,
 Al-Waert een hoeft dat altijd sust,
 Daer al de hersens zijn vermust,
 Al-Waert een schaeps-hoofd noch soo slecht,
 Bestellet maer door mijnen knecht.
 Soo ghy my in mijn konst ghelooft,
 Ick sal herbacken ieders hoeft.

Maer weet daer naer de hoofden staen,
 Dat 't oock soo met den loon moet gaen,
 Ick eysche van een Kieckens-hoot
 Dry dubbeltjens, of seven groot.
 Wie wou toch om soo kleynen gelt
 Met slechte hoofden zijn ghequelt?
 Thien stuyvers van een dick verstandt;
 Soo goeden koop? het is een schandt.
 'Ken deedt mijn leven noyt daer veur,
 Maer liet de menicht draeghet deur.
 'Therbacken hoeft van onse Lys,
 Moet weder kosten hoogher prijs.
 Want hoofden die in hullen staen,
 Daer valt veel fatsoeneerens aen.

Een hoofte waer in gheen reden steeckt,
 En daer memorij by ghebreeckt,
 En daer het oordeel dick wils faelt,
 Is 't wonder dat het meer betaelt?
 Hoe dat het meer moet zijn herkneet,
 En langher in den oven leet.

Hoe 't meer moet gheven nae-venande
 Siet hier hebick vast onderhandt.
 Bot-muydens hoofte, je kent hem wel,
 Dien Esel in dat menschen vel,
 Den toot van vooren is te lanck,
 En 't bollement is veel te kranck,
 En schoon zijn herssens al-te-mael
 Gheen once wegghen naer mijn schael,
 Soo is dat Lumen noch soo prat
 Of Salomon daerbinnen sat,
 Wat dunckt u heeft dat plomp fatsoen
 Den oyen niet seer wel van doen?

Dies of het hem is lief, of leet,
 Ick maeck den oven vast ghereet.
 Want 't is van noy dat ick de geck
 De dompen uyt de hersen treck,
 En spreeckt my dan eens naderhandt,
 O Wat een kloeck en fraey verstandt?
 Wat Rechts-gheleerden sal het zyn?
 Dan sal hy spouwen het latyn.
 My dunckt ick sie de Boeren al
 Met haemels komen uyt de stal,
 En met kapoenen swaer, en vet
 Die langhen tijdt zyn op-gheset.
 En met ducaten in de tes,
 (Het stijf-sel van een swack proces)
 Hy sal by-loy, aen die het raect,
 Adviesen gheven dat het kraect.
 Had hy den oven onderstaen,
 Hy waer het katje van de baen.

Laest heb ick noch een Meesters stuck
 Tot mijn ghebuermans groot gheluck,
 Ghevrocht aen Griet sijn echte wijf,
 De Sloor die stont van perten stijf.
 Het was de alder-vuylste Sloef,
 Veel ergher als Mary Pantoef,
 Dan had-se noch een swaer ghebreck,
 Griet was te rijp in haeren beck,
 En dit Juvveel dat derfde kloeck
 Een blauw oogh waghen voor de broeck.
 Ick sey aen Goossen mijn ghebuer
 Foey desen myl is al te suer.
 Ghedult alleen een weynigh tijt,
 Ick maeck dit hoeft sijn stuypen quijt.
 Ick sal 't herbacken op mijn trouw,
 Dat wesen sal een ander vrouw,

Griet seyd' ick : sit een weynigh neer,
 Het wordt nu oock eens uwen keer,
 En soo sy maer het kap-mes sagh,
 Sy schreeuwde eerse kreegh den slagh.
 Ick heb het hooft haer af-ghevelt,
 En daer een sluyt-kool op-ghestelt,
 En kneedent doen eens wel te deegh,
 'T was wonder dat een Wijs-hoofst sweegh,
 Ick streeckt met eyers wel te keur,
 Hier met soo kreeght een bly couleur,
 En als-men 't nu herbacken sach,
 Griet gaf soo aenghenamen lach,
 En Griet bleef altijd suycker soet,
 Siet wat den oven niet en doet ?
 Doen seyd' ick Goossen lieve vriendt.
 Is 't geldt daer niet wel aen verdiendt ?
 Och waer nu mijnen oven gaer ?
 Want siet daer wachter vveer een paer.
 Twee suyver-dieren, jaeghe wis,
 Soo suyver als een vis-mand is.
 En altijd fraey, en altijd jent,
 En dat noch sonder geldt, of rent,
 Hoe licht raeckt soo een trotse Sloop
 By Ionghmans in 't verkeerde spoor !
 En als-men sich verlopen heeft,
 En sonder geldt, en eere leeft,
 Gheraeckt dan weer eens op de baen,
 'Ick sweer u dat heeft moeyten aen.
 'T is haer gheluck gheloovert vry
 Dat sy zijn in mijn bakery.
 En mits het is beoorigh werck,
 Ick sal-se backen vry wat sterck,
 Noch syen backen oyt te lanck,
 Want Ydel-tuyte zijn te cranck

En principalyck soo een Sloor
Die moet wat hert zyn in de oor.

Siet eens mijn handen bey ghebleynt,
Daer is meer wercks aen als men meynt.

Het lighste hoeft van een Malloot,
Is meerder last als rogghen-broot.

Nu peyst hoe dapper dat ick sweet,
Als ick den oven dick wils heet.

En eenen heelen achter-noen,
Tot eenen Mans-kop heb van doen.

ICK heb gheproeft soo menigh-mael,
Eer ick-se kreegh op mynen pael,

Eer ick-se stelden in postuer,
Voor waer het viel my byster suer!

Wat aerbeydt heb ick niet ghedaen
Alleen op 't hoeft van Cypriaen?

Voor 't eerst hy liep heel in het wilt,
Eer sulcke perten zyn ghestilt,

Daer gaet wat toe, dat sweer ick jouw,
Dat is een hert-sweer voor een vrouw.

Dan sat hy in den brande-wijn,
En dronck hem sat ghelyck een swijn,

En goot heel stopen biers in 't vel,
Hy seyde: zyn buyck-leer reecten wel.

En viel sijn Vrouw het minsten uyt,
Soo rouwden hy-se stracks de huyt,

Noyt dagh dat hy-se niet en sloegh,
Soo dat se staegh blauw ooghen droegh.

'K en had mijn leven noyt gheloost,
Dat iemandt had soo quaeden hoost.

En even-welick heb 't gheklaert,
En Tan is nu soo wel ghepaert,

Noch hy en raest naer brande-wijn,
Och neen, de Man is nu soo sijn,

Of hy ghesift waer door een trap,
 Hy peyst niet eens meer op den tap:
 Maer sit gheduerigh op 't ghetouw,
 Het is een blyschap voor de Vrouw.
 Haer dunckt dat 's in den Hemel woont,
 Dient desen arbeydt niet gheloont:

Nu Ouders hoort eens dese saeck
 En treckter vrucht uyt, en vermaeck
 Ghkent Jan Jacobs immers wel?
 Hy, en sijn Huysvrouw Peternel
 Die quaemen in de maent van Mey
 In mijnen winckel alle bey.

Ick vraeghde wat-se quamen doen?

Sy seyden: om een goedt fatsoen.

Daer is ons Dochter Antonet,
 Haer hulsel staet soo bont gheset,
 Sy kleet haer als 'ken weet niet wie,
 En wy en zyn maer ambachts-lie,
 Sy gaet ghestrickt, en soo ghelint,
 Het schijnt sy heeft al-ree een quint,
 De huyc die doet-se niet meer aen,
 Maer wil ghelijck de loffers gaen.

Met sijde Kooven achter straet,

Met kanten bovenhaeren staet.

Wil spelen ryden langhs de stad,

Al of-se duysendt midd'len hadt.

Wil 's morghens voor den spieghel staen.

Wil 's avonds op baletten gaen.

Sy gonck veel nutter in de Kerck,

En sat dan kloeck aen 't spelle-werck.

Siet meester dit is ons verdriet,

En soo-je daer den dagh deur siet,

En backt haer tot een see-baer Kint,

Den nieuwen-hoet die is verdint.

Noch hoord' ick laest-mael aen mijn deur
 De klachten van een Procureur,
 Sijn Wyf dat was een vuyl Laudaet,
 Die gonck kommèren achter straet,
 Ter-wijlen sit de Maert en spint,
 Dat sy den onbyt qualijck wint,
 En hier licht dan een Kint besnot,
 En daer raecht uyt de seu, de pot.
 En als hy's middaeghs eten wou,
 Moest selver koken in de schou.
 Siet daer, den Man was soo ontstelt,
 Dat hy my pasten stracks het gelt,
 En badt my dat ick Maert, en Vrouw
 In't eerste backsel schieten souw.

'Tis wonder hoe een ieder klaeght,
 Die met quaey-hoofden zyn gheplaeght,
 En dese zyn in alle staet,
 In Raeden, en in Magistraet.
 Maer decken hun ghebreck en leede,
 Tot dat-mens op de seenen treede.
 Dan zynse stracks te peerd', en knack
 Al of het hoeft vol poeyer slack.
 En gaet het niet naer hunnen sin,
 Het schijnt daer steecke den droef-kop in.
 Iae, jae, in syd', en in sattijn
 Ick sweer u datter koppen zyn.
 Maer om dat ieder een die acht,
 Soe back ick dese maer by nacht.
 En zyn herbacken eerjet siet,
 Soo blijft ons Heerschap in orediet.
 Daer backt den oven weder sterck,
 Doch dit is meest dosijnen werck.
 Daer is het hoeft van onse Truy,
 En hoofden van veel lacker Luy.

En 't korsel hoeft van onsen Claes,
 En 't ydel hoeft van Ioncker Vaes,
 En 't luyfigh hoeft van scheel Magriet,
 Wat wonder? sy en siet-se niet,
 En 't koppigh hoeft van onse Acht,
 Die saemen kijft, en saemen lacht.
 En 't preutel hoeft van onse Trijn,
 My dunckt s'en drinckt niet als afsijn.
 Die wordt een backte dapper groot
 Want Raef-kop brengher oock sijn hoot
 En Kamenierijen Isebou,
 Die gheern' de Iouffer spelen sou,
 My dunckt de pluym, en haeren boet
 Dat die oock in den oven moet.

Nu is den oven effen vol
 Met 't hoeft van eenen Sottebol.
 Ick laet-se backen tot den noen,
 Sy hebben 't seker wel van doen.
 Soo wel den Dienaer, als mijn Heer,
 En Vrouw, en Maert al even seer,
 En jonck, en oudt, en wijs en geck,
 Want ieder hoeft heeft sijn ghebreck.

Nu gaen ick weer en Man en Vijf,
 Hun hoofden stellen op het lijf.
 Sa Ionghen weert een ieders kool,
 Maer dat ick hier doch niet en dool,
 En 't een hoeft voor het ander stel,
 Dat waer weerom een argher spel.
 Want steld' ick 't hoeft van Claes op Trijn
 Dat vou een fraey komedie zijn.
 En gonck Lijs met de broeck naer huys,

Dat waer voor Hans een eeuwigh kruys,
 Want fiet 't is daer gheheel verdraeyt,
 Daer 't Haëtje swijght, en 't Hinn'ke kraeyt.
 Maer neen, sy zijn al wel ghestelt,
 Sa borsten gheeft een Backers gelt.
 Daer is een dagh-huer aen verdint,
 Als ghy u soo ghebetert vint.
 Want fiet alleen maer uwen Jan
 Is dat niet wel een ander Man?
 En Griet die toornigh was en gram,
 Die is sacchmoedigh als een lam,
 En Iouffer bindt haer locken in,
 Of sy een Klopjen had in sin.
 Maer kijck hoe Lemmen staet en fiet,
 My dunck hy kent sy-selven niet.
 Hy fiet de Herreberghen staen,
 Hy wil, en kan niet binnen gaen-
 Den VVeert die roept, en noodt hem weer,
 'Tis waer het kittelt Lemmen seer.
 Maer Lemmen strijdt ghelijck een Heldt,
 En hy blijft meester van het veldt,
 En hy bewaert sijn gelt en goet,
 Siet wat een ur'tjen backens doet!
 Ter wijl ick hier my roem, en praet,
 Daer komter eenen, maer te laet.
 My dunckt het is een vremt humeur,
 Hy derft wel buysen op mijn deur.
 Hy neemt mijn huys met force in,
 'Tis Tiribus naer mijnen sin.
 Lief vriendt het is verloren moet,
 Wat dat ghy om den oven doet:

Want is iemandt sot gheboren,
 Wat-men backt het is verloren.

W At dunckt u *Philothea*, dat de hoofden alte-
 mael soo lichtelijck waeren te herbacken, als
 het licht is om te segghen, wat menichte van kalan-
 ten soud' desen Meester *Peeter* niet krijghen? dan ten
 is gheen ander Mans werck, een ieder moet sijnen
 eyghen Backer wesen. Dat is, een ieder behoort sijn
 korfel hoeft te breken, ende sich selven tot een ghe-
 voeghsaeme, ende vriendelijcke by-wooninghe te
 buyghen. Ontmoetende elckanderens kranckheydt
 met een Christelijcke lijdsaemheydt, sonder daer te-
 ghen te rucken, of van den dijk te dringhen. Ick
 wenschte voorwaer dat alle ghehouwde soo aen
 malkanderen weken, ghelijck de twee schaepjens
 deden, die d'een d'ander op een lanck en smal brugh-
 ken sekeren tijdt ontmoeten. Het een knielden op
 sijn pootjens neer, en gaf bequaeme gheleghenthey-
 aen het ander om daer over te springhen. *Het buyghen*
van d'een, is het breken van d'ander. Soo sal-men de hert-
 ste keyen alderbest op een sacht kussen morselen.
 Noch de *H. Monica* en hadd' immermeer het stuer en
 noorts hoeft van haeren Man sonder dierghelijck
 soet onthael, ende een vriendelijcke ghediëstigheydt
 konnen winnen. Ock hoe souden de swaere lasten
 van den Houwelijcken Staet verfoet vvorden, vvaer
 'tdat de Echt-ghenoten malkanderen soo vvisten
 te vieren! Sy souden voorwaer malkanderen in alle
 voor-vallen ende svvaerigeden, daer dien Staet mede
 besaeydt is, stercken verkloeckē, ende souden alle de
 pijlen op eenen alghemeynen schilt ontfanghen. En-
 de als sy langhen tijdt in een vreedsaemigh leven,
 Kinderen in de vreesse drs Heeren op-ghebrocht
 souden hebben, dan sou-men dierghelijcke af-lijvigh

wefende ende begraeven zijnde, dit kort, maer ghewensch *Graf-dicht*, eertijds by de Heydenen ghebruyckt, op hunnen Serck moghen snijden.

Pacificè vixerunt.

Dat is.

Sy hebben gheleest in Vrede.

TOE-MAET-JEN.

ICk en kan u hier soo niet laeten gaen *Philothea*, oft ick moet dit hier by-voeghen, om den wech tot het naer-volghende *Sinnebeeldt* te baenen. Eenen Esel trock een waeghen daer 4. à 5. menschen op saeten, en daer ontrèt was een Karosse met vier Peerden die maer enen Monsieur voor vracht en hadden. Soo sekere hier op oogh-merckten, en de onghelijcke in-spanninghe van dese Peerden en Esel mispresen, seyde enen Gauwert: de Peerdē hebbē noch het quaetste, want dese Monsieur heeft soo veel Cruyden en swaerigheden, dat-se alle andere gewicht in de schael souden op-haelen. 'T is soo; en ghelijc-men segkt: *Hoe grooter visch hoe droeyer water.* Soo oock: *Hoe grooter Heer, hoe meerder seer. Hoe grooter Huys, hoe grooter Cruys.* Met een woordt, daer zijn dickwils swaerigheden die hans heeten.

Noch

Noch een dichtie , om gheen ydel plaetse
te laeten.

*Men seght: de kleedingh maect den Man,
En seker daer is vry wat van;
Maer om in 's Landts-dienst wel te treden,
Soo moet den tabbaert van sattijn
Van binnen wel ghevoeyert zijn,
Met vromigheydt , verstant , en reden.*

De waerachtighe rust is te vinden
in het Kruys.

Of ick u wil , of niet en u wil,
Ick sit alleen op 't kruysken stil.

DEn Jonghman die hier voor u staet,
Die leert ons hoe de wereldt gaet

En wat sy doet of niet en doet,
Vvaer op alleen sy rusten moet.

Hy nam dit krucksken in de handt,
En 't vincksken vloogh aen alle kande
En nergkens vondet waer het socht
Een plaetsken daer het rusten mocht
Tot dat het naer het kruysken quam
Al waer het vollen ruste nam.

VVel! is in't kruysken dan de rust?
En is die niet in 's wereldts lust?

De ware rust is verr' van daer,
Dat wierd' ick lest mael eerst ghewaer.

Ick sagh een trots, en moedigh Heer,
Die op gheblasen was van eer,
En had ses peerden in de koets,

En dan 'k en weet niet hoe veel goets,
En Heerlijck heden twee of drij,

En gaf de schoonste Leyerij,
En hiel banketten door het jaer,

Al oft een Graef oft Prince waer.
Ick seyde: Die heeft sijn vollen lust;

En noch en had sijn hert gheen rust.

Ick sagh daer eenen aen sijn gelt,
En had den heelen nacht ghetelt,

En telde noch, en had 't soo breedt,
En ley de sommen al ghereedt,

En docht hem eenigh geldt te licht,
Dat hongh by in het goue ghewicht,
En sat en woegh van hoven neer.

En potten 't samen even seer:
 En sey, soo met een drooghen lach:
 Dat is al voor den ouden dach
 Als wy eens worden oudt en koudt.
 Dan dient ons wel goedt onder houdt,
 Want wie niet wat in tijds en spaert,
 En soa van langher handt vergaert,
 Die sal van bongher noch vergaen:
 'Tis nu al om het geldt ghedaen.
 Daer op soo kusted' hy den sack,
 Die vol van Souvereynen stack:
 Ick sey: die heeft sijn volle lust;
 En noch en hadd' sijn hert gheen rust.
 Ick sagh hier laetst een hoffsche quant,
 Dan met den voghel op de bandt,
 En met de wey-tesch aen de sij;
 Dan weder in de picquerij,
 En gheduerigh naer den noen,
 Den Tour van à la Mode doen,
 'Ten waer hy sat in een prieel;
 Want buyten hadd' hy sijn Kasteel,
 Ghelegghen in een groen valley,
 Omringhelt met een vette wey.
 En boven dien wel beplant
 Met schoone drevē t'alle kant:
 Ick sey: Die heeft sijn vollen lust;
 En noch en hadd' sijn hert gheen rust.
 Soo sagh ick laetstmael in de Maen,
 En vryer aen de venster staen,
 Die dick wils sat heel nachten lanck,
 Bevrosen op een steene banck,

En knippertande voor de deur;
 Daer stont den koelen Serviteur,
 En wat hy smeecte, wat hy riep,
 Het licht was uyt, de Iouffer sliep,
 En als hy 'smorghens haer verweet,
 Soo kreegh den Bloedt noch slecht bescheet.
 Sy loecher med', dat kreegh hy toe,
 Hy stont en sagh 'k en weet niet hoe,
 En peysde: wel Iouffrouw Marij!
 Wel wat is dit voor courtosij?
 En was noch blij toe dat hy sweegh,
 Eer dat hy noch wat droogber kreegh.
 Ick laet u peysen hoe den gast.
 Dit boeren wambays heeft ghepast:
 Hy meende dat de soete min
 Niet handers hadd' als honigh in
 Soo soeckt een ieder over al,
 Waer dat hy sich vermaecken sal,
 Maer vinden niet als groot verdriet,
 De waere rust en isser niet:
 Want eer, en geldt, en vryerij,
 En hebben niet als slaevernij,
 En stooren dickwils menigh huys,
 De seecker rust is op het kruys,
 Waer datje vlieght, of niet en vlieght,
 Ghy siet hoe dat de wereldt lieght;
 Verfoeyt dan allen snooden lust,
 En ick belov' u vaste rust.

A E N S P R A E C K.

DE voghels, *Beminde Philothea*, die haere pluymen en pennen leenen om boecken te schrijven, die kunnen self oock veel nutte lesse aen den mensch voor houdē. Soo leeren vvy vā den Haen, een vvaeckende ooghe te hebbē, van den Oyevaer de ghedienstigheyt en liefde tot onse Ouders, de suyverheydt van de Tortel duymen, de oodtmoedigheyt van een Winter-koninghsken, d'opheffinghe der herren tot hemelsche saecken van den Paradijs-voghel, niet een soo slecht, of tē leert ons door sijne sanck Godt danken en loven. Somma daer en is gheen ghebreck van goede Meesters, vvaeren vvy maer alleen bequaeme leer-jonghers. Ghelooft my, daer vvaer groot profijt uyt haere ondervijsinghe te trecken, ende soo vvy haere tael kosten, of vvuouven verstaen, sy soudē ons tot afstant van het quaet, tot volherdigheyt van het goet verwecken. En vvat een groot gheluck en vvas het niet voor dien mistroost *Novitium*, of *Provelinck*? dat hy een rijpe, ende nootsaeckelijcke, jae salighe bemerckinghe vattede van een vogheltjen. Hy hadd' de venster van sijn celleken staen ter sijde van een groen velt, van waer hy de lustighe boschagien sach, de schoone beken d'waelende door de gheklaeverde weyē, behalvē de jaeghers die hy dick wils hoorde stecken. Dit lagh hem soo dick wils in d'ooghen, dat hy een misnoeghen kreegh van sijn levende graf. dat is, van sijn celle. Op eenen tijdt dan, als hy lagh in sijn venster, ende al fantaserende ghinck practiseren hoe hy de vlucht beste sou in't werck stellen, soo hy diep stack in dese ghepeysen, soo komt voor hem op den naesten boom een schoon vogheltjen sitten singhen, en springhen, en scheen met sijnen sanck en blijgheschal sijn gheluck, ende vrijgheyt te verheffē.

*Bernard de
Villeg.*

Wac

Waer op den *Novitius* terstondt uyt-schoot
 en feyd' *Siet eens ô! mijne al te vroegh bedroefde*
en ghevangene Ziele, wat contentement, en gerust-
heydt dat het is, oock voor een onredelyck dierken,
buyten allen bedwanck te leven, ende sijn groene
jaeren inde groenen boschagien te besteden? en ick
die de soete lentsen van mijn leven eerst ben inge-
reden, sal ick my hier begravē eer ick doodt ben,
ende my vā de vrijgheydt ende blyghbeydt, die oock
de minste schepselen niet en willen derven, gaen
beroovent? Konne die vogheltjens Godt in het groen
veldt loven, waerom en kan ick hem oock in de we-
reldt niet dienē? daer zyn immers soo veel Godt-
wreefende menschen, die de vrijgheydt is een ver-
weck sel tot de deught, ende eenen thoom teghen de
sonden. Den houwelijck en stat is soo wel voor my,
als voor een ander een H. Sacrament. Of soo ghy
dien wegh niet en wilt in-slaen, daer is oock al me-
nighe schoon Lelie van suyverheydt, al en staetse
niet tusschen vier muren besloten. VVaer toe dan
langher hier in desen pynelycken Kercker gheble-
ven? Is 't dan al ghewonnen als ick door Melanko-
lie en swaermoedighbeydt in wanhopinghe ende de-
speratie mijn benouwde ziel daghelyck sal ver-
smooren? Soo dat ick noch van tydelijke vreught,
noch van de eeuwighe ghenuchten en sal weten te
spreken? Al ghenoegh van dit ongheluckigh leven,
't is hoogh tyd dat ick een eynde maeck van mijn
droefheydt, ick wil heden noch, jac op staende voet,
dit vogheltjen in vrijghbeydt naer gaen volghen,
 Soo hy dit op-set maecte, ende het vo-
 gheltjen

gheltjen van den eenen boom op den anderen soud' vlieghen, soo komter onverwacht eenen Kiecken-diet, en die klauwt het arm dierken, druckt hem de naghels in sijn teer vleesch, soo dat de pluymen tuyfden en stoven in de locht, van de welcke sommighe door den windt tot aen de venster van sijn celleken gedreven wierden. Doen veranderde hy van thoon en van sin, en seyde: Och lief beestjen! my docht ghy waert soo geluckigh, dat ghy naer uwen lust in het wout, ende groevelt mocht over als wieren; maer nu sie ick dat het u veel nutter gheveest sou hebben in een gayooltjen op-ghesloten te zyn, en in een verseeckerde ghevanghenisse te schuylen. Voor my, ick verandere van op-set, en van resolutie, ende sal my in mynen aen-ghevanghen roep ghedulden: hebb' ick wat minder vrijgheydt, ick heb meerder seeckerheydt. Wie is 't die 't al naer sijnen sin kan hebben? Voor een booswicht is hemel en aerde te kleyn, en voor een Godt-vreesende ziel kan een celleken worden soo groot ghelyck een werelddr. Al is mijn lichaem besneden met enghe paelen, de ghepeysen van mijn hert die gaen wadelen door die groote ronden der hemelen. S'en zyn niet al vast die bestoten zyn, en s'en zyn niet al vry die loopen on-gebonden. Adieu dan perijckeluse werelddr, adieu ghevaerlycke ghedachten, 'tis my beter in een engh celleken saligh te wordē, als in de woeste werelddr perijckel te loopen. Dat was de Leeringve die desen Novitius trock uyt het ongheluck van dit beestjen. Is dat niet 't ghene men de Kinders wijsmaectt: De volgheltjens sout op het steertjen legghen: dat is, met verstandt sijn profijt daer uyt trecken?

*Sal
sapiencia.*

Die volgheltjen dan gaf een lesse van de gheluckighe eenigheydt; maer het vogheltjen daer het Sinne-beeldt af spreeckt, is eenen Leeraer van de verduldigheydt. Want het druckt uyt in sijn eyghen selven 't ghene dagelijcks met ons gheschiet, dat waer dat wy vlieghen, hoe hoogh dat wy nemen, oft hoe leegh,

leegh, dat het Cruys is de kruck en dies-volghens de eenighe plaetse om op te rusten.

Om hier een weynighsken dieper in te treden, *ô Philothea*, soo diendt bemerckt, dat de wereldt is vol Cruycen. Want de zee wordt door-zeylt met Cruycen, de locht wordt door-vloghen met Cruycen, de straecten liggen vol Cruycen; het playeyfel vol Cruycen, de taelen vol Cruycen, het dack, de mueren, de ghelaesen, vensters, het lijn-waet 't is alte-mael vol Cruycen, jae den mēsch selfuyt-stekende sijn ermen sal een merckelijck Cruys wesen. Ende dese lichaemelijcke ende uyt-wendighe Cruycen al zijns overvloedigh in 't ghetal, soo dunckt my nochtans, dat de in-wendighe ende gheestelijcke haer niet en hoeven te wijcken: ende soo iemandt daer eenen inventaris af gheliefde aen te teekenen, ick en twijffel niet of hy en souwer al meer en swaerder bevinden. Tot een staeltjen van dese souden moghen dienen, dese naer-volghende: want het zijn al-te-mael Cruycen; eenen winckel sonder neeringhe, eenē Coopman vol banque-roetē, een houwelijck sonder vrede, vol jalousie; Edeldom sonder goet, goet sonder Edeldom, huysghesin sonder kinderen, kinderē sonder verstant, verstant sonder middelen, middelen sonder ghesondt-heydt, ghesondt-heydt sonder contentement, &c. Jae een van de grootste Cruycen is, gheen Cruycen in de beurse te hebben.

Den Tyran van Japonien dede eens uyt-roepen dat al de ghene die Martelaer wilden sterven, een Cruys voor haer deur souden planten, en 's ander-daeghs stonter overal vol Cruycen. *Lieve Philothea*, dat al de gene die Martelaers zijn in de werelt, beneffens alle de Marteleressen, 'tselste moesten doen, ick geloof datter niet Timmer-lieden ghenoech en souden gevonden worden, om daer aen te aerbeyden. Of ghy
het u

het u hebt, *o Philothea*, dat en vveet ick niet of ghy het u sult krijghen, dat vveet Godt, misschien jaec, zijt mijnder vvaerschouvinghe ghedachtigh, als het u sal over-komen. Doch tot u uvven troost, *Is het Godts kruysken, soo isset Godts huysken*. Ende dese Cruycen ghelijck sy menigh-vuldigh zijn, soo en kan 't niet anders gheschieden, of een ieder moeder al een goede portie af hebben. De invvoonders van *Creta* meenden dat sy buyten alle andere menschen daer af fouden hebben behooren ontslaeghen te vvesen, om dat *Iupiter* in hun landt vvas gheboren: hen docht dat dit gheluck voordeel soud' hebben moeten jonnen aen de Landts-mannen. Maer *Iupiter* sloegh het stracks af, segghende dat, dat ginck boven de conditie van het menschen leven, dat altijd vol miserieen ende Cruycen moet blijven; voorders vvoorvven sy van Cruycen veranderen, of met iemandt mangelen, dat hy hen desen oorlof jonde, ende dat-se tot dien eynde op de al-gemeyne Crnys-merckt fouden verschijnen. 'T vvelck soo oock geschiedde, ieder quam met sijnen sack, en met sijn Cruys. Doch soo sy alle d'ander daer teghen op-ghevoghen hadden, bevonden sy hunne eyghene noch al van de minste te vvesen, soo dat ieder-een goedt vondt met sijn eyghen Cruys vveder te keeren, ende vvas alleen beforcht om het sijn vortoen met verduldigheydt te verdraeghen. Hier en val gheen manghelen, noch gheen ontvluchten, *Want die een Cruys wil ontloopen, salder twee ghemoeten*. 'Tis soo, ghelijck, over-al, t'allen tijden moet lijden. Ghelijck in *Ægypten* geen huys en vvas sonderlijk ten tijde van den uyt-ganck van de Kinderen van *Israël*, soo en isser gheen familie, of huysghesin, daer niet teghen-spoedt, en onghenucht, en Cruycen en vvorden ghevonden; soo dat het *Solon* soo qualijck niet voor en hadd', als hy eenen van sijn vrienden

vrienden leydde boven op den hooghsten toren van de Stadt van *Athenen*, ende hem thoonende alle die trotse ghebouwen en schoon palleyfen, midtsgaeters de huysen van de rijke Coop-lieden en andere Borgherije. O! *Wat menighte vā onghenuchten, Wat swaerigheden en ellenden en schuylen niet onder alle dese daecken die Wy hier van boven met ons ghesicht rōd som over-loopen!* De Kinderen *Philothea*, gheven malckanderen een raedtseltjen uyt, vvat datter meest in huys is, en het minste ghesien vvoordt, ende sy segghen dat het zijn de voet-stappen. Ick vvil dit de Kinderen gheerne toe-staen; doch met sulck bespreeck dat ick dan de naeste plaetse voor de menighte van de Cruycen magh bevvaeren. Die een lutsken vveet vvat in de Wereldt om gaet, ghelijck voor het meesten-deel de Biecht-Vaders konnen onder-vonden hebbē, die sullen lichtelijck ghelooven dat de Cruys-daghen van de Wereldt 't heele jaer door dueren. *Soo dan geen eer sonder seer, gheē hert sonder smert, gheen huys sonder Cruys.* Daer was in *Indien* een Vrouwe die de Af-goden langh ghebeden hadde, om een vrucht in den houwelijcken staet te verwerven. Sy hadd' ghebeden 't een jaer voor en 't ander naer, sonder dat de Af goden haer de vrucht verleenden. 'Tquam ter oorē van eenē van de *Societeys*, die haer in het waerachtigh geloof onder w ees, ende dar-se hare toe-vlucht tot een *Crucifix* soude nemen. 'T ghebeurde dat sy naer het verloop van 9. maēden is bly-moeder ghevonden, ende heeft haer Kindt in den doop *Cruysken* doen heeten: het t weede jaer vol-herde sy in haere voor-gaende ghebeden voor het *Crucifix*, als wanneer sy wederom ghebaert heeft, en het tweede Kindt ghelijck het eerste *Cruysken* doen noemen. *Soo hadd' dese Vrouwe in haer huys twee Cruysken.* Dit is vvēl in *Indien* gheschiedt; doch ick vinde nodeloos te vvesen soo verre Cruycen te haelen, ende die op te soecken

*Littera
Annua.*

soecken in *Asia*, sy zijnder in *Europa*, in alle Rijken en Landen, in alle steden en huysen ghenoech te vinden.

Alleen resteerde tot uyt-legghinghe van ons Sinne-beeldt voordere beswijnghe, hoe ende op wat manier de rust in het Cruys is te vinden. 'T is onge-looffelijck hoe den *H. Andreas* sich verheught heeft in sijn Cruys, mer wat een blijshap *Paulus* heeft in de ghevanckenisse gheseten, ende wat vreught d'*Apostelen* vertoonden in hun aensicht, als sy van de Tyränen de sententie des doodts hadden ontfanghen, om dat sy wel wisten dat dit de heyrbaen vvas, daer hunnen Meester, ende Koning vvas op sijnen Triumphanten vvaegen des Cruys, tot vreught gereden. De blijshap die sy gevoelden vvas daerō soo groot in de ziele dat-se qualijck ghevoelden de tormenten in het lichaē, en ter vvijl dat hun vleesch braede, en kiste op de gloeyē de kolen, soo vvaeren hunne ghepeysen al boven in den Hemel: soo dat ick-se nerghens beter by en kan verghelijcken, als by het huys van *Iubal*, daer men in d'een kamer niet en hoorde noch en sagh als smeden, het ghedreun van de hamers, vyer en gloeyendt yser, en in d'ander kamer was soet musieck, en alderhande lieffelijcken kläck der Snaeren. Maer om dies wil dat de Cruycen vā Martelie soo gemeen niet en zijn, soo wil ick die gheerne voor-by gaen, en van andere spreken. Hoe veel en zijnder niet die de saken niet naer het in wendigh en oordeelen, maer alleen naer d'uyr-wendige schorsse vōnis strijcken? die meenen, en met volle mōden daer af spreken, dat eē Cloosterlijck leven ofte de suyverhey is een Cruys om niet te ver draeghen. Ick beken 't gheerne dat het sijn swaerigheydt al heeft, want sijnen wil te verstervē, eenen anderen altijd te ghehoorsamen, sich t'onhouden van spijs en van ghenuchten, ende dierghelijcke vijfcut wintigh, onghet wijffelt het zijn Cruysken, maer

ick

Genes. 4.

ick segghe met den H. Bernardus: *multi vident cruces nostras, qui non vident consolationes nostras.* Veel sien onse Cruycen; die niet en sien onse vertroostinghen. Ende desen troost, en Goddelijcke salvinghe is oorfaeck, dat niet alleen Princen en Graven, Hertoghen en Koninghs Soonen, en broeders, maer selver teere Maeghden, Edele Ioffrouwen, Doorluchtighe Princerffen, de schoonste die-men vondt, de rijckste die-men wijft, de Edelste die-men kende, dat die door het midden van hare Serviteurs quaemen ghedronghen, om in alle versmaetheydt, ende armoede den naeckten, ende bebloeyden *Bruydegom Christus Iesus* te om-helsen. welcke oock in haer Godt-vruchtigh leven, ende in haeren heylighen roep meer ghenuchten schepten, als de wereldsche in alle hunne wellusten: sy distilleren haere bittere Cruycen tot soete wateren, daer in teghendeel die houw-siecke Ioffers de blijshap druypt door de vinghers, ende besitten een valte droefheydt van haere vlieghende ghenuchten. *Maer alte-mael en vatten sy dit woordt niet.* Die blinde amourettekens die leyender veel aen den dans met blijshap, achter de welcke de droefheydt haest komt springhen. De velen gaen voor, en de krijterkens volghen. Nu ghelijck ick het voordeel gheeft aen de suyverheydt teghen den houwelijck staet, soo is het oock seker dat het Cruys van oodtmoedigheydt sachter is voor Godts dienaers, als het kussen van de eere voor de lief-hebbers van de wereldt. *Diogenes*, die maer den uyt-wendighen schijn en hadd van sedelijcke deughden, woonde in een houtenton, die groot ghenoech was om *Alexander* met een jaloersheydt te terghé, soo dat hy selver bekende: *Waer ick Alexander niet, ick soud' willen*

Diogenes wesen. Wat sal't dan zijn van een Christelijke vernederinghe, die nootfaeckelijck vol van vreughden moet wesen? daer in teghendeel de hooghe eer, ende staet dickwils op moeten staen kijken. *Als ick Religieus was,* sey dien wijdtberoemden *Bellarminus,* doen en wist ick niet wat dat droefheydt, ende nu ick *Cardinael ben,* en weet ick niet wat dat is blijdschap. En seker, wat ghevoelen kan mijn hert hebben meer van een purperen cleedt, of goude Croon op het hoofd; als van een grove pij, of stroyen hoet? het moet van binnen komen, ende het hert kittelen 't gheene dat ons eens voor goedt soud' doen lacchen. Het wildt velt-riedt stontd en wies benefens een suycker riedtjen dat heel kleen bleef, daer het ander op korten tijdt onghelooflijck was op gheschooten, soo dat het sich oock volmondigh beroemde over sijn groenigheyt ende verheventheydt; maer het ander kleen en versmaet riedtjen seyde: De grootheydt en hebbe ick niet, 't is waer, maer het mergh van binnen dat is vol soetigheyt en suycker; en al het voedtsel dat ick trek, en verdwijnt niet in een deel ydele scheuren, maer ick verkoock dat, ende verander het in een alder-soetste substantie. Laet ons dit van de planten eens passen op de menschen, *Xaverius* roept dat hy in sijn Cruycen swemt in soet-hertighe ghenuchten, in Hemelschen troost; dat den vloedt soo groot is, dat hy daer in sal versmachten; ick vraegh *Philothea,* isser wel eenen *Salomon,* of *Sardanapalus* die 't hem kan naer doen, en die eens op sijn rust in sijnen lust kan stoffen? Den arbeydt den teghen-spoedt, den hongher, verstervinghe vervolghinghe, het Cruys hebben, eens gheweest vol pijnlijckheydt ende droefheydt, maer naer

dat

*Invitā.**Cyrillus.*

dat Christus alle dese dinghen ghedistilleert heeft, by maniere van spreken, ende dat hy haer de bitterheydt heeft af-ghenomen, soo is het Cruys sonder Cruys, vervolghinghe sonder vervolghinghe, verstervinghe sonder verstervinge, ende de droefheydt sonder droefheydt ghebleven, min of meer ghelijck de waeteren veranderen van smaect, om de mineralen daer-se door loopen, soo oock naer dat alle dese swarigheden door 't H. lichaem van Christus ghepasseert zijn, soo zijns verandert van natuer, en hebben een Goddelijcke soetigheyt ende troost behouden. Veel ghelooven dit so niet te welen, maer die het gheproeft hebben, kunnen daer af oordeelen.

'T is eengeneuchelijcke gheschiedenisse die wy hebben van twee *Ian Potagien*, naderhandt twee uyt-neemende Heylighen. Sy hadden langhen tijd in verscheyde steden op Kermissen ende bly-daghen hunne personagien ghespeelt, en waeten van alle marckten weder-komen. Eenen kreegh misnoegen in desen sijnen handel, en vvou eens een partij-spelen om Godt te behagen; over-sulcks vertrock hy sy-selven, en verstack sich buyten de wete van sijnen mede-ghesel in een rotse. Onder-tusschen wasser een groote Kermis voor de deur, daer sy om den toe-loop des volck eenen moyen penningh kosten op-steken; maer sou het spel volmaectt zijd, soo moesten sy beyde malckanderen helpen. Hy vraeght dan herwaerts en der waerts ofter niemant en is die hem weet te seggen vvaer dat sijnen, Compagnion is verstooven of vervlogen. 'Ten lesten verslaer hy van eenen Ackerman, da hy een ander maniere van leven heeft aenghevangen, leydt hem tot de plaetse daer hy sich vry-wil-

Raderus.

ligh hadde laeten in-fluyten. Daer komende begin-
hy zijnen mede-ghesel te bidden ende te smeucken
dat hy doch dese vife-vaferijen soud' laeten vaeren,
dat het narre-ftucken waeren dierghelijcke faken
aente rechten; hy wift immers ghenoegh dat dit
gheen en duer' en kost hebben, en over-fulcks dat
hy de oude vriendschap ende konften wederom
soud' her-vatten. Maer dien van binnen sprack als
eenen Predicant, segghende dat-se al langh ghe-
noegh den Sot gheschoren hadden, en dat het meer
als tijdt was een ander oogh, die alle dinghen fier,
te behaeghen. Voorders dat ghelijck hy mede-
ghesel was gheweest in alle ydelheydt, dat hy be-
hoorde nu oock te blijven zijnen Compagnion in
de penitentie, ende strengigheydt, Maer dit vvas
voor een doove Mans deur gheklopt; eerder waer
de rots daer hy in sitte be wegghen, als defens ver-
steent hert te heroeren. Soo hy dan even weygher-
righ bleef, ende van gheen Eremijts leven wou
hooren, gheveynst den op-ghesloten al of hy met
hem weder soud' keeren, laet sich tot dien eynde
met een seel op-trecken; komt boven, gaen met
malkanderen. Onder-wegghen seght hy, dat hy
sijn beurse met gelt in de spelonck heeft laetē lig-
ghen, keeren wederom om die te haelen: dan soo
hy sich verschoonde van daer in te gaen overmidts
sijn swackheydt door't vasten en penitentie, soo
laet hy den anderen af met de koorde, den wel-
ken qualijck beneden was als den anderen boven,
de spelonck met eenen grooten steen heeft toe-ge-
sloten, segghende: of het u lief of leet is, ghy sult
Kluyfenaer leven en sterven. Defen meende in het
eerst dat het maer spel en jock en Was, maer als hy
merckten dat het voor goet gingh, doen begoft
hy

hy te vloecken ende te sweiren, en riep aen alle de duyvels uyt der hellen. Welck ghetier etteliicke daghen duerde, tot dat hy allenghskens quam tot kennisse van sijn eyghen selven, wierdt daer naer verduldigher, ten lesten vondt hyer smaeck in, en troost, en lust, en rust, ende en heester nimmermeer willen uyt-komen. Die de netelen soo teerkens aen-raecken, die wordender af-ghesteken, maer die-se in de handt vrijven, die en weten daer niet meer af dan of het waeren onnosele groene kruyden. Soo gaet het met een Godtvruchtigh leven, met verstervinghen, met oodtmoedigheydt, met de reynigheydt, dat is gheseydt, soo gaet het met het Cruyské waer op alleen ons hert dat wilt vogheltjen kan, en moet, en sal rusten. Alleen, segh ick; want packt rijckdommen op rijckdommen, voeght ghenuchten by ghenuchten, vermeerdert eer en staeten met kroonen en thronen, en leght daer boven op u hert, en noch en sal't niet stil konnen ligghen. Soo dat my dunckt dat eenen Edelman, scheydende uyt de Wereldt om de rest van sijn daghen af te slijten in een Eremitagie, desen adieu wel met recht in de schorsse van eenen van de buytenste boomen heeft moghen snijden, tot waerschouwinghe van alle die't souden lesen.

A. *Dieu ó Wereldt snoode Vrouw,
V blijdschap steeckt vol spaey berouw:
Adieu ghenucht schijn-honigh soet,
Ghy vult met gal ons heel ghemoet.
Adieu eef-suchtrigh purper-kleedt,
Ghy deekt, maer heelt gheen herten leedt.
Adieu rijckdommen lief verdriet,
Ghy steeckt, maer thoont u doorens niet.*

Adieu gheselschap dat noch licht,
 Weet dat de droefheyt u verwacht.
 Adieu mijn lief, wordt vry de Bruyt,
 Voor my ick gae, ick scheyder uyt.
 Adieu mijn bloedt en aedlyck huys,
 Daer is gheen rust als in het Cruys.
 Hier me treck ick langhs Bergh en dal:
 Een slaef van Godt is Heer van al.

Hier hebje dan beminde *Philothea*, het eynde van
 mijn Boecksken, en daer desen Eremijt is geschey-
 den, daer wil ick oock een eynde maecten. Al
 langh ghenoech waer't goedt genoegh. Even-
 wel soo vind ick my ghenoodtlaeckt, een *verste-
 ringhe* hier by te voegen. 'T sal my dienen om de
 af-gunstige vonnissen te versetten. Vonnissen
 segh' ick. Want

*Wie kan 't al passen
 Als die het Koorn doet wasen.*

*Godt-schal-
 ens
 Barletus.*

Eenen Vader dan vergeselschapt met sijnen Sone,
 reyden over-wech met eenen Esel, die hoe sy't
 weynden of keerden, nimmermeer die ghene die
 hun ontmoeten, van pas en kosten doen, of be-
 haeghen.

Dit stell' ick u hier voor ooghen
 Hoe sy voeren alle dry ;
 En daer by sal ick betooghen,
 Wie van 't Esels maeghschap zy.

Als den Sone op den Esel alleen gheseten was, soo vinden sy een deel schuyffel-boeven; van de vvelcke eenen

Riep terstondt met luyder stemmen :
Siet eens desen handel aen ;
Op den Esel slinghert Lemmen,
En den Ouden Man moet gaen.

Dit vvas d' eerste handt-gift die sy ontfanghen, waer uyt sy lichtelijck konnen giffen wat Cooplie dat sy noch hadden te verwachten. Even-wel den Vader wil het in de beste ploy slaen, en sal voor dese reys het huysken naer den windt hanghen.

Klappers tonghen moet-men rijden,
Dacht den goeden ouden Bloedt ;
Hansje seght by, laet my rijden,
Loopt ghy liever wat te voet.

Het welck oock datelijck gheschiede.

Nu sal immers ieder swijghen,
Want het joncksken isser af:
Och ! hy sal 't wel anders krijghen,
Als-men 't eerst aen Hansken gaf.

Heele straeten roepent'saemen :
 Siet den Ouden Grol eens aen,
 Hy behoorde sich te schaemen,
 Dat hy rijdt, en't kindt laet gaen.

Den Ouden Man, siende dat sy hem oock niet en
 verschoonden, maer dat hy al even-dapper met
 de tonghe gheslaghen wierde, is oock van den
 Esel ghetreden.

*Want om peys, en vré te houwen,
 (Sey hy Sone't is best ghedaen,
 Dat wy onsen Esel stouwen,
 En daer wat benefens gaen.*

Den Vader dan ende den Sone zijn nu alle beyd'
 af-gheseten, sy gaen te voet, ieder heeft de oor-
 saeck van sijn eyghen ver-wijt wech ghenomen;
 sal het nu voortaan moghen passeren sonder tol te
 gheven?

gheven? Och neen, daer komen wederom andet in't ghemoedt, en die grauwen alsoo kloeck als de beste van den hoop; sy beghinnen al van verre te roepen, en te segghen:

*Siet-se gaen daer met hun drijven,
Siet hoe hy den Esel mindt.
Wilt den ouden Grieck niet rijden,
Dat hy rijden laet het kindt.
Ieder wist het sijn te segghen,
En dat dé hen groote pijn,
Hoe sy't heffen, hoe sy't legghen,
Alle-man die seyde' het sijn.*

Doen sagh den ouden Patroon, dat hy veel brijs moet hebben, die een ieghelijk de mondt wil stoppen: doch om te thoonen dat hun-lieden schimpen kost met de selfste munte betaelt worden, en dat dees dweers-drijvers met het selfste sop van lasteringhe kost over-goten worden, seyde' hy in deser voeghen:

*'Twil hier al sijn vonnis strycken,
Oft een ieder Rechter waer;
Maer wilt ghy-se wel bekijcken,
Sy zijn oock van 't Esels haer.
Is het wonder dat-se sorghen?
Sey den ouden onghestoort;
Sy en konnen 't niet verborghen,
Dat sy oock zijn lanck ghe-oort.
Sy en konnen 't niet ghelyden
Dat-men op den Esel rijt;
Twee op hunnen Broeder schryden,
Dat doet hen te grooten schijt.*

Dat

Dat en vvas immers noch soo onaerdighen greep niet voor eenen ouden Man:hy thoont dat als hy-er toe-gheseten vvaer, hy soufe sonder veel daer op te studeren oock vvel door den mostaert konnen sleypen: maer hy denckt, ghelijck het vvan is, dat-men langh tegen eenen oven sal gaepen, eer hy ghestopt sal vvorden. Om dees keffers dan niet voort op te hilschen, gaet hy-se voor-by, en over-leght eens een ander middel, vvaer door hy vandie spot-voghels mochte bevrijdt vvesen. Daer en resteerde nu anders niet als dat sy onder hen beyde den Efel selvet soude draeghen. Dat doen-se; maer

*Soo-se beyde schier besvcken,
 (Want de beest die was te swaer)
 Al de gheen' die hen bekeken,
 Geckten wel te keur met haer.
 Zijn dat niet twee groote sotten?
 Siet doch eens den handel aen;
 Mach-men dees niet wel bespotten,
 Die hier soo gbeladen gaen?*

Doen verloor Beste-Vader de patientie en verduldigheydt, en hy en kost die ghemelijcke schimpers en die onghesoute schelders niet langher ghedoo-ghen: siende dan dat hy over al vvas ghevallen in een deel vife planeten, daer doch ghenen rechten voghel mede vvas te schieten, seyp hy:

*Och het zijn soo swaere vrachten,
 Als-men Efels draeghen moet!
 Schoon de last u quam versmachten,
 Ghy krijght ondancck wat je doet.*

*Zijn dat niet Wel Esels trecken ?
Doen de Esels deught in als,
Die daer nae noch met u geckeu,
Zijn 't niet Esels door den hals ?*

Hier eyndt dit fabeltjen met den Vader, ende met my; doch ick en ben van een kleyn gheruchtjen niet verveert, en smidts kinderen zijn ghevoo voncken te sien vliegghen. Ick segh' dan tot beslyt van dese versieringhe, en tot mijn eyghen vertroostinghe

*Hoe dat ghy 't heft, hoe dat ghy 't vat,
De menschen hebben altijd wat;
Hy is gherust, en anders gheen,
Die 't oordeel Godts ontsiet alleen.*

O O R L O F.

Aen den Goedt-jonstighen Leser.

Ick weet niet dan al te wel, *Beminder Leser*, dat ick aen den wech timmere. De laeck-suchtighe passagiers, sullen waerschijnlijk mijn strooyen hutteken eenen jouw gheven. Dan 't is lichter een saeck te verachten, als te verbeteren. Mijn voornemen alleen is een ghemeen enme-gaende verstandt, als het heeft een Lesende-vlaeghje, de ydelheydt des *Wereldts* aen te wijsen. Ghefronselde hoofden, die dick wils menen dat-se wijs zijn, alse vies zijn, die sal't altydt te kort of te lanck wesen. 'Tis my ghenoegh als uwe Goedt-jonstigheydt dit in een goede plooye sal slaen, ende dit met soo vriendelijcke handt sal ontfanghen, als het is gheschreven. Hier mede den Almoghende bevolen'

Ad Majorem Dei Gloriam.

LIE-

L I E D E K E N

Om den teghen-woordighen tijdt waer te nemen/
ende den toe-komenden te breesen.

Op de wijze: Herderkens al soetjens &c.

NV heb ick het leven adieu adieu gheseydt, Superius.
 En tré in d'eeuwigheyt,
 'Tlichaem is nu een lijck, Bassus.
 Iae morghen stof en slijck, Super.
 En in mijn edel bloedt. Bassus.
 Light tu den worm en vroer.
 Och menschen'tleven loopt gelijk een stroom!
 Och menschen'tleven vlucht gelijk een droom!

Och die hier naer het scheyden, naer sijnen laetsten Superius.
 Hadd' maer een ooghenblick! snick!
 Och Tijdt waer zijde ghy?
 Die is nu al voor-by, Bassus.
 En al mijn jaren groot? Super.
 Die heeft de bleecke doot. Bassus.
 Och mensché neemt doch uwen tijdt hier waer!
 Och menschen daer is gheen respijt hier naer!

Nu moet ick (eylacen!) voor mijnen Rechter staen! Super.
 Nu gaet mijn vonnis aen!
 Worde't daer al ghehoort?
 Iae oock een ydel woordt.
 'tQuaedt dat verborghen waer?
 Komt dan in 't openbaer. Bassus.
 Och menschen peyft doch op u laetste uer! Super.
 Och menschen'tvalt ons hier daer naer soo suer! Bassus.
 Nu

Nu wvensch ick een bergh, oft heuvel op my viel'
Soo schroomt en beeft myn ziel.

O bermhertigheydt !

O Godts rechtveerdigheydt !

Iffer dan gheen ghenacy !

Neen, het is al te spaey.

Och menschen peyst op't vier en helschē stanck !

Och Eeuvigh, Eeuwigh, Eeuwigh is too läck !

LIEDEKEN

Tot het Nieuw-ghebooren Kindken

JESUS.

1. **O** Herderkens al soetjens en sonder ghetier,
Messias rust alhier :

Na, na, na Kindtje kleyn,

Na, na, na Kindtje reyn :

Slaept bloem van Jesse stam,

Nu slaept onnoosel Lam,

Slaept nieuw-gheboren Vorst van Israël,

Slaept kleynen Koningh, slaept Emanuel. *Na, na.*

2. Goey-liekens van buyten al stillekens al
Die komt in desen stal :

Na, na, na Kindtje kleyn,

Na, na, na Kindtje reyn :

Slaept bloem van Jesse stam,

Nu slaept onnoosel Lam,

Slaept nieuw-ghebooren Vorst van Israël,

Slaept kleynen Koningh, slaept Emanuel, *Na, na.*

3. Houdt

3. Houdt op van u stormen ghy Nootden wint,
 'T is uwen Heer dit Kindt. *Houdt op*

Na, na, na Kindtje kleyn,
 Na, na, na Kindtje reyn :
 Slaept bloem van Jesse stam,
 Nu slaept onnosel Lam,
 Slaept nieuuv-ghebooren Vorst van Israël,
 Slaept klynen Koningh, slaept Emanuel. *Na, na.*

4. Nu J E S V, nu slaept, nu isset al gestilt,
 Nu slaept alsoo ghy wilt. *Nu J E S V.*

Na, na, na Kindtje kleyn,
 Na, na, na Kindtje reyn :
 Slaept bloem van Jesse stam,
 Nu slaept onnosel Lam,
 Slaept nieuuv-ghebooren Vorst van Israël,
 Slaept kleynen Koningh, slaept Emanuel. *Na, na.*

Dan den Stal ende de Harders die
 J E S V M besochten.

Op de wijze: *O debonnaire J E S V!*

1. **O** Ch! daer en is in desen stal
 Niet-met-al;
 Onder dit kleyn dack
 Is gheen ghemack.

Och! daer,

J E S V s light hier
 Sonder vyer,
 In den windt,
 Ghelijck een kindt,
 Vol van druck,
 En vol van ongheluck.

Siet

416 HET MASKER VANDE WEREL.
Siet, hy light daer op stroy,
Eñ hy is ghedeckt met hoy,
Is dit voor een Coninghs kindt niet moy? *Siet.*

2. Een-iegheelijck die gaet ter sy,
Oft voor-by,
Daer is gheen besoeck
In desen hoeck;

Noch aen de deur
Staet Monsieur,
Noch Me-vrouw,
Sy vreeft de kouw :

Daer is hier
Noch Maert, nock Camenier.

Ioseph die gaet op en neer,
Ioseph die gaet wegh en weer,
Ioseph dient den nieuw-gheboren Heer. *Ioseph.*

3. Ick sagh daer maer wat Herders by,
Twee of dry,
En besijden stont
Den Herders hondt;

D'een die brocht aen
Melck en saen,
D'ander quam
Met een wit Lam,
'T derde schonck

Het Kindt een duyve-jonck.
En doen namen sy hun fluyt,
Maeckten t'faemen soet gheluyt,
Daer mé ghinghen sy den stal vveer uyt. *En doen.*

F I N I S.

06603410 RS